

EWALUACJA EX-ANTE PROJEKTU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO 2014-2020

Wykonawca: Konsorcjum Firm: **Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.** -
Lider

ul. Karmelkowa 29, 52-437- Wrocław

Ecorys Polska Sp. z o.o. – Partner
ul. Łucka 2/4/6, 00-845 Warszawa

17 listopada 2014 r.

Raport końcowy z IV etapu badania

Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej – Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków Samorządu Województwa Dolnośląskiego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007 - 2013

Spis zastosowanych skrótów

Skrót	Definicja
IA	Instytucja Audytowa
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
B+I	Badania i innowacje
B+R	Badania i rozwój
BDL	Bank Danych Lokalnych
CPR	Rozporządzenie Ogólne
DWUP	Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
FOM	Funkcjonalny obszar miejski
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IOB	Instytucja otoczenia biznesu
ITS	Intelligent Transportation Systems (Inteligentne Systemy Transportowe)
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KPR	Krajowy Program Reform
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego
MIR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MRiRW	Ministerstwo Rolnictwa i rozwoju Wsi
MIR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwo
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OZE	Odnawialne Źródło Energii
P&R	Ang. Park and Ride. Parkuj i jedź
PI	Priorytety Inwestycyjne
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
POIiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
OOŚ RPOWD 2014-2020	Prognoza Oddziaływania na Środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020
PZPWD	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego
RSI	Regionalna Strategia Innowacji
SRWD 2020	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020
TEN-T	Transeuropejska sieć transportowa
TIK	Technologie Informacyjne i Komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UE-27	Unia Europejska – dane dla 27 państw członkowskich
UM WD	Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego
UP	Umowa Partnerstwa
WE	Wspólnoty Europejskie
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
RPO WD 2007-2013	Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013
RPO WD 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZRM	Zrównoważony Rozwój Miast
YEI	Youth Employment Initiative

STRESZCZENIE RAPORTU

Środki finansowe asygnowane w ramach RPO WD 2014-2020 w perspektywie 2014-2020 stanowią - z wysokim prawdopodobieństwem- ostatnią publiczną interwencję finansową o skali mającej zauważalne i istotne przełożenie na procesy rozwojowe zachodzące równocześnie na płaszczyźnie gospodarczej, społecznej i przestrzennej. Stanowi to poważne wyzwanie dla władz regionu, gdyż RPO WD 2014-2020 pełnić będzie rolę najważniejszego instrumentu realizacji Strategii Dolnego Śląska będącego w gestii Samorządu Wojewódzkiego. Zadanie jest tym bardziej ambitne, gdy uwzględnia się rygor merytoryczno-finansowy narzucony przez Komisję Europejską i Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, który silnie determinuje treść zapisów regionalnych programów operacyjnych. Dążenie do koncentracji tematycznej w obszarach wyznaczonych przez Komisję Europejską poprzez osiągnięcie masy krytycznej wsparcia versus zorientowanie *stricte* na specyfikę regionalną tworzą alternatywę, która w perspektywie finansowej 2014-2020 została rozstrzygnięta na rzecz tego pierwszego rozwiązania, a więc większego uniwersalizmu.

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja wyników oceny *ex-ante* RPO WD 2014-2020 w wersji z 20.11.2014 obejmującego wyniki negocjacji Programu z Komisją Europejską.

W obecnym kształcie projektu RPO WD nastąpił - w porównaniu do okresu 2007-2013- spadek realnej (tzn. uwzględniającej procesy inflacyjne, siłę nabywczą i wzrost gospodarki) koncentracji środków finansowych na poziomie wszystkich osi priorytetowych (z wyjątkiem *Gospodarki niskoemisyjnej*). Postulat o koncentracji interwencji finansowych jest jedną z kluczowych rekomendacji raportu F. Barca, gdzie za wysoce wskazane uznaje się: „*Skoncentrowanie 55-65% środków na 3-4 priorytetach kluczowych, przy czym udział uzależniony byłby od państwa członkowskiego i Regionu*”. W kontekście planów finansowych tworzonych na poziomie regionalnych programów operacyjnych można wyróżnić dwa rodzaje koncentracji środków finansowych: 1) formalną zorientowaną wyłącznie na wypełnienie rygorów w postaci wynegocjowanych minimów finansowania (tzw. *ring fencing*) oraz 2) rzeczywistą ukierunkowaną na wzrost relacji funduszy alokowanych w wybranych osiach priorytetowych w stosunku do PKB. W obecnej postaci Programu została osiągnięta koncentracja formalna (mniej istotna z punktu widzenia procesów rozwojowych regionu i będąca przedmiotem negocjacji z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju) ale co istotniejsze- koncentracja rzeczywista mierzona w odniesieniu funduszy do PKB i porównana z analogicznymi wartościami w obecnej perspektywie finansowej. Przy założeniu skutecznej realizacji RPO realny wzrost alokacji w określonych obszarach wsparcia gwarantuje większe i bardziej zauważalne efekty społeczno-gospodarcze. Od wizji polityki rozwoju Zamawiającego zależy, czy- przy uwzględnieniu tzw. *ring fencingów*- dokona wzrostu koncentracji funduszy na określonych priorytetach inwestycyjnych, czy też utrzyma obecną architekturę finansową generującą szereg pozytywnych efektów natury pozaekonomicznej kosztem niższego tempa wzrostu gospodarczego.

W zakresie powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi obszarami regionu mamy do czynienia z relacjami jakie charakteryzują gospodarkę opartą na wiedzy, gdzie metropolia w większym stopniu połączona jest zależnościami z gospodarką ponadregionalną czy nawet globalną, koncentrując się na niematerialnych przepływach informacji, technologii. Otoczenie

metropolii jest dostarczycielem zasobów rekreacyjno-środowiskowych, siły roboczej, z kolei miasto oferuje usługi wyższego rzędu, a przede wszystkim dochody z pracy. W tej sytuacji należy postawić pytanie, czy są szanse na zaistnienie silniejszych komplementarnych relacji pomiędzy ośrodkiem wrocławskim a peryferiami – relacji, które mogłyby zdynamizować rozwój obszarów peryferyjnych. Silniejsze zależności, wydają się być na dzień dzisiejszy wysoce dyskusyjne ze względu na duże różnice funkcjonalne. Przykładowo monokulturowy i stosunkowo zamknięty charakter Legnicko-Głogowskiego Okręgu Przemysłowego, obszar transgraniczny zorientowany na kontakty gospodarcze ze stroną niemiecką nie stwarzają dużych szans na intensyfikację wspomnianych relacji, co stanowi barierę dla oddziaływania Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego na rozwój peryferii. W związku z powyższym warto wprowadzić do Programu zapisy dotyczące inicjowania zmian o charakterze strukturalnym i transportowym pomiędzy subregionalnymi ośrodkami miejskimi a metropolią wrocławską, które stwarzałyby szansę głębszych interakcji ośrodka wrocławskiego z resztą regionu. Rola metropolii wrocławskiej jako głównego stymulatora rozwoju całego regionu powinna być sukcesywnie wzmacniana.

Niedostatecznie przedstawiona terytorializacja powoduje, że prognoza oddziaływania na środowisko ma charakter hipotetyczny. Na obecnym, ogólnym poziomie działań przedstawionych w RPO WD nie można przewidzieć dokładnych skumulowanych oddziaływań ze względu na brak informacji o lokalizacji przedsięwzięć. Głównie to lokalizacja przesądzać będzie o wystąpieniu kumulacji negatywnych oddziaływań.

Mając na uwadze powyższe zastrzeżenia Ewaluator odpowiedział na wszystkie sześć pytań badawczych sformułowanych w Szczegółowym Opisie Przedmiotu Zamówienia. Po pierwsze należy stwierdzić, iż interwencja publiczna w postaci RPO WD 2014-2020 odpowiada na zdiagnozowane przez Zamawiającego wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne. Po drugie, zaproponowana w ramach Programu logika interwencji może umożliwić zdaniem Ewaluatora realizację założonych celów programu operacyjnego. Po trzecie, założenia i cele programu operacyjnego są spójne z najważniejszymi politykami, strategiami, dokumentami na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym. Po czwarte, zapisy RPO WD 2014-2020 uwzględniają i przyczyniają się do realizacji celów polityk horyzontalnych.

Daleko idące wytyczne centralne dotyczące kwestii merytoryczno-finansowych, a także odgórne wymogi natury formalnej powodują, iż regionalne programy operacyjne muszą funkcjonować na stosunkowo wysokim poziomie zgeneralizowania. Z jednej strony ułatwia to proces ewaluacji, gdyż przyjmuje ona w pewnym stopniu formę określania zgodności Programu z odgórnymi wytycznymi. Z drugiej zaś strony utrudniona zostaje ocena rzeczywistego poziomu regionalizacji Programu. Ta będzie bardziej możliwa m.in. na etapie uszczegółowienia RPO WD 2014-2020 oraz aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji, do której odwołuje się RPO WD 2014-2020 i w której zostaną zaprezentowane inteligentne specjalizacje mające kluczowe znaczenie dla rozwoju województwa dolnośląskiego. Zasadnicza ocena jakości Programu będzie natomiast możliwa na poziomie analizy projektów pod kątem charakteru generowanych przez nie efektów i ich trwałości, kosztów wdrażania i utrzymania, a także kosztów alternatywnych (najlepszych utraconych w wyniku realizacji projektu możliwości wykorzystania funduszy). Z całą pewnością

należy unikać pozornego programowania polegającego na przenoszeniu właściwych zapisów programowych na przyszłość lub inne dokumenty.

SPIS TREŚCI

Streszczenie raportu.....	3
Spis treści	6
I. Wprowadzenie	7
II. Ogólny opis przebiegu ewaluacji	9
III. Syntetyczny opis zastosowanych metod badawczych.....	11
IV. Opis wyników badania.....	14
Pytanie EWALUACYJNE A.....	14
Pytanie EWALUACYJNE B.....	20
Pytanie EWALUACYJNE C.....	103
Pytanie EWALUACYJNE D.....	114
Pytanie EWALUACYJNE E.....	117
Pytanie EWALUACYJNE F	124
V. Wnioski i rekomendacje	138
VI. Aneksy.....	144
ANEKS 1. Opis zakresu i sposobu uwzględniania w programie operacyjnym wniosków i rekomendacji	144
ANEKS 2. Koncepcja procesu ewaluacji programu operacyjnego	158
ANEKS 3. Synteza wyników strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.....	179
ANEKS 4. Powiązanie raportu z ewaluacji ex-ante z odniesieniami do art. 55 CPR.....	189

I. WPROWADZENIE

Niniejszy dokument stanowi opis wyników IV etapu ewaluacji ex-ante projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020. Projekt badawczy został zrealizowany przez konsorcjum firm: Wrocławską Agencję Rozwoju Regionalnego (Lider) i Ecorys Polska (Partner) na zlecenie Województwa Dolnośląskiego, zgodnie z umową nr DRPO - Z/2890/13 zawartą w dniu 16.09.2013 r.

Obowiązek realizacji ewaluacji ex-ante programu operacyjnego wynika z zapisów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

Zakres i ogólne zasady realizacji ewaluacji ex-ante programów operacyjnych realizowanych w ramach polityki spójności w okresie 2014-2020 zostały zdefiniowane w art. 48 ww. rozporządzenia ogólnego. Komisja Europejska doprecyzowała zapisy rozporządzenia w dokumencie Programming Period 2014-2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. Guidance document on ex-ante evaluation. European Regional Development Fund. European Social Fund. Cohesion Fund. Ponadto dodatkowe informacje dotyczące sposobu realizacji procesu ewaluacji ex-ante programów operacyjnych w Polsce zawarte zostały w dokumencie przygotowanym przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju pn. Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020.

Zgodnie z założeniami przedstawionymi w SOPZ ewaluacja ex ante programów operacyjnych winna pełnić następujące funkcje: wspieranie procesu decyzyjnego, dostarczanie rzetelnej i przydatnej informacji o obiekcie badania, podniesienie skuteczności i efektywności realizowanych programów, identyfikacja słabych i mocnych stron programu, ocena zasadności interwencji i jej znaczenia, określenie spodziewanych efektów programu oraz działań instytucji, oszacowanie możliwości i ograniczeń, sygnalizowanie pojawiających się problemów.

Ewaluacja ex-ante (jako ocena szacunkowa) pozwoliła w szczególności zweryfikować trafność wyznaczonych obszarów problemowych, celów i oczekiwanych rezultatów, wskaźników oraz ocenić spójność wewnętrzną badanego programu, a także spójność z dokumentami strategicznymi poziomów: regionalnego, krajowego i wspólnotowego. Pozwoliła także na ocenę jakości zaproponowanego systemu realizacyjnego i ram finansowych.

Niniejszy raport bazuje na wymogach określonych w Szczegółowym Opisie Przedmiotu Zamówienia na wykonanie badania ewaluacyjnego pt. „Ewaluacja ex-ante projektu regionalnego programu operacyjnego dla województwa dolnośląskiego na lata 2014-2020” przygotowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego oraz dokumencie „Koncepcja i metodologia badania” przygotowanym przez Wrocławską Agencję Rozwoju Regionalnego i Ecorys.

Ostatecznym produktem ewaluacji ex-ante są wnioski i rekomendacje uwzględniające również

wyniki Konsultacji społecznych, stanowiące propozycję zmian w zapisach RPO WD 2014-2020.

Badanie ewaluacyjne RPO WD 2014-2020 jest zrealizowane według **modelu partycypacyjnego**. Zadaniem zespołu ewaluacyjnego było i będzie wsparcie merytoryczne zespołu przygotowującego zapisy programu oraz przygotowywanie wniosków i rekomendacji, przybierających postać propozycji zmian w zapisach programu, które w konsekwencji wpłyną na podniesienie jakości programu. W toku prac niezbędne będzie uwzględnianie zmieniających się podstawowych uwarunkowań krajowych, jak i związanych z procesem negocjacji rozporządzeń dotyczących funduszy strukturalnych.

Najważniejszym zadaniem ewaluacji ex-ante jest **weryfikacja logiki programu** poprzez odniesienie jej do istniejącej wiedzy naukowej i eksperckiej (w tym wyników badań ewaluacyjnych). Na podstawie przeprowadzonej oceny Ewaluator przedstawił rekomendowany model logiczny programu operacyjnego, spójny z dostępną wiedzą naukową i ekspercką (m.in. w postaci diagramu wraz z opisem oraz odniesieniem do teorii/wyników badań).

II. OGÓLNY OPIS PRZEBIEGU EWALUACJI

W ocenie ex-ante wykorzystano model badania, który pozwolił na przeprowadzenie ewaluacji projektu RPO WD 2014-2020 przy uwzględnieniu pełnego i wyczerpującego zestawu kryteriów oceny oraz odpowiednich metod, narzędzi, technik i pytań badawczych. Kluczowym elementem był taki dobór wyszczególnionych wyżej elementów, którego efektem było zestawienie kryteriów i metod badawczych, by stanowiły one spójną i transparentną całość będącą rzetelnym i precyzyjnym modelem ewaluacji ex ante. Umożliwiło to realizację celów badania, którymi były:

- ✓ Ocena części diagnostycznej RPO WD 2014-2020;
- ✓ Ocena logiki interwencji;
- ✓ Ocena systemu wskaźników;
- ✓ Ocena realności, zasadności i spójności przyjętych alokacji budżetowych z celami RPO WD 2014-2020;
- ✓ Ocena spójności wewnętrznej RPO WD 2014-2020;
- ✓ Ocena spójności zewnętrznej RPO WD 2014-2020;
- ✓ Ocena wkładu RPO WD 2014-2020 w realizację Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
- ✓ Ocena systemu realizacji;
- ✓ Ocena wkładu RPO WD 2014-2020 w realizację celów polityk horyzontalnych;
- ✓ Ocena wpływu realizacji RPO WD 2014-2020 na sytuację społeczno-gospodarczą regionu przy wykorzystaniu makroekonomicznego modelu HERMIN dla gospodarki województwa dolnośląskiego;
- ✓ Uwzględnienie oceny ex-ante w zakresie instrumentów finansowych;
- ✓ Ocena instrumentów rozwoju terytorialnego proponowanych w projekcie RPO WD 2014-2020;
- ✓ Przedstawienie Koncepcji procesu ewaluacji programu operacyjnego;
- ✓ Uwzględnienie wyników POŚ RPO WD 2014-2020.

Analizie zostały poddane elementy składające się na logikę interwencji, w tym: zidentyfikowane potrzeby, przyjęte działania, produkty i rezultaty, z uwzględnieniem czynników zewnętrznych.

- **Potrzeby** to wyzwania społeczno-gospodarcze zidentyfikowane w ramach diagnozy przeprowadzonej na potrzeby programu.
- **Działania** określają typ interwencji publicznej, wykorzystane w nim instrumenty wsparcia, a także poziom alokacji.
- **Produkty** oznaczają wytworzone dzięki interwencji produkty i usługi, zmienione postawy/praktyki lub wiedzę.
- **Rezultaty** przedstawiają bezpośrednio, krótkoterminowe i długoterminowe zmiany i korzyści związane z wykorzystaniem wyników stworzonych przez program.
- **Czynniki zewnętrzne** oznaczają wszystkie te czynniki zewnętrzne, które mogą wpłynąć na osiągnięte rezultaty (np. inne polityki, programy, sytuacja społeczno-gospodarcza).

Przedmiot zamówienia podzielony został na cztery etapy:

- I etap objął przygotowanie raportu metodologicznego oraz jego ostatecznej wersji, uczestniczenie Zespołu badawczego i Zamawiającego w minimum czterech spotkaniach roboczych/konsultacyjnych/warsztatach przygotowanie projektu raportu z I etapu badania oraz ostatecznej wersji raportu końcowego z I etapu badania;
- II etap objął udział Zespołu badawczego w trzech turach warsztatów z ekspertami wykonującymi ocenę oddziaływania na środowisko oraz przygotowanie aktualizacji raportu uwzględniającego wyniki z II etapu badania (obejmującego m.in. wnioski ze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko);
- III etap objął udział Zespołu badawczego w dwóch turach warsztatów oraz przygotowanie aktualizacji raportu uwzględniającego wyniki z II etapu badania (podsumowującego i uwzględniające wyniki konsultacji społecznych programu operacyjnego);
- IV etap objął doradztwo oraz uzupełnienia w raporcie ewaluacyjnym powstałe w wyniku negocjacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 z m.in. Komisją Europejską.

W proces ewaluacji zaangażowane były następujące podmioty:

1. Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego.
2. Ecorys Polska.
3. ATMOTERM S.A. – Wykonawca Prognozy Oddziaływania na Środowisko RPO WD 2014-2020
4. Jednostki Samorządu Terytorialnego.
5. Urząd Marszałkowski Województw Dolnośląskiego.
6. Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy.
7. Eksperci zewnątrzni

III. SYNTETYCZNY OPIS ZASTOSOWANYCH METOD BADAWCZYCH

Podstawą koncepcji ewaluacji ex-ante było osadzenie programowania w ramach teoretycznych poprzez wykorzystanie dostępnej wiedzy eksperckiej do poprawy jakości programu. Ewaluacja ex-ante była realizowana zgodnie z zasadą oparcia polityk publicznych na dowodach (evidence based policy): wiedza i doświadczenie zespołów programujących uzupełniane są w sposób usystematyzowany wiedzą naukową. W konsekwencji, wartością dodaną ewaluacji jest lepsze zrozumienie przez zespoły osób zaangażowanych w projektowanie i wdrażanie programu, mechanizmów jego funkcjonowania.

Na potrzeby kompleksowej oceny projektu RPO WD 2014-2020 wykorzystano następujące metody badawcze (pełny opis zastosowanej metodologii znajduje się w aneksie nr 2 do niniejszego raportu):

Analiza danych zastanych (ang. *desk research*) polegała na wykorzystaniu w badaniu dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach internetowych itp. Przed wykorzystaniem danych w badaniu są one analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności. Analiza *desk research* była użyteczna ze względu na wysoki stopień obiektywizmu oraz możliwość wykorzystania zebranych informacji na potrzeby procedur badawczych realizowanych w kolejnych etapach badania.

Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) (ang. Focus Group Interview) to metoda badań jakościowych polegająca na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji wśród grupy fokusowej na podstawie wcześniej opracowanego scenariusza. Jednym z najistotniejszych atutów wywiadów FGI jest możliwość bezpośredniego skonfrontowania opinii osób z kilku różnych środowisk, dzięki czemu rozmowa zazwyczaj zyskuje bardziej dynamiczny charakter. Wywiady grupowe zostały przeprowadzone z partnerami społeczno-gospodarczymi, przedstawicielami:

- Jednostek samorządu terytorialnego;
- Dolnośląskiej Agencji Współpracy Gospodarczej;
- Przedsiębiorstw i organizacji przedsiębiorstw;
- Ekspertów dziedzinowych.

Metoda delficka została wykorzystana w ramach niniejszego badania w celu uzyskania niezależnych od siebie (a przez to wykluczających możliwość wzajemnego sugerowania się) pogłębionych opinii ekspertów zewnętrznych umożliwiających zweryfikowanie sformułowanych przez Ewaluatora w trakcie realizacji III modułu badania (II komponent) wniosków i rekomendacji.

ITI – Indywidualne wywiady telefoniczne przeprowadzono 18 wywiadów ITI z:

- Ekspertami zagranicznymi (2 wywiady),
- Kierownikami jednostek zaangażowanych w proces zarządzania RPO WD 2007-2013 (2 wywiady),

- Kierownikiem jednostki zaangażowanej w proces zarządzania regionalnym komponentem PO KL (1 wywiad),
- Ekspertami z zakresu rozwoju i polityki regionalnej (13 wywiadów).

Model HERMIN (drugiej generacji) gospodarki województwa dolnośląskiego, jako narzędzie aprobowane i wykorzystywane przez Komisję Europejską, spełniające stawiane przez nią wymogi metodologiczne posłużyło w niniejszym badaniu do precyzyjnego i wiarygodnego wyizolowania oddziaływania interwencji podejmowanych w ramach RPO WD 2014-2020 na rozwój społeczno-gospodarczy województwa dolnośląskiego. W trakcie badania przeprowadzono dwie symulacje makroekonomiczne dla gospodarki województwa dolnośląskiego. W pierwszej z nich uwzględnia się wpływ dodatkowych środków finansowych (scenariusz bazowy), natomiast w przypadku drugiej symulacji zakłada się brak oddziaływania tych funduszy (scenariusz alternatywny). Różnice pomiędzy wartościami wskaźników makroekonomicznych otrzymanych w ramach tych dwóch symulacji pozwoliły określić wpływ realizacji programu na rozwój badanej gospodarki.

Metoda SMART wykorzystana została przy ocenie systemu wskaźników, jako narzędzie do sprawdzenia ich poprawności i trafności z wyznaczonymi celami w różnych kontekstach i na różnych płaszczyznach analizy. Umożliwiło to pełną i kompleksową weryfikację najważniejszych zapisów RPO WD 2014-2020 dotyczących części programowej oraz dało asumpt do wprowadzenia ewentualnych modyfikacji.

Macierz powiązań - Technika macierzy wzajemnych powiązań została wykorzystana w niniejszym badaniu do:

- Oceny logiki powiązań wskaźników rezultatu ze wskaźnikami produktu zaproponowanymi w projekcie RPO WD 2014-2020,
- Oceny związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zidentyfikowanymi potrzebami, planowanymi działaniami i spodziewanymi efektami co przyczyni się do oceny spójności wewnętrznej RPO WD 2014-2020.

Benchmarking został przeprowadzony w celu:

- Określenia spójności projektu RPO WD 2014-2020 z głównymi politykami i dokumentami rozwojowymi szczebla unijnego, krajowego i regionalnego,
- Oceny koncepcji systemu instytucjonalnego (porównanie z rozwiązaniami przyjętymi w ramach innych programów operacyjnych),
- Optymalnego wyboru zagadnień oraz metod badawczych, jak również doboru systemu realizacji procesu ewaluacji.

Ze względu na brak w projekcie RPO WD 2014-2020 wartości wskaźników, metoda ta zostanie wykorzystana ponownie na kolejnym etapie.

Diagramy logiczne - Zastosowanie diagramów logicznych jako metody analityczno-prezentacyjnej ułatwiło zbadanie i zobrazowanie związków przyczynowo-skutkowych zachodzących pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami i ich produktami, a oczekiwanymi rezultatami, jak również obrazujące związki przyczynowo-skutkowe zachodzące pomiędzy spodziewanymi efektami programu, a celami najważniejszych strategii na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym.

Analiza „dlaczego-bo” to metoda analizowania faktów zapewniająca obiektywność i odtwarzalność wyników, która może zostać wykorzystana na potrzeby analizy logiki interwencji.

Analiza optymalizacji opierała się na programowaniu liniowym, które pomaga w skonstruowaniu optymalnego rozdysponowania zakładanej puli środków na cele według ich ważności.

Analiza wielokryterialna posłużyła do kompleksowej oceny wskaźników monitoringowych w oparciu o wyznaczone kryteria i punkty przyznane w każdym kryterium.

Diagramy przyczynowo-skutkowe posłużyły analizie i ocenie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy działaniami zaplanowanymi w ramach programu i ich produktami a oczekiwanymi rezultatami. Diagramy przedstawiają rekomendowane przez zespół modele logiczne programu i osi priorytetowych oraz zawierają szczegółowy opis związków przyczynowo-skutkowych wraz z odniesieniem do wyników badań naukowych/ewaluacyjnych/społeczno-ekonomicznych.

Drzewo problemów dzięki zastosowaniu formy graficznej umożliwiło ono zilustrowanie struktury programu operacyjnego oraz ewentualnych braków (np. obszarów problemowych zidentyfikowanych w ramach diagnozy, które nie znajdują odzwierciedlenia w strategii, lub odwrotnie – obszarów priorytetowych niebazujących bezpośrednio na diagnozie).

Kontrola krzyżowa, zwana również techniką wzajemnych oddziaływań (czasami używa się też określenia *cross-impact-matrix*), posłużyła do analizy spójności opisanych w różnych dokumentach kierunków interwencji, tj. czy będą pomiędzy nimi występowały efekty synergii czy może interwencje te są sprzeczne itp.

Mapa oddziaływania polegała na połączeniu obszarów/działań związanych z projektem programu z elementami, na które mają one wpływ, oraz identyfikacji głównych skutków wdrażania programu.

Mapa ryzyka - Analiza ryzyka to metoda umożliwiająca identyfikację zagrożeń w realizacji celów oraz zarządzanie nimi poprzez tworzenie lub identyfikację odpowiednich mechanizmów kontroli. Analiza ryzyka pozwoliła na określenie obszarów ryzyka i barier dla skutecznej realizacji programu, a także oszacowanie prawdopodobieństwa ich wystąpienia.

Matryca Leopolda to dwuwymiarowa macierz, gdzie na jednej osi umieszczone są obszary, na które program operacyjny ma wpływ, natomiast na drugiej – istniejące uwarunkowania, na które obszary mogą mieć wpływ. Matryca posłużyła jako narzędzie wspomagające analizy, w szczególności identyfikację i opis najistotniejszych obszarów wpływu programu.

Metaewaluacja polegała na przeglądzie wszystkich dotychczas przeprowadzanych ewaluacji (ex-ante, mid-term, ex-post) z wybranego obszaru.

Ocena ekspercka posłużyła w niniejszym badaniu do wyznaczenia wartości wskaźników obserwacji, służących do rozwiązania problemów badawczych.

Statystyczne metody ilościowe- ze względu na brak wartości wskaźników, na tym etapie nie zostały zastosowane.

IV. OPIS WYNIKÓW BADANIA

PYTANIE EWALUACYJNE A: CZY INTERWENCJA PUBLICZNA W POSTACI PROGRAMU OPERACYJNEGO TRAFNIE ODPOWIADA NA ZDIAGNOZOWANE WYZWANIA I POTRZEBY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE?

Część diagnostyczna stanowi istotny element dokumentu, pozwalający czytelnikowi na poznanie obecnej sytuacji społeczno - gospodarczej danego regionu oraz jego potencjałów rozwojowych, jak również potrzeb i problemów społeczno - gospodarczych województwa. Co więcej, to dzięki części diagnostycznej możliwe jest prawidłowe i trafne sformułowanie celów i kierunków interwencji odpowiadających zidentyfikowanym wyzwaniom.

Część diagnostyczną Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 stanowi załącznik pn. „Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych programem”. **Ze względu na fakt, że w obecnej wersji Programu (z 20,11.2014r.) załącznik ten nie został zamieszczony Ewaluator nie zmienił swojej oceny w zakresie Pytania A.**

Ocena diagnozy społeczno – gospodarczej, zgodnie z przyjętą przez Zamawiającego koncepcją i metodologią badania, dokonana została przy uwzględnieniu trzech kryteriów ewaluacji - kryterium trafności, spójności oraz efektywności.

L.p.	Kryterium	Stopień spełniania danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium, a 1 brak spełnienia.
1.	Trafność	☐ ☐ ☐ ☐
2.	Spójność	☐ ☐ ☐ ☐
3.	Efektywność	☐ ☐ ☐ ☐

Całościowa ocena w zakresie problemu badawczego nr A wynikać będzie z analizy przeprowadzonej w trzech płaszczyznach:

- Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych obszarach/ priorytetach programu operacyjnego.** Dokonując oceny w tym zakresie Ewaluator starał się odpowiedzieć na pytanie czy zidentyfikowane problemy wynikają z sytuacji rynku (ang. market failure) i czy stanowią istotne problemy społeczne, których rozwiązanie nie byłoby możliwe bez interwencji. Ponadto Ewaluator starał się zidentyfikować obszary, których wsparcie ze środków publicznych w ramach programu powinno zostać ograniczone z uwagi na ryzyko braku wpływu (ang. deadweight).
 - Trafność oparcia interwencji na diagnozie społeczno – ekonomicznej.** W tym przypadku próbowano ocenić projekt Programu pod kątem sposobu priorytetyzacji zidentyfikowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych przede wszystkim regionu i kraju (pytanie badawcze - Czy priorytetyzacja proponowanych w ramach diagnozy społeczno-gospodarczej wyzwań i potrzeb została poprawnie
- Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020

skonstruowana w stosunku do sytuacji społeczno-gospodarczej regionu i kraju?), jak również pod kątem aktualności i trafności analizy trendów społeczno-gospodarczych wykorzystanych w diagnozie (pytanie badawcze – Czy diagnoza społeczno-gospodarcza programu operacyjnego została opracowana w sposób trafny, tzn. uwzględniający analizę obecnych trendów społeczno-gospodarczych, a także zawiera aktualne dane?).

- c) **Trafność zaproponowanych celów programu operacyjnego w kontekście zidentyfikowanych bądź zdefiniowanych wyzwań i potrzeb społeczno – ekonomicznych.** W tym obszarze Ewaluator starał się odpowiedzieć na następujące pytania: *Czy zdiagnozowane problemy/wyzwania przekładają się we właściwych proporcjach na cele priorytetów i Programu? Czy poszczególnym kwestiom w Programie nadana została odpowiednia waga? Czy trafnie zastosowana została zasada koncentracji tematycznej? Czy i z jakiego powodu problemy zidentyfikowane w diagnozie zostały pominięte w programie?*

Ocena diagnozy społeczno – gospodarczej jest **pozytywna**. Dokument stanowi czytelnie przedstawione i bogate źródło informacji o regionie, uwzględniając jego najważniejsze uwarunkowania i wyzwania rozwojowe dla przyszłej perspektywy finansowej. Zagadnienia przedstawione w diagnozie w pełni korespondują z osiami priorytetowymi i priorytetami inwestycyjnymi Programu.

Część diagnostyczna wydaje się być opracowaniem poprawnym pod względem trafności i efektywności w kontekście zidentyfikowanych problemów rozwojowych. Uwagi przedstawione poniżej stanowią jedynie propozycje pewnych zmian bądź uzupełnień, których zastosowanie według Ewaluatora zwiększy wartość merytoryczną tego elementu Programu. Poniższe wnioski uwzględniają również uwagi dotyczące diagnozy zgłoszone w trakcie konsultacji społecznych.

a) **Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych obszarach/ priorytetach programu operacyjnego**

„Czy zidentyfikowane problemy wynikają z sytuacji rynku (ang. market failure) i czy stanowią istotne problemy społeczne, których rozwiązanie nie byłoby możliwe bez interwencji.”

„Identyfikacja obszarów, których wsparcie ze środków publicznych w ramach programu powinno zostać ograniczone z uwagi na ryzyko braku wpływu (ang. deadweight).”

Zidentyfikowane w projekcie programu problemy wynikają z następujących zawodności rynku (ang. market failure):

- zawodność konkurencji (funkcjonowanie przedsiębiorstw monopolistycznych i oligopolistycznych) ograniczająca możliwości funkcjonowania i wejścia na rynek mikro, małych i średnich przedsiębiorstw;
- istnienie dóbr publicznych, których koszty utrzymania, amortyzacji oraz renowacji leżą w gestii władz publicznych.

Pierwsza zawodność wiąże się z istotnym problemem, jakim jest zmniejszenie możliwości rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw konkurujących z dużymi przedsiębiorstwami. Nie posiadają one tak znaczącego, jak duże przedsiębiorstwa, zaplecza - zasobów finansowych, zasobów personalnych oraz doświadczenia - umożliwiającego realizację inwestycji w innowacje.

Dlatego też zasadna jest interwencja publiczna wspomagająca mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa zarówno przy wchodzeniu na rynek jak i rozwoju innowacyjności.

Wskazane w projekcie RPO WD priorytety inwestycyjne koncentrują się w dużej mierze na problemie związanym z wydatkami na dobra publiczne. Implikacją tego jest to, że większość obszarów objętych interwencją stanowią obszary publiczne, w których mechanizmy rynkowe mogą być niewystarczające do optymalnego ich funkcjonowania i rozwoju. Dlatego też potrzebna, wręcz konieczna jest interwencja publiczna, umożliwiająca rozwój tych obszarów i w konsekwencji wspomagająca wszystkich mieszkańców regionu.

Identyfikacja obszarów, których wsparcie ze środków publicznych w ramach programu powinno zostać ograniczone z uwagi na ryzyko braku wpływu (ang. *deadweight*) na etapie tworzenia RPO jest zadaniem niezwykle ciężkim. Ryzyko braku wpływu może wiązać się nie tylko ze złym zidentyfikowaniem problemów i złym doбором priorytetów/działań, ale także z nieprawidłową realizacją Programu. Ze względu na przytoczone powyżej problemy, mianowicie charakter dóbr publicznych oraz niewielkie zasoby mikro, małych i średnich przedsiębiorstw można przypuszczać, że bez środków z EFRR i EFS większość działań nie miałaby miejsca. Mało prawdopodobne jest to, że mikro, mali i średni przedsiębiorcy przeznaczyliby takiej wielkości środki na poszerzenie zakresu działalności i innowacyjne inwestycje. W przypadku wsparcia rozwoju dóbr publicznych warto podkreślić, że zakres interwencji publicznej realizowanej przez Samorząd Województwa poprzez RPO WD opiera się w głównej mierze na środkach pochodzących z EFRR oraz EFS. W sytuacji, kiedy województwo nie mogłoby liczyć na wsparcie tymi środkami, możliwości finansowania inwestycji realizujących działania RPO WD będące bezpośrednio zarządzane przez Samorząd Województwa, byłyby znacznie ograniczone. Zgodnie z szacunkami dotyczącymi potencjału inwestycyjnego dla Dolnego Śląska¹ na lata 2013-2025 środki, którymi dysponuje bezpośrednio samorząd zostały oszacowane na 17,0 mld zł na okres 2013-2025, co daje 1,3 mld zł średniorocznie. W skład tych środków wchodzi szacowane wydatki majątkowe samorządu województwa – 6,4 mld zł ogółem [0,5 mld zł średniorocznie] oraz środki z UE przekazane samorządowi województwa na rozwój regionalny – 10,6 mld zł ogółem, [0,8 mld zł średniorocznie]. Potencjał finansowy oddziaływania Samorządu Wojewódzkiego (18,5% średniorocznej wartości wydatków inwestycyjnych sektora publicznego na Dolnym Śląsku) na rozwój regionu nie jest zatem przesadnie duży. Warto jednakże zauważyć, iż władze regionalne mogą starać się powiększyć swoje oddziaływanie na procesy rozwojowe m.in. poprzez kontrakty regionalne, gdzie można pozyskać finansowanie rządowe oraz inicjując partnerstwo publiczno-prywatne (umożliwiające finansowanie prywatne w sferze usług publicznych), a także poprzez partnerstwo publiczno-publiczne (np. poprzez 20% dofinansowanie umów partnerskich między JST).

Jak podkreślono w OOS RPO WD 2014-2020 w przypadku braku finansowania poszczególnych komponentów środowiska, możliwe jest zagrożenie nieosiągnięcia wymaganej prawem jakości środowiska. Przy braku dofinansowania działań z zakresu np. gospodarki odpadami,

¹ Mogiła Z., Poproch A., Zaleski J. (2012), *Ramy finansowe Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020. Oszacowanie potencjału finansowego umożliwiającego realizację Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020*, Wrocław, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.

ograniczania „niskiej emisji” i gospodarki wodno-ściekowej, samorządy lokalne i regionalne nie będą mogły sfinansować wszystkich przedsięwzięć proekologicznych z budżetów samorządowych. Brak realizacji wyznaczonych w Programie działań inwestycyjnych dotyczących budowy infrastruktury środowiskowej i technicznej może spowodować negatywne skutki dla gospodarki i środowiska objawiające się także skutkami społecznymi tj. wzrost bezrobocia, zmniejszenie liczby miejsc pracy, zanieczyszczenia wód, gleb i powietrza (systemy ogrzewania i systemy ciepłownicze, niedrożne układy komunikacyjne).

Jedynym obszarem, który budzi wątpliwości czy wsparcie nie spowoduje efektu jałowej straty jest pomoc dużym przedsiębiorstwom, które z uwagi na doświadczenie i zaplecze finansowe miałyby możliwość realizowania innowacyjnych inwestycji i współpracy z jednostkami badawczymi bez konieczności wsparcia środkami publicznymi.

b) Trafność oparcia interwencji na diagnozie społeczno-gospodarczej

„Czy priorytetyzacja proponowanych w ramach diagnozy społeczno-gospodarczej wyzwań i potrzeb została poprawnie skonstruowana w stosunku do sytuacji społeczno-gospodarczej regionu i kraju?”

„Czy diagnoza społeczno-gospodarcza programu operacyjnego została opracowana w sposób trafny, tzn. uwzględniający analizę obecnych trendów społeczno-gospodarczych, a także zawiera aktualne dane?”

Struktura diagnozy w pełni odpowiada strukturze planowanej w ramach programu interwencji. Innymi słowy planowana interwencja na poziomie osi priorytetowych posiada odpowiednie uzasadnienie diagnostyczne i pod tym kątem należy ocenić ją **pozytywnie - jako trafną**. Warto podkreślić, że diagnoza społeczno-gospodarcza regionu uwzględnia również wyzwania rozwojowe przedstawione w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, oraz najważniejszych dokumentów strategicznych poziomu europejskiego i krajowego (Strategia Europa 2020, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030, Strategia Rozwoju Kraju 2020, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego), co również znajduje odzwierciedlenie w preferowanych w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych projektach.

Trafność oparcia interwencji na diagnozie społeczno-gospodarczej została oceniona również **pozytywnie** w oparciu o przeprowadzoną przez Ewaluatora analizę powiązań głównych rozdziałów części diagnostycznej z priorytetami inwestycyjnymi programu. Wszystkie priorytety inwestycyjne posiadają odpowiednie uzasadnienie w diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych programem.

Ocena trafności oparcia interwencji na diagnozie społeczno-gospodarczej, zgodnie z przyjętą metodologią, obejmuje ocenę dwóch zagadnień: sposobu priorytetyzacji zidentyfikowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych oraz aktualności i trafności danych i trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie:

1. Sposób priorytetyzacji zidentyfikowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych przede wszystkim regionu i kraju (Czy priorytetyzacja proponowanych

- w ramach diagnozy społeczno-gospodarczej wyzwań i potrzeb została poprawnie skonstruowana w stosunku do sytuacji społeczno-gospodarczej regionu i kraju?),
2. Aktualność i trafność danych i trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie (Czy diagnoza społeczno-gospodarcza programu operacyjnego została opracowana w sposób trafny, tzn. uwzględniający analizę obecnych trendów społeczno-gospodarczych, a także zawiera aktualne dane?).

Każdy z podrozdziałów Diagnozy wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych programem kończy się podsumowaniem, w którym wymienione zostały najważniejsze potencjały i wyzwania regionu w danym obszarze/sektorze. Część z wylistowanych potencjałów i wyzwań w poszczególnych obszarach zdaniem Ewaluatora nie wynika bezpośrednio z tekstu diagnozy. Modyfikacji bądź uzupełnień wymagają następujące części diagnozy:

- Obszar Przedsiębiorstwa i innowacje: rosnące znaczenie w strukturze PKB i eksportu sektorów i branż, takich jak: branża chemiczna, branża farmaceutyczna, branża informatyczna, branża motoryzacyjna, sektor RTV i AGD, branża usługowa typu BPO, stosunkowo duża koncentracja inwestycji zagranicznych, czy znaczny udział firm w branży średnio-wysokich i wysokich technologii w strukturze gospodarczej w porównaniu do sytuacji na poziomie kraju, nie mają bezpośredniego odniesienia do tekstu diagnozy w tym obszarze.

W trakcie konsultacji społecznych wskazywano, iż w diagnozie przedstawiono niewłaściwie hierarchię barier rozwojowych dla przedsiębiorców sektora MŚP. Szczegółowo W szczególności zwrócono niewystarczającą uwagę na problemy dotyczące jakości wsparcia firm MŚP ze strony publicznych instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi proinnowacyjne w regionie. Pominęto także istotny fakt, iż w regionie intensywnie wzrasta aktywność inwestorów zagranicznych, m.in. w zakresie lokalizowania usług typu Business Process Outsourcing. Sugeruje się krótkie uzupełnienie diagnozy o ww. kwestie.

W podrozdziale dotyczącym kwalifikacji mieszkańców, zgodnie z uwagami z konsultacji, sugeruje się zmianę śródtytułu oraz położenie nacisku na potrzebę rozwoju kompetencji cyfrowych w regionie. Z pozostałych uwag zgłaszanych w trakcie konsultacji społecznych warto uwzględnić ograniczenia związane z możliwością wykorzystania instalacji mechanicznego przetwarzania odpadów jako regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK). Należy także zmienić podstawę prawną w przypadku opisu postępowania z odpadami komunalnymi.

c) Trafność zaproponowanych celów programu operacyjnego w kontekście zidentyfikowanych/ zdefiniowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych

„Czy zdiagnozowane problemy/wyzwania przekładają się we właściwych proporcjach na cele priorytetów i programu?”

„Czy poszczególnym kwestiom w programie została nadana odpowiednia waga?”

„Czy trafnie zastosowana została zasada koncentracji tematycznej?”

„Czy i z jakiego powodu problemy zidentyfikowane w diagnozie zostały pominięte w programie?”

Analiza przeprowadzona w poprzednim punkcie pokazała, że wszystkie osie priorytetowe i priorytety inwestycyjne są trafne w stosunku do części diagnostycznej i posiadają odpowiednie uzasadnienie w diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych programem. W oparciu o wyzwania i problemy, które podsumowują każdy z obszarów diagnozy społeczno-gospodarczej dokonano ich zestawienia z celami tematycznymi, celami szczegółowymi osi priorytetowej oraz celami szczegółowymi priorytetów inwestycyjnych, jako punkt wyjścia do oceny trafności zaproponowanych celów w kontekście wyzwań rozwojowych.

Ewaluator wysoko ocenił zarówno stopień spójności wyzwań rozwojowych Dolnego Śląska z zaproponowanymi celami osi priorytetowych i priorytetów inwestycyjnych programu, jak i stopień uwzględnienia w Programie głównych problemów regionu zidentyfikowanych w diagnozie.

PYTANIE EWALUACYJNE B: CZY ZAPROPONOWANA W RAMACH PROGRAMU LOGIKA INTERWENCJI UMOŻLIWI REALIZACJĘ ZAŁOŻONYCH CELÓW PROGRAMU OPERACYJNEGO?

Część ta stanowi w koncepcji metodologicznej pytanie ewaluacyjne B, które w głównej mierze odnosi się do oceny poprawności logiki interwencji.

Najważniejszym zadaniem ewaluacji ex-ante jest weryfikacja logiki programu poprzez odniesienie jej do istniejącej wiedzy naukowej i eksperckiej (w tym wyników badań ewaluacyjnych). Na podstawie przeprowadzonej oceny Ewaluator sformułował wnioski i rekomendacje oraz przedstawił rekomendowany model logiczny programu operacyjnego, spójny z dostępną wiedzą naukową i ekspercką (m.in. w postaci diagramu wraz z opisem oraz odniesieniem do teorii/wyników badań).

Wnioski i rekomendacje sformułowane przez Ewaluatora będą użyteczne dla Instytucji Zarządzającej również w trakcie prac nad szczegółowym opisem priorytetów na późniejszych etapach programowania, w szczególności w zakresie systemu wskaźników rezultatu bezpośredniego dla osi współfinansowanych z EFRR.

Zgodnie z koncepcją i metodologią badania, zaakceptowaną przez Zamawiającego, ocena logiki interwencji dokonana została przy uwzględnieniu trzech kryteriów ewaluacji - kryterium skuteczność, efektywność i użyteczność.

W odpowiedzi na wskazane pytanie zostaną uwzględnione takie kwestie jak:

- a) analiza i ocena związków przyczynowo - skutkowych pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami i ich produktami, a oczekiwanymi efektami;
- b) ogólna ocena wpływu realizacji programu operacyjnego na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu lub kraju (w tym zidentyfikowanie prawdopodobnych, a dotychczas nieprzewidzianych w projekcie programu operacyjnego, pozytywnych i negatywnych efektów oddziaływania programu operacyjnego);
- c) analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów programu operacyjnego;
- d) ocena sposobu zastosowania zasady koncentracji tematycznej (uzasadnienie oraz spójność z logiką interwencji, w tym w szczególności z celami programu operacyjnego);
- e) adekwatność wielkości i struktury nakładów finansowych pod kątem ich spójności z wyzwaniem i potrzebami, planowanymi działaniami oraz założonymi celami;

- f) spójność wewnętrzna celów i działań planowych do realizacji w ramach osi priorytetowych, jak i pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi, w celu oceny stopnia i zakresu ich komplementarności, w tym spodziewanych efektów synergicznych;
- g) trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego interwencji oraz zasady zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego w tym w szczególności w odniesieniu do interwencji ukierunkowanych na obszary problemowe/ obszary strategicznej interwencji;
- h) trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia (wsparcie zwrotne i bezzwrotne)
- i) przewidywalny wpływ projektów dużych i projektów kluczowych na realizację celów, priorytetów i programu,
- j) uzasadnienie empiryczne i teoretyczne związków przyczynowo - skutkowych, na których zbudowana jest logika interwencji programu i osi priorytetowych:
- czy logika interwencji programu operacyjnego wynika z ogólnie przyjętych teorii społeczno-ekonomicznych,
 - czy oparta jest na przytoczonych w programie operacyjnym dowodach empirycznych w postaci badań naukowych, badań ewaluacyjnych, analiz, studiów itp.²,
- k) realność osiągnięcia wartości docelowych wskaźników realizacji (produktów i rezultatów) w odniesieniu do wartości bazowych w kontekście zaproponowanej logiki interwencji, w tym alokowanych środków finansowych z uwzględnieniem czynników zewnętrznych,
- l) wpływ na realizację założeń i celów programu, polityk, strategii i programów wdrażanych na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym oraz innych czynników zewnętrznych związanych z bieżącą i prognozowaną sytuacją społeczno-ekonomiczną,
- m) zagadnienia krytyczne dotyczące realizacji programu wraz ze wskazaniem sposobów unikania/ niwelowania potencjalnych zagrożeń;
- n) uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu operacyjnego, mające wpływ na jego skuteczność i efektywność, w tym warunki wstępne (warunkowość ex-ante), których zasady stosowania zawarte zostały w art. 17 projektu rozporządzenia ogólnego:

² W tym w szczególności: Evidence- based Cohesion policy and its role in achieving Europe2020 objectives; Wnioski z realizacji Polityki Spójności w świetle wyników prac analityczno-ewaluacyjnych okresu 2004-2006; Ewaluacja ex-post Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006; rekomendacji z analiz, ekspertyz, badań ewaluacyjnych dotyczących Dolnego Śląska sformułowanych w latach 2007-2013.

- zasadność zastosowanych dla danego programu operacyjnego warunków wstępnych: *Czy spełnienie zaproponowanych warunków wstępnych przyczyni się do zwiększenia skuteczności i efektywności realizacji programu?*
 - zakres i stopień spełnienia warunków wstępnych: *Czy i w jakim zakresie warunki zaproponowane dla programu zostały spełnione? Jakie są możliwości spełnienia w przewidzianych terminach pozostałych do uwzględnienia warunków wstępnych (ocena zaplanowanych działań zmierzających do spełnienia warunków)?*
 - inne istotne uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu operacyjnego nieuwzględnione w ramach zasady warunkowości wstępnej: *Czy istnieją inne warunki zewnętrzne, mające istotny wpływ na skuteczność i efektywność realizacji programu? Jaki będzie wpływ innych istotnych warunków zewnętrznych na skuteczność i efektywność programu operacyjnego? Jakie są możliwości i perspektywa czasowa spełnienia innych istotnych warunków zewnętrznych?*
- o) Czy logika interwencji przyczynia się do wzrostu możliwości regionu w zakresie elastycznego dostosowywania się do zmian zachodzących w jego otoczeniu zewnętrznym?
- p) Czy logika interwencji akcentuje współpracę o charakterze wewnątrzregionalnym (partnerstwo publiczno-publiczne oraz partnerstwo publiczno-prywatne) i ponadregionalnym (kontrakty terytorialne)?
- q) Czy sformułowana logika interwencji jest trafna w kontekście zakresu kompetencji administracji samorządowej oraz jej możliwości wpływu na realia społeczno - gospodarcze regionu?

Stopień spełniania danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium a 1 brak spełnienia

L.p.	Kryterium	Stopień spełniania danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium, a 1 brak spełnienia.
1.	przewidywana skuteczność	☐ ☐ ☐ ☐
2.	efektywność	☐ ☐ ☐ ☐
3.	użyteczność	☐ ☐ ☐ ☐

a) Analiza i ocena związków przyczynowo - skutkowych pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami i ich produktami, a oczekiwanymi efektami.

Oś priorytetowa 1: Przedsiębiorstwa i innowacje

1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów / sektorów objętych programem identyfikuje główne problemy społeczno – ekonomiczne regionu w obszarze innowacji i przedsiębiorczości. Należy zwrócić uwagę, że część diagnostyczna w tym obszarze jest kompletna i wyczerpująca. Do głównych zidentyfikowanych problemów należą:
 - Niezadowalający stopień współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami (w tym inicjatywy klastrowe i sieciowe);
 - Relatywnie niski poziom umiejętności zarządzania w MŚP;
 - Niskie nakłady na działalność innowacyjną, szczególnie w sektorze usług oraz niewystarczające nakłady na działalność B+R;
 - Mały udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych;
 - Niska efektywność wykorzystania środków przeznaczonych na działalność innowacyjną;
 - Niski poziom internacjonalizacji sektora MŚP;
 - Niski udział regionu w sektorze funduszy pożyczkowych i poręczeniowych (niska dostępność przestrzenna);
 - Niewystarczający stopień współpracy nauki z sektorem przedsiębiorstw;
 - Niewystarczające wsparcie MŚP przez IOB.
2. Wszystkie zidentyfikowane problemy społeczno-ekonomiczne Dolnego Śląska w obszarze innowacji i przedsiębiorczości znajdują swoje uzasadnienie w opracowaniach i analizach poświęconych tej tematyce³. Dolny Śląsk, pomimo iż jest gospodarczo silnie rozwijającym się regionem w Polsce i zajmuje relatywnie wysokie pozycje pod względem wartości najważniejszych wskaźników makroekonomicznych GUS (4. miejsce w skali kraju pod względem PKB – 8,5%, 1. miejsce pod względem dynamiki wzrostu gospodarczego – 8,7 %, 3. miejsce pod względem eksportu w skali kraju) posiada szereg słabych stron, do których zaliczyć można: wyraźne dysproporcje w poziomie rozwoju gospodarczym w poszczególnych regionach województwa, polaryzacja wewnątrz regionu (WrOM⁴, LGOM⁵) w zakresie inwestycji, niska aktywność inwestycji w sektorze MŚP, niski poziom usieciowienia gospodarki regionu, zbyt słaba kooperacja pomiędzy przedsiębiorstwami, marginalizacja działań instytucji otoczenia biznesu w ośrodkach peryferyjnych.

³ Regionalna Strategia Innowacji Województwa Dolnośląskiego, *Analiza porównawcza innowacyjności regionów w Polsce w oparciu o metodologię European Innovation Scoreboard*, Instytut Technologii Eksploatacji Państwowy Instytut Badawczy, 2008, Markowska M., *Innowacyjność regionów Polski na tle regionów UE (w świetle mierników European Innovation Scoreboard)*, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2007, *Przedsiębiorcy na Dolnym Śląsku. Raport na temat wkładu przedsiębiorców w rozwój województwa dolnośląskiego*, Lewiatan 2012., Matusiak K.B. [red.], *Ośrodki Innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Seria Innowacje, PARP, Warszawa 2012 oraz *Studia nad rozwojem Dolnego Śląska* (<http://www.umwd.dolnyslask.pl>).

⁴ Wrocławski Obszar Metropolitalny.

⁵ Legnicko-Głogowski Obszar Metropolitalny.

Pod względem działalności badawczo-rozwojowej Dolny Śląsk zajmuje przeciętne lokaty w porównaniu z innymi regionami w kraju (2012 r.):

- 5 miejsce w kraju pod względem nakładów na działalność B+R (630 mln zł.);
- 5 miejsce pod względem nakładów na działalność B+R na 1 mieszkańca (219 zł.);
- 5 miejsce pod względem udziału zatrudnionych w obszarze B+R pracujących ogółem (0,73 %);
- 4 miejsce pod względem nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych w tys. zł. (1 729 687).

Wśród słabych stron regionu w obszarze innowacyjności wskazać można niewystarczającą współpracę jednostek naukowych z podmiotami gospodarki i brak zainteresowania przedsiębiorstw współpracą z jednostkami naukowo-badawczymi, zbyt niski poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową MŚP, niski poziom komercjalizacji wiedzy przez sektor naukowo-badawczy, mały udział firm wprowadzających innowacje produktowe, procesowe i organizacyjne; brak zainteresowania rozwojem gospodarki innowacyjnej na poziomie lokalnym.

3. Wśród zidentyfikowanych problemów wszystkie znalazły swoje rozwiązanie w zaproponowanych priorytetach inwestycyjnych, które zdaniem Ewaluatora są trafnie zaadresowane i wystarczające pod względem merytorycznym. Szczególnie pozytywnie należy ocenić podejście Autorów Programu do koncentracji tematycznej jaka dokonana została w ramach osi priorytetowej. Priorytety inwestycyjne w obszarze innowacji i przedsiębiorczości adresują w pełni problemy i wyzwana, przy czym należy pamiętać, że pełna ocena logiki interwencji będzie możliwa dopiero na poziomie projektów, gdy będzie można ocenić ich długookresową efektywność, koszty utrzymania wygenerowanych efektów, czy koszty alternatywne.
4. Wskaźniki produktu są zgodne z listą WLWK i zostały ocenione przez Ewaluatora pozytywnie.
5. Wskaźniki rezultatu strategicznego są zgodne z obowiązującym aktualnie Szablonem programu operacyjnego i zawartymi w nim wytycznymi. Wskaźniki rezultatu strategicznego zostały ocenione przez Ewaluatora pozytywnie.
6. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można spowolnienie gospodarcze, działania prowadzące do zmniejszenia dystansu rozwojowego do średniej PKB per capita Unii Europejskiej, bariery związane z finansowaniem przedsiębiorstw. Czynniki zewnętrzne to także: atrakcyjność inwestycyjna regionu wynikająca m.in. z położenia geograficznego województwa, rozwój i upowszechnienie instrumentów finansowania przedsiębiorczości i innowacji, rozwój gospodarki opartej na wiedzy, dążenie do odbudowy tradycyjnych branż przemysłu oraz rozwój specjalizacji regionalnych.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Przedsiębiorstwa i innowacje

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY SPOŁECZNO - EKONOMICZNE

PLANOWANE DZIAŁANIA

PRODUKTY/CI

REZULTATY STRATEGICZNE

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE

Niezadawalający stopień współpracy pomiędzy przedsiębiorcami (w tym inicjatywy klastrowe i sieciowe)

Relatywnie niski poziom umiejętności zarządzania w MSP

Niskie nakłady na działalność innowacyjną, szczególnie w sektorze usług oraz niewystarczające nakłady na działalność B+R

Mały udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych

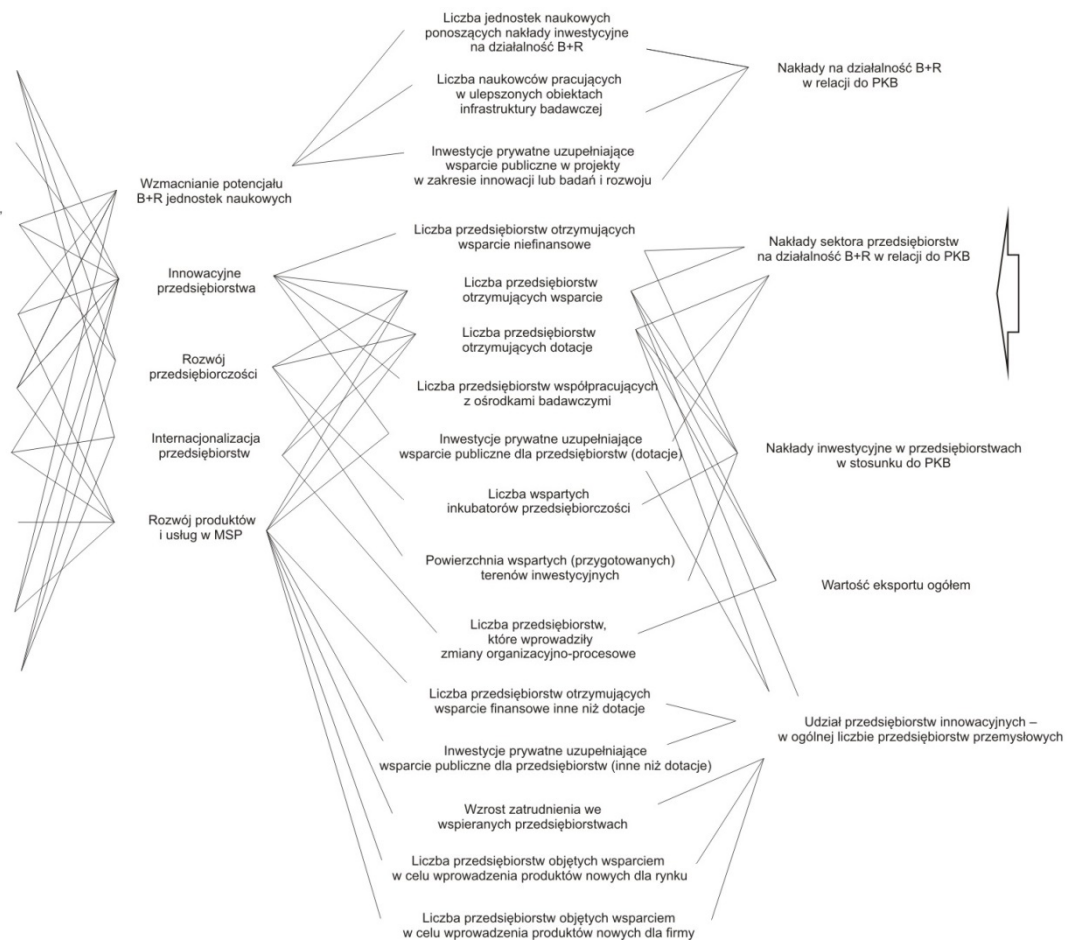
Niska efektywność wykorzystania środków przeznaczonych na działalność innowacyjną

Niski poziom internacjonalizacji sektora MSP

Niski udział regionu w sektorze funduszy pożyczkowych i poręczeniowych (niska dostępność przestrzenna)

Niewystarczający stopień współpracy nauki z sektorem przedsiębiorstw

Niewystarczające wsparcie MSP przez IOB

Oś priorytetowa 2: Technologie informacyjno - komunikacyjne

1. Punktem wyjścia do stworzenia diagramu logiki interwencji w ramach osi Technologie informacyjno – komunikacyjne było zidentyfikowanie na podstawie zapisów Diagnozy wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem głównych problemów społeczno – ekonomicznych występujących w regionie. Ponadto Ewaluator przeanalizował dostępne dokumenty, bazy danych, badania i analizy w celu przedstawienia dowodów empirycznych występowania w regionie poniżej wskazanych problemów:
 - Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura o zróżnicowanym przestrzennie dostępie (w tym m.in. do sieci NGA);
 - Stosunkowo słaby dostęp do komputerów osobistych i Internetu w gospodarstwach domowych;
 - Słaby poziom rozwoju e-usług oraz ich niedostateczne wykorzystanie w administracji publicznej, edukacji i zdrowiu;
 - Niska jakość obsługi informatycznej JST;
 - Słaby rozwój systemów dedykowanych konkretnym sferom życia;
 - Mało efektywne wykorzystanie istniejących i często niezintegrowanych systemów, baz danych i zasobów cyfrowych;
 - Niski stopień digitalizacji zasobów i danych publicznych.
2. Wśród słabych stron regionu w obszarze społeczeństwa informacyjnego wskazuje się m.in. dużą różnorodność systemów IT w służbie zdrowia⁶ oraz brak wykorzystania standardów wypracowanych przez UE, co wpływa m.in. na niską jakość informacji zdrowotnej, relatywnie niskie nakłady na sprzęt i szkolenia komputerowe w JST, małą liczbę JST, w których został wdrożony elektroniczny obieg dokumentów oraz usług związanych z zamówieniami publicznymi, dość duży stopień niekompletności i braku aktualnych informacji na stronach WWW JST, słabą infrastrukturę IT bibliotek, czy niski poziom dostępności tzw. 20 usług podstawowych.
W przypadku gospodarstw domowych, zarówno GUS⁷, jak i Eurostat prowadzi statystyki tylko w podziale na regiony NUTS1⁸. Wśród 6 regionów poziomu NUTS1 w Polsce region północno – zachodni zajmuje pod względem wykorzystania technologii TIK w gospodarstwach domowych w 2012r. następujące miejsca:
 - 6 miejsce pod względem pod względem gospodarstw domowych posiadających dostęp do komputera (70%);
 - 6 miejsce wśród regionów pod względem odsetka gospodarstw domowych z dostępem do Internetu (65,8%);

⁶ Projekt Strategii Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego na Dolnym Śląsku do roku 2020, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, 2012.

⁷ Wykorzystanie technologii informacyjno-(tele)komunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2012 r., Główny Urząd Statystyczny, 2012.

⁸ Statystyka prezentująca wyniki badań wyposażenia gospodarstw domowych w komputery i dostępność Internetu dla tych gospodarstw wskazuje mniej korzystną sytuację regionu niż w przypadku przedsiębiorstw. Województwo dolnośląskie wraz z województwem opolskim wchodzi w skład regionu południowo – zachodniego.

- 6 miejsce wśród regionów pod względem odsetka gospodarstw domowych z dostępem do Internetu szerokopasmowego (63,5%);
- 6 miejsce wśród regionów pod względem odsetka gospodarstw domowych ponoszących nakłady na ICT w 2011 roku (65,2%);
- 3 miejsce wśród regionów pod względem odsetka gospodarstw domowych, w których w ciągu ostatnich 12 miesięcy korzystano z Internetu w kontaktach z administracją publiczną (31,2%);
- 2 miejsce wśród regionów pod względem odsetka gospodarstw domowych, w których w ciągu ostatnich 12 miesięcy zamawiano przez Internet usługi lub towary (31,6%).

Badania zrealizowane na zlecenie MSWiA⁹ pokazują, że dolnośląskie urzędy administracji publicznej nie należą do czołówki województw pod względem stanu informatyzacji. Dolny Śląsk zajmuje przedostatnią pozycję wśród polskich regionów pod względem udziału osób zatrudnionych, które odpowiedzialne są za obsługę informatyczną (udział 2,5%). Co więcej region nie planuje dużych zmian w tym zakresie - tylko 5% urzędów planuje zatrudnić nowych pracowników do obsługi informatycznej urzędu - 13 miejsce w kraju. W przypadku pozostałych badanych Dolny Śląsk również nie zajmuje wysokich pozycji: 38% urzędów planuje przeprowadzenie obowiązkowych szkoleń informatycznych dla nowych pracowników - 12 miejsce w kraju, w 77% urzędów pracownicy zobowiązani są do znajomości polityki bezpieczeństwa teleinformatycznego - 13 miejsce w kraju). Co ciekawe w dolnośląskich notowane są najwyższa wartość wydatków i nakładów na informatyzację urzędów, a ocena poziomu służb informatycznych jest oceniana jako jedna z najlepszych w kraju - 34% ankietowanych stwierdza, że poziom kompetencji przewyższa lub raczej przewyższa oczekiwania/potrzeby Urzędu. Region zajmuje także czołowe miejsce w kraju pod względem odsetka pracowników posiadających konto poczty elektronicznej do użytku służbowego (79%), drugie miejsce pod względem korzystania z elektronicznego systemu zarządzania dokumentacją EZD (70%) oraz 6 miejsce pod względem prowadzenia podwójnego obiegu dokumentów (89%). Pomimo wysokich pozycji pod względem wykorzystania systemu EZD, województwo zajmuje jedne z ostatnich miejsc pod względem przyszłych planów związanych z rozwojem EZD i ePUAP.

3. Wśród zidentyfikowanych problemów znajdują się dwa związane z dostępem do infrastruktury TIK, w tym z dostępem do komputerów i Internetu w gospodarstwach domowych. Działania ukierunkowane na rozwój infrastruktury TIK planowane są na poziomie krajowym i nie zostały uwzględnione w logice interwencji Programu. Rozwiązaniem dla pozostałych pięciu problemów wskazanych na diagramie są działania priorytetu inwestycyjnego związanego z rozwojem w regionie e-usług publicznych.
4. Wskaźnik produktu wskazany w Programie jest zgodny z obowiązkową listą wskaźników kluczowych dostępną w centralnym systemie informatycznym, która uwzględnia wspólne wskaźniki dla UE, tzw. „common indicators” oraz wskaźniki dla potrzeb oceny wykonania.

⁹ Badanie wpływu informatyzacji na działanie urzędów administracji publicznej w Polsce w 2011 roku. Raport badania ilościowego dla MSWiA, Warszawa 2011.

5. Biorąc pod uwagę wytyczne MIR, w tym obowiązującą listę WLWK oraz zapisy aktualnego Szablonu programu operacyjnego, wskaźniki rezultatu oceniono pozytywnie, jako trafne i wystarczające.
6. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można założenia najważniejszych dokumentów strategicznych w obszarze społeczeństwa informacyjnego, m. in. cele Europejskiej Agendy Cyfrowej, Strategii Europa 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, czy Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020. Tłem dla realizacji założeń Programu będzie również wsparcie UE w zakresie rozwoju cyfrowego, rosnąca powszechność i dostępność usług Internetu szerokopasmowego, szybki rozwój technologii IT m. in. w zakresie miniaturyzacji urządzeń i rozwoju technik bezprzewodowych, promocja nowych technologii i rozwoju IT z poziomu krajowego, duży stopień socjologicznego wykluczenia cyfrowego oraz duże dysproporcje pomiędzy Polską i UE w zakresie rozwoju cyfrowego.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Technologie informacyjno – komunikacyjne

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY
SPOŁECZNO - EKONOMICZNE

PLANOWANE DZIAŁANIA

PRODUKTY/ CI

REZULTATY STRATEGICZNE

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE

Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura o zróżnicowanym przestrzennie dostępie, w tym m.in.do sieci NGA

Stosunkowo słaby dostęp do komputerów osobistych i Internetu w gospodarstwach domowych

Słaby poziom rozwoju e-usług oraz ich niedostateczne wykorzystanie w administracji publicznej, edukacji i zdrowiu

Niska jakość obsługi informatycznej JST

Słaby rozwój systemów dedykowanych konkretnym sferom życia

Mało efektywne wykorzystanie istniejących i często nie zintegrowanych systemów, baz danych i zasobów cyfrowych

Niski stopień digitalizacji zasobów i danych publicznych

E-usługi publiczne

Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 dwustronna integracja

Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego

Liczba urzędów, które wdrożyły, katalog rekomendacji dotyczących awansu cyfrowego

Odsetek obywateli korzystających z e-administracji

Cele Europejskiej Agencji Cyfrowej

 Wsparcie UE w zakresie rozwoju cyfrowego

 Rosnąca powszechność i dostępność usług Internetu szerokopasmowego

 Cele Strategii Europa 2020 (Inteligentny rozwój, Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu)

 Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego (Konkurencyjność, Spójność, Sprawność)

 Cele Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego

 Szybki rozwój technologii IT m. in. w zakresie miniaturyzacji urządzeń i rozwoju technik bezprzewodowych

 Promocja nowych technologii i rozwoju IT z poziomu krajowego

 Duży stopień socjologicznego wykluczenia cyfrowego oraz duże dysproporcje pomiędzy Polską i UE w zakresie rozwoju cyfrowego

 Problemy rozwiązywane w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na poziomie krajowym

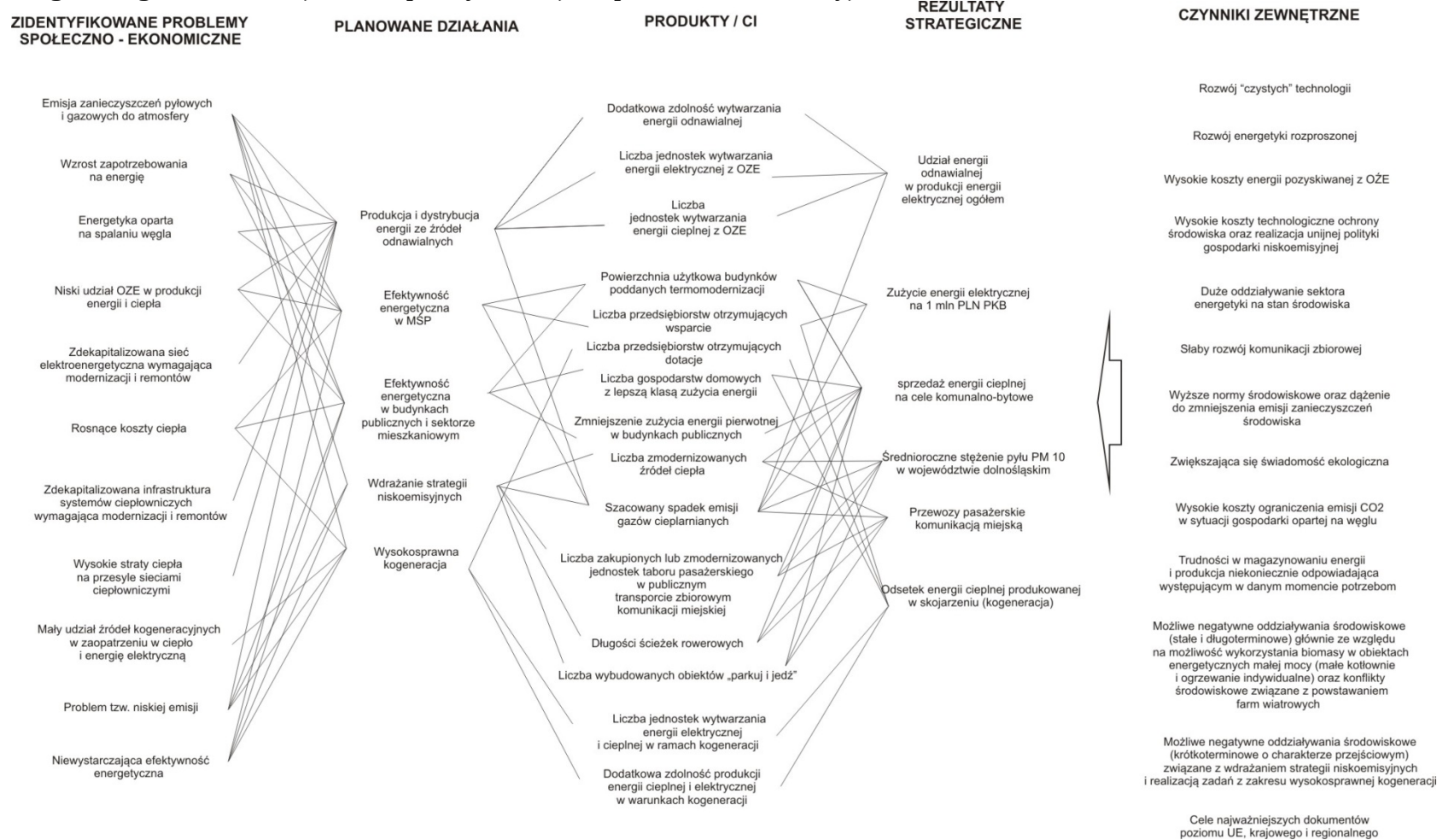
Oś priorytetowa 3: Gospodarka niskoemisyjna

1. W regionie można zidentyfikować następujące problemy społeczno – ekonomiczne:
 - Emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do atmosfery;
 - Wzrost zapotrzebowania na energię;
 - Energetyka oparta na spalaniu węgla;
 - Niski udział OZE w produkcji energii i ciepła;
 - Zdekapitalizowana sieć elektroenergetyczna wymagająca modernizacji i remontów;
 - Zdekapitalizowana infrastruktura systemów ciepłowniczych wymagająca modernizacji i remontów;
 - Rosnące koszty ciepła;
 - Wysokie straty ciepła na przesył sieciami ciepłowniczymi;
 - Mały udział źródeł kogeneracyjnych w zaopatrzeniu w ciepło i energię elektryczną;
 - Problem tzw. niskiej emisji (czyli emisji pyłów i gazów pochodzących ze środków transportu oraz indywidualnych kotłowni węglowych i domowych pieców grzewczych, w których jest spalany węgiel);
 - Niewystarczająca efektywność energetyczna.
2. Wszystkie wymienione w diagnozie problemy regionu posiadają uzasadnienie w ramach zaproponowanych priorytetów inwestycyjnych. Zasadniczymi działaniami w celu zapewnienia gospodarki niskoemisyjnej powinno być dążenie do zapewnienia jak najwyższej efektywności energetycznej, zarówno w przemyśle, jak i gospodarce komunalnej. Podstawowym kierunkiem powinno być oszczędzanie energii i jej źródeł. Nie jest jednak na razie możliwa eliminacja energetyki opartej na spalaniu węgla, możliwy jest jednak wzrost udziału w produkcji energii i ciepła źródeł odnawialnych. Powodować to będzie systematyczne zmniejszanie emisji zanieczyszczeń. Na terenach zurbanizowanych nadal też problemem jest tzw. „niska emisja” pochodząca z indywidualnych systemów grzewczych. Powoduje ona lokalnie i szczególnie w okresie zimy przekraczanie dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń Biorąc pod uwagę niekorzystne uwarunkowania dla rozwoju energetyki wiatrowej (jedynie 25% powierzchni województwa) oraz negatywne oddziaływanie na wiele komponentów środowiska, w tym na zdrowie człowieka, krajobraz, zwierzęta, proponuje się rezygnację ze wsparcia dla energetyki wiatrowej w ramach RPO WD 2014-2020, poprzez zmianę zapisu na str. 117 (Kierunki wsparcia) na następujący: "Wsparciem objęte będą przedsięwzięcia polegające na budowie oraz modernizacji (w tym zakup niezbędnych urządzeń) infrastruktury służącej wytwarzaniu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, np.: energii spadku wody, energii słonecznej, energii geotermalnej i biopaliw (biogaz, biomasa, bioolej), mające na celu produkcję energii elektrycznej i/lub ciepłej wraz z podłączeniem tych źródeł do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej. W ramach priorytetu finansowana będzie również infrastruktura służąca do odbioru wytworzonej energii.". Warte rozważenia jest również ograniczenie wsparcia dla energii z biomasy tylko do dużych obiektów energetycznego spalania paliw. Spalanie biomasy powoduje większą emisję pyłu zawieszonego niż w przypadku stosowania innych, tradycyjnych paliw stałych. Zatem zastosowanie biomasy przyczyniać się będzie do wzrostu zanieczyszczeń powietrza. Biomasa może być stosowana w dużych obiektach energetycznego spalania paliw, gdyż można tam zastosować wysokosprawne odpylanie gazów odlotowych. Natomiast w małych

- objektach (np. kotłownie osiedlowe, czy indywidualne instalacje grzewcze) wysokosprawne odpylanie spalin jest nieefektywne ekonomicznie lub niemożliwe technicznie. Warte rozważenia jest również uzupełnienie kierunków wsparcia priorytetu inwestycyjnego
3. Biorąc pod uwagę wytyczne MIR, w tym obowiązującą listę WLWK oraz zapisy aktualnego Szablону programu operacyjnego, wskaźniki rezultatu bezpośredniego i wskaźnik rezultatu strategicznego oceniono pozytywnie, jako trafne i wystarczające.
 4. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można m.in. takie czynniki jak wysoki koszt energii pozyskiwanej z OZE, trudność w magazynowaniu energii i brak równoczesności występowania zapotrzebowania i produkcji energii i ciepła (energia wiatru, energia słoneczna). Region cechuje też duża liczba obiektów zabytkowych i historycznych, dla których rzeczą trudną jest poprawienie efektywności energetycznej, ze względu na ochronę prawną tych zasobów. Dodatkowe czynniki mające wpływ na realizację projektów w ramach osi wynikają z OOS RPOWD 2014-2020, są to m.in.: możliwość wykorzystania biomasy w obiektach energetycznych małej mocy (małe kotłownie i ogrzewanie indywidualne) oraz konflikty środowiskowe związane z powstawaniem farm wiatrowych. Pełna lista czynników zewnętrznych znajduje się na poniższym diagramie. Podkreślić należy, że wszystkie wskazane powyżej działania poza możliwym oddziaływaniem negatywnym prowadzą jednocześnie do poprawy innych komponentów środowiska lub jakości życia mieszkańców regionu. Dlatego realizując te zadania należy szczególną wagę przykładac do rzetelności raportów oddziaływania przedsięwzięć na środowisko oraz planować inwestycje w taki sposób, aby minimalizować negatywne oddziaływania i unikać konfliktów ekologicznych.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Gospodarka niskoemisyjna

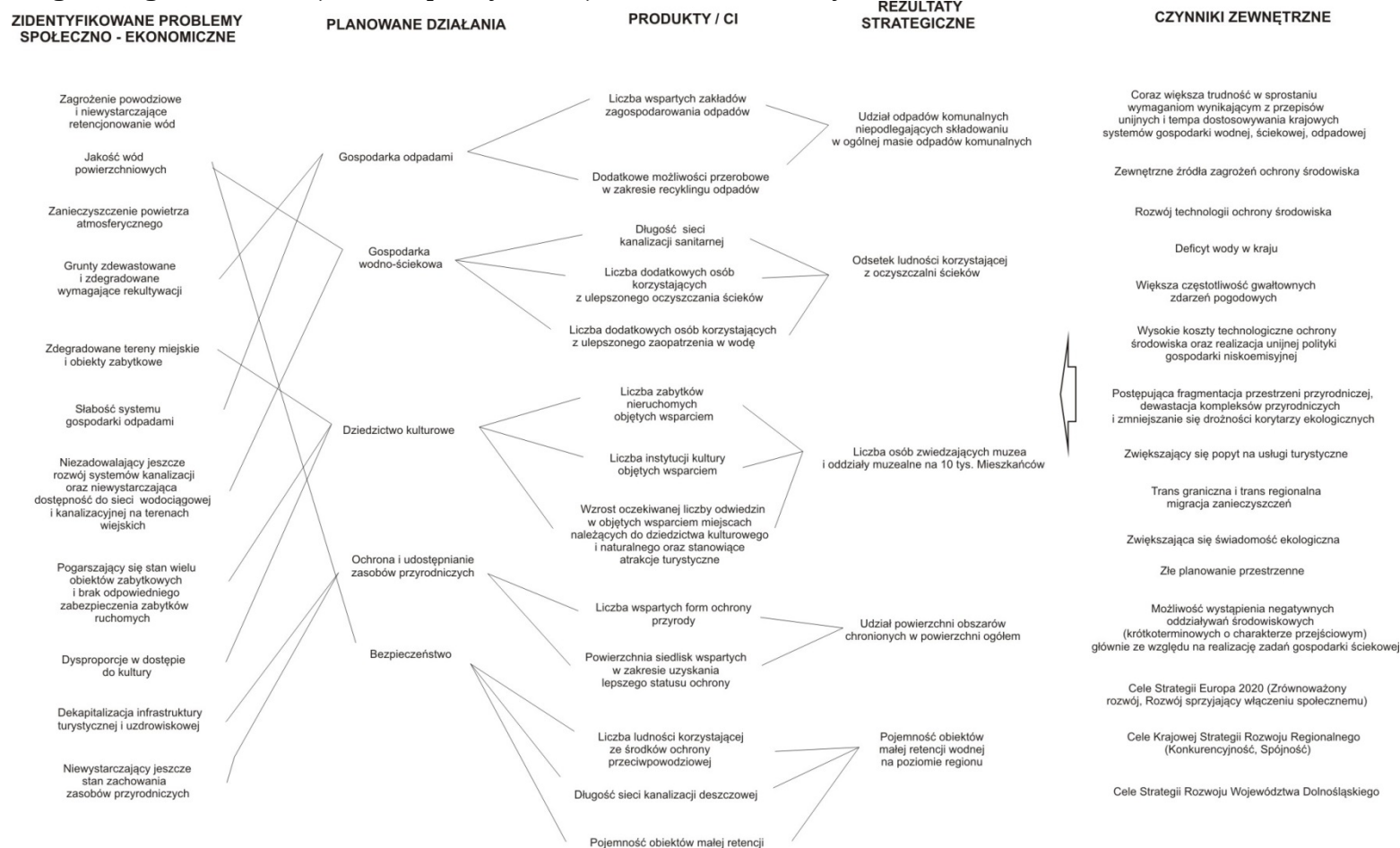

Oś priorytetowa 4: Środowisko i zasoby

1. Ocena stanu bieżącego środowiska w województwie dolnośląskim wskazała na główne problemy środowiskowe odnoszące się przede wszystkim do jakości wód i gleb, nieuporządkowanej gospodarki odpadami, ochrony przyrody, ochrony krajobrazu oraz zagrożeń naturalnych związanych zwłaszcza z powodzią. Niezbędne jest, zatem wsparcie dla działań mających na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie tych problemów. Podstawowym czynnikiem wpływającym na istnienie większości wskazanych problemów środowiskowych, jest niewłaściwie prowadzona działalność gospodarczo-bytowa człowieka. Wskazane w Programie działania, które zostaną objęte wsparciem powinny w dużym stopniu przyczynić się do ograniczenia zagrożeń, choć w przypadku niektórych komponentów wsparcie powinno objąć dodatkowe działania. Wśród głównych wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem wskazać można następujące:
 - Zagrożenie powodziowe;
 - Jakość wód powierzchniowych;
 - Zły stan obiektów zabytkowych;
 - Słabość systemu gospodarki odpadami;
 - Niezadowalający jeszcze rozwój systemów kanalizacji oraz niewystarczająca dostępność do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenach wiejskich.
2. Opis zasobów środowiska kulturowego wskazuje na potencjał regionu, jednak nie identyfikuje problemów występujących tym obszarze. Wskazane jest więc dodanie w tym opisie stwierdzenia o pogarszającym się stanie wielu obiektów zabytkowych i braku odpowiedniego zabezpieczenia zabytków ruchomych. Owszem w kolejnym akapicie znajduje się już wzmianka o zdegradowanych obiektach zabytkowych, jednak problem ten wydaje się dużo szerszy i powinien być omawiany w sposób spójny i kompleksowy. W zakresie aktywności kulturalnej w diagnozie warto też zwrócić uwagę na dysproporcje pomiędzy dużymi ośrodkami miejskimi, a małymi miejscowościami czy terenami wiejskimi, szczególnie na obszarach problemowych (popegeerowskie, bezrobocie strukturalne itp.).
3. Wszystkie wymienione w diagnozie problemy regionu posiadają uzasadnienie i trafnie zaadresowano planowaną interwencję w ramach 5 priorytetów inwestycyjnych: Gospodarka odpadami, Gospodarka wodno-ściekowa, Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych, Dziedzictwo kulturowe, Bezpieczeństwo.
7. Biorąc pod uwagę wytyczne MIR, w tym obowiązującą listę WLWK oraz zapisy aktualnego Szablону programu operacyjnego, wskaźniki rezultatu oceniono pozytywnie, jako trafne i wystarczające.
6. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można m.in. takie czynniki jak transgraniczna i transregionalna migracja zanieczyszczeń, szczególnie zanieczyszczeń powietrza i wód powierzchniowych. Problemem może być też coraz większa trudność w sprostaniu wymaganiom wynikającym z przepisów unijnych i tempa dostosowywania krajowych systemów gospodarki wodnej, ściekowej, odpadowej. Prowadzone działania mogą również mieć negatywne oddziaływania środowiskowe o charakterze przejściowym w szczególności w zakresie gospodarki ściekowej. Głównymi problemami związanymi z

obszarami chronionymi, w tym obszarami Natura 2000 są: fragmentację siedlisk, zaburzenie składu gatunkowego siedlisk, utrata siedlisk nieleśnych i wodno-błotnych dla ptaków. Na powyższe negatywne oddziaływanie będą prawdopodobnie mieć działania zaplanowane w RPO WD 2014-2020 związane z rozwojem sieci transportowej, a przede wszystkim drogowej oraz rozwojem infrastruktury turystycznej. Powyższe działania, jeśli nieodpowiednio zaprojektowane i zrealizowane, prowadzić mogą do pogarszania stanu siedlisk i gatunków, a co za tym idzie niewypełnienia zapisów Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej oraz celu strategii różnorodności biologicznej UE do 2020 r. "Nasze ubezpieczenie na życie - nasz kapitał naturalny".

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Środowisko i zasoby

Oś priorytetowa 5: Transport

1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem identyfikuje następujące główne problemy społeczno – ekonomiczne regionu:
 - Niedostateczna liczba obwodnic miejscowości w ciągach dróg obciążonych intensywnym ruchem tranzytowym;
 - Znaczne różnice w dostępie do sieci drogowej wewnątrz województwa (słaby rozwój powiązań południkowych);
 - Słaby stan techniczny części mostów i dróg wraz z narastającym ich przeciążeniem i idącą za tym ograniczoną przepustowością;
 - Niewystarczająca długość sieci dróg ekspresowych;
 - Zły stan techniczny sieci kolejowej;
 - Niska jakość usług proponowanych przez przewoźników kolejowych;
 - Zły stan części infrastruktury dworcowej.

2. Zasadniczym elementem układu komunikacyjnego województwa jest III Paneuropejski Korytarz Transportowy Berlin/Drezno-Wrocław-Katowice-Kraków-Przemyśl-Lwów-Kijów, który przebiega przez jego część środkową. Na sieć drogową w regionie składa się ponadto 16 dróg krajowych o łącznej długości ok. 1 400 km oraz 2 360 km dróg wojewódzkich. Gęstość sieci drogowej jak i sieci linii kolejowych na 1 km² jest wyższa od odpowiednich średnich krajowych¹⁰. Dynamiczny rozwój gospodarczy i społeczny regionu oraz znaczny wzrost natężenia ruchu powodują, że obecny układ transportowy województwa nie jest wystarczający biorąc pod uwagę jego potrzeby. Ponadto stan techniczny sieci drogowej, ale również i kolejowej, uległ daleko idącej dekapitalizacji. Obecnie nie licząc odcinka autostrady A4 i fragmentu drogi ekspresowej S8 oraz odcinkami wyremontowanych ostatnio dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych reszta układu drogowego regionu nie spełnia normatywnych standardów technicznych¹¹. Przeprowadzane analizy natężeń ruchu pojazdów wskazują na pilną potrzebę przeprowadzenia głębokiej modernizacji i rozbudowy całego układu autostrad, dróg ekspresowych, krajowych i wojewódzkich.

Na podstawie przeprowadzanych analiz¹² można stwierdzić, że mimo wysokiej gęstości sieci drogowej i zapewnionej teoretycznie dość dobrej dostępności, powiązanie głównych ośrodków regionu jest niespójne i wymaga podjęcia odpowiednich prac nad modyfikacją układu dróg krajowych i wojewódzkich na Dolnym Śląsku. Dogodne powiązania występują głównie w układzie równoleżnikowym, natomiast największe utrudnienia występują natomiast w układzie południkowym.

Przez Dolny Śląsk przebiegają magistrale kolejowe objęte transportowymi umowami międzynarodowymi: AGC (E30 Zgorzelec-Wrocław-Katowice-Kraków-Przemyśl), E59 Świnoujście-Szczecin-Wrocław-Chałupki) oraz AGTC (CE-59 Świnoujście-Szczecin-Wrocław-Opole-Chałupki, C 59/1 Nowa Sól-Żagań-Węglińiec-Zgorzelec-Zawidów, C 59/2

¹⁰ Wytyczne kierunkowe do kształtowania sieci drogowej i kolejowej w województwie dolnośląskim, Studia nad rozwojem Dolnego Śląska nr 2-3/39-40/2010, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław wrzesień 2010.

¹¹ Projekt zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, Perspektywa 2020, Samorządowa Jednostka Organizacyjna Instytut Rozwoju Terytorialnego, Wrocław.

¹² Wytyczne kierunkowe do kształtowania sieci drogowej i kolejowej w województwie dolnośląskim, Studia nad rozwojem Dolnego Śląska nr 2-3/39-40/2010, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław wrzesień 2010.

Wrocław-Międzylesie oraz CE-30 Zgorzelec-Wrocław-Katowice-Medyka). Ogólnopolskie tendencje związane ze zmniejszeniem znaczenia transportu kolejowego w ruchu pasażerskim i towarowym spowodowały likwidację lub zawieszenie ruchu na wielu odcinkach szlaków kolejowych województwa, a w efekcie braku funduszy na utrzymanie szlaków kolejowych ich degradację stanu technicznego. Długość całej sieci na terenie Dolnego Śląska to 2751 km, z czego czynnych linii jest 1727 km, nieczynnych - 159 km, rozebranych - 444 km, nieprzejezdnych - 420 km (linie, na których dokonano likwidacji, rozbiórki całości infrastruktury, np.: nasypy, trakcje itp.). W ostatnich latach został uruchomiony proces przejmowania linii kolejowych przez władze samorządowe województwa, służący poprawie standardu i dostępności połączeń kolejowych o znaczeniu aglomeracyjnym i regionalnym¹³.

Jak wskazano w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, w celu wyeliminowania lub osłabienia niekorzystnych tendencji w obszarze transportu drogowego i kolejowego niezbędne jest:

- prowadzenie remontów, modernizacji i rozbudowy sieci dróg krajowych i wojewódzkich oraz linii kolejowych, służących poprawie ich stanu technicznego celem uzyskania obowiązujących normatywów,
- działania dla poprawy dostępności komunikacyjnej i przepustowości dróg w województwie,
- działania dla poprawy standardu i oferty kolejowych przewozów osobowych oraz rozwoju transportu kolejowego.

Zestawienie wybranych powiązań transportowych miast europejskich (np. Drezna, Pragi, Bratysławy i Paryża) z miastami leżącymi w odległościach podobnych co do dystansu dzielącego Wrocław od głównych miast regionu Europy Środkowej pokazuje, iż te same odległości w Europie Zachodniej pokonuje się niemal o połowę szybciej niż w przypadku powiązań drogowych z województwa dolnośląskiego (Wrocław – Zielona Góra – odcinek 160 km pokonuje się w czasie 2h36m, Legnica – Poznań – na odcinek 187 km potrzeba 3h5m, z Legnicy do Szczecina transport drogowy zabiera 4h53m - 321 km, a na pokonanie trasy Wrocław – Warszawa o długości 342 km potrzeba aż 5h22m). Sytuacja taka spowodowana jest niskimi parametrami i stanem dróg krajowych¹⁴. Mówiąc natomiast o połączeniach zewnętrznych Dolnego Śląska siecią kolejową, należy zwrócić szczególną uwagę na czas przejazdu, odległość oraz liczbę połączeń, które są czynnikami obrazującymi jakość podróży. Czas dojazdu w zestawieniu z odległością z obszaru Dolnego Śląska do określonych ośrodków jest dłuższy w porównaniu z regionami Europy Zachodniej, jak również liczba połączeń jest znacznie mniejsza w porównaniu z podobnymi połączeniami np. w Saksonii.

3. Wśród zidentyfikowanych problemów, jeden (niewystarczająca długość sieci dróg ekspresowych) będzie realizowany na poziomie krajowym i związku przyczynowo-skutkowe z logiką interwencji Programu nie zostały w tym przypadku wskazane. Pozostałe

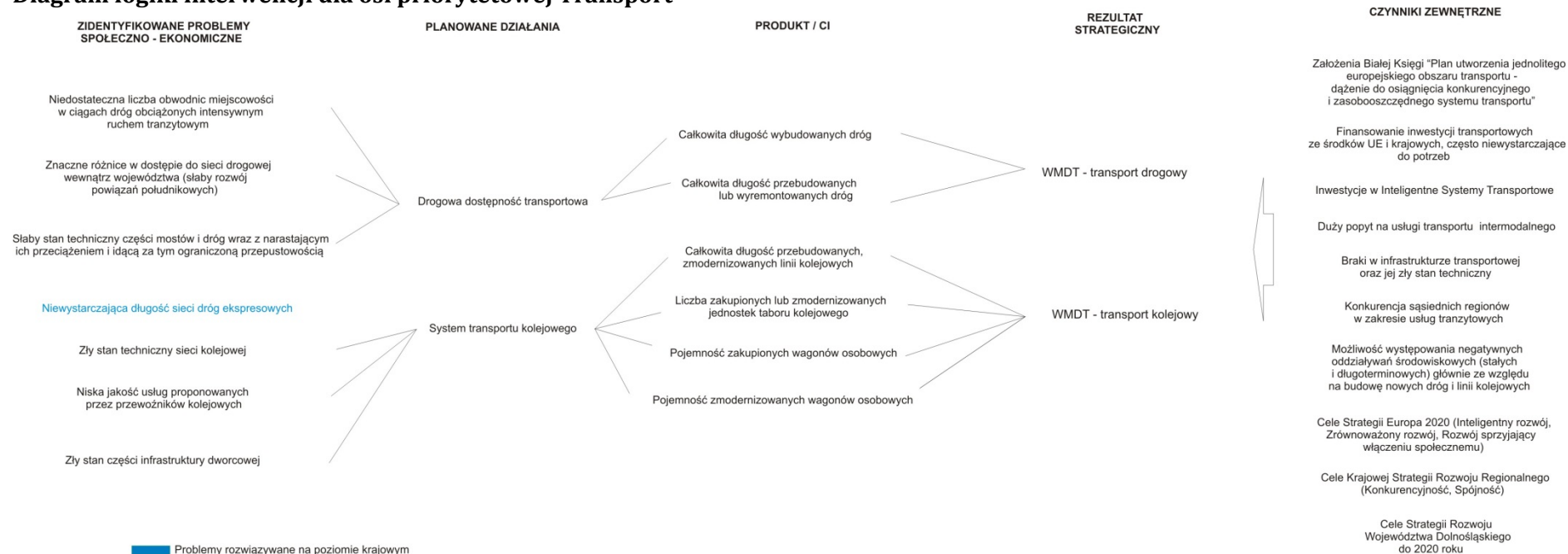
¹³ Projekt zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, Perspektywa 2020, Samorządowa Jednostka Organizacyjna Instytut Rozwoju Terytorialnego, Wrocław

¹⁴ Wytyczne kierunkowe do kształtowania sieci drogowej i kolejowej w województwie dolnośląskim, Studia nad rozwojem Dolnego Śląska nr 2-3/39-40/2010, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław wrzesień 2010.

problemy powiązane zostały z dwoma priorytetami inwestycyjnymi w tej osi priorytetowej. Ewaluator początkowo proponował uwzględnienie rozwiązań niskoemisyjnych w transporcie zbiorowym, jednak ostatecznie kwestie niskoemisyjności znajdują się w Osi priorytetowej 3 „Gospodarka niskoemisyjna”.

4. Wskaźniki produktu oraz rezultatu wskazane w Programie są trafne z punktu widzenia planowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego działań ukierunkowanych na zwiększenie dostępności drogowej i rozwoju systemu transportu kolejowego.
5. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można założenia najważniejszych dokumentów strategicznych, z których szczególnie istotnym jest Białą Księgą „Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu”. Ponadto duże znaczenie mają również takie czynniki, jak często niewystarczające wsparcie finansowe inwestycji transportowych ze środków UE i krajowych, duży popyt na usługi transportu intermodalnego, wzrastające znaczenie Inteligentnych Systemów Transportowych, konkurencja sąsiednich regionów w zakresie usług tranzytowych, czy ogólny zły stan techniczny dróg i kolei. Zidentyfikowano również w ramach tej osi oddziaływania na środowisko negatywne stałe i długoterminowe - głównie ze względu na budowę nowych odcinków dróg oraz ze względu na możliwość budowy nowych linii kolejowych.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Transport

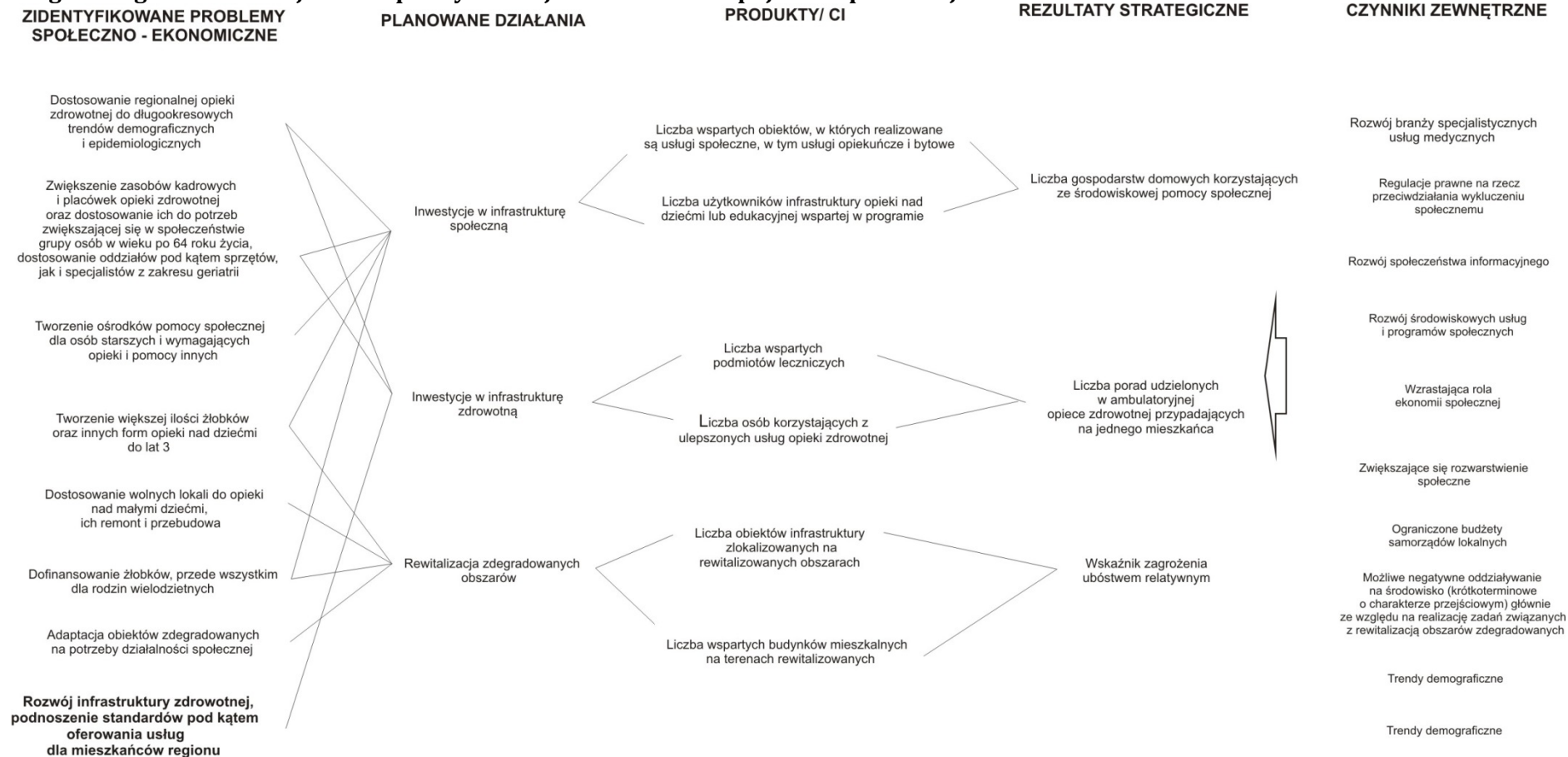
Oś priorytetowa 6: Infrastruktura spójności społecznej

1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów objętych programem identyfikuje następujące wyzwania społeczno – ekonomiczne regionu w obszarze infrastruktury spójności społecznej:
 - Dostosowanie regionalnej opieki zdrowotnej do długookresowych trendów demograficznych i epidemiologicznych;
 - Pomoc na rzecz osób starszych, wymagających opieki i pomocy innych;
 - Stworzenie większej ilości żłobków oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3;
 - Adaptacja obiektów zdegradowanych na obiekty potrzeby aktywizacji społeczno-zawodowej.

Sugeruje się rozważenie rozszerzenia listy wyzwań w tym obszarze o wyzwanie z zakresu rozwoju infrastruktury uzdrowiskowej opierające się na podnoszeniu standardów infrastrukturalnych celem podnoszenia konkurencyjności dolnośląskich obiektów uzdrowiskowych.
2. Wśród zidentyfikowanych w treści diagnozy problemów wszystkie znalazły swoje rozwiązanie w zaproponowanych priorytetach inwestycyjnych i znajdują swoje uzasadnienie w opracowaniach i analizach poświęconych infrastrukturze spójności społecznej na Dolnym Śląsku.
3. Bardzo specyficzna jest sytuacja Dolnego Śląska jeśli chodzi o infrastrukturę szpitalną. Jest ona bardzo niskiej jakości, pojawia się problem „mocy niewykorzystanych” a w niektórych obszarach lecznictwa, nadmiernego obłożenia. Relatywnie niski jest poziom wynagrodzeń lekarzy i przede wszystkim pielęgniarki w porównaniu do krajów zachodnich. Działania, które mogą zostać podjęte w ramach RPO na rzecz zwiększania zasobów kadrowych są w gruncie rzeczy ograniczone m.in. z uwagi na zapisy linii demarkacyjnej. Niewątpliwie jednak podnoszenie stanu infrastruktury zdrowotnej, jakości sprzętu medycznego i standardu usług medycznych, mogą sprzyjać zwiększaniu zasobów kadrowych.
4. W treści diagnozy autorzy słusznie wskazali, iż południową część województwa wyróżnia wysoki stopień wyposażenia w infrastrukturę uzdrowiskową. Bardzo słusznie wypunktowano, iż na Dolnym Śląsku znajduje się najwięcej w Polsce szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów¹⁵. Zagadnienie to jednak nie zostało dostatecznie rozwinięte ani zaznaczone w obszarze potencjałów i wyzwań rozwojowych. Lecznictwo uzdrowiskowe jest intensywnie rozwijającym się obszarem usług w Europie. Z uwagi na obserwowany trend starzenia się europejskich społeczności, rośnie zainteresowanie lecznictwem uzdrowiskowym, jak i usługami typu spa i wellness.
5. Biorąc pod uwagę wytyczne MIR, w tym obowiązującą listę WLWK oraz zapisy aktualnego Szablону programu operacyjnego, wskaźniki rezultatu bezpośredniego i wskaźnik rezultatu strategicznego oceniono pozytywnie, jako trafne i wystarczające.
6. Dodatkowo wskazano również negatywne oddziaływania na środowisko krótkoterminowe, o charakterze przejściowym w zakresie rewitalizacji zdegradowanych obszarów.

¹⁵http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/ZOS_Lecznictwo_uzdrowiskowe_w_Polsce_w_latach_2000-2010.pdf

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Infrastruktura spójności społecznej

Oś priorytetowa 7: Infrastruktura edukacyjna

1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem identyfikuje następujące główne problemy społeczno – ekonomiczne regionu:
 - Zróżnicowany stan infrastruktury edukacyjnej na wszystkich poziomach kształcenia;
 - Wzrost liczby oczekujących dzieci na miejsce w przedszkolu, a co za tym idzie dostępność tych placówek jest coraz mniejsza;
 - Dysproporcje wewnątrz województwa między miastami a wsiami w dostępności do przedszkoli;
 - Likwidacja niektórych placówek, co generuje niekiedy bardzo poważne konflikty społeczne i znacząco wpływa na sytuację szkolnictwa na poziomie podstawowym i gimnazjalnym szczególnie na obszarach wiejskich;
 - Przystosowanie szkół wszystkich typów do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, np.: osób niepełnosprawnych zarówno na poziomie usunięcia barier architektonicznych budynków oświatowych, jak i wyposażenia sal lekcyjnych i laboratoriów w sprzęt niezbędny do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia;
 - Upowszechnienie wysokiego poziomu komputeryzacji oraz dostępu do Internetu na każdym poziomie kształcenia w obrębie całego regionu;
 - Odbudowa szkolnictwa zawodowego, w tym doposażenie szkół zawodowych w sprzęt niezbędny do praktycznej nauki zawodu oraz modernizacja istniejącej infrastruktury.
2. Wśród zidentyfikowanych problemów wszystkie znalazły swoje rozwiązanie w zaproponowanych priorytetach inwestycyjnych i znajdują swoje uzasadnienie w opracowaniach i analizach poświęconych infrastrukturze edukacyjnej na Dolnym Śląsku¹⁶.
3. Biorąc pod uwagę wytyczne MIR, w tym obowiązującą listę WLWK oraz zapisy aktualnego Szablону programu operacyjnego, wskaźniki rezultatu bezpośredniego i wskaźnik rezultatu strategicznego oceniono pozytywnie, jako trafne i wystarczające.
4. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można na elementy stymulujące rozwój edukacji pozytywnie jak: rosnące możliwości zatrudnienia dla absolwentów kierunków technicznych, rozwój innowacyjnych form kształcenia oraz negatywne czynniki mogące zagrozić realizacji założonych w Programie celów: niski poziom finansowania instytucji wychowania przedszkolnego i szkolnego w związku z niżem demograficznym, dziedziczenie statusu społecznego. Po za tymi czynnikami zewnętrznymi należy również mieć na uwadze wpływ jaki na realizację RPO WD 2014-2020 wywierają będą dokumenty takie jak: Strategia Europa 2020 oraz cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

¹⁶ Kobielska K. Wyposażenie Dolnego Śląska w infrastrukturę techniczną i społeczną istotną z punktu widzenia budowania gospodarki opartej na wiedzy, Wrocław 2010.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Infrastruktura edukacyjna

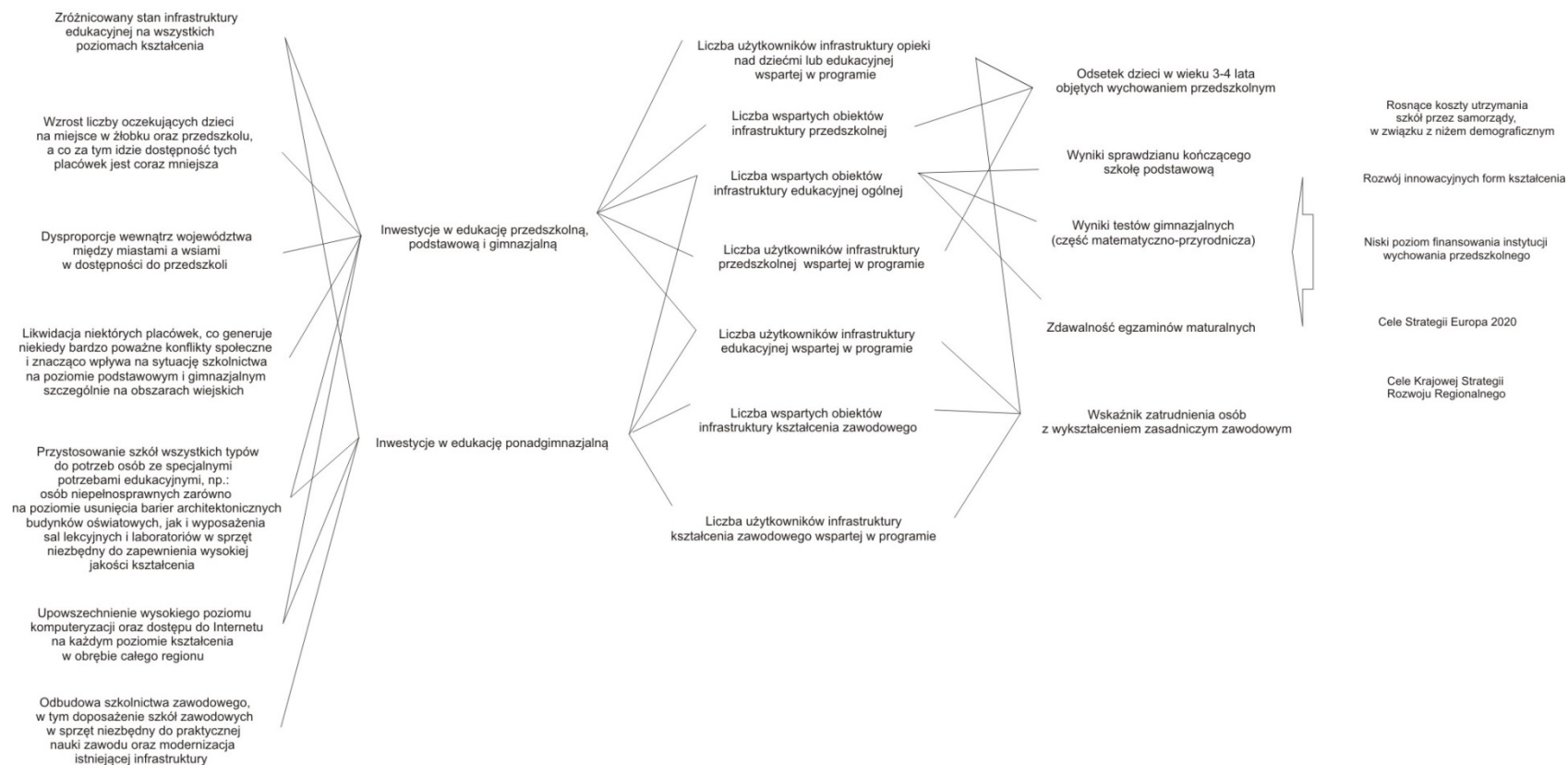
ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY
SPOŁECZNO - EKONOMICZNE

PLANOWANE DZIAŁANIA

PRODUKTY /CI

REZULTATY
STRATEGICZNE

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE

Oś priorytetowa 8: Rynek pracy

1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem identyfikuje następujące wyzwania społeczno – ekonomiczne regionu w obszarze rynku pracy:
 - Wspieranie i pobudzanie aktywności zawodowej Dolnego Śląska;
 - Włączenie wszystkich grup społecznych Dolnego Śląska (zwłaszcza rodziców wracających na rynek pracy) w aktywne życie zawodowe;
 - Wspieranie osób bezrobotnych o kwalifikacjach niedostosowanych do potrzeb rynku pracy, w szczególności ludzi starszych, kobiet, osób niepełnosprawnych, niskokwalifikowanych, długotrwale bezrobotnych i biernych zawodowo;
 - Wspieranie równości mężczyzn i kobiet na rynku pracy oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego, zwłaszcza poprzez wspieranie opieki nad dziećmi do 3 roku życia;
 - Rozwój i wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie programów zdrowotnych służących wspieraniu i wydłużaniu aktywności zawodowej mieszkańców Dolnego Śląska;
 - Dostosowanie wsparcia do przestrzennego zróżnicowania sytuacji na dolnośląskim rynku pracy;
 - Aktywna polityka prozatrudnieniowa województwa zapewniająca wsparcie mobilności pracowników;
 - Wspieranie przystosowania przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian na rynku pracy;
 - Przeciwdziałanie wysokiemu wieloletniemu bezrobociu na obszarach wiejskich.

2. Wskazane powyżej wyzwania są niewątpliwie trafnie zdiagnozowane i opierają się na zidentyfikowanych problemach społeczno – gospodarczych Dolnego Śląska. Dolny Śląsk należy do regionów w których nasilają się negatywne trendy demograficzne. W znaczny sposób kształtują one obecną i przyszłą sytuację na rynku pracy. W regionie notuje się ujemny przyrost naturalny, wskaźnik ten dla Polski od 2006 roku przyjmuje wartości dodatnie tymczasem na Dolnym Śląsku osiąga niezmiennie wartości ujemne (zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych za lata 2000 – 2012). Mimo, iż liczbę urodzeń w regionie cechował znaczny wzrost w latach 2008 – 2010, zaś w 2011 i 2012 oscylowała ona na poziomie z lat 2006 – 2007 (a więc była relatywnie wysoka w stosunku do lat wcześniejszych), jest to raczej efekt wejścia w okres rozrodowy roczników wyżowych niż trend, który mógłby się rozwijać w dłuższej perspektywie czasu. Struktura ludności według wieku w regionie przesuwana się w niekorzystnym kierunku, wzrasta liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. W 2002 roku grupa ta stanowiła 15,3% ludności w regionie, w 2012 roku wskaźnik ten wyniósł już 18,2%. Znacznie większy spadek dotyczy udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym, z poziomu 21% w 2002 roku do 17% w 2012 r (wg danych BDL). Zmiany w strukturze ludności według wieku wynikają nie tylko z niewystarczającej liczby urodzeń, ale także z wysokiego poziomu emigracji. Dolny Śląsk należy do regionów, które zanotowały relatywnie duży ubytek ludności z tytułu wyjazdu zagranicę. Według danych z Narodowego Spisu Powszechnego z Dolnośląskiego po akcesji Polski do Unii Europejskiej wyjechało już 101,7 tys. osób (dane

dotyczą osób przebywających zagranicą co najmniej rok). Według tego samego źródła danych, większość polskich emigrantów to ludzie w wieku 25 – 34 lata, 22% z nich posiada wyższe wykształcenie, głównie z zakresu marketingu i zarządzania, socjologii jak i po innych kierunkach humanistycznych. Fakt ten wskazuje, iż z regionu nastąpił znaczny odpływ ludzi młodych i wykształconych¹⁷, co słusznie wskazuje się w opracowaniach, na których oparła się diagnoza społeczno - gospodarcza. Sygnalizuje to także znaczny problem z niedopasowaniem struktury wykształcenia ludności do regionalnego rynku pracy.

Problemy dolnośląskiego rynku pracy są zróżnicowane przestrzennie, co trafnie zidentyfikowano m.in. w opracowaniu *„Analiza rozwoju społecznego w świetle programowania rozwoju gospodarczego, na podstawie prognoz zmian demograficznych i społecznych na rozwój gospodarczy Dolnego Śląska”*¹⁸. Autorzy zauważają w nim, iż największy spadek ludności dotyczył podregionu wałbrzyskiego zaś największy wzrost podregionu wrocławskiego (przy czym powiat wrocławski w latach 2000 – 2009 zanotował 17% wzrost liczby ludności a miasto Wrocław o 1,3%). Oznacza to, iż dodatkowo w regionie obserwowane są tendencje rozwojowe aglomeracji wrocławskiej i trend osiedlania się wokół dużego miasta. Mieszkańcy przenoszą się z metropolii i osiadają na terenach o wyższej atrakcyjności inwestycyjnej usytuowanych w jej pobliżu (nie tylko atrakcyjniejszej cenowo, ale także biorąc pod uwagę jakość warunków życiowych). Widoczne jest jednocześnie, iż ludność Dolnego Śląska opuszcza obszary o niskim poziomie rozwoju społeczno – gospodarczego (i/lub wysokim bezrobociu) jak np. miasta Wałbrzych i Jelenia Góra i przenosi się na obszary bliżej Wrocławia, czyli stolicy regionu. Tego rodzaju tendencje prowadzą do nasilenia negatywnego zjawiska jakim jest znaczna dysproporcja w rozwoju społeczno – gospodarczym na terenie regionu, gdzie wokół Wrocławia i Legnicy następuje rozwój skupisk ludzkich, rozbudowa budownictwa mieszkalnego i ogólny, szybszy rozwój społeczno – gospodarczy. Jednocześnie na obszarach peryferyjnych jak i miastach o szeregu problemów strukturalno – gospodarczych, dochodzi do wyludniania i pogłębiania depresji gospodarczej i co z tym związane – nagromadzenia negatywnych zjawisk społecznych jak bezrobocie długotrwałe. Podsumowując, oprócz ogólnie występujących negatywnych trendów demograficznych i obejmujących województwo problemów wynikających z emigracji, problemy rynku pracy i sytuacja demograficzna jest znacznie zróżnicowana w skali regionu.

Dostosowanie wsparcia do przestrzennego zróżnicowania sytuacji na dolnośląskim rynku pracy. Niski wskaźnik aktywności zawodowej oraz niski poziom przedsiębiorczości są trafnie zidentyfikowanymi problemami dotyczącymi nie tylko dolnośląskiego rynku pracy, ale Polski ogółem. Współczynnik aktywności zawodowej (zgodnie z danymi BDL) w 2005 – 2012 osiągał wynik niższy niż średni dla Polski. Podobnie kształtowała się sytuacja pod względem wskaźnika aktywności zawodowej kobiet. Niższy jest także wskaźnik

¹⁷ „Uwarunkowania rozwoju Dolnego Śląska w perspektywie roku 2020”, Teresa Kupczyk. CMSIKO 2013.

¹⁸ „Analiza rozwoju społecznego w świetle programowania rozwoju gospodarczego, na podstawie prognoz zmian demograficznych i społecznych na rozwój gospodarczy Dolnego Śląska”, analiza zrealizowana w ramach projektu „Analizy, badania i prognozy na rzecz Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego”, Wrocław 2010.

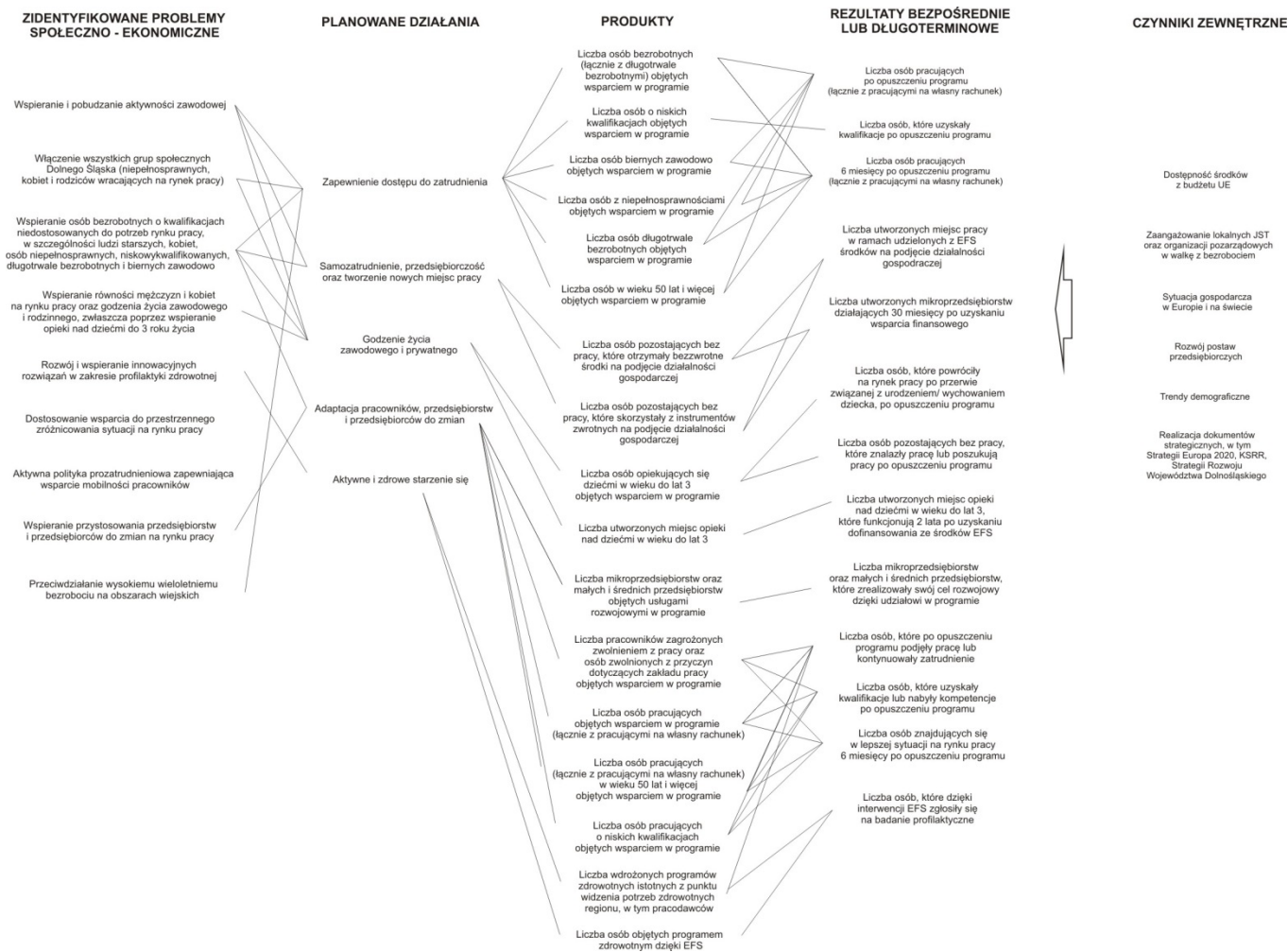
zatrudnienia, w tym kobiet, w województwie¹⁹ niż średnio w kraju. W tym wymiarze jednak najistotniejsze porównania wynikają z odniesień do wskaźników europejskich. Podniesienie poziomu wskaźnika zatrudnienia jest jednym z kluczowych celów Strategii Europa 2020, tym samym jest wskazane jako wyzwanie dla wszystkich europejskich krajów. Cel ten staje się szczególnie istotny w kontekście trudnej sytuacji Dolnego Śląska pod tym względem w porównaniu do pozostałych europejskich (i polskich) regionów. Warto zwrócić uwagę na zapisy przeprowadzonej Prognozy Oddziaływania na Środowisko RPO WD 2014-2020, zgodnie z którymi w dokumencie brakuje działań związanych z zielonymi miejscami pracy. Uwzględnienie zielonych miejsc pracy związane jest z koniecznością zapewnienia umiejętności i kwalifikacji zawodowych niezbędnych do inteligentnego rozwoju polskiej zielonej gospodarki, w związku z wdrażaniem wzorców zrównoważonej produkcji, dotyczącej zmniejszania presji na środowisko przy prowadzeniu i rozwoju działalności gospodarczej.

3. Biorąc pod uwagę wytyczne MIR, w tym obowiązującą listę WLWK oraz zapisy aktualnego Szablону programu operacyjnego, wskaźniki rezultatu bezpośredniego i wskaźnik rezultatu strategicznego oceniono pozytywnie, jako trafne i wystarczające.

¹⁹ Według danych BDL wskaźnik zatrudnienia ogółem w województwie wyniósł 47,8% (w Polsce 50,2%) zaś wskaźnik zatrudnienia wśród kobiet wyniósł w 2012 roku 41,1%, dla Polski osiągnął 42,9%. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20 – 64 lata przeliczony zgodnie z metodologią BAEL na Dolnym Śląsku wyniósł 62,2% (w 2012 roku) i należał do najniższych wskaźników w kraju.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Rynek pracy

Oś priorytetowa 9: Włączenie społeczne

1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem identyfikuje następujące główne problemy społeczno – ekonomiczne regionu:
 - Problem ubóstwa w tym 12.1% zagrożenie ubóstwem relatywnym;
 - Jedna z najgorszych w kraju sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy ;
 - 82% osób niepełnosprawnych na Dolnym Śląsku jest dotkniętych jakimś wymiarem wykluczenia;
 - Przemoc w rodzinie;
 - Alkoholizm i narkomania;
 - Jeden z najwyższych w kraju wskaźników bezdomności;
 - Mała liczba miejsc w ośrodkach pomocy społecznej przede wszystkim placówkach stacjonarnej pomocy dla osób, które wymagają całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, a które nie mogą samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, oraz którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania;
 - Niski udział podmiotów ekonomii społecznej w przedsiębiorstwach społecznych.
2. Wszystkie wskazane powyżej problemy posiadają uzasadnienie empiryczne w licznych analizach i badaniach poziomu krajowego: jak diagnozy i ekspertyzy opracowane na potrzeby Narodowej Strategii Integracji Społecznej i Strategii Spójności Społecznej i Regionalnego: przede wszystkim na potrzeby Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020r. Głównym problemem społecznym jest wsparcie rodzin w ramach systemu pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych. Polska należy do krajów, w których dzieci są najbardziej narażoną na ubóstwo kategorią społeczną, a jednocześnie transfery socjalne nie wpływają znacząco na zmniejszenie zagrożenia ubóstwem. System świadczeń rodzinnych skierowany jest głównie do rodzin ubogich – w Polsce 35 % dzieci korzystających ze świadczeń rodzinnych to dzieci zaliczane do ubogich, podczas gdy średnio w UE-25 to tylko 18 %²⁰. Większe znaczenie dla polskich rodzin mają świadczenia z pomocy społecznej niż system świadczeń rodzinnych²¹. Ubóstwo i wykluczenie społeczne utrudniają dzieciom właściwy start w przyszłość. Drugi biegun wykluczenia społecznego stanowi zapewnienie właściwej opieki seniorom, poprzez organizowanie opieki instytucjonalnej oraz wsparcie człowieka starego w funkcjonowaniu w jego własnym środowisku. Problem wykluczenia społecznego dotyczy również osób niepełnosprawnych problemy zaczynają się już na etapie szkolnictwa, w tym podstawowego. Problemem jest także dowóz osób niepełnosprawnych do szkół i opieka asystenta. Jest to podstawowa bariera występująca na wsiach i w małych miejscowościach. Podobnie problem ten zaczyna się po ukończeniu edukacji, osoby niepełnosprawne pomimo wykształcenia, nie szukają pracy, starając się o rentę. Spośród wielu czynników, które mogą przyczynić się do wykluczenia społecznego dorosłych, należy zaliczyć, takie jak: wykluczenie strukturalne – miejsce zamieszkania (wieś), niskie wykształcenie własne i ojca i skorelowany z nimi niski dochód, wykluczenie fizyczne –

²⁰ Child Poverty and Well-Being in the EU. Current status and way forward, European Commission, 2008, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, European Communities, Luxembourg.

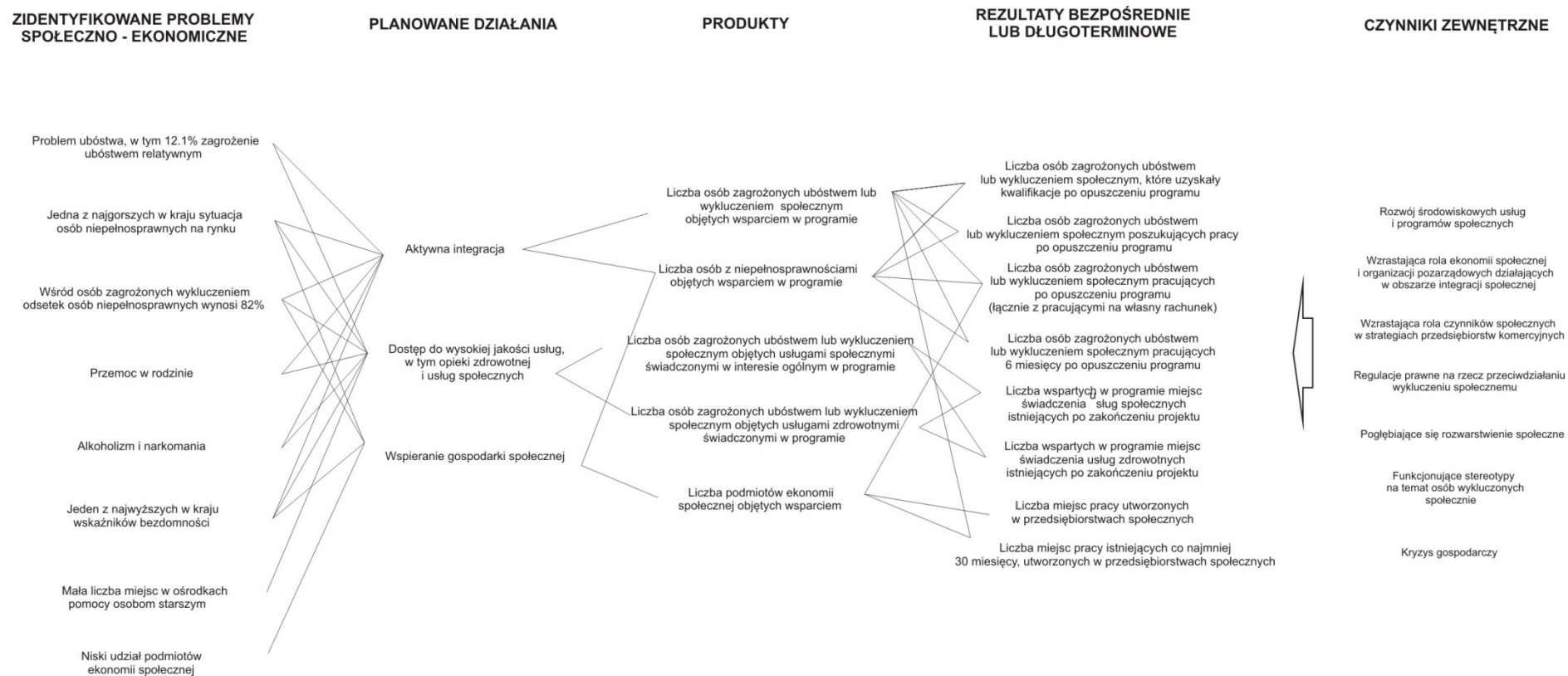
²¹ Kołaczek B., 2009, Warunki życia rodzin z dziećmi. Tendencje pierwszych lat XXI wieku, „Polityka Społeczna”, nr 9.

podeszły wiek, niepełnosprawność, wykluczenie normatywne – uzależnienie od alkoholu lub narkotyków, konflikt z prawem, samotność i bycie ofiarą dyskryminacji, wykluczenie materialne – ubóstwo i bezrobocie²².

3. Większość zdiagnozowanych problemów znalazła swoje rozwiązanie w zaproponowanych priorytetach inwestycyjnych. Zidentyfikowane w ramach diagnozy problemy dotyczące osób, które opuściły zakłady karne oraz integracji społeczności marginalizowanych zgodnie z nową linią demarkacyjną będą realizowane na poziomie krajowym, w szczególności problem osób pochodzenia romskiego, dla których trwają prace nad Programem Integracji Społecznej Romów w Polsce na lata 2014-2020. Dlatego też Ewaluator nie włączył ich do logiki interwencji.
4. Wskaźniki produktu oraz rezultatu wskazane w Programie są zgodne z obowiązkową listą wskaźników, tzw. „common indicators” i trafne z punktu widzenia planowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego działań.
5. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można rozwój środowiskowych usług i programów społecznych, wzrastającą rolę ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych działających w obszarze integracji społecznej, regulacje prawne na rzecz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, pogłębiające się rozwarstwienie społeczne, funkcjonujące stereotypy na temat osób wykluczonych społecznie, a przede wszystkim kryzys gospodarczy.

²² Kubicki P., Social activity of the elderly in Poland, publikacja pokonferencyjna (ESA Research Network on Ageing in Europe at the European Sociological Association Conference, Torun, Poland, September 9-12, 2005), www.ageing-in-europe.de.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Włączenie społeczne

Oś priorytetowa 10: Edukacja

1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem identyfikuje następujące główne problemy społeczno – ekonomiczne regionu:
 - Zmniejszanie liczby placówek decydująca o utracie pracy nauczycieli, którzy mając za sobą kilku lub kilkunastoletnią praktykę pedagogiczną często stają w obliczu konieczności przekwalifikowania się bądź podjęcia pracy w nowym miejscu, z czym z kolei mogą być związane długotrwałe dojazdy lub zmiana miejsca zamieszkania.
 - Zdecydowana większość szkół, zarówno w części humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej znalazła się w grupie szkół wymagających pomocy, a zatem takich, gdzie występują niskie wyniki egzaminacyjne oraz niska efektywność nauczania
 - Niepokojącym zjawiskiem jest relatywnie niewielka efektywność nauczania w liceach ogólnokształcących
 - Brakuje trwałych i skutecznych mechanizmów zapobiegających tworzeniu się luki kwalifikacyjno-zawodowej, wynikającej zarówno z niedopasowania jakościowego, jak i ilościowego przyszłych potencjalnych pracowników do zapotrzebowania zgłaszanego przez pracodawców.
 - Niska świadomość społeczeństwa odnośnie znaczenia kształcenia ustawicznego.
2. Wszystkie wskazane powyżej problemy posiadają uzasadnienie empiryczne w licznych analizach i badaniach poziomu krajowego i regionalnego, w tym realizowanych na potrzeby przygotowania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020. Najważniejsze zidentyfikowane problemy można odnieść przede wszystkim do wyników trzyletnich sprawdzianów po szkole podstawowej, które w ujęciu powiatowym na Dolnym Śląsku są poniżej oczekiwań społecznych, w tym uczniów i nauczycieli. Analiza w ujęciu gmin pokazuje jeszcze większe zróżnicowanie osiągnięć uczniowskich w zakresie nauczania gimnazjalnego. Zauważalnie niższe na Dolnym Śląsku niż średnio w kraju są średnie wyniki z części matematyczno – przyrodniczej na egzaminach gimnazjalnych (dla Dolnego Śląska wyniki te wyniosły w latach: 2009 – 2011 odpowiednio: 25.2, 23.4, 23 natomiast średnio w kraju: 26, 23.9, 23.6). Zdawalność matury w regionie w analizowanym okresie jedynie w 2009 roku była większa od średniej w kraju, w latach 2010 – 2011 zauważalnie spadła poniżej poziomu krajowego. O ile wyniki sprawdzianów po szkołach podstawowych nieznacznie odbiegają od średnich w kraju, o tyle odchylenie w regionie od średniej krajowej zwiększa się na poziomie szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych. Dużym zróżnicowaniem charakteryzują się również wyniki egzaminu maturalnego w 2011 r. Skrajne granice wyników uczniowskich w liceach ogólnokształcących zawierały się w przedziale [88,9%; 105,0%], zaś w technikach [93,4%; 103,9%], uzyskano tu większe skupienie wyników niż w liceach. Wyniki EWD zawierały się w liceach ogólnokształcących w granicach [-4,6; +1,9], a w technikach [-5,2; +5,9]. Wyniki uzyskane w szkołach Wrocławia miały mniejszy wpływ na średni wynik Dolnego Śląska, a z miast na prawach powiatu wyraźnie wyróżniały się szkoły w Jeleniej Górze. W ramach kształcenia ustawicznego w 2011 roku funkcjonowało 841 placówek, z czego 32% to placówki publiczne, a 67% niepubliczne. Szkoły publiczne, to w większości gimnazja i zasadnicze szkoły zawodowe. Struktura szkół niepublicznych jest dużo bardziej urozmaicona, są to licea

ogólnokształcące, licea profilowane, licea ogólnokształcące na podbudowie szkoły zasadniczej, licea dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, technika oraz szkoły policealne. Do grupy szkół niepublicznych często wchodzi szkoły takie jak: kolegium nauczycielskie, kolegium języków obcych, kolegium pracowników służb społecznych, centrum kształcenia praktycznego itp. Większa możliwość zdobycia zawodu oferują placówki niepubliczne ²³. Wg danych UE w roku 2011 średni odsetek osób w wieku 30-34 lata wyniósł w UE 35,8%, w tym samym okresie Polsce 39,1%, co dawało jej 14. miejsce na 28 państw. Wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011 w grupie ludności pow. 13 roku życia w Polsce było 16,99% osób z wykształceniem wyższym, a na Dolnym Śląsku 16,8%. To spore odsetki, zażywszy, że średnia światowa dla tego miernika wynosi 7%, ale niska zważywszy na średnią dla Unii Europejskiej 34,6%. Potrzebne jest więc umacnianie szkolnictwa średniego w takim zakresie, by przede wszystkim podnosiło i umacniało szanse młodych ludzi na rynku pracy.

3. Wskaźniki produktu oraz rezultatu wskazane w Programie są zgodne z listą WLWK i trafne z punktu widzenia planowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego działań.
4. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można na elementy stymulujące rozwój edukacji pozytywnie jak: rosnące możliwości zatrudnienia dla absolwentów kierunków technicznych, rosnąca świadomość wartości edukacji i znaczenia GOW, rozwój innowacyjnych form kształcenia oraz negatywne czynniki mogące zagrozić realizacji założonych w Programie celów. Po za tymi czynnikami zewnętrznymi należy również mieć na uwadze wpływ jaki na realizację RPO WD 2014-2020 wywierają będą dokumenty takie jak: Strategia Europa 2020 oraz cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

²³ Badanie rynku edukacji wyższej i kształcenia ustawicznego na terenie Dolnego Śląska, Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy, Wrocław, 2010.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Edukacja

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY SPOŁECZNO - EKONOMICZNE

PLANOWANE DZIAŁANIA

PRODUKTY

REZULTATY BEZPOŚREDNIE LUB DŁUGOTERMINOWE

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE

Zmniejszanie liczby placówek decyduje także o utracie pracy nauczycieli, którzy mając za sobą kilku lub kilkunastoletnią praktykę pedagogiczną często stają w obliczu konieczności przekwalifikowania się bądź podjęcia pracy w nowym miejscu, z czym z kolei mogą być związane długotrwałe dojazdy lub zmiana miejsca zamieszkania

Zdecydowana większość szkół, zarówno w części humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej znalazła się w grupie szkół wymagających pomocy, a zatem takich, gdzie występują niskie wyniki egzaminacyjne oraz niska efektywność nauczania

Niepokojącym zjawiskiem jest relatywnie niewielka efektywność nauczania w liceach ogólnokształcących

Brakuje trwałych i skutecznych mechanizmów zapobiegających tworzeniu się luki kwalifikacyjno-zawodowej, wynikającej zarówno z niedopasowania jakościowego, jak i ilościowego przyszłych potencjalnych pracowników do zapotrzebowania zgłaszanego przez pracodawców

Niska świadomość społeczeństwa odnośnie znaczenia kształcenia ustawicznego

Zapewnienie jakości i równego dostępu do edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej

Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy

Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie

Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej

Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie

Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie

Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie

Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie

Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie

Liczba szkół i placówek oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych

Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie

Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, objętych wsparciem w programie

Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy

Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego

Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie

Liczba osób, w wieku 25 lat i więcej, objętych wsparciem w programie

Liczba osób, w wieku 50 lat i więcej, objętych wsparciem w programie

Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie

Liczba miejsc wychowania przedszkolnego które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS

Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu

Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu

Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych

Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS

Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych

Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia

Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu

Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS

Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki

Liczba osób, w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu

Liczba osób, w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu

Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu

Rosnące możliwości zatrudnienia dla absolwentów kierunków technicznych

Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Rosnąca świadomość wartości edukacji i znaczenia GOW

Rozwój innowacyjnych form kształcenia

Niski poziom finansowania instytucji wychowania przedszkolnego

Niski poziom finansowania szkolnictwa wyższego

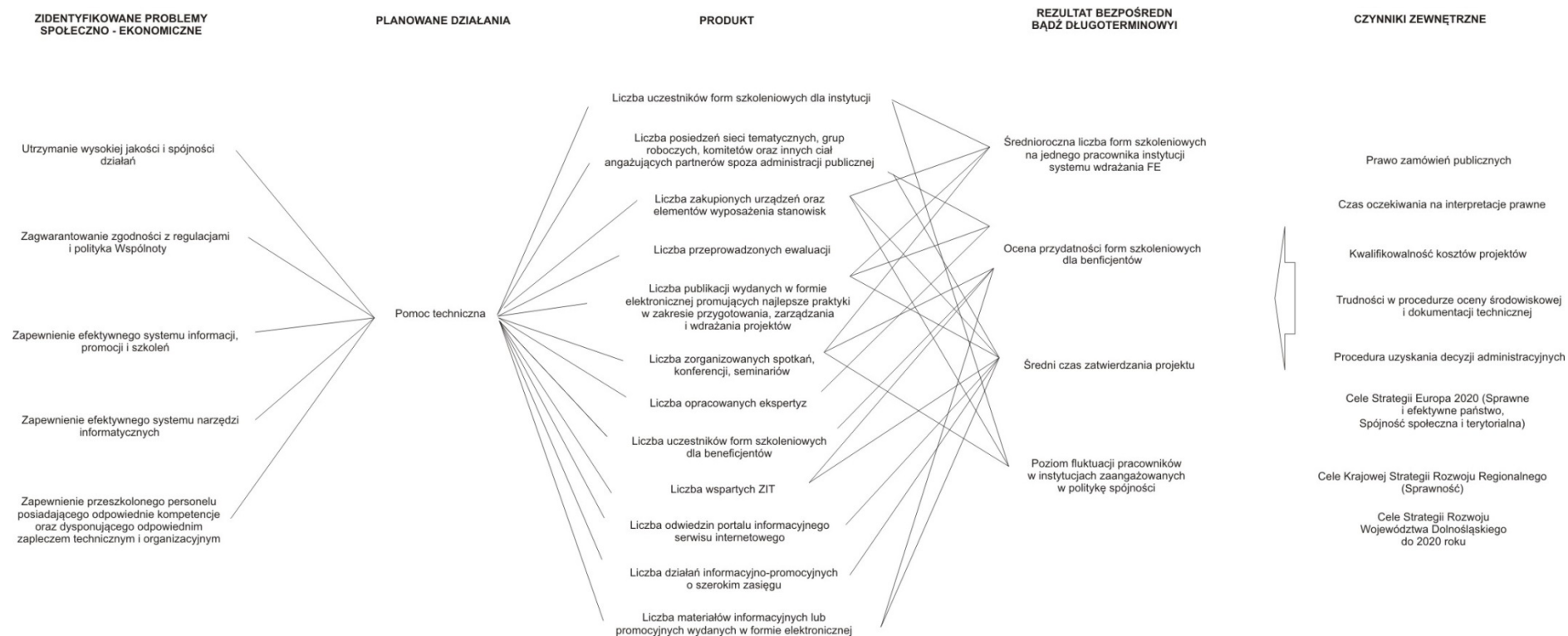
Cele Strategii Europa 2020

Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego

Oś priorytetowa 11: Pomoc Techniczna

1. W ramach obszaru Pomoc Techniczna zidentyfikowano następujące główne problemy:
 - Utrzymanie wysokiej jakości i spójności działań
 - Zagwarantowanie zgodności z regulacjami i polityką Wspólnoty
 - Zapewnienie efektywnego systemu informacji, promocji i szkoleń
 - Zapewnienie efektywnego systemu narzędzi informatycznych
 - Zapewnienie przeszkolonego personelu posiadającego odpowiednia kompetencje oraz dysponującego odpowiednim zapleczem technicznym i organizacyjnym
2. Wśród zidentyfikowanych problemów wszystkie znalazły swoje rozwiązanie w zaproponowanym priorytecie inwestycyjnym.
3. Wskaźniki produktu wskazane w Programie są zgodne z obowiązkową listą wskaźników, tzw. „common indicators” i trafne z punktu widzenia planowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego działań. Podobnie wskaźniki rezultatu bezpośredniego wskazane w Programie są zgodne z obowiązkową listą wskaźników.
4. Wśród czynników zewnętrznych wskazać można na negatywne czynniki mogące ograniczyć realizację założonych w Programie celów: prawo zamówień publicznych, czas oczekiwania na interpretacje prawne, kwalifikowalność kosztów projektów, trudności w procedurze oceny środowiskowej i dokumentacji technicznej oraz procedura uzyskania decyzji administracyjnych. Po za tymi czynnikami zewnętrznymi należy również mieć na uwadze wpływ jaki na realizację RPO WD 2014-2020 wywierają będą dokumenty takie jak: Strategia Europa 2020 oraz cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

Diagram logiki interwencji dla osi priorytetowej Pomoc Techniczna

Matryca zbiorcza oddziaływań środowiskowych²⁴

W przedstawionej poniżej matrycy oddziaływań zestawiono oddziaływanie na poszczególne komponenty środowiska dla poszczególnych kierunków wsparcia wyznaczonych w priorytetach tematycznych dokumentu poddanego prognozie.

W matrycy środowiskowych oddziaływań zastosowano następujące oznaczenia:

Rodzaje oddziaływań – definicje:

- bezpośrednie (B) - bez interwału czasowego, bez przekształcenia substancji, bez procesów pośrednich,
- pośrednie (P) - z interwałem czasowym, z przekształceniem substancji, z procesami pośrednimi.

W matrycy używane są oznaczenia, jak w pokazanej poniżej legendzie.

Legenda:

	oddziaływanie pozytywne
	możliwe oddziaływanie negatywne
	znaczące negatywne oddziaływanie
B	oddziaływanie bezpośrednie
P	oddziaływanie pośrednie
W	oddziaływanie wtórne
S	oddziaływanie skumulowane
Kt	oddziaływanie krótkoterminowe
St	oddziaływanie średnioterminowe
Dt	oddziaływanie długoterminowe
con.	oddziaływanie stałe (constans)
tem.	oddziaływanie chwilowe (temporary)
PR	oddziaływania prawdopodobne
0	brak oddziaływań

²⁴ Matryca zbiorcza oddziaływań środowiskowych jest elementem opracowanej przez Atmoterm S.A. „Prognozy Oddziaływania na Środowisko Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020”.

Matryca oddziaływań środowiskowych RPO WD 2014-2020

PI RPO WD 2014- 2020	Priorytet inwestycyjny	Identyfikacja potencjalnych oddziaływań												Czas trwania	Rodzaj	Informacja o możliwym oddziaływaniu skumulowanym	Sposoby zapobiegania, ograniczania i kompensacji negatywnych oddziaływań, działania alternatywne
		różnorodność biologiczna, Natura 2000	ludzie	zwierzęta	rośliny	wody	powietrze	powierzchnia ziemi	krajobraz	klimat	zasoby naturalne	zabytki	dobro materialne				
OŚ PRIORYTETOWA I – Przedsiębiorstwa i innowacje																	
1.1	Wzmacnianie potencjału B+R i wdrożeniowego uczelni i jednostek naukowych (PI 1.1)	Dt P con.	St Dt P tem. con.	Dt P con.	Dt P con.	Dt P	Dt P	Dt P	0	Dt P	Dt P	0	0	St Dt	P	-	-
1.2	Innowacyjne przedsiębiorstwa (PI 1.2)	Dt P con.	St Dt P tem. con.	Dt P con.	Dt P con.	Dt P	Dt P	Dt P	Dt B	Dt P	Dt P	Dt P con.	Dt P con.	St Dt	P	-	-
			Kt B tem.			Kt B P tem. con.	Kt B	Kt B P con.	Dt B		Dt P con.						
1.3	Rozwój przedsiębiorczości (PI 3.1)	Dt P con.	St Dt P tem. con.	Dt P con.	Dt P con.	Dt P	Dt P	Dt P	Dt B	Dt P	Dt P	Dt B con.	Dt B con.	Dt	B P	-	-
			Kt B tem.	Kt B tem.	Kt B tem.	Kt B tem.	Kt B P tem. con.	Kt B	Kt B con.		Dt B						
1.4	Internacjonalizacja przedsiębiorstw (PI 3.2)	Dt P con.	St Dt P tem. con.	Dt P con.	Dt P con.	0	0	0	0	0	0	0	0	St Dt	P	-	-
1.5	Rozwój produktów i usług w MŚP (PI 3.3)	Dt P con.	St	Dt P con.	Dt P con.	Dt P	Dt P	Dt P	0	0	Dt P	0	0	St Dt	P	-	-
			Dt Kt P tem. con.	Dt P tem. con.	Kt Dt P tem. con.												
OŚ PRIORYTETOWA II – Technologie informacyjno-komunikacyjne																	
2.1	E-usługi publiczne (PI 2.3)	Dt P con.	Dt P con.	Dt P con.	Dt P con.	Dt P	Dt P	Dt P	0	Dt P	Dt P	Dt P con.	Dt P con.	Dt	P	-	-
OŚ PRIORYTETOWA III – Gospodarka niskoemisyjna																	
3.1	Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych (PI 4.1)	Dt P con.	Dt P con.	Dt P con.	Dt P con.	Dt P	Dt B	Dt B	Dt B	Dt P	Dt B	Dt P con.	Dt P con.	Dt	B P	-	-
			Kt Dt B P tem. con.	Dt P con. Kt B tem.	Kt Dt B P tem. con.	Kt Dt B P tem. con.	Kt B	Kt B			Kt Dt B con.	Dt P con.	Dt B con.				
3.2	Efektywność energetyczna i użycie OZE w przedsiębiorstwach (PI 4.2)	Dt P con.	St	Dt P con.	Dt P con.	Dt P	Dt B	Dt P	Dt B	Dt P	Dt P	Kt B con.	Kt B con.	St Dt	B P	-	-
			Kt P tem.	Dt P		Kt B tem.	Kt B	Kt B			Kt Dt B						
3.3	Efektywność ener-	Dt P con.	St	Dt P	Dt P	0	Dt	Kt B	Dt	Dt P	Dt P	Kt B	Kt B	St Dt	B P	-	-

PI RPO WD 2014- 2020	Priorytet inwestycyjny	Identyfikacja potencjalnych oddziaływań											Czas trwania	Rodzaj	Informacja o możliwym oddziaływaniu skumulowanym	Sposoby zapobiegania, ograniczania i kompensacji negatywnych oddziaływań, działania alternatywne			
		różnorodność biologiczna, Natura 2000	ludzie	zwierzęta	rośliny	wody	powietrze	powierzchnia ziemi	krajobraz	klimat	zasoby naturalne	zabytki					dobra materialne		
	getyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym (PI 4.3)		Dt P	con.	con.		B		B			con.	con.						
		Kt P tem.		Kt B tem.			Kt B					Dt P			Kt Dt	B P	patrz tab. 16, 17, 20, 21, 22	patrz tab. 11, 13, 16, 17, 20, 21, 22	
3.4	Wdrażanie strategii niskoemisyjnych (PI 4.5)	Dt P con.	St Dt P	Dt P con.	Dt P con.	Dt P	Dt B	Dt P							St Dt	B P	-	-	
		Kt St Dt B P tem.	Kt B tem.	Kt St B P tem.	Kt St Dt B P tem.	Kt B	Kt B	Kt Dt B con.	0	Dt P	Dt P	Dt P	Dt P		Kt St Dt	B P	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20	
3.5	Wysokosprawna kogeneracja (PI 4.7)	Kt St Dt B P tem.	Dt P	Kt St B P tem.	Dt P con.	Dt P	Dt B	Dt P	Dt B			Dt P			Dt	B P	-	-	
		Kt B tem.	Kt B tem.	Kt St B P tem.	Kt St Dt B P tem.	Kt B	Kt B	Kt B	Kt B	Dt P		Dt P	Kt P tem.	Kt P tem.	Kt St Dt	B P	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22	
OŚ PRIORYTETOWA IV – Środowisko i zasoby																			
4.1	Gospodarka odpadami (PI 6.1)	Dt B P con.	Dt P	Dt B P con.	Dt B P con.	Dt P	Dt P	Dt P				Dt P			Dt	B P	-	-	
		Kt B P tem.	Kt B tem.	Kt B P tem.	Kt B P tem.	Kt B	Kt B	Kt Dt B	Dt B	Dt P		Dt P	Kt P tem.	Kt P tem.	Kt Dt	B P	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 22	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22	
4.2	Gospodarka wodno-ściekowa (PI 6.2)	Dt B P con.	Dt P	Dt B P con.	Dt con.	Dt P		Dt P	0			Dt P			Dt	B P	-	-	
		Kt St B P tem.	Dt B Kt B tem.	Kt St B P tem.	Kt St tem. B P	Kt B		Kt B	Dt B	Dt P		Dt P	Kt P tem.	Kt P tem.	Kt St Dt	B P	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22	
4.3	Dziedzictwo kulturowe (PI 6.3)	Kt St B P tem.	Dt, Śt, P	Kt St Dt B P tem.	Kt St Dt B P tem.	0	0	Dt P	Dt B	Dt P	Dt P	St Dt B con.	St Dt B con.		Kt St Dt	B P	patrz tab. 11, 13, 14	patrz tab. 11, 13, 14	
4.4	Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych (PI 6.4)	St Dt B P con.	Dt P	St Dt B P con.	St Dt B P con.	0	0	Dt P	Dt B	Dt P	Dt P	St Dt B con.	St Dt B con.		St Dt	B P	-	-	
4.5	Bezpieczeństwo (PI 5.2)	Śt Dt P	St Dt con. P	Śt Dt P	Śt Dt P	Śt Dt B	0	Dt P	0	Śt Kt, con tem. P	0	St Dt con. Tem. P	St Dt con. Tem. P				-	-	
OŚ PRIORYTETOWA V – Transport																			
5.1	Drogowa dostępność transportowa (PI 7.2)	Kt St Dt B P tem. con.	Dt P con.	Kt St Dt B P tem. con.	Kt St Dt B P tem. con.	Dt P	Dt B	Dt P	Dt B						Dt	B P	-	-	
			Kt B tem. Dt B con.			Kt B con.	Kt B	Kt Dt B P	Dt B	0	Dt P con.	Kt Dt P con.	Kt Dt P con.		Kt St Dt	B P	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22	patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22	
5.2	System transportu kolejowego (PI 7.4)	Kt St Dt B P tem.	Dt P	Kt St Dt B	Kt St Dt B	Dt P	Dt B	Dt P	Dt B	Dt P	Dt P con.	Dt P con.	Dt P con.		Dt	B P	-	-	

PI RPO WD 2014-2020	Priorytet inwestycyjny	Identyfikacja potencjalnych oddziaływań											Czas trwania	Rodzaj	Informacja o możliwym oddziaływaniu skumulowanym	Sposoby zapobiegania, ograniczania i kompensacji negatywnych oddziaływań, działania alternatywne		
		różnorodność biologiczna, Natura 2000	ludzie	zwierzęta	rośliny	wody	powietrze	powierzchnia ziemi	krajobraz	klimat	zasoby naturalne	zabytki					dobro materialne	
		con.	Kt B tem. con.	P tem. con.	P tem. con.	Kt B con.	Kt B	Kt Dt B P con.	Dt B						Kt St Dt	B P	patrz tab. 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20	patrz tab. 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20
OŚ PRIORYTETOWA VI – Infrastruktura spójności społecznej																		
6.1	Inwestycje w infrastrukturę społeczną (PI 9.1)	Kt St Dt B P tem. con.	Dt B Kt B tem.	Kt B P tem. con.	Kt B P tem. con.	Kt B	Kt B	Kt B Dt B con.	Dt B	Dt P	Dt P	Kt B con.	Kt B con.	Dt Kt Dt	B B P	- patrz tab. 11, 12, 15, 16, 17, 20, 21, 22	- patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22	
6.2	Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną (PI 9.1)	Kt St Dt B P tem. con.	Dt B Kt B tem.	Kt B P tem. con.	Kt B P tem. con.	Kt B	Kt B	Kt B Dt B con.	Dt B	Dt P	Dt P	Kt B con.	Kt B con.	Dt Kt Dt	B B P	- patrz tab. 11, 12, 15, 16, 17, 20, 21, 22	- patrz tab. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22	
6.3	Rewitalizacja zdegradowanych obszarów (PI 9.2)	Kt St Dt B P tem. con.	Dt B	Kt St Dt B P tem. con.	Kt St Dt B P tem. con.	Kt B	Kt B	Kt B	Dt B	Dt P	Dt P	Dt B con.	Dt B con.	Kt St Dt Kt Dt	B B P	-	-	
		Kt St Dt B P tem. con.		Kt St Dt B P tem. con.	Kt B con.							Kt B con.	patrz tab. 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22			patrz tab. 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22		
OŚ PRIORYTETOWA VII – Infrastruktura edukacyjna																		
7.1	Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną (PI 10.4)	Kt St Dt B P tem. con.	Dt B	Kt B P tem. con.	Kt B P tem. con.	Kt B	Kt B	Kt B Dt B con.	Dt B	Dt P	Dt P	Kt B con.	Kt B con.	Dt Kt	P B	patrz tab. 11, 13, 15, 16, 17, 20, 21, 22	patrz tab. 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22	
7.2	Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową (PI 10.4)	Kt St Dt B P tem. con.	Dt B	Kt B P tem. con.	Kt B P tem. con.	Kt B	Kt B	Kt B Dt B con.	Dt B	Dt P	Dt P	Kt B con.	Kt B con.	Dt Kt	P B	patrz tab. 11, 13, 15, 16, 17, 20, 21, 22	patrz tab. 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22	
OŚ PRIORYTETOWA VIII – Rynek pracy																		
8.1	Zapewnianie dostępu do zatrudnienia (PI 8.5)	0	Dt B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dt	B	-	-	
8.2	Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy (PI 8.7)	0	Dt B tem.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dt	B	-	-	
8.3	Godzenie życia zawodowego i prywatnego (PI 8.8)	0	Dt B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dt	B	-	-	
8.4	dąpcja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (PI 8.9)	0	Dt B tem.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dt	B	-	-	
8.5	Aktywne i zdrowe	0	Dt B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dt	B	-	-	

PI RPO WD 2014- 2020	Priorytet inwestycyjny	Identyfikacja potencjalnych oddziaływań											Czas trwania	Rodzaj	Informacja o możliwym oddziaływaniu skumulowanym	Sposoby zapobiegania, ograniczania i kompensacji negatywnych oddziaływań, działania alternatywne		
		różnorodność biologiczna, Natura 2000	ludzie	zwierzęta	rośliny	wody	powietrze	powierzchnia ziemi	krajobraz	klimat	zasoby naturalne	zabytki					dobra materialne	
	starzenie się (PI 8.10)		tem.															
OŚ PRIORYTETOWA IX – Włączenie społeczne																		
9.1	Aktywna integracja (PI 9.4)	0	Dt B	Kt St Dt P	Kt St Dt P	0	0	0	0	0	0	0	0	Dt	B P	-	-	
9.2	Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych (PI 9.7)	0	Dt B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Kt Dt	B P	-	-	
9.3	Wspieranie gospodarki społecznej (PI 9.8)	0	Dt B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dt	B	-	-	
OŚ PRIORYTETOWA X – Edukacja																		
10.1	Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej (PI 10.1)	St Dt P	Dt B	St Dt P	St Dt P	Dt P	0	0	0	0	0	0	0	St Dt	B P	-	-	
10.2	Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości kształcenia ponadgimnazjalnego (PI 10.1)	St Dt P	Dt B	St Dt P	St Dt P	Dt P	0	0	0	0	0	0	0	St Dt	B P	-	-	
10.3	Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie (PI 10.3)	St Dt P	Dt B	St Dt P	0	0	0	0	0	0	0	0	0	St Dt	B P	-	-	
10.4	Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy (PI 10.3 bis)		Dt B											Dt	B	-	-	
OŚ PRIORYTETOWA XI – Pomoc techniczna																		
-	Pomoc techniczna	0	Dt B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dt	B	-	-	

b) Ogólna ocena wpływu realizacji programu operacyjnego na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju lub regionu (w tym zidentyfikowanie prawdopodobnych, a dotychczas nieprzewidzianych w projekcie programu operacyjnego, pozytywnych i negatywnych efektów oddziaływania programu operacyjnego).

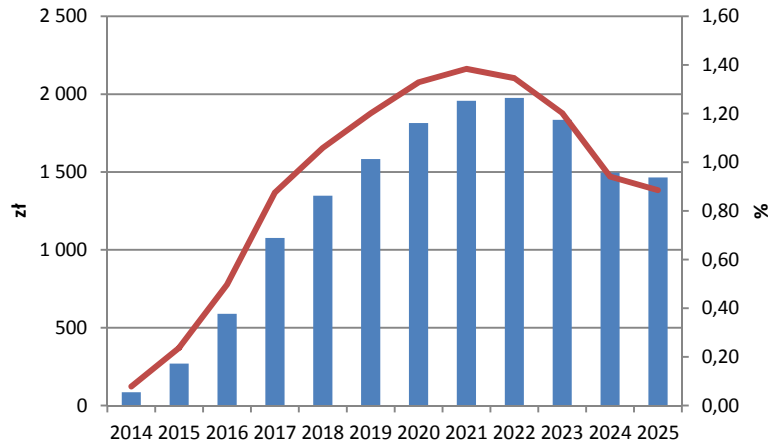
W celu opracowania niniejszej części raportu, przy zastosowaniu modelu HERMIN (drugiej generacji) gospodarki województwa dolnośląskiego, przeprowadzona została analiza makroekonomiczna (o charakterze kontrfaktualnym) oddziaływania RPO WD 2014-2020 na rozwój społeczno-gospodarczy w latach 2014-2020 aproksymowany przez następujące wskaźniki makroekonomiczne:

- PKB per capita województwa dolnośląskiego (w tys. zł i %);
- PKB per capita w PPS w odniesieniu do średniej UE województwa dolnośląskiego (UE=100, w pkt. proc.);
- Stopa bezrobocia w województwie dolnośląskiego wg BAEL (w pkt. proc.);
- Liczba nowoutworzonych miejsc pracy w województwie dolnośląskiego (w tys. osób).

Innymi słowy, określone zostało w sposób ilościowy (skwantyfikowany), w jakim stopniu wartość danego miernika w danym roku może zmienić się tylko i wyłącznie za sprawą realizacji programu operacyjnego. Metodologia HERMIN pozwoli na precyzyjne i wiarygodne wyizolowanie oddziaływania interwencji podejmowanych w ramach programu operacyjnego na rozwój społeczno-gospodarczy województwa dolnośląskiego. Zastosowanie modelu makroekonomicznego odzwierciedlającego procesy zachodzące w gospodarce województwa dolnośląskiego jest jedyną metodą umożliwiającą całościową ocenę wpływu RPO WD uwzględniającą zarówno efekty bezpośrednie interwencji, jak i całość bliższych i dalszych efektów pośrednich (negatywnych i pozytywnych), które nie mogłyby zostać uchwycone przy zastosowaniu innej metody badawczej.

Poniższe wykresy prezentują szacowane ilościowe oddziaływanie RPO WD 2014-2020 na poziom PKB per capita województwa dolnośląskiego, na poziom PKB per capita w odniesieniu do średniej unijnej, na stopę bezrobocia oraz na liczbę nowoutworzonych miejsc pracy.

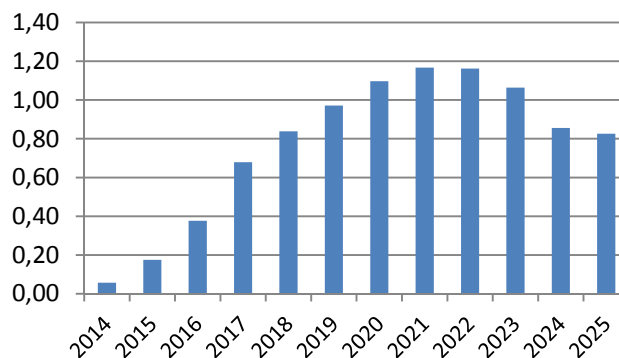
Wpływ RPO WD 2014-2020 na poziom PKB per capita (w zł – niebieskie kolumny i w %-czerwona linia) w latach 2014-2025.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie symulacji modelu HERMIN gospodarki województwa dolnośląskiego.

Szacuje się, że w całym analizowanym okresie 2014-2025 oddziaływanie środków asygnowanych w ramach RPO WD 2014-2020 na poziom PKB województwa dolnośląskiego wyrażony w cenach stałych jest pozytywny. Należy jednakże podkreślić, iż największa jego siła odnotowana została w okresie wydatkowania tych funduszy (2014-2020), co wynika z łącznego występowania efektów o charakterze popytowym związanym z keynesowskim mechanizmem mnożnikowym oraz efektów podażowych będących rezultatem rozbudowy i modernizacji infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, akumulacji i wzrostu jakości kapitału ludzkiego, a także powiększania i unowocześniania parku maszynowego przedsiębiorstw, wzrostu innowacji produktowej i procesowej.

Wpływ RPO WD 2014-2020 na poziom PKB per capita w odniesieniu do średniej unijnej (w pkt proc) w latach 2014-2025.

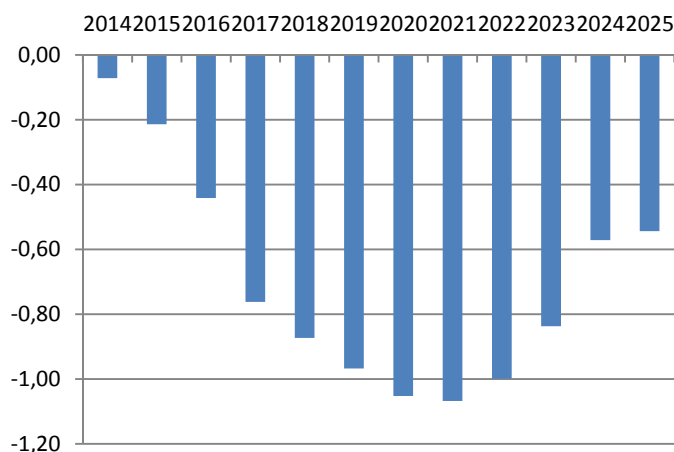

Źródło: Opracowanie własne na podstawie symulacji modelu HERMIN gospodarki województwa dolnośląskiego.

Na wykresie zamieszczone zostały wyniki różnic między scenariuszem zakładającym realizację RPO WD, a scenariuszem pomijającym efekty tego programu. Podobnie, jak w przypadku PKB

per capita, wdrażanie RPO WD w województwie dolnośląskim może mieć pozytywne odzwierciedlenie w procesie konwergencji regionu do średniej w Unii Europejskiej. W roku 2021 poziom PKB per capita w PPS w stosunku do średniej unijnej może być o niemal 1,2 punktu procentowego wyższy niż w sytuacji braku implementacji analizowanego programu.

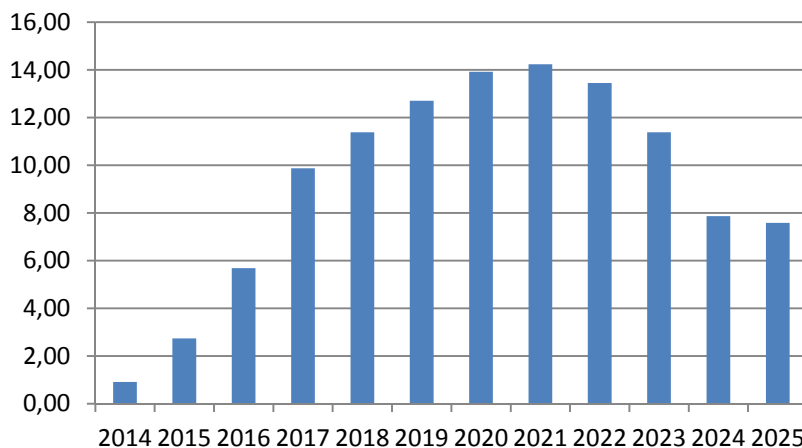
Wpływ RPO WD 2014-2020 na stopę bezrobocia (w pkt proc) w latach 2014-2025.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie symulacji modelu HERMIN gospodarki województwa dolnośląskiego.

Wykres powyżej przedstawia wartości oddziaływania alokacji środków w ramach RPO WD 2014-2020 na poziom stopy bezrobocia, a zatem obrazuje, jak wdrożenie programu może wpłynąć na regionalny rynek pracy. Oddziaływanie to jest pozytywne w całym badanym okresie. Symulacje przeprowadzone przy użyciu modelu HERMIN gospodarki województwa dolnośląskiego pokazują, iż efektywna realizacja projektów w ramach RPO WD ma szansę przyczynić się do spadku stopy bezrobocia (o niemal 1,1 pkt. proc. w 2021 r.) w stosunku do hipotetycznej sytuacji, kiedy RPO WD nie byłby wdrażany. Sytuacja na rynku pracy regionu prawdopodobnie ulegnie poprawie zarówno w okresie wdrażania RPO, jak również nawet po ustaniu finansowania w 2023 r., co będzie rezultatem efektów o charakterze podażowym związanych z rozwojem infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, akumulacją kapitału ludzkiego, czy też wzrostem produktywności czynników produkcji.

Wpływ RPO WD 2014-2020 na liczbą nowoutworzonych miejsc pracy (w tys osób) w latach 2014-2025.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie symulacji modelu HERMIN gospodarki województwa dolnośląskiego.

Podobnie jak w przypadku poprzednich wskaźników, wyniki symulacji makroekonomicznych sugerują możliwy pozytywny wpływ realizacji RPO WD 2014-2020 na liczbę nowoutworzonych miejsc pracy zarówno w okresie wdrażania funduszy (2014-2023), jak i po tym okresie (2024-2025).

c) Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów programu operacyjnego.

Usztywnienie ram formalnych przy tworzeniu regionalnych programów operacyjnych m.in. poprzez ring-fencing sprawia, iż niezwykle ograniczone są możliwości dowolnego konstruowania logiki interwencji. W istniejącym otoczeniu formalno-prawnym programu przedstawiona architektura osi priorytetowych i priorytetów inwestycyjnych wydaje się być optymalna a tym samym, w ocenie Ewaluatora, nie ma alternatywnej konstrukcji, która lepiej sprzyjałaby realizacji założonych celów. Warto jednak wziąć pod uwagę, iż kwestie alternatywnych sposobów realizacji celów należy rozpatrywać nie tylko w kategoriach logicznej konstrukcji interwencji, ale przede wszystkim w aspekcie alokacji finansowych w ramach RPO WD. W tej kwestii, w ocenie Ewaluatora, budzi wątpliwość koncentracja środków finansowych na poziomie osi priorytetowych, co zostało dokładniej przedstawione w dalszej części opracowania (punkt d) i e)). Dodatkowo poniżej w formie tabelarycznej przedstawiono rozwiązania alternatywne wynikające z OOS RPO WD 2014-2020²⁵.

²⁵ Matryca zbiorcza oddziaływań środowiskowych jest elementem opracowanej przez Atmoterm S.A. „Prognozy Oddziaływania na Środowisko Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020”.

Zestawienie rozwiązań alternatywnych wynikających z Prognozy Oddziaływania na Środowisko projektu RPO WD 2014-2020²⁶.

Oś	Priorytet inwestycyjny	Rozwiązanie alternatywne	Uzasadnienie
I	Wszystkie PI	Bezpośrednie wskazanie na ekoinnowacje	Jedną z zasad wpisanych do Umowy Partnerstwa, którą mają realizować programy operacyjne, jest zrównoważony rozwój. Mając na uwadze poprawę stanu środowiska naturalnego związaną m.in. z jakością powietrza, wód i gleb oraz właściwą gospodarką odpadami, Program powinien wprost wskazywać preferowanie przedsięwzięć realizujących zasadę zrównoważonego rozwoju poprzez opracowywanie i wdrażanie nowoczesnych, innowacyjnych technologii w zakresie poprawy stanu środowiska. Dotyczy to przedsięwzięć i projektów naukowo-badawczych z zakresu m.in. zrównoważonej produkcji, recyklingu, oczyszczania wody i ścieków, filtracji i kontroli emisji, efektywności energetycznej, energooszczędnego budownictwa oraz innych ekologicznych rozwiązań dla transportu i przemysłu. Działania z osi I powinny obejmować także rozwijanie rynku ekoinnowacyjnych produktów i usług oraz promowanie wiedzy na temat ich dostępności.
I, VIII	Oś I: wszystkie PI Oś VIII: Zapewnianie dostępu do zatrudnienia (PI 8.1) Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy (PI 8.2)	Uwzględnienie zielonych miejsc pracy	Zielone miejsca pracy związane są z pracą w sektorze ochrony środowiska, jak i w innych sektorach mających wpływ na jakość tego środowiska poprzez wytwarzanie produktów lub usług przyjaznych środowisku. Uwzględnienie zielonych miejsc pracy związane jest z koniecznością zapewnienia umiejętności i kwalifikacji zawodowych niezbędnych do inteligentnego rozwoju polskiej zielonej gospodarki, w związku z wdrażaniem wzorców zrównoważonej produkcji, dotyczącej zmniejszania presji na środowisko przy prowadzeniu i rozwoju działalności gospodarczej (zgodnie z Umową Partnerską).
III	Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych (PI 3.1)	Rezygnacja ze wsparcia dla farm wiatrowych	Biorąc pod uwagę niekorzystne uwarunkowania dla rozwoju energetyki wiatrowej (jedynie 25% powierzchni województwa) oraz negatywne oddziaływania na wiele komponentów środowiska, w tym na zdrowie człowieka, krajobraz, zwierzęta, proponuje się rezygnację ze wsparcia dla energetyki wiatrowej w ramach RPO WD 2014-2020.
IV	Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych (PI 4.4)	Uwzględnienie inwentaryzacji przyrodniczych	Istotnym problemem w zakresie ochrony przyrody na Dolnym Śląsku jest niewystarczająca informacja o cennych gatunkach i siedliskach, co stanowi poważną barierę w realizacji działań w zakresie ochrony przyrody, zwłaszcza jej cennych i chronionych elementów. W związku z czym, proponuje się uwzględnić działania związane z inwentaryzacją przyrodniczą województwa, co wpłynie na poprawę zarządzania i wywiązania się z obowiązku utrzymania właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk.
X	wszystkie PI	Uwzględnienie edukacji ekologicznej oraz edukacji związanej ze zmianami klimatycznymi	W celu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju należałoby rozszerzyć wsparcie o tematykę związaną z edukacją ekologiczną, kształtującą nowe prośrodowiskowe i niskokonsumpcyjne zachowania i postawy społeczne oraz styl życia. Jest to szczególnie ważne w przypadku kształcenia ponadgimnazjalnego i uczenia się przez całe życie, ponieważ na tych poziomach edukacja ekologiczna jest obecnie realizowana w mniejszym stopniu, co może wiązać się z podejmowaniem niekorzystnych dla środowiska decyzji przez osoby będące decydentami. Z kolei tematyka dotycząca zmian klimatycznych ma największe znaczenia na terenach bezpośrednio narażonych na zmiany klimatu związane np. z powodziami. Bardzo ważne jest, aby poprzez edukację ograniczać skutki katastrof naturalnych, a dzięki temu ograniczyć ewentualne wydatki związane z usuwaniem tych skutków.

²⁶ Rozwiązania alternatywne zaczerpnięte zostały z opracowanej przez Atmoterm S.A. „Prognozy Oddziaływania na Środowisko Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020”.

d) i e) Ocena sposobu zastosowania zasady koncentracji tematycznej (uzasadnienie oraz spójność z logiką interwencji, w tym w szczególności z celami programu operacyjnego); adekwatność wielkości i struktury nakładów finansowych pod kątem ich spójności z wyzwaniami i potrzebami, planowanymi działaniami oraz założonymi celami.

W celu oceny sposobu zastosowania koncentracji tematycznej oraz oceny adekwatności wielkości i struktury nakładów finansowych pod kątem ich spójności z założonymi celami porównano proponowaną w RPO WD 2014-2020 wielkość i rozkład środków EFRR/EFS na poszczególne osie priorytetowe z wielkością i rozkładem środków w ramach RPO WD 2007-2013 (współfinansowanego z EFRR) i regionalnego komponentu PO KL 2007-2013 (współfinansowanego z EFS) - tabela poniżej. Analiza danych zawartych w tabeli pozwala stwierdzić, że:

- Kwota alokacji EFRR/EFS w ramach RPO WD 2014-2020 wynosi 2,25 mld euro i jest prawie 30% wyższa (w ujęciu nominalnym) w porównaniu do kwoty alokacji EFRR/EFS w ramach obecnej perspektywy finansowej 2007-2013 (która wynosi prawie 1,7 mld euro);
- Skala realnego wsparcia z EFRR/EFS w nowej perspektywie finansowej jest jednak niższa w porównaniu do obecnej perspektywy – w przypadku RPO WD 2014-2020 kwota alokacji EFRR/EFS stanowi 7,1% PKB województwa z roku 2011, natomiast w przypadku obecnej perspektywy finansowej środki EFRR/EFS stanowią 10,9% PKB z roku 2004 (rok 2004 jest analogicznym rokiem do 2011);
- W nowej perspektywie finansowej planowana jest kontynuacja wsparcia (w mniejszym lub większym zakresie) większości osi priorytetowych określonych w obecnej perspektywie finansowej (wyjątkiem jest oś *Turystyka i kultura*);
- W przypadku nowej perspektywy największą część środków planuje się przeznaczyć na realizację osi priorytetowej *Przedsiębiorstwa i innowacyjność* (18,5% kwoty alokacji), najmniejszą natomiast na osie priorytetowe *Infrastruktura edukacyjna* (2,7%) oraz *Technologie informacyjno-komunikacyjne* (3%); w przypadku perspektywy 2007-2013 największe wsparcie kierowane jest na oś priorytetową *Przedsiębiorstwa i innowacyjność* (17,5% kwoty alokacji), z kolei najmniejsze na oś priorytetową *Energetyka* (2,1%);
- Największe zmiany w alokacji środków (w porównaniu do obecnej perspektywy finansowej) zaszły w przypadku osi ukierunkowanej na wsparcie efektywności energetycznej (tj. osi *Gospodarka niskoemisyjna* w nowej perspektywie i osi *Energetyka* w obecnej) – w przypadku RPO WD 2014-2020 na realizację osi *Gospodarka niskoemisyjna* przeznaczono 17,4% kwoty alokacji, natomiast w zeszłej perspektywie na oś *Energetyka* alokowano 2,1% funduszy.

RPO WD 2014-2020				RPO WD 2007-2013 + regionalny komponent PO KL 2007-2013			
Oś priorytetowa	Alokacja EFRR/EFS w mln euro	Alokacja EFRR/EFS w %	Alokacja EFRR/EFS % PKB z roku 2011	Priorytet RPO WD 2007-2013 lub Priorytet PO KL Komponent regionalny	Alokacja EFRR/EFS w mln euro	Alokacja EFRR/EFS w %	Alokacja EFRR/EFS % PKB z roku 2004
1. Przedsiębiorstwa i innowacje	415,5	18,5%	1.3%	RPO WD Priorytet 1. Przedsiębiorstwa i innowacyjność	297.84	17.5%	1.9%
2. Technologie informacyjno-komunikacyjne	66,4	3,0%	0.2%	RPO WD Priorytet 2. Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Dolnym Śląsku	97.05	5.7%	0.6%
3. Gospodarka niskoemisyjna	392,3	17,4%	1.2%	RPO WD Priorytet 5. Regionalna infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku	25.69	1.5%	0.2%
4. Środowisko i zasoby	180	8,0%	0.6%	RPO WD Priorytet 4. Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa ekologicznego i przeciwpowodziowego Dolnego Śląska Priorytet 6. Wykorzystanie i promocja potencjału turystycznego i kulturowego Dolnego Śląska	186.10	11.0%	1.2%
5. Transport	340,6	15,1%	1.1%	RPO WD Priorytet 3. Rozwój infrastruktury transportowej na Dolnym Śląsku	215.15	12.7%	1.4%
6. Infrastruktura spójności społecznej	163	7,2%	0.5%	RPO WD Priorytet 4. Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa ekologicznego i przeciwpowodziowego Dolnego Śląska Priorytet 8. Modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia na Dolnym Śląsku Priorytet 9. Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich na terenie Dolnego Śląska	162.44	9.6%	1.0%
7. Infrastruktura edukacyjna	60,9	2,7%	0.2%	RPO WD Priorytet 7. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku	99.05	5.8%	0.6%
8. Rynek pracy	254,3	11,3%	0.8%	PO KL Priorytet 6. Rynek pracy otwarty na wszystkich Priorytet 8. Regionalne kadry gospodarki	213.67	12.6%	1.4%
9. Włączenie społeczne	143,9	6,4%	0.5%	PO KL - Priorytet 7. Promocja integracji społecznej	90.21	5.3%	0.6%
10. Edukacja	156,2	6,9%	0.5%	PO KL - Priorytet 9. Rozwój wykształcenie i kompetencji w regionach	105.89	6.2%	0.7%
11. Pomoc techniczna	79,2	3,5%	0.2%	Pomoc techniczna	62.47	3.7%	0.4%
Całość	2 252.55	100.0%	7.1%	Całość	1 697.3	100.0%	10.9%

Strukturę tematyczną celów i priorytetów zawartych w projekcie RPO WD 2014-2020 należy uznać za poprawną. Ujęte w niej obszary rzeczywiście wymagają podjęcia odpowiednio sprofilowanych działań finansowanych ze źródeł publicznych. Każdy z obszarów interwencji odzwierciedlony poprzez osie priorytetowe charakteryzuje się jednakże odmienną specyfiką w zakresie kosztochłonności i zdolności absorpcyjnej, a co za tym idzie wymaga różnej skali interwencji finansowej potrzebnej do osiągnięcia rezultatów, które byłyby zauważalne i rzeczywiście wpływały na rozwój regionu. Drugą niezwykle istotną płaszczyzną analizy finansowania Programu jest określenie, czy tematyczny rozkład środków pozwala na osiągnięcie możliwie wysokich efektów społeczno-gospodarczych. Innymi słowy, należy odpowiedzieć na pytanie, czy możliwy i pożądaný jest wzrost koncentracji tematycznej funduszy.

Mając na uwadze powyższe należy zauważyć, iż w obecnym kształcie projektu RPO WD nastąpił - w porównaniu do okresu 2007-2013- spadek realnej (tzn. uwzględniającej procesy inflacyjne, siłę nabywczą i wzrost gospodarki) koncentracji środków finansowych na poziomie wszystkich osi priorytetowych (z wyjątkiem *Gospodarki niskoemisyjnej*). Postulat o koncentracji interwencji finansowych jest jedną z kluczowych rekomendacji przywołanego już wcześniej raportu F. Barca, gdzie za wysoce wskazane uznaje się: „*Skoncentrowanie 55-65% środków na 3-4 priorytetach kluczowych, przy czym udział uzależniony byłby od państwa członkowskiego i Regionu*”. W kontekście planów finansowych tworzonych na poziomie regionalnych programów operacyjnych można wyróżnić dwa rodzaje koncentracji środków finansowych: 1) formalną zorientowaną wyłącznie na wypełnienie rygorów w postaci wynegocjowanych minimów finansowania (tzw. *ring fencing*) oraz 2) rzeczywistą ukierunkowaną na wzrost relacji funduszy alokowanych w wybranych osiach priorytetowych w stosunku do PKB.

Poziom generalizacji regionalnych programów operacyjnych, determinowany kształtem szablonu opracowanego przez Komisję Europejską, znacznie utrudnia wiarygodne określenie kosztochłonności i zdolności absorpcyjnej poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, a tym samym adekwatne uwzględnienie tych kategorii w szacowaniu wartości wskaźników monitoringu. To z kolei utrudnia pełną ocenę alokacji środków finansowych i określenie w pełni wiarygodnych rezultatów interwencji finansowej. Stąd też sugeruje się: 1) **przeprowadzenie - na etapie opracowywania uszczegółowienia RPO WD 2014-2020 - analizy kosztochłonności** typów przedsięwzięć planowanych w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, także w kontekście realności osiągnięcia założonych wartości docelowych wskaźników (uwzględnienie kosztów jednostkowych wskaźników); 2) **określenie stopnia nasycenia inwestycjami w stosunku do potrzeb** w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych ujętych w RPO WD 2014-2020. Pozwoli to na stwierdzenie, w jakim wymiarze możliwe jest osiągnięcie zakładanych celów oraz czy nie istnieje ryzyko przeinwestowania w danym obszarze i związane z nim ryzyko ponoszenia kosztów utrzymania niepotrzebnych inwestycji. Alokacje nie mogą przekraczać barier absorpcyjnych. Wspomniana analiza umożliwiłaby dostosowanie uszczegółowienia Programu do skonstruowanego na poziomie RPO WD 2014-2020 tematycznego podziału środków determinującego wartości wskaźników monitoringu. Zapisy uszczegółowienia Programu powinny w taki sposób wskazywać operacyjne warunki wykorzystania środków (m.in. poprzez określenie wartości max. i min. projektów czy listy projektów pozakonkursowych), aby wdrażanie Programu w jak największym stopniu przekładało się na realizację założonych celów i ich

skwantyfikowanego ujęcia, tj. wskaźników monitoringowych.

- f) **Spójność wewnętrzna celów i działań planowych do realizacji w ramach osi priorytetowych, jak i pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi, w celu oceny stopnia i zakresu ich komplementarności, w tym spodziewanych efektów synergicznych.**

Kluczowymi kryteriami analizy przedstawionej w tej sekcji są spójność wewnętrzna dokumentu, w szczególności pomiędzy celami a przypisanymi im osiami. Poniżej przedstawiono matryce logiczne oceny spójności wewnętrznej pomiędzy celami szczegółowymi programu a osiami priorytetowymi, pomiędzy osiami priorytetowymi a celami tematycznymi oraz pomiędzy celami tematycznymi a priorytetami inwestycyjnymi.

Matryca komplementarności pomiędzy osiami priorytetowymi RPO WiM 2014-2020

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	X									
2		X								
3			X							
4				X						
5					X					
6						X				
7							X			
8								X		
9										
10										

Legenda (związek):

	silny pozytywny (A)
	Neutralny (N)
	Negatywny (C)

Źródło: opracowanie własne.

Cel główny RPO WD 2014-2020 *Wzrost konkurencyjności Dolnego Śląska zapewniający poprawę poziomu życia jego mieszkańców przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju* jest w pełni spójny z celami szczegółowymi dla poszczególnych osi priorytetowych (co za tym idzie, z celami tematycznymi). Dodatkowo każdy z priorytetów jest zgodny z konkretnymi przypisanymi im celami.

Zgodność pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi i celami tematycznymi ocenia się pozytywnie. Poszczególne osie wiążą się ze sobą i uzupełniają wzajemnie, co może powodować efekt synergii. O ile określanie potencjalnej komplementarności możliwe jest na poziomie programu, o tyle badanie rzeczywistych efektów synergii musi odbywać się na poziomie projektów lub grup projektów potencjalnie komplementarnych. Jednym z mechanizmów zapewniania komplementarności powinno być premiowanie projektów kompleksowych i wieloaspektowych poprzez określenia kryteriów dla wyznaczania projektów kluczowych, które powinny służyć identyfikacji faktycznych projektów kluczowych.

Powiązanie osi, celów i priorytetów jest spójne i logiczne. Każdy element jest opisany w wystarczający sposób wraz z uzasadnieniem lub wskazaniem na powiązanie z pozostałymi elementami programu. W ujęciu pionowym związki celów oraz wzajemne wynikanie poszczególnych składowych są spójne, wzajemnie powiązane i pozostające w związku wynikowym. Ponadto, w ujęciu horyzontalnym na każdym z poziomów wszystkie elementy składowe należące do danego poziomu są w stosunku do siebie komplementarne i nie zidentyfikowano, aby pokrywały się lub zazębiały między sobą. Należy zwrócić szczególną uwagę na zapisy SZOP RPO tak aby w kartach działań wskazano w jaki sposób są one ze komplementarne. Komplementarność powinna być wykazywana zarówno wymiarze negatywnym (konieczności uniknięcia podwójnego finansowania tego samego typu projektu), jak i również w wymiarze pozytywnej komplementarności (efektu synergii).

Część programowa RPO WD 2014-2020 cechuje się wysokim stopniem spójności z wynikami części diagnostycznej. Analiza społeczno-ekonomiczna w niewielkim stopniu wykracza poza obszary, które w części projekcyjnej uczyniono polem interwencji w ramach poszczególnych priorytetów. Wskazując obszary, odnośnie których możliwe jest uzyskanie najwyższego poziomu komplementarności należy wymienić przede wszystkim infrastrukturę transportową, ponieważ realizowane w tej osi projekty będą miały wpływ na inne sfery, w szczególności w ramach osi Przedsiębiorstwa i innowacje, Gospodarka niskoemisyjna i w mniejszym zakresie Rynek pracy. Stosunkowo duża efektywność komplementarności wystąpi również w przypadku rewitalizacji. Mechanizmem w największym stopniu wzmacniającym komplementarność w tej sferze jest konieczność składania lokalnych planów rewitalizacji, które zakładają równoległą realizację wielu komplementarnych przedsięwzięć dotyczących różnych sfer życia społeczno-gospodarczego. Komplementarność w dużym stopniu może zostać uzyskana również w zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego poprzez realizację projektów w osi Technologie informacyjno-komunikacyjne, gdzie powinny wystąpić znaczne powiązania pomiędzy projektami realizowanymi w ramach osi Przedsiębiorstwa i innowacje, Technologie informacyjno-komunikacyjne, Infrastruktura edukacyjna, Rynek pracy i Edukacja. Infrastruktura wsparta w ramach osi współfinansowanych z EFRR powinna być wykorzystana do realizacji przedsięwzięć wpisujących się w osie współfinansowane z EFS. W przypadku

programów infrastrukturalnych występuje duże ryzyko pokrywania się obszarów wsparcia stąd też konieczne jest poświęcanie większej energii na działania o charakterze demarkacyjnym. Do obszarów o najmniejszej efektywności komplementarności Ewaluator zalicza wsparcie dla przedsiębiorców, ponieważ ma ono charakter rozdrobniony, tzn. jest skierowane do bardzo dużej ilości podmiotów.

Na poziomie celów tematycznych zauważalne są następujące potencjalne obszary komplementarności: Cele tematyczne Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji (CT 1) oraz Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (CT 3), przyczyniają się do realizacji tego samego celu głównego Umowy Partnerstwa: „Zwiększenie konkurencyjności gospodarki” i są komplementarne z działaniami na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w regionie. W ramach realizacji PI Aktywna integracja będą wspierane e-umiejętności w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej. Przyczyni się to do zwiększenia dostępności i wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłynie to pośrednio na realizację celu tematycznego 2 – Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych. Poprzez realizację PI Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie nastąpi rozwój kwalifikacji osób chcących podnieść swoje umiejętności, wiedzę i kompetencje. Zwłaszcza wszelkie wsparcie w celu zdobycia umiejętności w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych wpłyną pośrednio na realizację celu tematycznego 2 – Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpływ na realizację powyższego celu tematycznego będą również miały pozostałe PI, a więc Zapewnienie jakości i równego dostępu do edukacji przedszkolnej, podstawowej i gimnazjalnej, Zapewnienie jakości i równego dostępu do edukacji ponadgimnazjalnej poprzez rozwijanie umiejętności cyfrowych uczniów i nauczycieli. Ponadto w ramach poszczególnych PI wspierane będą umiejętności związane z przedsiębiorczością.

g) **Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego interwencji oraz zasady zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego w tym w szczególności w odniesieniu do interwencji ukierunkowanych na obszary problemowe/ obszary strategicznej interwencji.**

Zintegrowane podejście terytorialne w RPO WD 2014-2020 zostanie zastosowane w tych obszarach, gdzie będzie to możliwe i zasadne, poprzez terytorialne adresowanie wsparcia według zdiagnozowanych potrzeb i potencjałów. Podejście sektorowe pozostaje jednak głównym sposobem realizacji programu.

Instrumenty Zintegrowanego Podejścia Terytorialnego w województwie dolnośląskim będą miały na celu realizację kluczowych postulatów określonych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 (SRWD 2020) w oparciu o terytorialny wymiar polityki rozwoju. W tym celu wykorzystywana będzie specyfika potencjałów terytorialnych oraz likwidowane będą bariery rozwojowe poszczególnych obszarów.

Interwencja RPO zostanie skierowana na wybrane obszary na podstawie zapisów SRWD 2020 oraz zgodnie z celami polityki rozwoju określonymi w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 (KSRR) i Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030).

Dla zapewnienia spójnego podejścia terytorialnego realizowane będą w województwie dolnośląskim dwa instrumenty: **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)**, **Obszary Strategicznej Interwencji (OSI)**.

Zintegrowane podejście terytorialne na poziomie lokalnym osiągnęte będzie poprzez wsparcie dla działań inicjowanych oddolnie przez partnerów lokalnych w oparciu o preferencje określone w niektórych Priorytetach Inwestycyjnych. Wspieranie rozwoju lokalnego odbywać się będzie w sposób horyzontalny, w ramach wybranych Priorytetów Inwestycyjnych, nie zaś poprzez utworzenie odrębnej Osi Priorytetowej. Dofinansowywane przedsięwzięcia powinny być realizowane w formule partnerstwa różnych podmiotów, w szczególności z Lokalnymi Grupami Działania, co zapewni ich realny współdziałanie w modelowaniu lokalnego rozwoju.

Zintegrowane podejście do zrównoważonego rozwoju miast, o którym mowa w art. 87.3.b Rozporządzenia ogólnego oraz art. 7.2 Rozporządzenia EFRR będzie realizowane przez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Działania prowadzone na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich będą miały charakter horyzontalny, będą wdrażane za pośrednictwem kilku Priorytetów Inwestycyjnych. Ponadto będą stanowiły również część instrumentu ZIT. Instrument ten będzie realizował politykę rozwoju współpracy i integracji na obszarach funkcjonalnych największych miast, stanowiących ośrodki o największym potencjale społeczno-gospodarczym Dolnego Śląska, pełniących istotną rolę pod względem ekonomicznym i geograficznym oraz mających wyraźny wpływ na rozwój regionu. Realizacja ZIT na obszarach funkcjonalnych miast wynika z faktu, iż stanowią one centra rozwoju gospodarczego regionu, silnie oddziałujące na mniejsze ośrodki subregionalne. Instrument ZIT w Województwie Dolnośląskim będzie realizowany na obszarze funkcjonalnym miasta Wrocław – Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym (WrOF). Możliwa jest także realizacja instrumentu na innych obszarach funkcjonalnych głównych miast województwa: Wałbrzycha, Jeleniej Góry.

Śląska, które nie są objęte mechanizmem ZIT. Terytorialne nakierowanie interwencji ma zadanie zapewnić trwałe i zrównoważone rozwój całego regionu. Wsparcie udzielane będzie na podstawie analizy potencjałów i potrzeb wyznaczonych geograficznie obszarów strategicznej interwencji. Wsparcie będzie udzielane ze środków różnych priorytetów inwestycyjnych a aplikowanie o środki odbywać się będzie w ramach geograficznie dedykowanych konkursów.

Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego interwencji w projekcie RPO WD 2014-2020 należy uznać za wystarczającą w zakresie wymienionych w programie obszarów problemowych.

h) Trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia (wsparcie zwrotne i bezzwrotne)

W ramach projektowanej interwencji planuje się realizację 34 priorytetów inwestycyjnych. W przypadku zaledwie 5 priorytetów rozważa się zastosowanie instrumentów finansowych w zakresie, jaki zostanie wskazany po przeprowadzeniu analizy *ex-ante* dla instrumentów finansowych wynikającej z art. 37 rozporządzenia ogólnego.

Tabela 1. Zakładane formy wsparcia według priorytetów inwestycyjnych

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
1	1.1. Wzmacnianie potencjału B+R i wdrożeniowego uczelni i jednostek naukowych	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Wsparcie skierowane do publicznych jednostek naukowych oraz publicznych uczelni i szkół wyższych nie nadają się do realizacji z wykorzystaniem instrumentów finansowych. Charakter badań oraz inwestycje w infrastrukturę naukową oraz B+R powoduje, iż instrumenty finansowe nie mają tutaj większego zastosowania. Związane jest to z ryzykiem związanym z powodzeniem prac badawczych oraz niepewnym i długim okresem wykorzystania badań w grze rynkowej. Większe uzasadnienie ekonomiczne znajdują dotacje rozwojowe.
2	1.2. Innowacyjne przedsiębiorstwa	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadniczo charakter badań naukowych (stosowanych, technologicznych), a także inwestycji w infrastrukturę naukową i B+R oraz transfer technologii i rozwój produktów i usług o charakterze innowacyjnym – nowym dla firmy, nowym dla rynku, są inwestycjami o wysokim poziomie ryzyka z niepewnym sukcesem rynkowym. Powoduje to, że instrumenty finansowe nie mają w odniesieniu do nich zastosowania. Dodatkowo za przyjęciem dotacji przemawiają potencjalni beneficjenci, do których w ramach PI będzie kierowane wsparcie tj., IOB, w tym organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, podmioty lecznicze, podmioty zarządzające klastrami posiadające osobowość prawną, konsorcja przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi, uczelniami/szkołami wyższymi lub podmiotami leczniczymi, bądź ze spółkami celowymi tworzonymi przez te podmioty, przedsiębiorcy.
3	1.3 Rozwój przedsiębiorczości	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Priorytet skierowany jest m.in. do przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju. W tych działaniach można rozważyć zastosowanie wyłącznie

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				dotacji, ponieważ potencjalni beneficjenci na ogół cechują się ujemną lub bardzo małą rentownością oraz niestabilnymi przychodami, a ryzyko działania firmy w początkowym okresie jest bardzo wysokie..
4	1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	W ramach PI wsparcie kierowane będzie do MŚP, IOB, NGO, LGD, podmiotów zarządzających klastrami, jednostek samorządu terytorialnego, ich związków i stowarzyszeń, jednostek organizacyjnych jst. Zakres wsparcia i przewidywane grupy beneficjentów, szczególnie przedsiębiorstwa wskazują, iż zasadne jest stosowanie jedynie dotacji.
5	1.5 Rozwój produktów i usług w MŚP	Rozważane IF	Zastosowanie dotacji i instrumentów finansowych wydaje się uzasadnione	PI zakłada wsparcie dla MŚP Dotacje powinny zostać zastosowane w wsparciu inwestycji polegający na wdrażaniu innowacji w MŚP szczególnie z uwzględnieniem innowacji w zakresie średnich i wysokich technologii oraz innowacji w skali regionalnej i nowopowstałych MŚP (do 24 miesięcy) wdrażających innowacje dla swoich produktów lub usług. Zastosowanie dotacji zmniejszy ryzyko związane z innowacyjnymi projektami w tym wprowadzaniu na rynek innowacyjnych produktów i usług. Należy rozważyć zastosowanie instrumentów finansowych w zakresie wsparcia inwestycji polegających na wdrażaniu, rozbudowie i unowocześnieniu systemów informatycznych w przedsiębiorstwach. Biorąc po uwagę, że takie projekty potencjalnie generują strumień przychodów, które mogą posłużyć do pokrycia kosztów obsługi instrumentu finansowego, a ryzyko inwestycyjne związane z realizacją tego typu projektów jest raczej niskie, należy uznać, że zastosowanie instrumentów finansowych w tym zakresie jest jak najbardziej uzasadnione.
6	2.1 E-usługi publiczne	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią	PI zakłada wsparcie dla następujących grup beneficjentów:

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
			formą.	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, podmioty prowadzące działalność leczniczą w publicznym systemie opieki zdrowotnej, instytucje kultury, ich związki i porozumienia, organizacje pozarządowe, szkoły artystyczne, uczelnie/szkoły wyższe, jednostki naukowe, jednostki badawczo-rozwojowe, służby zapewniające bezpieczeństwo publiczne, jednostki organizacyjne Służby Więziennej, jednostki sektora finansów publicznych. E-usługi publiczne, realizowane przez podmioty publiczne, o zerowym lub niewielkim potencjale rynkowym: nie powinny być realizowane z wykorzystaniem jedynie instrumentów finansowych. Ewaluatora rekomenduje stosowanie jedynie dotacji.
7	3.1 Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych	Rozważane IF	Zastosowanie dotacji i instrumentów finansowych wydaje się uzasadnione	PI zakłada wsparcie dla następujących grup beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, jednostki sektora finansów publicznych, przedsiębiorstwa energetyczne, w tym MŚP i przedsiębiorstwa sektora ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe, spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego, grupy producentów rolnych, jednostki naukowe, uczelnie/szkoły wyższe ich związki i porozumienia, organy administracji rządowej w zakresie związanym z prowadzeniem szkół, PGL Lasy Państwowe, kościoły, związki wyznaniowe. Z racji, iż są to inwestycje długoterminowe i kosztochłonne uzasadnione jest zastosowanie, oprócz dotacji rozwojowych, instrumentów finansowych skierowanych zarówno do sektora publicznego jak i prywatnego. Tego typu pożyczek udziela obecnie Narodowy Fundusz

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ze środków krajowych), które przeznaczane są m.in. w obszarze poprawy efektywności energetycznej i wspierania odnawialnych źródeł energii. Analiz ich skuteczności i efektywność w regionie może posłużyć do oceny zasadności stosowania tego typu instrumentów w obszarze efektywności energetycznej.
8	3.2 Efektywność energetyczna w MŚP	Rozważane IF	Zastosowanie dotacji i instrumentów finansowych wydaje się uzasadnione	PI zakłada wsparcie dla następujących grup beneficjentów: MŚP, grupy producentów rolnych. Zastosowanie dotacji wydaje się zasadne w zakresie projektów zakładających wykonanie głębokiej termomodernizacji połączonej z instalacją OZE oraz w zakresie modernizacji linii produkcyjnej na bardziej efektywne energetycznie. Instrumenty finansowe w ramach tego priorytetu mogą dotyczyć projektów polegających na modernizacji energetycznej budynków. Charakter wspieranych projektów wskazuje, że będą to inwestycje prowadzące do oszczędności po stronie kosztowej, tj. skutkujące zmniejszeniem kosztów bieżących utrzymania infrastruktury. Podmioty realizujące takie inwestycje uzyskają więc realną korzyść finansową, która będzie mogła posłużyć do obsługi ewentualnego zobowiązania. Preferowanym rozwiązaniem byłoby zastosowanie połączenia dotacji i wsparcia w postaci instrumentu finansowego tj. oferta pożyczki, która zawiera w sobie element wsparcia bezzwrotnego w postaci dotacji.
9	3.3 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym	Rozważane IF	Zastosowanie dotacji i instrumentów finansowych wydaje się uzasadnione	Wsparcie skierowane jest do jednostek samorządu terytorialnego, podmioty publiczne, których właścicielem jest JST lub dla których podmiotem założycielskim jest JST, jednostki organizacyjne jst, spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe, stowarzyszenia budownictwa społecznego, organizacje pozarządowe, PGL Lasy Państwowe, kościoły i

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				związki wyznaniowe. z przeznaczeniem na termomodernizację ma na celu umożliwienie inwestycji korzystnych z punktu widzenia interesu publicznego, prowadzonych przez podmioty normalnie nie prowadzące działalności gospodarczej, o ograniczonej zdolności kredytowej. Dlatego też w ich wypadku powinny być zastosowane dotacje. Kompleksowa termomodernizacja budynków: spółdzielczych i wspólnot mieszkaniowych może być realizowana za pomocą instrumentów finansowych Ze względu na odmienne mechanizmy finansowania kosztów w budynkach publicznych (dotacja) i mieszkalnictwie (czynsze) zastosowanie instrumentów finansowych wydaje się uprawnione wyłącznie w odniesieniu do termomodernizacji w sektorze mieszkaniowym.
10	3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych	Rozważane IF	Zastosowanie instrumentów finansowych wydaje się uzasadnionem jednak dotacje są najbardziej odpowiednią formą wsparcia w ramach PI	Opis działań, jakie będą podejmowane w tym priorytecie, pozwala na stwierdzenie, że zastosowanie instrumentów finansowych jest nieuzasadnione (działania informacyjno-promocyjne, kampanie promujące budownictwo „zeroemisyjne”, budowa budynków pasywnych, transport publiczny w miastach). Projekty przewidywane do realizacji w ramach tego priorytetu nie będą generować przychodów, które można wykorzystać do obsługi zobowiązań. Dodatkowo potencjalni beneficjenci i grupy, do których kierowane jest wsparcie tj.: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, jednostki sektora finansów publicznych, przedsiębiorcy będący zarządcami infrastruktury lub świadczący usługi w zakresie transportu zbiorowego na terenach miejskich i podmiejskich, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, nie mają możliwości generowania przychodów z wdrożenia projektów dotyczących strategii niskoemisyjnych.

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
11	3.5 Wysokosprawna kogeneracja	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Możliwe jest zastosowanie wsparcia w formie bezzwrotnej. Zastosowanie dotacji bezzwrotnych zapewni efektywniejsze osiągnięcie celów oraz ułatwi promowanie wysokowydajnej kogeneracji w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe co stanowi priorytet UE ze względu na związane z nią potencjalne korzyści w zakresie oszczędzania energii pierwotnej, unikania strat sieciowych oraz ograniczania emisji szkodliwych substancji, w szczególności gazów cieplarnianych. Dodatkowo potencjalni beneficjenci i grupy, do których kierowane jest wsparcie tj.: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, jednostki sektora finansów publicznych, przedsiębiorcy będący zarządcami infrastruktury lub świadczący usługi w zakresie transportu zbiorowego na terenach miejskich i podmiejskich, kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, organizacje pozarządowe, spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, organy administracji rządowej w zakresie związanym z prowadzeniem szkół, nie mają możliwości generowania przychodów z wdrożenia projektów dotyczących wysokosprawnej kogeneracji.
12	4.1 Gospodarka odpadami	Rozważane IF	Można rozważyć stosowanie IF po ocenie ex-ante, jednakże Ewaluator rekomenduje stosowanie jedynie dotacji	Ze względu na charakter podejmowanych działań oraz beneficjentów do których skierowane jest wsparcie w ramach PI tj.: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, podmioty świadczące usługi w zakresie gospodarki odpadami w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, MŚP, organizacje badawcze i konsorcja naukowe zasadne jest stosowanie jedynie

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				dotacji. Jest to szczególnie zasadne ze względu na to iż PI zakłada stworzenie efektywnego systemu gospodarowania odpadami. Zgodnie z wymaganiami dyrektywy ramowej o odpadach, do roku 2020 niezbędne jest przygotowanie do ponownego użycia i recykling odpadów, przynajmniej takich frakcji jak: papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych wagowo na poziomie minimum 50%. Zastosowanie instrumentów finansowych może wpłynąć na zmniejszenie zainteresowania aplikowaniem do PI a tym samym spowodować utrudnienia w wypełnieniu dyrektyw unijnych.
13	4.2 Gospodarka wodno-ściekowa	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Interwencja w priorytecie będzie dotyczyła kompleksowego wsparcia gospodarki wodno-ściekowej z uwzględnieniem inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodociągowymi, w tym wyposażenie aglomeracji w odpowiednie systemy odbioru ścieków komunalnych, budowę oczyszczalni lub poprawę funkcjonowania zakładów już istniejących. Wspierana będzie również gospodarka osadami ściekowymi oraz inwestycji dotyczących budowy i modernizacji linii wodociągowych, tj. systemów zaopatrzenia w wodę, ujęć i stacji uzdatniania wody. Publiczny charakter tych inwestycji i niewielkie możliwości generowania przychodów przez preferowane grupy beneficjentów tj.: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst oraz podmioty świadczące usługi wodno-ściekowe w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego składają do zastosowania bezzwrotnej formy wsparcia.
14	4.3 Dziedzictwo kulturowe	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Ze względu na charakter podejmowanych działań zasadne jest stosowanie jedynie dotacji. Wśród preferowanej grupy beneficjentów takich jak.: jednostki samorządu
15	4.4 Ochrona i udostępnianie zasobów	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią	

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
	przyrodniczych		formą.	terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, administracja rządowa, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, w tym regionalne i lokalne organizacje turystyczne, LGD, przedsiębiorcy, instytucje kultury, szkoły wyższe, ich związki i porozumienia, szkoły artystyczne nie występują nadwyżki finansowe. Występowanie deficytów budżetowych szczególnie w jst stwarza ryzyko ograniczania wydatków a więc równocześnie, brak zainteresowania konkursami, w których wsparcie z funduszy będzie miało charakter zwrotny. Tym samym należy się liczyć z sytuacją, w której samorzady będą rezygnować z niektórych inwestycji w celu poprawy kondycji finansowej budżetu. Preferowaną formą finansowania inwestycji mogą być w takim przypadku jedynie dotacje bezzwrotne, które pokrywałyby zasadniczą część wydatków związanych z realizacją projektu.
16	4.5 Bezpieczeństwo	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Ze względu na charakter podejmowanych działań zasadne jest stosowanie jedynie dotacji. Wsparcie poprzez dotacje powinno być kierowane na obszary o niewystarczającym poziomie inwestycji prywatnych, na których rynek nie zapewnia odpowiednich rozwiązań i realizowanych przez następujących beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki podległe jst, w tym jednostki organizacyjne jst, administracja rządowa i organizacje pozarządowe.
17	5.1 Drogowa dostępność transportowa	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Ze względu na charakter podejmowanych działań oraz preferowanych beneficjentów takich jak: jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne powołane do wykonywania zadań leżących w kompetencji samorządów, zarządcy dróg publicznych, służby zapewniające bezpieczeństwo publiczne zasadne jest stosowanie jedynie dotacji. Występowanie deficytów budżetowych szczególnie w jst stwarza ryzyko

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				ograniczania wydatków a więc równocześnie, brak zainteresowania konkursami, w których wsparcie z funduszy będzie miało charakter zwrotny. Tym samym należy się liczyć z sytuacją, w której samorzady będą rezygnować z niektórych inwestycji w celu poprawy kondycji finansowej budżetu. Preferowaną formą finansowania inwestycji mogą być w takim przypadku jedynie dotacje bezzwrotne, które pokrywałyby zasadniczą część wydatków związanych z realizacją projektu.
18	5.2 System transportu kolejowego	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Ze względu na charakter podejmowanych działań oraz preferowanych beneficjentów takich jak: jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne powołane do wykonywania zadań leżących w kompetencji samorządów, zarządcy infrastruktury lub przewoźnicy kolejowi, spółki powołane specjalnie w celu prowadzenia działalności polegającej na wynajmowaniu/leasingu taboru kolejowego zasadne jest stosowanie jedynie dotacji. Występowanie deficytów budżetowych szczególnie w jst stwarza ryzyko ograniczania wydatków a więc równocześnie, brak zainteresowania konkursami, w których wsparcie z funduszy będzie miało charakter zwrotny. Tym samym należy się liczyć z sytuacją, w której samorzady będą rezygnować z niektórych inwestycji w celu poprawy kondycji finansowej budżetu. Preferowaną formą finansowania inwestycji mogą być w takim przypadku jedynie dotacje bezzwrotne, które pokrywałyby zasadniczą część wydatków związanych z realizacją projektu.
19	6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadne jest stosowanie jedynie dotacji rozwojowej z racji charakteru podejmowanych działań jak i grup potencjalnych beneficjentów takich jak: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, domy pomocy społecznej,

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				rodzinne domy pomocy, ośrodki wsparcia, placówki wsparcia dziennego, organizacje pozarządowe, kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, podmioty zajmujące się całodobową/dzienną opieką osób starszych/ przewlekle chorych/niepełnosprawnych, ośrodki w ramach świadczeń opieki paliatywnej, hospicja, podmioty zajmujące się opieką nad dziećmi do 3 roku życia, podmioty lecznicze. Powyżej wymienieni beneficjenci w większości mają ograniczone możliwości ubiegania się o dofinansowanie z zastosowaniem instrumentów finansowych. Jest to poważny, rozwojowy problem dla wielu organizacji uderzający zarazem w interes publiczny z racji zadań wykonywanych przez tego typu organizacje. Obecnie funkcjonujące otoczenie formalno – prawne w Polsce znacznie ogranicza możliwości w zakresie włączenia instrumentów finansowych w tym obszarze wsparcia. Dodatkowo jest mało prawdopodobne, że zastosowanie instrumentów finansowych w tym obszarze pozwoli na naprawienie problemów strukturalnych na rynku inwestycji społecznych.
20	6.2 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadne jest stosowanie jedynie dotacji rozwojowej z racji charakteru podejmowanych działań jak i grup potencjalnych beneficjentów takich jak: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe, ośrodki świadczące usługi: geriatry, opieka długoterminowa, paliatywna i hospicyjna. Powyżej wymienieni beneficjenci w większości mają ograniczone możliwości ubiegania się o dofinansowanie z zastosowaniem instrumentów finansowych. Jest to poważny, rozwojowy problem dla wielu organizacji

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				uderzający zarazem w interes publiczny z racji zadań wykonywanych przez tego typu organizacje. Obecnie funkcjonujące otoczenie formalno – prawne w Polsce znacznie ogranicza możliwości w zakresie włączenia instrumentów finansowych w tym obszarze wsparcia. Dodatkowo jest mało prawdopodobne, że zastosowanie instrumentów finansowych w tym obszarze pozwoli na naprawienie problemów strukturalnych na rynku inwestycji zdrowotnych.
21	6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów	Rozważane IF	Zastosowanie dotacji i instrumentów finansowych wydaje się uzasadnione	W ramach PI przewidziane jest wsparcie następujących grup beneficjentów: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, jednostki sektora finansów publicznych, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego, organizacje pozarządowe, kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, instytucje kultury, LGD, uzdrowiska, podmioty lecznicze. W ramach PI istnieje możliwość zastosowania instrumentów finansowych. Ogólnie przy rewitalizacji obszarów miejskich zalecane są instrumenty kapitałowe i pożyczki. Podstawą do podjęcia analiz mogą być dotychczasowe doświadczenia inicjatywy JESSICA, w ramach której zarówno beneficjenci z sektora prywatnego, jak i jednostki samorządu terytorialnego realizowały projekty o charakterze rewitalizacyjnym.
22	7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadne jest stosowanie jedynie dotacji rozwojowej z racji charakteru podejmowanych działań jak i grup potencjalnych beneficjentów takich jak: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, organy prowadzące przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, w tym organizacje pozarządowe, organy prowadzące szkoły, w tym organizacje pozarządowe, specjalne ośrodki szkolno-

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				wychowawcze. Ponadto pomoc bezzwrotna jest bardziej skutecznym instrumentem, w PI zakładającym „produkcję” dóbr publicznych. Dzięki temu, że otrzymane przez wsparcie nie musi być zwrócone, zaoszczędzone środki mogą być wykorzystane do dalszych inwestycji.
23	7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadne jest stosowanie jedynie dotacji rozwojowej z racji charakteru podejmowanych działań jak i grup potencjalnych beneficjentów takich jak: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst, organy prowadzące szkoły, w tym organizacje pozarządowe, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze. Ponadto pomoc bezzwrotna jest bardziej skutecznym instrumentem, w PI zakładającym „produkcję” dóbr publicznych. Dzięki temu, że otrzymane przez wsparcie nie musi być zwrócone, zaoszczędzone środki mogą być wykorzystane do dalszych inwestycji.
24	8.1 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadne jest stosowanie jedynie dotacji rozwojowej ze względu na charakter podejmowanych działań oraz preferowane grupy docelowe czyli osoby pozostające bez zatrudnienia, w tym zwłaszcza osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Instrumenty inżynierii finansowej winny być stosowane w polach interwencji, w których celem głównym nie jest tworzenie miejsc pracy. Są one najefektywniejsze w zakresie naprawiania konkretnej ułomności rynku bądź nieefektywności w gospodarce.
25	8.2 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy	Rozważane IF	Zastosowanie dotacji i instrumentów finansowych wydaje się uzasadnione	W ramach PI przewidziane są dotacje dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, długotrwale bezrobotni, 50+ itd. Możliwe jest zastosowanie, oprócz dotacji bezzwrotnych, także instrumentów finansowych. Pożyczki dla osób zamierzających podjąć własną działalność gospodarczą. Może to stanowić motywację do rzetelnego kalkulowania biznesplanu i podejmowania działań przy

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				wysokich szansach powodzenia.
26	8.3. Godzenie życia zawodowego i prywatnego	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadne jest stosowanie jedynie dotacji ze względu na charakter podejmowanych działań oraz preferowane grupy docelowe czyli osoby powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich, rodzicielskich, wychowawczych sprawujące opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3, osoby pozostające bez zatrudnienia i sprawujące opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3, pracodawcy. Instrumenty finansowe winny być stosowane w polach interwencji w których celem głównym nie jest tworzenie miejsc pracy. Są one najefektywniejsze w zakresie naprawiania konkretnej ułomności rynku bądź nieefektywności w gospodarce.
27	8.4 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadne jest stosowanie jedynie dotacji rozwojowej z racji charakteru podejmowanych działań jak i grup potencjalnych beneficjentów takich jak: mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa oraz ich pracownicy, pracodawcy przedsiębiorstw przechodzących procesy restrukturyzacyjne oraz ich pracownicy, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, samorządowe organizacje, spółdzielnie, uczelnie, zakłady opieki zdrowotnej, fundacje, stowarzyszenia i związki zawodowe, wspólnoty mieszkaniowe i szkoły. Konieczność zwrotu uzyskanego wsparcia może być jednym z czynników ograniczających zainteresowanie beneficjentów, instrumenty finansowe są także trudniejsze do obsługi i uruchomienia.
28	8.5 Aktywne i zdrowe starzenie się	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Zasadne jest stosowanie jedynie dotacji rozwojowej z racji charakteru podejmowanych działań jak i grup potencjalnych beneficjentów. Konieczność zwrotu uzyskanego wsparcia może być jednym z czynników ograniczających zainteresowanie beneficjentów, instrumenty finansowe są także trudniejsze do obsługi i uruchomienia.

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
29	9.1 Aktywna integracja	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	W obecnym otoczeniu formalno-prawnym zasadne jest stosowanie jedynie dotacji rozwojowej. Działania w ramach PI będą miały w większości charakter aktywnych polityk rynku pracy, realizowanych przez publiczne jednostki. W tym obszarze w większości wypadków stosowane są w Polsce różne formy wsparcia bezzwrotnego, kierowanego bezpośrednio do bezrobotnych lub do firm.
30	9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Generalnie w priorytecie inwestycyjnym ukierunkowanym na wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych powinny dominować bezzwrotne formy wsparcia..Celem udzielanego wsparcia jest zapewnienie przedsiębiorstwom ekonomii społecznej dostępu do kapitału. Podmioty te realizują cele społeczne, prowadząc działalność gospodarczą na warunkach rynkowych i dlatego napotykają liczne bariery w zakresie finansowania. Na potrzeby programu przyjęto określone kryteria, których spełnienie będzie warunkiem uzyskania finansowania. Należą do nich: odpowiednia forma prawna, właściwa dla przedsiębiorczości społecznej, prowadzenie działalności gospodarczej, przeznaczenie co najmniej 10% zysku na działalność pożytku publicznego, zatrudnianie od 1 do 50 osób, okres prowadzenia działalności wynoszący co najmniej 12 miesięcy. Dotacje powinny być stosowane dla podmiotów ekonomii społecznej na przedsięwzięcia charakteryzujące się szczególnie wysokimi efektami społecznymi.
31	9.3 Wspieranie gospodarki społecznej	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	
32	10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Z racji charakteru podejmowanych działań jak i grup docelowych obejmujących dzieci w wieku przedszkolnym, rodziców/opiekunów dzieci w wieku przedszkolnym, przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego, uczniów i wychowanków szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne, szkoły i placówki oświatowe oraz ich organy prowadzące, w zakresie kształcenia ogólnego,

Lp.	Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Forma wsparcia	Ocena zastosowania formy wsparcia / propozycja ewaluatorów	Dodatkowe uzasadnienie
				nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, szkół i placówek oświatowych, osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty zasadne byłoby stosowanie wyłącznie dotacji.
33	10.2 Poprawa dostępności i wsparcie uczenia się przez całe życie	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Środki zostaną przeznaczone przede wszystkim na wsparcie osób z grup defaworyzowanych, czyli wykazujących największą lukę kompetencyjną i posiadających największe potrzeby w dostępie do edukacji, w tym m. in osób o niskich kwalifikacjach i osób powyżej 50 roku życia. W priorytecie inwestycyjnym powinny dominować bezzwrotne formy wsparcia..
34	10.3 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy	Dotacje	Przyjęto dotacje, które są najbardziej odpowiednią formą.	Z racji charakteru podejmowanych działań jak i grup odbiorców wsparcia tj.: uczniów i słuchaczy szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, nauczyciele zawodu, instruktorzy praktycznej nauki zawodu, osoby dorosłe w szczególności osoby o niskich kwalifikacjach i osoby w wieku powyżej 50 lat, szkoły i placówki systemu oświaty prowadzące kształcenie ustawiczne i ich organy prowadzące. W priorytecie inwestycyjnym powinny dominować bezzwrotne formy wsparcia

Źródło: opracowanie własne.

- i) **przewidywalny wpływ projektów dużych i projektów kluczowych na realizację celów, priorytetów i programu.**

Nie dotyczy

- j) **uzasadnienie empiryczne i teoretyczne związków przyczynowo - skutkowych, na których zbudowana jest logika interwencji programu i osi priorytetowych.**

Jednym z wyznaczników i zarazem kryteriów oceny programów operacyjnych jest stopień uwzględnienia w nich dorobku teoretycznego nauk społecznych. Odtworzenie zarysowanej w RPO WD logiki interwencji i jej analiza pozwalają stwierdzić, iż logika interwencji tego Programu skutecznie dyskontuje wnioski sformułowane w głównych nurtach teorii społeczno-ekonomicznych funkcjonujących w dyskursie naukowym. Jednym z najczęściej stosowanych kryteriów podziału koncepcji teoretycznych podejmujących próbę opisu determinant rozwoju regionalnego oraz wyjaśnienia jego uwarunkowań i mechanizmów (na płaszczyźnie ekonomicznej, społecznej i przestrzennej) jest ich podejście do kategorii interwencjonizmu. Stąd też można wyodrębnić dwie grupy teorii: neoliberalne (neoklasyczne) odwołujące się do ograniczenia ingerencji zewnętrznej w mechanizmy rynkowe oraz neokeynesowskie czyniące z interwencjonizmu istotny element kształtowania procesów rozwojowych na danym obszarze.

Projekt RPO WD łączy elementy dwóch wyżej zarysowanych nurtów teoretycznych, co należy ocenić pozytywnie (Strzelecki 2011). Zapisy Programu wpisują się pośrednio w przestrzeń neoliberalną m.in. poprzez dążenie do rozwoju trzeciego sektora oraz wzrost substancji społeczeństwa obywatelskiego, które w finalnym rachunku winny skutkować ograniczeniem interwencji publicznej. Należy podkreślić jednak, iż w przeważającej mierze architektura celów RPO WD wpisuje się w działania zorientowane na korygowanie procesów rozwojowych. Logika interwencji Programu zorientowana jest na nierównowagi w zakresie strukturalnym (poprzez kategorię inteligentnych specjalizacji), społecznym (poprzez podejmowanie problemu włączenia społecznego i aktywności zawodowej) i przestrzennym (przez terytorializację interwencji). Tym samym jest ona implikacją koncepcji teoretycznych wskazujących na nierównowagi jako immanentny stan rozwoju regionalnego- dość wspomnieć tu m.in. o *modelu kumulatywnej przyczynowości* G. Myrdala, *koncepcji biegunów wzrostu* F. Perrouxa, *koncepcji geograficznych centrów wzrostu* A. Hirschmanna, *koncepcji rdzeni i peryferii* J. Friedmana oraz *nowym modelem kumulatywnej przyczynowości* N. Kaldora (Churski 2008).

Należy podkreślić, iż zapisy projektu RPO WD bazują na ustaleniach relatywnie młodej gałęzi teorii rozwoju odwołującej się do potencjałów endogenicznych regionów, której prekursorami są P. Romer i R. Lucas wskazujący na stałe lub wzrastające przychody od akumulacji kapitału ludzkiego oraz materialnego jako determinanty wzrostu dochodów per capita (Domański 2012). Ponadto, w Programie silnie akcentowane i operacjonalizowane są kluczowe elementy artykułowane w ramach nurtu *nowej geografii ekonomicznej* (Fujita, Krugman & Vanables 2001). Korzyści aglomeracji, zarówno na płaszczyźnie podażowej, jak i konsumpcyjnej, a także koszty transportu adresowane są pośrednio w projekcie RPO WD m.in. na poziomie osi priorytetowych: *Transport; Infrastruktura spójności społecznej; Infrastruktura edukacyjna; Edukacja*. Dążenie do stymulowania dośrodkowych sił aglomeracji i dążenie do ograniczania sił o charakterze

odśrodkowym (Domański 2012) można odczytać w zapisach dotyczących zintegrowanego podejścia terytorialnego, gdzie uwypuklona została rola ośrodków miejskich, jako głównego wehikułu efektów zewnętrznych. Mając na uwadze powyższe należy stwierdzić, iż konstrukcja merytoryczna projektu RPO WD wpisuje się w *endogeniczną politykę rozwoju regionalnego* odwołującą się zarówno do endogenicznych teorii rozwoju oraz koncepcji w ramach nowej geografii ekonomicznej (Molle, Cappellin 1988; Amin Thrift 1992, za: Churski 2008). W Programie podejmowane są kwestie wspierania kapitału społecznego, regionalnego systemu innowacji, klastrów (Porter 1990) oraz sieciowania gospodarki (*networking*). Zaangażowanie przedsiębiorstw w relacje międzyorganizacyjne może stać się aktywnym niekiedy cenniejszym niż wielkość firmy i know-how, którym dysponuje (Domański 2012). Tworzenie sieci w skali ponadregionalnej, czy też międzynarodowej wpisuje kierunki interwencji zapisane w Programie w dziedzinę geografii przepływów.

Nowe koncepcje teoretyczne, dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie regionalnym, znalazły odzwierciedlenie w rekomendacjach z zakresu polityki regionalnej formułowanych przez OECD, UE i Bank Światowy (Szlachta 2011). Nie ulega wątpliwości, iż zapisy RPO WD wpisują się w tzw. nowy paradygmat polityki regionalnej sformułowany przez OECD (*Regional Policy Challenges. New Issues and Good Practices*) oparty m.in. na wykorzystywaniu potencjałów poszczególnych regionów, zintegrowanym działaniu pro-rozwojowym, funkcjonalnych obszarach gospodarczych oraz połączeniu wsparcia kapitału materialnego, ludzkiego i społecznego (Szlachta 2011). Uwarunkowania natury instytucjonalno-formalnej powodują, iż programy operacyjne muszą odzwierciedlać postulaty formułowane na poziomie supranarodowym. RPO WD z powyższych względów wpisuje się w realizację głównych rekomendacji zawartych w raporcie F. Barki (*An agenda for a reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations*). Przede wszystkim warto podkreślić tu orientację (*policy-based*) „na przezwycięzenie ciągłego niewykorzystania potencjału i zmniejszenie ciągłego wykluczenia społecznego w pewnych regionach poprzez zewnętrzne interwencje i wielopoziomowe zarządzanie” oraz dążenie do osiągnięcia masy krytycznej interwencji poprzez koncentrację tematyczną (Barca 2009). W końcu warto zauważyć, iż autorzy RPO WD dyskontują- choć nie w sposób radykalny- także wnioski ujęte w raporcie Banku Światowego (*World Development Report – Reshaping Economic Geography 2009*)- w szczególności te odnoszące się do stymulowania sił aglomeracyjnych oraz specjalizacji regionalnej.

Uzasadnienie empiryczne związków przyczynowo – skutkowych (*evidence-based*), na których zbudowana jest logika interwencji programu zostało przedstawione odrębnie dla każdej osi priorytetowej (podpunkt a).

- k) **realność osiągnięcia wartości docelowych wskaźników realizacji (produktów i rezultatów) w odniesieniu do wartości bazowych w kontekście zaproponowanej logiki interwencji, w tym alokowanych środków finansowych z uwzględnieniem czynników zewnętrznych.**

Podstawą weryfikacji realności osiągnięcia wartości docelowych wskaźników zaproponowanych w RPO WD 2014-2020 była ocena metodologii wyznaczania tych wartości przekazana

Ewaluatorowi przez Zamawiającego. Na bazie przeprowadzonej analizy metodologii Ewaluator sformułował kilka uwag i sugestii dotyczących sposobu wyznaczania wartości dla wskaźników rezultatu strategicznego, rezultatu bezpośredniego/długoterminowego oraz wskaźników produktu.

Część uwag dotycząca wartości docelowych dla wskaźników strategicznych - sformułowana przez Ewaluatora na wcześniejszym etapie oceny - została uwzględniona w projekcie RPO WD 2014-2020, będącym przedmiotem niniejszej oceny. W przypadku pozostałych wskaźników strategicznych zespół ewaluacyjny nie ma zastrzeżeń.

W związku z tym, że zmieniła się metodologia wyliczania rachunków narodowych (przejście z ESA 95 na ESA 2010), w przyszłości może pojawić się problem porównywalności danych dotyczących wskaźników rezultatu strategicznego (m.in. Nakłady na działalność B+R jako % PKB wg cen bieżących), jeśli GUS nie będzie kontynuował wyznaczania wartości tego wskaźnika przy użyciu ESA 95. Mając to na uwadze, Ewaluator proponuje dodać do wskaźników: Nakłady na działalność B+R jako % PKB wg cen bieżących, Stopa inwestycji w sektorze prywatnym przypis (na poziomie rozszerzonej wersji Programu lub w podręczniku dot. szacowania wartości wskaźników) mówiący o możliwych problemach w określaniu stopnia realizacji wartości docelowej w przyszłości w związku ze zmianą metodologii liczenia rachunków narodowych.

- l) **wpływ na realizację założeń i celów programu, polityk, strategii i programów wdrażanych na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym oraz innych czynników zewnętrznych związanych z bieżącą i prognozowaną sytuacją społeczno-ekonomiczną.**

Opinia ogólna

Zespół ewaluacyjny, zdając sobie sprawę z braku konieczności zamieszczania takich informacji w RPO, sugeruje rozważenie ewentualnego uwzględnienia pewnych obszarów ryzyka (makroekonomicznego), które wydają się mieć wpływ na osiągnięcie założeń i celów Programu. Do najważniejszych czynników zaliczono:

- kondycję finansów publicznych; czynnik ten ma odniesienie zarówno do uwarunkowań wewnętrznych (sytuacja finansowa samorządów województwa) jak i zewnętrznych (deficyt i dług publiczny w Polsce);
- stabilność systemu finansowego (stan sektora bankowego, kształtowanie stóp procentowych i kursu walutowego).

Zespół ewaluacyjny zawarł poniżej uwagi, które mogą okazać się pomocne w ewentualnym wzmocnieniu Programu.

Zespół oceniający podkreśla szczególnie kwestie kondycji finansów publicznych. Czynnik ten ma zarówno odniesienie do samego województwa (finanse jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa) jak i do otoczenia (finanse publiczne w skali kraju). Raporty, takie jak *Ocena sytuacji samorządów lokalnych*, przygotowany przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji²⁷, wskazują na narastający problem związany z finansami lokalnymi. Bieżącą Analizę wskaźnikową związana z problemem zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego

²⁷ Raport dostępny na <https://mac.gov.pl/raporty-i-dane/> (data odczytu: 27.11.2013).

znajdziemy w opracowaniu Ministerstwa Finansów, Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2010-2012²⁸.

Warto także odnieść się do sytuacji całego kraju. *Raport o dźugu publicznym* wskazuje²⁹, że w 2012 r. nastąpił spadek relacji dźugu publicznego do PKB. Relacje państwowego dźugu publicznego (według metodologii polska) oraz dźugu sektora general government (według metodologii UE) wyniosły w 2012 r. odpowiednio 52,7% i 55,6% wobec 53,4% i 56,2% na koniec 2011 r. Pomimo spadku tej relacji, zadźżenie utrzymuje się na wysokim poziomie i jest, w ocenie Zespołu ewaluacyjnego istotnym czynnikiem ryzyka wpłuwającym na realizację regionalnego programu operacyjnego.

Drugim waznym uwarunkowaniem zewnetrznym (makroekonomicznym), który powinien znaleź się w części diagnostycznej RPO WD 2014-2020 są kwestie związane ze stanem rynków finansowych. Wnioski zawarte w *Raporcie o stabilności systemu finansowego*³⁰ oraz raporcie *Sytuacja na rynku kredytowym*³¹ są dosyć optymistyczne i uznają sytuację sektora bankowego, rynku kredytowego, na rynku pieniężnym oraz walutowym za stabilną. Warto pamiętać jednak, że analiza ta odnosi się do ostatnich kwartałów. Doświadczenia związane z kryzysem finansowym wskazują w perspektywie następnyc 7 lat na potrzebę przygotowania scenariusza reakcji na zmiany, szczególnie stóp procentowych oraz kursu walutowego. Kwestie kursu walutowego są szczególnie istotne w związku z perspektywą dołączenia do Unii Gospodarczo-Walutowej. Stan wypełnienia kryteriów nominalnych przystąpienia do strefy Euro jest analizowany na bieżąco w Monitorze konwergencji nominalnej³². Analizując kryteria konwergencji oraz z obowiązujące procedury, warto podkreślić że czas od wejścia do Europejskiego Mechanizmu Kursowego (ERMII) do przyjęcia wspólnej waluty zajmuje ok. 3 lat. Przy założeniu, że Narodowy Plan Wprowadzenia Euro zostanie wdrożony w 2014 roku, należy zakładać, że najbliższy możliwy termin przystąpienia do strefy wypadnie w 2018r., a więc w czasie perspektywy 2014-2020. Proponuje się wykorzystanie przy ewentualnych modyfikacjach projektu RPO WD 2014-2020 Wytucznych dotyczacych założeń makroekonomicznych na potrzeby wieloletnich prognoz finansowych jednostek samorządu terytorialnego³³.

Dokument RPO WD 2014-2020 powinien (w części diagnostycznej) odnieść się do ryzyka makroekonomicznego, związanego przynajmniej z kwestiami stanu finansów publicznych, stóp procentowych oraz kursu walutowego.

²⁸ Raport dostępny na: http://www.finanse.mf.gov.pl/budzet-panstwa/finanse-samorzadow/opracowania/-/asset_publisher/v3Cc/content/wskazniki-do-oceny-sy (data odczytu: 27.11.2013r).

²⁹ Ministerstwo Finansów, raport dostępny na <http://www.finanse.mf.gov.pl/dlug-publiczny/publikacje/raporty-roczne:jsessionId=915B11B20D12D4292269FA2DA085047A> (data odczytu: 27.11.2013).

³⁰ Narodowy Bank Polski, Raport o stabilności systemu finansowego, lipiec 2013r, raport dostępny na <http://www.nbp.pl/systemfinansowy/rsf072013.pdf> (data odczytu: 27.11.2013).

³¹ Narodowy Bank Polski, Raport o stabilności systemu finansowego, lipiec 2013r, raport dostępny na <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemfinansowy/kredytowy.html> (data odczytu: 27.11.2013).

³² Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez Rzeczpospolitą Polską, analiza dostępna na <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/integracja-ze-strefa-euro/analizy-i-materialy-informacyjne/monitor-konwergencji-nominalnej> <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemfinansowy/kredytowy.html> (data odczytu: 27.11.2013).

³³ Minister Finansów, dokument dostępny na <http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1002167/Wytuczne+jst+-aktualizacja+listopad+2013>, data odczytu 27.11.2013).

m) zagadnienia krytyczne dotyczące realizacji programu wraz ze wskazaniem sposobów unikania/ niwelowania potencjalnych zagrożeń.

Realizacja programu jak każda prowadzona działalność wiąże się z ryzykiem wystąpienia nieprzewidzianych negatywnych zdarzeń mogących mieć wpływ na realizację celów i osiągnięcie zamierzonych rezultatów. Potencjalne zagrożenia mogą wynikać z nietrafnie określonego kierunku interwencji, złego zarządzania programem, małego zainteresowania beneficjentów uczestnictwem w programie (wskutek braku informacji, ale także wskutek braku środków finansowych na wkład własny do projektu bądź nadmierną trudność w formalnościach w trakcie naboru), nieprzewidzianych zmian sytuacji społeczno – gospodarczej w regionie związanych z kwestiami gospodarczymi bądź środowiskowymi, korupcji oraz systemu zamówień publicznych jak i kwestii technologicznych i technicznych.

W procesie zarządzania programem ważne jest wdrożenie odpowiednio opracowanych i operacyjnie efektywnych działań zmniejszających ryzyko. Jednym z elementów niwelowania ryzyka w zakresie wyżej wymienionych zagrożeń są ściśle określone w programach operacyjnych mechanizmy programowania i zarządzania, jakimi są: ściśle podporządkowanie interwencji programu politykom i strategiom rozwoju, określone procedury realizacji, system wdrażania, szkolenia dla pracowników zajmujących się realizacją RPO, kryteria desygnacji, monitoring oraz ewaluacje programu. W ramach realizacji programu prowadzone są również kampanie informacyjne poświęcone ogłaszaniem konkursom oraz możliwości wykorzystania środków, co ma przybliżyć tematykę środków europejskich potencjalnym beneficjentom. Oznacza to, że konstrukcja programu operacyjnego sama w sobie zawiera mechanizmy unikania, ograniczania bądź niwelowania negatywnych skutków oddziaływania potencjalnych zagrożeń. Istotą sukcesu jest, zatem skuteczność wymienionych wyżej działań. Powinny być one realizowane przy dążeniu do najwyższej, możliwej efektywności. Warto wziąć pod uwagę, że perspektywa finansowa 2014 – 2020, stanowi trzecią perspektywę, w której polskie regiony będą beneficjentami polityki spójności. Oznacza to, iż instytucje zarządzające posiadają już pewne doświadczenie jak i zgromadzoną bazę badań na temat efektywności wdrażania programów. Doświadczenie decydentów i pracowników może przekładać się na wyższą skuteczność zarządzania i monitoringu RPO. Najtrudniejszym elementem jest niewątpliwie dostosowywanie programu do zmian społeczno- gospodarczych zachodzących w otoczeniu zewnętrznym. Programy operacyjne stanowią instrument wdrażania interwencji zaprogramowanej na etapie ich konstrukcji. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż skupiają się one raczej na strategicznych kierunkach interwencji pobudzających wzrost gospodarczy zaś konstrukcja ich priorytetów inwestycyjnych nie jest nadmiernie zawężona. Ponadto programy, z racji bliskiego powiązania z regionalnymi strategiami rozwoju i innowacji (dokumentami aktualizowanymi relatywnie często), mają pewne możliwości adaptacyjności do zmian w otoczeniu.

- n) **uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu operacyjnego, mające wpływ na jego skuteczność i efektywność, w tym warunki wstępne (warunkowość ex-ante), których zasady stosowania zawarte zostały w art. 17 projektu rozporządzenia ogólnego.**

W niniejszej części projektu zostanie dokonana analiza uwarunkowań zewnętrznych w stosunku do programu operacyjnego, które mogą mieć wpływ na jego skuteczność i efektywność, ze szczególnym uwzględnieniem warunkowości ex ante.

Opinia ogólna Zespołu:

Ewaluatorzy potwierdzają wypełnienie uwarunkowań ex-ante przedstawionych w tekście projektu RPO WD 2014-2020, z zastrzeżeniem jednak założeń oceny tego obszaru oraz uwag szczegółowych do każdego z wymienionych w projekcie RPO WD 2014-2020 warunków.

Warunkowość ex-ante stanowi podstawowy element systemu realizacji polityki spójności w perspektywie finansowej 2014-2020. Jego istotą jest zidentyfikowanie i spełnienie warunków wstępnych, które są niezbędne dla skuteczności i efektywności inwestycji polityki spójności.

Uzasadnienie wprowadzenia uwarunkowań ex -ante można odnaleźć w piątym raporcie kohezyjnym Komisji Europejskiej: „W przypadku każdego priorytetu tematycznego WRS określałyby główne zasady stosowania interwencji. Zasady te powinny być na tyle elastyczne, by można było je dostosować do warunków krajowych i regionalnych. Ich głównym zadaniem byłoby oferowanie pomocy krajom i regionom w rozwiązywaniu tych problemów, które w przeszłości okazywały się szczególnie istotne dla realizacji polityki. Zasady te mogłyby odnosić się, na przykład, do transpozycji konkretnych przepisów unijnych, finansowania strategicznych projektów UE, zdolności administracyjnej i instytucjonalnej”.³⁴

Warunkowość ex ante została zawarta w regulacjach dla polityki spójności, z czego wynika konieczność ich spełnienia. W myśl art. 19 Rozporządzenia ramowego, uruchomienie funduszy europejskich objętych Umową Partnerstwa będzie warunkowane spełnieniem wymogów warunkowości ex ante. Każde państwo członkowskie winno więc zapewnić odpowiednie ramy administracyjne, regulacyjne i strategiczne dla poszczególnych priorytetów. Warunki ex ante podzielone zostały na ogólne, które ze swej natury mogą mieć zastosowanie do wszystkich sektorów i polityk (np. zamówienia publiczne, zasady niedyskryminacji) oraz tematyczne, które są związane z poszczególnymi sektorami lub politykami (przypisane do poszczególnych priorytetów inwestycyjnych w ramach 11 obszarów tematycznych). W Rozporządzenia ramowym, ustęp 2 art. 19 odnajdujemy następujący zapis: „W każdym programie należy określić, które warunki wstępne określone w odpowiednich przepisach dotyczących poszczególnych funduszy i ogólne warunki wstępne określone w części II załącznika XI mają zastosowanie do programu i które z nich, zgodnie z oceną, o której mowa w ust. 1, są spełnione w dniu złożenia umowy partnerstwa i programów. W przypadku niespełnienia mających zastosowanie warunków

³⁴ Komisja Europejska, Piąty raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, Str., XXVI, dostępny: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion5/index_en.cfm (data odczytu: 20 listopada 2013).

wstępnych program musi zawierać opis działań, które mają zostać podjęte, podmiotów za nie odpowiedzialnych oraz harmonogramu realizacji tych działań”.

Stan spełnienia dla Polski dla funduszy europejskich 2014-2020 warunków ex -ante zawarty został w obszernym załączniku do Umowy Partnerstwa (85 stron).

Warunkowości ex-ante został poświęcony w projekcie RPO WD 2014-2020 pięciostronicowy rozdział. W rozdziale tym uwaga Autorów projektu Programu została skupiona na spełnieniu, zidentyfikowanych w wyniku współpracy władz samorządowych województwa dolnośląskiego z władzami krajowymi, warunków ex-ante, mających zastosowanie do niniejszego programu operacyjnego. Ze względu na postulat spełnienia tych warunków, projekt RPO WD 2014-2020 nie zawiera opisu działań zmierzających do spełnienia określonego warunku.

Zespół ewaluacyjny ocenia spełnienie zamieszczonych w projekcie kryteriów z następującymi założeniami:

- podział kompetencji w uwzględnianiu warunków ex-ante został uzgodniony z MIR;
- wkład w tej części zostanie uzupełniony zgodnie z zaleceniami Szablonu Programu Operacyjnego MIR (str. 52.: „Ze względu na ograniczoną liczbę znaków w systemie SFC MIR rekomenduje wpisanie we właściwe pole w systemie informacji „szczegółowe informacje w załączniku do PO/RPO” oraz załączyć do systemu „Samoocenę wypełnienia warunków ex-ante - załącznik do UP”. Warunki wskazane w „Samoocenie...” określone jako „częściowo spełnione” należy zaznaczyć w systemie jako „niespełnione”).

W poniższej tabeli przedstawiono warunki ex-ante wyszczególnione w RPO WD 2014-2020, będące przedmiotem niniejszej oceny.

Warunek <i>ex ante</i> obowiązujący program	Oś priorytetowa, do której warunek ma zastosowanie
1.1. Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji.	Przedsiębiorstwa i Innowacje
6.2. Gospodarka odpadami: Wykonanie dyrektywy 2008/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylającej niektóre dyrektywy, w szczególności opracowanie planów gospodarki odpadami, zgodnie z tą dyrektywą oraz hierarchią odpadów.	Środowisko i Zasoby
7.1. Drogi: Istnienie kompleksowego krajowego planu transportu, który we właściwy sposób ustala priorytety inwestycji w bazową transeuropejską sieć transportową (TEN-T), w sieć kompleksową (inwestycje inne niż w sieć bazową TEN-T) oraz we wtórną łączność (w tym transport publiczny na szczeblu regionalnym i lokalnym).	Transport

Uwaga szczegółowa 1

Warto doprecyzować termin „współpraca z władzami krajowym”, powołując się na ustalenia zespołu pracującego nad warunkowością ex-ante, określając zakres kompetencji przygotowania warunków (co należy do obowiązków MIR a co do obowiązków IZ).

Uwaga szczegółowa 2

Czy i w jakim zakresie warunki zaproponowane dla programu zostały spełnione? Jakie są możliwości spełnienia w przewidzianych terminach pozostałych do uwzględnienia warunków wstępnych (ocena zaplanowanych działań zmierzających do spełnienia warunków)?

Zakres merytoryczny określony w poszczególnych warunkach odnosi się zarówno do szczebla krajowego jak i regionalnego. Nadzór nad całością działań związanych z warunkowością ex-ante, we wszystkich programach operacyjnych sprawuje Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, działając w ścisłym porozumieniu z województwami.

Pierwszy z warunków ex ante, do którego się odniesiono w RPO WD 2014-2020 to „1.1. Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji”.

W związku z faktem, iż województwo dolnośląskie planuje przeznaczyć środki na priorytety inwestycyjne w ramach celu tematycznego nr^o1 (wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji) warunkiem koniecznym jest istnienie regionalnej strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji.

WRPO WD 2014-2020 wskazuje się na Regionalną Strategię Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego 2011-2020, jako strategię odpowiednią dla wypełnienia tego warunku. Strategia ta określa zakres, ramy czasowe, konkretne cele, alokację zasobów, kompleksowy zestaw środków do osiągnięcia tych celów oraz instrumenty monitorowania do oceny postępów realizacji strategii. W RSI, w oparciu o analizę SWOT, wyszczególniono kluczowe branże/gałęzie gospodarki, stanowiące specjalizacje regionalne oraz zidentyfikowano specjalizacje naukowo – technologiczne Dolnego Śląska, do których szczególnie będzie odnosić się interwencja publiczna, przedstawiono cele strategiczne i operacyjne mające się przyczynić do rozwoju RSI w województwie dolnośląskim. Dodatkowo województwo opracowało tzw. Plan Wykonawczy do Strategii na lata 2012 – 2014., w którym można znaleźć typy działań możliwe do realizacji w województwie, przez podmioty regionalnego systemu innowacji.

Szczególne miejsce dla innowacyjności, traktując ją wraz z przedsiębiorczością jako jedną z makrosfer regionu, poświęcono również w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego. Przedstawione w ramach tej makrosfery działania mają na celu w szczególności „umożliwienie implementacji rozwiązań naukowych i patentów oraz transfer wiedzy w relacji gospodarka – nauka”. Za jeden z priorytetów uznaje się Rozwój regionalnych specjalizacji gospodarczych i

naukowo-badawczych, wskazując, iż, preferowane będą przedsiębiorstwa innowacyjnych, zwłaszcza w branżach strategicznych z punktu widzenia rozwoju.

Na podstawie powyższej analizy, Zespół oceniający zgadza się, iż warunek ten został przez województwo spełniony.

Kolejnym warunkiem ex-ante dla RPO WD 2014-2020, który powinien być spełniony na szczeblu regionalnym jest warunek 6.2 Gospodarka odpadami, w szczególności zaś: promowanie zrównoważonych ekologicznie i ekonomicznie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, poprzez opracowanie planów zarządzania odpadami, zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE w sprawie odpadów, a także z hierarchią postępowania z odpadami.

Warunek ex ante 6.2 Gospodarka odpadami został wskazany w RPO WD 2014-2020 jako kluczowy dla działań w ramach osi priorytetowej Środowisko i zasoby. Ponadto w tekście projektu programu wskazano na Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012 (WPGO), jako podstawowy do spełnienia tego warunku ex-ante na szczeblu regionalnym. WPGO został uchwalony uchwałą Sejmiku Województwa Dolnośląskiego dnia 27 czerwca 2012 r. uchwałą Nr XXIV/616/12 wraz z uchwałą w sprawie jego wykonania Nr XXIV/617/12. Warunek ten, więc został spełniony.

Uwaga szczegółowa 3

Oceniający zgadzają się, iż warunek ex ante 6.2 Gospodarka odpadami został spełniony. Warto dodać w tekście dokumentu, czy Województwo otrzymało odpowiedź z Ministerstwa Środowiska odnośnie wypełnienia tego kryterium. W tekście wspomina się bowiem jedynie o przesłaniu do MŚ „Karty przeglądu wojewódzkiego planu odpadami” w celu sprawdzenia zgodności WPGO 2012 z zapisami dyrektywy 2008/98/WE.

W dokumencie zadeklarowano także spełnienie warunku 7.1 na podstawie przygotowania i przesłania do MIR rankingu projektów transportowych. Województwie Dolnośląskim został stworzony Action Plan - Regionalna Polityka Transportowa Województwa Dolnośląskiego 2020, który stanowi załącznik do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020.

Warunek, przy uwzględnieniu założeń oceny tego obszaru RPO WD 2014-2020, należy uznać za spełniony..

Uwaga szczegółowa 4

Zespół potwierdza, że warunek został spełniony. Warto, uwiarygadniając spełnienie, uzupełnić opis tego warunku o źródło dokumentu.

Czy spełnienie zaproponowanych warunków wstępnych przyczyni się do zwiększenia skuteczności i efektywności realizacji programu?

Ewaluacje ex post wskazują³⁵, iż zarówno nieodpowiednie ramy polityczne i regulacyjne, jak również administracyjne i instytucjonalne mogą osłabić skuteczność każdej inwestycji. Spełnienie określonych przez KE do każdego celu tematycznego uwarunkowań ex ante ma zapewnić istnienie (wdrożenie) takich rozwiązań instytucjonalnych, politycznych i strategicznych, które zagwarantują skuteczność inwestycji. Warunki te stanowią trafną kombinację właściwych ram regulacyjnych, skutecznej polityki z jasno określonymi celami i odpowiedniego potencjału administracyjnego oraz instytucjonalnego.

W poprzednim podpunkcie stwierdzono, iż warunek ex-ante 1.1 Badania naukowe i innowacje został spełniony. Istnienie i charakter dokumentu strategicznego, jakim jest RSI (konstrukcja została oparta o analizę SWOT, zawierają propozycje środków budżetowych na działalność B+R oraz określają system monitorowania i ewaluacji), przy założeniu realizacji celów w nim zawartych w kolejnych latach, przyczynić się może do zwiększenia skuteczności i efektywności działań w ramach osi priorytetowej 1.

Warunek ex ante 6.2 Gospodarka odpadami został wskazany w RPO WD 2014-2020 jako kluczowy dla działań w ramach osi priorytetowej Środowisko i zasoby. Ponadto w tekście projektu programu wskazano na Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012 (WPGO), jako podstawowy do spełnienia tego warunku ex-ante na szczeblu regionalnym. Cele i priorytety określone tej w osi priorytetowej są zgodne z celem WPGO, stąd też istnienie i realizacja takiego dokumentu wpłynie pozytywnie na działania inwestycyjne w ramach osi priorytetowej Środowisko i zasoby.

Także spełnienie warunku 7.1 oceniono pozytywnie. Przedstawienie rankingu projektów transportowych umożliwi hierarchię projektów i koncentrację działań na projektach najważniejszych, a w dalszej kolejności, w ramach dostępnych środków na przedsięwzięciach mniej istotnych z punktu widzenia całego regionu.

Uwaga szczegółowa 5

Spełnienie warunków ex-ante wymienionych w projekcie RPO WD 2014-2020 przyczyni się do zwiększenia skuteczności i efektywności realizacji programu.

Czy istnieją inne warunki zewnętrzne, mające istotny wpływ na skuteczność i efektywność realizacji programu? Jaki będzie wpływ innych istotnych warunków zewnętrznych na skuteczność i efektywność programu operacyjnego? Jakie są możliwości i perspektywa czasowa spełnienia innych istotnych warunków zewnętrznych?

Projekt RPO WD 2014-2020 nie wymienia innych istotnych warunków zewnętrznych o charakterze warunków ex-ante mających wpływ na program.

³⁵ Np. Raporty ewaluacyjne realizowane w ramach programu Expert evaluation network delivering policy analysis on the performance of Cohesion policy 2007-2013, przypadek Polski: Grzegorz Gorzelak, Marek W. Kozak, Year 2 – 2012, Task 2: Country Report on Achievements of Cohesion policy, Poland. EUROREG, University of Warsaw 2012 oraz Andrzej Kassenberg, Year 1 -2011, Task 1: policy paper on renewable energy and energy efficiency of residential housing, Poland, Institute for sustainable development, 2011. Raporty dostępne na: http://ec.europa.eu/regional_policy/information/evaluations/index_en.cfm#1 (data odczytu: 25.11.2013).

o) Czy logika interwencji przyczynia się do wzrostu możliwości regionu w zakresie elastycznego dostosowywania się do zmian zachodzących w jego otoczeniu zewnętrznym?

Dynamicznie zmieniające się otoczenie zewnętrzne w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego stawiają trudne warunki rozwojowe dla regionów, w tym przede wszystkim relatywnie słabiej rozwiniętych regionów europejskich do jakich należy Dolny Śląsk. Jednym z narzędzi niwelowania tych negatywnych skutków są elastyczne strategie rozwoju jak i instrumenty ich realizacji (do których należą programy operacyjne realizowane w ramach polityki spójności). Skuteczne strategie wzrostu i innowacyjności muszą być uzupełnione odpowiednio dostosowanymi regionalnymi strategiami, opracowanymi przez władze regionalne, angażujące w ich realizację wszystkie podmioty rozwoju społeczno – gospodarczego. Z kolei o efektywności wdrażania strategii decyduje dobre przygotowanie realizacji programów operacyjnych stanowiących instrument realizacji wizji rozwoju. O elastyczności każdego dokumentu strategicznego i operacyjnego decyduje rezygnacja z opisu przyszłości regionu w kategoriach produktowo – rynkowych na rzecz zasobowych, orientacja dokumentów na tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi, umożliwiającą wykorzystywanie rozwojowych szans, stosowanie scenariuszy rozwojowych. Podstawową kategorią elastycznej strategii są okazje i stwarzanie warunków w regionie dla ich identyfikacji i w następnym kroku – rozpoznania³⁶. Istotne jest zatem ustalenie jakiego rodzaju zdarzenia są identyfikowane jako te okazje, rozumiane jako potencjały rozwojowe regionu.

Jednym z wyznaczników zdolnego do adaptacji programu operacyjnego jest jego zorientowanie na poprawę konkurencyjności regionu i zgodność z kierunkami rozwoju wytyczonymi strategią rozwoju. W regionie o niższym poziomie rozwoju, konkurencyjne w szerszej skali są jedynie wybrane gałęzie gospodarki. Przyczynami tego są zazwyczaj niższe koszty prowadzenia działalności gospodarczej, walory przyrodnicze, klimatyczny czy istnienie enklaw dobrze prosperujących przedsiębiorstw³⁷. Właściwy i zasadny wybór inteligentnych specjalizacji na Dolnym Śląsku wpływa na stopień adaptacyjności regionalnego programu operacyjnego. Drugą kwestią jest właściwe powiązanie regionalnego programu operacyjnego z inteligentnymi specjalizacjami zapisanymi w Regionalnej Strategii Innowacji (RSI). Priorytety inwestycyjne RPO WD są niewątpliwie powiązane z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami (zaznacza się, iż preferowane będą projekty wpisujące się wyznaczone obszary specjalizacji), co świadczy o aktywności na rzecz koordynacji działań programu z kierunkami rozwoju wyznaczonymi w dokumentach strategicznych. Jest to niewątpliwie element elastyczności programu, który w założeniu ma silnie korespondować z systematycznie aktualizowaną, zgodnie z potrzebami regionu, RSI.

Również sam tryb prac nad programem i jego realizacja poprzez relatywnie szeroki zbiór priorytetów inwestycyjnych, których sformułowanie nie jest nadmiernie precyzyjne (i tym samym nie ogranicza nadmierne kierunków interwencji) zwiększa elastyczność logiki interwencji RPO WD.

³⁶ ELASTYCZNOŚĆ ORGANIZACJI (red. R. Krupski), Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008;

³⁷ D. J. Walmsey, G. J. Lewis, Geografia człowieka. Podejście Behawioralne, PWN, Warszawa 1997.

Rosnąca zmienność polityczno – gospodarcza otoczenia utrudnia w znaczący sposób efektywnie programowanie rozwoju współczesnych gospodarek regionalnych. Niewątpliwie trafna identyfikacja mocnych i słabych stron regionu jak i szans i zagrożeń dokonana w diagnozie stanu społeczno – gospodarczego regionu, elastyczna konstrukcja części programowej RPO WD, zwiększają szansę powodzenia i skuteczności realizacji programu.

RPO WD jest programem stricte nakierowanym na poprawę konkurencyjności gospodarki przede wszystkim poprzez rozwój sektora przedsiębiorczości (należy podkreślić – sektora charakteryzującego się wysoką zdolnością do adaptacji w zmieniającym się otoczeniu) oraz wspieranie kreatywności, przedsiębiorczości, idei wspierania się przez całe życie jak i dostosowań kwalifikacji pracowniczych do wymogów rynku pracy. W części programowej RPO WD uwagę skupia się na zagadnieniach istotnie ważnych z punktu widzenia tego regionu, acz – między innymi z uwagi na linie demarkacyjną – w programie nie porusza się istotnych dla Dolnego Śląska kwestii jakimi niewątpliwie jest rozwój portu lotniczego oraz kwestie bezpieczeństwa powodziowego.

p) Czy logika interwencji akcentuje współpracę o charakterze wewnątrzregionalnym (partnerstwo publiczno-publiczne oraz partnerstwo publiczno-prywatne) i ponadregionalnym (kontrakty terytorialne)?

W projekcie RPO WD 2014-2020 akcentowana jest współpraca o charakterze wewnątrzregionalnym we wszystkich etapach związanych z realizacją RPO WD 2014-2020, zarówno przy tworzeniu, jak i wdrażaniu. Zgodnie z zaleceniami CPR Zarząd Województwa Dolnośląskiego powołał Grupę roboczą wspierającą prace nad przygotowaniem RPO WD na lata 2014-2020, której skład umożliwia realizację zasady partnerstwa już na etapie tworzenia programu. Tworzy ją szeroki zakres partnerów obejmujący zarówno władze centralne, władze samorządowe, partnerów społecznych i gospodarczych, jak i związki zawodowe, organizacje pracodawców, organizacje pozarządowe, w tym podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie (m.in. partnerzy działający na rzecz ochrony środowiska, odpowiedzialni za promowanie równości i niedyskryminacji). Jako główną wartość dodaną funkcjonowanie tego organu określono uwagi zgłaszane przez członków, dotyczące diagnozy, kierunków wsparcia oraz katalogu beneficjentów. Dodatkowo w proces tworzenia programu zaangażowano Dolnośląską Instytucję Pośredniczącą oraz Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy, organizowane były także warsztaty dla Radnych Sejmiku Województwa Wojewódzkiego. Na etapie wdrażania zasada partnerstwa będzie kontynuowana dzięki funkcjonowaniu Komitetu Monitorującego, w skład, którego będą wchodzić przedstawiciele instytucji zarządzającej, wszelkich instytucji pośredniczących i przedstawiciele partnerów. W programie podkreślone jest, że partnerzy – będąc członkami Komitetu Monitorującego – będą mieli realny wpływ na sposób wdrażania, monitorowanie i ewaluację programu. Będą też mieli wpływ na wybór projektów do dofinansowania, który będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o obiektywne kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji celów określonych dla osi priorytetowej. Warto dodać, że w opisach priorytetów inwestycyjnych przy charakterystykach preferowanych projektów zawarto zapisy, iż preferowane będzie udzielanie wsparcia projektom

realizowane przez partnerstwa zarówno publiczno-publiczne, jak i publiczno-prywatne – w każdym obszarze gdzie współpraca o takim charakterze jest możliwa.

Projekt dokumentu RPO WD akcentuje współpracę o charakterze wewnątrzregionalnym poprzez wskazanie w województwie dwóch następujących instrumentów terytorialnych:

- **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)**, instrument realizowany na obszarze funkcjonalnym miasta Wrocław – Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym (WrOF), możliwe, że także na innych obszarach funkcjonalnych głównych miast województwa: Wałbrzycha, Jeleniej Góry.
- **Obszary Strategicznej Interwencji (OSI)**, instrument obejmujący obszary współpracujących jednostek samorządów terytorialnych.

q) **Czy sformułowana logika interwencji jest trafna w kontekście zakresu kompetencji administracji samorządowej oraz jej możliwości wpływu na realia społeczno - gospodarcze regionu?**

Wdrażanie analizowanego dokumentu nie będzie wiązało się z przekroczeniem zakresu kompetencji administracji samorządowej. Nie zostaną też przecenione możliwości bezpośredniego wpływu władz samorządowych na realia społeczno-gospodarcze.

Warto tutaj zaznaczyć, że analiza programu pod kątem odpowiedzi na omawianą kwestię miała na celu zwrócenie uwagi na fakt, czy zapisy programu, wskazane w nim kierunki działań i obrane cele nie wykraczają ponad możliwości Samorządu Wojewódzkiego. W odróżnieniu do strategii rozwoju województwa, w której realizacja celów nie ogranicza się tylko do prerogatyw samorządu województwa (władze regionalne mogą starać się powiększyć swoje oddziaływanie na procesy rozwojowe m.in. poprzez kontrakty terytorialne, gdzie można pozyskać finansowanie rządowe oraz inicjując partnerstwo publiczno-prywatne umożliwiające finansowanie prywatne w sferze usług publicznych, a także poprzez partnerstwo publiczno-publiczne, np. poprzez dofinansowanie umów partnerskich między JST), cele regionalnego programu operacyjnego muszą być zrealizowane bezpośrednio przez rozpisane w niej środki. Dlatego ważne jest realne, ambitne, dopasowane do posiadanych środków podejście do zakładanych w projekcie programu celów.

PYTANIE EWALUACYJNE C: CZY ZAŁOŻENIA I CELE PROGRAMU OPERACYJNEGO SĄ SPÓJNE Z NAJWAŻNIEJSZYMI POLITYKAMI, STRATEGIAMI, DOKUMENTAMI NA POZIOMIE REGIONALNYM, KRAJOWYM I UNIJNYM

W odpowiedzi na wskazane pytanie zostaną uwzględnione przez Ewaluatora takie kwestie jak:

a) spójność założeń i celów programu operacyjnego (w tym zdefiniowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb rozwojowych) z najważniejszymi regionalnymi, krajowymi, unijnymi celami strategicznymi (*W jakim stopniu spodziewane efekty programu operacyjnego przyczynią się do realizacji celów strategicznych na różnych poziomach, w tym w szczególności do realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 roku i Europa 2020*),

b) spójność programu operacyjnego ze wskazanymi w projekcie rozporządzenia ogólnego (art. 48 pkt. 3 (d)) rekomendacjami Rady Unii Europejskiej (tzn. Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006);

c) spójność programu operacyjnego z wnioskami i rekomendacjami zawartymi w V Raporcie Kohezyjnym;

d) spójność zapisów programu operacyjnego z działaniami podjętymi w ramach realizacji RPO WD 2014-2020 2007-2013 pozwalająca na zachowanie ciągłości kluczowych inicjatyw rozwojowych;

e) spójność zapisów regionalnego programu operacyjnego na lata 2014-2020 z pozostałymi programami operacyjnymi w okresie 2014-2020.

Stopień spełnienia danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium a 1 brak spełnienia

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium, a 1 brak spełnienia.
1.	Spójność	

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 (SRWD 2020) powinna stanowić podstawę dla regionalnej polityki rozwoju województwa dolnośląskiego. RPO WD 2014 – 2020 zdaje się respektować tę zasadę, a odniesienia do analizowanego aktu znajdują się w różnych miejscach (por. np. na str. 97, 101, 103, 204). SWRD stawia przed sobą 8 celów szczegółowych, zaś RPO WD 2014 – 2020 jest z nimi spójne w zakresie:

1. Oś priorytetowa 1 RPO WD 2014 – 2020 „Przedsiębiorstwa i innowacje” jest spójna z celem 1 SRWD 2020 „Rozwój gospodarki opartej na wiedzy” oraz celem 3 SRWD „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwłaszcza MSP”.
2. Oś priorytetowa 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne” jest spójna z celem 5 SRWD 2020 „Zwiększenie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych”.
3. Oś priorytetowa 3 RPO WD 2014 – 2020 „Gospodarka niskoemisyjna” jest spójna z celem 4 SRWD 2020 „Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa”.
4. Oś priorytetowa 4 RPO WD 2014 – 2020 „Środowisko i zasoby” jest spójna z celem 4 SRWD 2020 „Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa”.
5. Oś priorytetowa 5 RPO WD 2014 – 2020 „Transport” jest spójna z celem 2 SRWD 2020 „Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej”.
6. Oś priorytetowa 6 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura spójności społecznej” jest spójna z celem 7 SRWD 2020 „Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia”.
7. Oś priorytetowa 7 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura edukacyjna” jest spójna z celem 8 SRWD 2020 „Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne”.
8. Oś priorytetowa 8 RPO WD 2014 – 2020 „Rynek pracy” jest spójna z celem 6 SRWD 2020 „Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników”.
9. Oś priorytetowa 9 RPO WD 2014 – 2020 „Włączenie społeczne” jest spójna z celem 7 SRWD 2020 „Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia”.
10. Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja” jest spójna z celem 8 SRWD 2020 „Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne”.

STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020

Celem SRK jest „wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności” (str. 23), natomiast cel główny RPO WD 2014 – 2020 to „Wzrost konkurencyjności Dolnego Śląska zapewniający poprawę poziomu życia jego mieszkańców przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju” (s. 85). Reasumując, mimo nieco odmiennych sformułowań, w obydwu przypadkach widoczne jest dążenie do wzrostu gospodarczego, który przełoży się nie tylko na dobrobyt ekonomiczny, ale i społeczny, a przy tym odbędzie się z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju. Tym samym, cele główne obydwu dokumentów można uznać za spójne.

Ważnym elementem SRK, którego znaczenie nie jest eksponowane w RPO WD 2014 – 2020, są kwestie związane z jakością rządzenia. Pewne odniesienia do tego tematu można znaleźć

w Osi priorytetowej 11 RPO WD 2014 – 2020 „Pomoc techniczna”, w sekcji „Redukcja obciążeń administracyjnych” oraz – bardzo pośrednio – w opisie Osi priorytetowej 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne”. Wydaje się, iż warto zarekomendować wzbogacenie RPO WD 2014 – 2020 o odniesienia do kwestii dobrego rządzenia (*good governance*) oraz propozycje działań, które eliminowałyby administracyjne/regulacyjne bariery rozwoju.

KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010-2020

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 (KSRR), jedna z tzw. 9 strategii zintegrowanych, jako cel głównym wskazuje efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

KSRR ustala trzy cele szczegółowe do 2020 roku, względem których RPO WD 2014 – 2020 jest spójne w zakresie:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów – z pierwszym celem szczegółowym spójne są następująca Osi priorytetowe przewidziane w RPO WD 2014 – 2020:
 - a. Oś priorytetowa 1 RPO WD 2014 – 2020 „Przedsiębiorstwa i innowacje”,
 - b. Oś priorytetowa 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie Informacyjno-Komunikacyjne”,
 - c. Oś priorytetowa 3 RPO WD 2014 – 2020 „Gospodarka niskoemisyjna”,
 - d. Oś priorytetowa 4 RPO WD 2014 – 2020 „Środowisko i zasoby”,
 - e. Oś priorytetowa 7 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura edukacyjna”,
 - f. Oś priorytetowa 8 RPO WD 2014 – 2020 „Rynek pracy”, Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja”.
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych - z drugim celem szczegółowym spójne są następująca Osi priorytetowe przewidziane w RPO WD 2014 – 2020:
 - a. Oś priorytetowa 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne”,
 - b. Oś priorytetowa 5 RPO WD 2014 – 2020 „Transport”,
 - c. Oś priorytetowa 6 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura spójności społecznej”,
 - d. Oś priorytetowa 7 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura edukacyjna”,
 - e. Oś priorytetowa 9 RPO WD 2014 – 2020 „Włączenie społeczne”,
 - f. Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja”.
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie - z trzecim celem szczegółowym zasadniczo spójne są wszystkie Osi priorytetowe przewidziane w RPO WD 2014 – 2020, tzn.:
 - a. Oś priorytetowa 1 RPO WD 2014 – 2020 „Przedsiębiorstwa i innowacje”,
 - b. Oś priorytetowa 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne”,
 - c. Oś priorytetowa 3 RPO WD 2014 – 2020 „Gospodarka niskoemisyjna”,

- d. Oś priorytetowa 4 RPO WD 2014 – 2020 „Środowisko i zasoby”,
- e. Oś priorytetowa 5 RPO WD 2014 – 2020 „Transport”,
- f. Oś priorytetowa 6 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura spójności społecznej”,
- g. Oś priorytetowa 7 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura edukacyjna”,
- h. Oś priorytetowa 8 RPO WD 2014 – 2020 „Rynek pracy”,
- i. Oś priorytetowa 9 RPO WD 2014 – 2020 „Włączenie społeczne”,
- j. Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja”,
- k. Oś priorytetowa 11 RPO WD 2014 – 2020 „Pomoc techniczna”.

Należy również wspomnieć o kilku niespójnościach, które jednak nie są kluczowe ani nie przekreślają zasadniczo pozytywnej oceny sposobu uwzględniania zapisów KSRR w RPO WD 2014 – 2020.

1. Pojęcie innowacyjności, choć odnoszone w RPO WD 2014 – 2020 nie tylko do przedsiębiorstw i gospodarki jako takiej, jest mimo wszystko wężiej rozumiane niż w KSRR, gdzie jest immanentnie związane z kreatywnością indywidualną mieszkańców. Aktualnie, w literaturze mówi się nawet o przemysłach kreatywnych³⁸ i klasie kreatywne³⁹ (por. KSRR, str. 62), jednak w RPO WD 2014 – 2020 brakuje odniesień do owej indywidualnej innowacyjności osób dorosłych (por. w Osi priorytetowej 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja” wskazano, iż należy wspierać postawy kreatywne przedsiębiorcze wśród dzieci i młodzieży, brakuje jednak wspierania postaw kreatywnych u osób dorosłych, aktywnych na rynku pracy bądź też u osób, które na ów rynek chcą wejść i dla których kreatywność byłaby ważnym zasobem ułatwiającym utrzymanie lub zdobycie pracy);
2. Kultura również jest ujmowana w RPO WD 2014 – 2020 w bardzo wąskim rozumieniu, jako dziedzictwo i strzegące go instytucje. Tymczasem jest to aktualny i żywy zasób, który sprzyja budowaniu kapitału społecznego i kreatywności mieszkańców, na co bezpośrednio wskazuje KSRR, np. w następujących fragmentach: „W wymiarze społecznym kultura stanowi jeden z ważniejszych czynników kreujących potencjał intelektualny regionów, budujących kapitał ludzki oraz spójność i integrację społeczną” (str. 61), czy też: „Kultura powinna być rozumiana jako sektor kreatywny i innowacyjny, a potencjał kulturowy jako potencjał rozwojowy” (str. 62).
3. KSRR wiele mówi o rozwoju kapitału społecznego, jednak w obrębie projektowanych interwencji wzmianka o nim pojawia się wyłącznie przy omawianiu wpływu technologii informacyjno – komunikacyjnych. Pomijając fakt, iż stanowisko badaczy na temat roli Internetu w budowaniu kapitału społecznego jest niejednoznaczne, to wydaje się również, iż istnieją bardziej oczywiste formy jego wspierania, powiązane z włączeniem społecznym czy integracją społeczną.
4. Warto zaznaczyć, że wśród uwag z konsultacji społecznych pojawiła się sugestia, by do opisu spójności zewnętrznej RPO WD 2014-2020 dodać nawiązanie do Krajowej Strategii "Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko" - perspektywa do 2020 r, która z

³⁸ Zob. *Analiza potrzeb i rozwoju przemysłów kreatywnych*, Ecorys, 2009, raport dla Ministerstwa Gospodarki (<http://www.mg.gov.pl/files/upload/10147/Analiza%20potrzeb%20i%20rozwoju%20przemyslow%20kreatywnych.pdf>).

³⁹ Zob. np. Florida R. (2011), *Narodziny klasy kreatywnej*, NCK, Warszawa.

jednej strony uszczegóławia zapisy średniookresowej strategii rozwoju kraju (SRK 2020 r.) w dziedzinie energetyki i środowiska, z drugiej zaś stanowi ogólną wytyczną dla Polityki energetycznej Polski i Polityki ekologicznej Państwa i innych programów rozwoju, które staną się elementami systemu realizacji BEiŚ.

UMOWA PARTNERSTWA

Zgodnie z projektem Umowy Partnerstwa (UP) z października 2013 r.: „celem konsekwentnie realizowanym w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020 jest oparcie rozwoju na dalszym (1) zwiększaniu konkurencyjności gospodarki, (2) poprawie spójności społecznej i terytorialnej i (3) podnoszeniu sprawności i efektywności państwa” (UP, s. 37). Interwencje przewidziane w ramach RPO WD 2014 – 2020 wydają się trafnie odpowiadać na wskazane wyżej dążenia.

1. Konkurencyjna gospodarka – działania najbardziej bezpośrednio wpisujące się w analizowany cel realizowane są w ramach Osi priorytetowej 1 RPO WD 2014 – 2020 „Przedsiębiorstwa i innowacje”. Należy jednak pamiętać, iż w miarę upływu czasu coraz większe znaczenie dla rozwoju ma cyfryzacja przedsiębiorczości, czyli sfera wspierana w ramach Osi priorytetowej 1 RPO WD 2014 – 2020 w PI 1.5 „Rozwój produktów i usług w MŚP”. Ponadto, ważne jest również budowanie kapitału ludzkiego (Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja”) oraz aktywizacja zawodowa społeczności (Oś priorytetowa 8 RPO WD 2014 – 2020 „Rynek pracy”), gdyż w miarę przechodzenia do gospodarki usługowej, to człowiek: jego wiedza, umiejętności i kompetencje stanowią podstawę rozwoju. Ważne jest także kreowanie odpowiednich warunków infrastrukturalnych (por. Oś priorytetowa 5 RPO WD 2014 – 2020 „Transport”).
2. Spójność społeczna i terytorialna – w założeniu jej realizacji powinny służyć działania przewidziane w ramach Osi Priorytetowej 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne” (np. udostępnienie wielu usług drogą internetową, które ułatwi korzystanie z nich przez osoby niepełnosprawne), Osi priorytetowej 6 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura spójności społecznej” oraz Osi priorytetowej 9 RPO WD 2014 – 2020 „Włączenie społeczne”. Pośrednio, jest z tym celem również spójna Oś priorytetowa 5 RPO WD 2014 – 2020 „Transport” oraz Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja”.
3. Sprawne i efektywne państwo – w ramach RPO WD 2014 – 2020 działania w tym zakresie przewidziane są w obrębie Osi priorytetowej 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne” (informatyzacja usług publicznych) oraz Osi Priorytetowej 11 RPO WD 2014 – 2020 „Pomoc techniczna”.

STRATEGIA EUROPA 2020,

Strategia Europa 2020 stanowi kluczowy dokument będący podstawą dla planowania europejskiej polityki spójności w Polsce, jak i ogólniej – dla programowania środków pomocowych UE. Jest zatem również ważnym unijnym dokumentem strategicznym dla opracowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 (RPO WD). Oceniany projekt RPO WD (z 25 października 2013 r.) jest spójny ze strategią

'Europa 2020', a owa spójność została dodatkowo jasno i czytelnie ukazana w pierwszej części projektu.

W relatywnie niewielu miejscach Programu pojawiają się odniesienia do Strategii 'Europa 2020' (np. na str. 10, 97), jednak już na samym początku RPO, na stronach 5 -7 następuje dokładne omówienie spójności RPO WD 2014 - 2020 z celami Strategii.

1. Oś priorytetowa 1 RPO WD 2014 – 2020 „Przedsiębiorstwa i innowacje” nawiązuje do pierwszego celu Strategii Europa 2020 oraz do jej projektu przewodniego (flagowego) „Unia Innowacji”, a także do drugiego celu i – pośrednio – projektu przewodniego „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”. Co istotne, podstawą realizacji tej osi priorytetowej powinny być tzw. inteligentne specjalizacje. Aktualnie termin ten pojawia się w wielu miejscach RPO WD 2014 – 2020 (np. na str. 98, 100, 101, 108), jednak nigdzie nie zostało sprecyzowane, co rozumie się poprzez owe inteligentne specjalizacje.
2. Oś priorytetowa 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne” jest spójna z celem pierwszym Strategii Europa 2020 oraz projektem przewodnim „Europejska agenda cyfrowa”. Co ważne, zgodnie z linią demarkacyjną, projekt koncentruje się na zapewnieniu e – usług w sferze publicznej oraz budowie publicznych punktów dostępu do Internetu w miejscach publicznych. Działania związane z – kluczowym w ramach samej Strategii – dążeniem do zapewnienia powszechnego dostępu do Internetu i korzystania z niego przez wszystkich obywateli będą realizowane na poziomie krajowym.
3. Oś priorytetowa 3 RPO WD 2014 – 2020 „Gospodarka niskoemisyjna” jest spójna z celem drugim Strategii Europa 2020 oraz jej projektem przewodnim „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”. Kontrowersyjne jest jednak sformułowanie „wiatr, słońce, geotermia i woda dają niemalże zerowe koszty eksploatacyjne”, s. 117 – owszem, ów koszt jest zapewne relatywnie niższy niż w innych wypadkach, jednak mówienie o koszcie zerowym jest przesadą.
 Proponujemy rozważenie edycji dokumentu pod względem używanych słów, aby zastąpić niezręczne/budzące wątpliwości sformułowanie.
4. Oś priorytetowa 4 RPO WD 2014 – 2020 „Środowisko i zasoby” jest spójna z celem drugim Strategii Europa 2020 oraz jej projektem przewodnim „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”.
5. Oś priorytetowa 5 RPO WD 2014 – 2020 „Transport” jest spójna z celem drugim Strategii Europa 2020 oraz jej projektem przewodnim „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”.
6. Oś priorytetowa 6 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura spójności społecznej” jest spójna z celem trzecim Strategii Europa 2020 oraz jej projektem przewodnim „Walka z ubóstwem”.

7. Oś priorytetowa 7 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura edukacyjna” jest spójna z celem pierwszym strategii Europa 2020 oraz jej projektem przewodnim „Młodzież w drodze”, pośrednio także jest spójna z celem trzecim.
8. Oś priorytetowa 8 RPO WD 2014 – 2020 „Rynek pracy” jest spójna z pierwszym i trzecim celem Strategii Europa 2020 oraz jej projektami przewodnimi „Młodzież w drodze”, „Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” i „Europejskim programem walki z ubóstwem”.
9. Oś priorytetowa 9 RPO WD 2014 – 2020 „Włączenie społeczne” jest spójna z trzecim celem Strategii Europa 2020 oraz jej projektami przewodnimi „Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” i „Europejskim programem walki z ubóstwem”.
10. Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja” jest spójna z pierwszym i trzecim celem Strategii Europa 2020 oraz jej projektami przewodnimi „Młodzież w drodze”, „Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”.

WSPÓLNE RAMY STRATEGICZNE

Wspólne Ramy Strategiczne są ważnym dokumentem programowania środków pomocowych UE, w tym również planowania europejskiej polityki spójności w okresie 2014-2020. Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego (z 25 października 2013 r.) jest spójny z Wspólnymi Ramami Strategicznymi, choć można rozważyć pewne zmiany lub uzupełnienia, które będą poprawiały tę spójność. Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski i rekomendacje dotyczące ewentualnych zmian w ocenianym dokumencie.

1. Oś priorytetowa 1 RPO WD 2014 – 2020 „Przedsiębiorstwa i innowacje” z pierwszym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych.
2. Oś priorytetowa 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne” jest spójna z drugim celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych.
3. Oś priorytetowa 3 RPO WD 2014 – 2020 „Gospodarka niskoemisyjna” jest spójna z czwartym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych.
4. Oś priorytetowa 4 RPO WD 2014 – 2020 „Środowisko i zasoby” jest spójna z szóstym celem Wspólnych Ram Strategicznych.
5. Oś priorytetowa 5 RPO WD 2014 – 2020 „Transport” jest spójna z siódmym celem Wspólnych Ram Strategicznych.
6. Oś priorytetowa 6 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura spójności społecznej” jest spójna z dziewiątym celem Wspólnych Ram Strategicznych.
7. Oś priorytetowa 7 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura edukacyjna” jest spójna z dziesiątym celem Wspólnych Ram Strategicznych.
8. Oś priorytetowa 8 RPO WD 2014 – 2020 „Rynek pracy” jest spójna przede wszystkim z ósmym, a pośrednio z dziewiątym i dziesiątym celem Wspólnych Ram Strategicznych.

9. Oś priorytetowa 9 RPO WD 2014 – 2020 „Włączenie społeczne” jest spójna z dziewiątym celem Wspólnych Ram Strategicznych.
10. Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja” jest spójna z dziesiątym celem Wspólnych Ram Strategicznych.
11. Oś priorytetowa 11 RPO WD 2014 – 2020 „Pomoc techniczna” jest pośrednio spójna z jedenastym celem Wspólnych Ram Strategicznych.

☐ Rekomendacja ogólna dla wszystkich osi: Proponujemy wyodrębnić w RPO WD 2014 – 2020 podrozdział w ramach sekcji „Wkład programu w realizację celów strategicznych unijnych i krajowych”, w którym zostanie przedstawione powiązanie omawianych osi priorytetowych RPO WD 2014 – 2020 z celami Wspólnych Ram Strategicznych.

WSKAZANE W PROJEKCIE ROZPORZĄDZENIA OGÓLNEGO (ART. 48 PKT. 3 (D)) REKOMENDACJE RADY UNII EUROPEJSKIEJ

Art. 48 pkt. 3 (d) nakazuje „spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze wspólnymi ramami strategicznymi, umową partnerską oraz zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 Traktatu oraz zaleceniami Rady przyjętymi na podstawie art. 148 ust. 4 Traktatu”.

RPO WD 2014 – 2020 jest spójne z analizowanymi aktami: dla Wspólnych Ram Strategicznych oraz Umowy Partnerskiej wykazano to powyżej.

W zakresie Zalecenia Rady z dnia 9 lipca 2013 r. , w ramach RPO WD 2014 – 2020 zaimplementowane zostały 4 z 7 zaleceń (co zostało trafnie zidentyfikowane w samym projekcie z dn. 25 października 2013 r., s. 6 – 7). Co ważne, pozostałe 3 nie są możliwe do bezpośredniego wdrożenia na poziomie regionu bez decyzji centralnych.

V RAPORT KOHEZYJNY

V Raport Kohezyjny (V RK) to ważny dokument, którego celem jest „wsparcie strategii Europa 2020 i uwytatnienie wkładu, jaki regiony oraz polityka spójności mogą wnieść na rzecz osiągnięcia tych celów” (V RK, s. xi). Tym samym, wnioski i rekomendacje zawarte w tekście stanowią ważne wytyczne dla procesu programowania i ustanawiania nowego RPO WD na lata 2014 – 2020. Opiniowany projekt RPO WD 2014 – 2020 (z 25 października 2013 r.) wydaje się być spójny z zapisami V RK, jednak należy pamiętać, iż akty te posługują się pewnymi abstrakcyjnymi pojęciami (np. przedsiębiorczość, kreatywność) i dopiero konkretne projekty (zrealizowane, nie proponowane) pozwolą w pełni ocenić spójność tych dwóch dokumentów – nie tylko na poziomie literalnym, ale także na podstawie stojących za nimi, choć nie w pełni wyartykułowanych, założeń.

Przede wszystkim, V RK podkreśla rolę oddolnego stymulowania wzrostu gospodarczego oraz wagę zapewniania ku temu odpowiedniej infrastruktury i zaplecza dla innowacji (V RK, s. 71 - 72). Cele te realizuje również Oś priorytetowa 1 RPO WD 2014 – 2020 „Przedsiębiorstwa i innowacje”. Ponadto, analizowany dokument wskazuje również, iż (głównie) w analizowanym obszarze „Mile widziana jest tendencja zmierzająca do bardziej zrównoważonego połączenia, uwzględniająca inżynierię finansową (pożyczki i kapitały podwyższonego ryzyka)” (V RK, s. 256), co – na poziomie zapisów – znajduje odbicie w RPO WD 2014 – 2020, w którym przewidziane zostały narzędzia inżynierii finansowej. V RK wskazuje również na potrzebę

eliminacji wykluczenia społecznego, w tym szczególnie na zapewnienie dostępu do opieki medycznej (V RK, s. 117). Cel ten realizuje głównie Oś priorytetowa 6 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura spójności społecznej” oraz Oś priorytetowa 9 RPO WD 2014 – 2020 „Włączenie społeczne”.

W dokumencie zapisane jest również, iż „Ochrona środowiska naturalnego oraz poprawa jego jakości, jak również wpływ adaptacji do zmian klimatu i łagodzenia ich skutków to kwestie kluczowe dla regionów Unii” (V RK, s. 143). Na tak postawione wyzwanie zdają się odpowiadać interwencje przewidziane w Osiach priorytetowych 3 i 4, oraz pośrednio 5, RPO WD 2014 – 2020. Wreszcie, w kontekście ekologii, ważny jest również zapis raportu, iż „Inwestycje powinny zmierzać w kierunku bardziej ekologicznych środków transportu” (V RK, s. 256), który znajduje odzwierciedlenie w Osi priorytetowej 5. Raport wskazuje także na konieczność monitorowania emisji szkodliwych substancji, zwrócenie uwagi na sieć kanalizacyjną, wodociągową oraz składowanie i przetwarzanie odpadów (V RK, s. 256), które również znalazły miejsce w RPO WD 2014 – 2020.

Należy przy tym wszystkim pamiętać, iż cały czas mowa jest o pozytywnej ocenie spójności RPO WD 2014 – 2020 na poziomie deklaracyjnym, związanym z używaniem ogólnych pojęć bez ich doprecyzowania.

RPO WD 2007-2013

RPO WD 2014 – 2020 jest spójne z poszczególnymi osiami priorytetowymi RPO WD z poprzedniej perspektywy finansowej w zakresie:

1. Oś priorytetowa 1 RPO WD 2014 – 2020 „Przedsiębiorstwa i innowacje” jest spójna z Osią priorytetową 1 RPO WD 2007 – 2013 „Wzrost konkurencyjności dolnośląskich przedsiębiorstw („Przedsiębiorstwa i innowacyjność”)", a działania z obecnej perspektywy finansowej pozwalają kontynuować przemiany rozpoczęte w latach 2007 – 2013.
2. Oś priorytetowa 2 RPO WD 2014 – 2020 „Technologie informacyjno – komunikacyjne” jest do pewnego stopnia spójna z Osią priorytetową 2 RPO WD 2007 – 2013 „Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Dolnym Śląsku („Społeczeństwo informacyjne”)". Ograniczenie spójności wynika z faktu, iż w poprzedniej perspektywie przewidziano działania zwiększające dostępność Internetu dla ludności, aktualnie zaś – mimo, iż region nie jest nasycony w tym zakresie – RPO nie przewiduje podobnych inwestycji. Można więc powiedzieć, iż dokonania poprzedniej perspektywy będą rozwijane jedynie połowicznie, wyłącznie w zakresie elektronicznych usług publicznych. Potencjał działań zmierzających do upowszechnienia Internetu z poprzedniej perspektywy aktualnie nie zostaje wykorzystany.
3. Oś priorytetowa 3 RPO WD 2014 – 2020 „Gospodarka niskoemisyjna” jest do pewnego stopnia spójna z Osią priorytetową 5 RPO WD 2007 – 2013 „Regionalna infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku („Energetyka”)". Ograniczenie spójności wynika z faktu, iż w nowej perspektywie finansowej postawiono w całości na przyjazne ekologicznie źródła energii, w poprzedniej zaś koncentrowano się również na zapleczu infrastrukturalnym dla już istniejących źródeł. Należy jednak pamiętać, iż nowe inwestycje są możliwe wyłącznie dzięki działaniom poczynionym uprzednio, dlatego

można uznać, iż choć zaprojektowane interwencje nie są prostą kontynuacją działań z RPO 2007 – 2013, to jednak są z nimi logicznie spójne.

4. Oś priorytetowa 4 RPO WD 2014 – 2020 „Środowisko i zasoby” jest spójna z Osią Priorytetową 4 z RPO WD 2007 – 2013 „Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa ekologicznego i przeciwpowodziowego Dolnego Śląska („Środowisko i bezpieczeństwo ekologiczne”)” oraz w ograniczonym zakresie z Osią priorytetową 6 „Wykorzystanie i promocja potencjału turystycznego i kulturowego Dolnego Śląska („Turystyka i Kultura”)”. Owe ograniczenie wynika z faktu, iż w nadchodzącej perspektywie działania dot. kultury ograniczono głównie do ochrony i zachowania zabytków nieruchomych oraz wsparcia budynków instytucji kultury, ograniczono jednak np. promocję dziedzictwa kulturalnego regionu czy adaptację i wykorzystanie zabytków do pełnienia nowych funkcji mających pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy regionu). Wydaje się jednak, iż mimo zawężenia zakresu podejmowanych inwestycji, RPO WD 2014 – 2020 powinno stanowić logiczną kontynuację RPO z poprzedniej perspektywy.
5. Oś priorytetowa 5 RPO WD 2014 – 2020 „Transport” jest spójna z Osią priorytetową 3 z RPO WD 2007 – 2013 „Rozwój infrastruktury transportowej na Dolnym Śląsku („Transport”)”, a działania z obecnej perspektywy finansowej pozwalają kontynuować przemiany rozpoczęte w latach 2007 – 2013.
6. Oś priorytetowa 6 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura spójności społecznej” w zakresie działań dot. infrastruktury zdrowia jest spójna z Osią Priorytetową 8 z RPO WD 2007 – 2013 „Modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia na Dolnym Śląsku („Zdrowie”)” i pozwala na logiczną kontynuację oraz poszerzenie podjętych tam działań. Jednocześnie w zakresie „tworzenia i rozwoju infrastruktury (w tym wyposażenia) opieki nad dziećmi do 3 roku życia” jest logicznie spójna z Osią priorytetową 7 z RPO WD 2007 – 2013 „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku („Edukacja”)”, jednak zaproponowane działania w nowej perspektywie są bardziej sprecyzowane i ściślej skoncentrowane na konkretnej, omawianej grupie docelowej.
7. Oś priorytetowa 7 RPO WD 2014 – 2020 „Infrastruktura edukacyjna” oraz Oś priorytetowa 10 RPO WD 2014 – 2020 „Edukacja” stanowią logiczną kontynuację działań przewidzianych w Osi priorytetowej 7 z RPO WD 2007 – 2013 „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku („Edukacja”)”. Co więcej, katalog działań przewidzianych w nowej perspektywie jest o wiele szerszy, nie ogranicza się wyłącznie do wsparcia infrastruktury, ale także obejmuje wsparcie „miękkie” w obszarze edukacji, co wydaje się być gwarantem kontynuowania przemian rozpoczętych w latach 2007 – 2013.
8. Oś priorytetowa 8 RPO WD 2014 – 2020 „Rynek pracy” oraz Oś priorytetowa 9 RPO WD 2014 – 2020 „Włączenie społeczne” nie stanowią bezpośredniego odpowiednika żadnej z Osi priorytetowych przewidzianych w poprzedniej perspektywie. Wydaje się jednak, iż istnieje związek pomiędzy obecną Osią priorytetową 8, a wcześniejszymi interwencjami w zakresie Osi Priorytetowych, zwłaszcza 1; a także pomiędzy obecną Osią priorytetową 9, a uprzednią Osią Priorytetową 9 „Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich na terenie Dolnego Śląska („Miasta”)”. Istnieje również wyraźna ciągłość między OP 9 a

działaniami realizowanymi w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013, w szczególności, że działania te były wdrażane przez Urząd Marszałkowski pełniący rolę Instytucji Pośredniczącej w województwie dolnośląskim.

9. Oś priorytetowa 11 RPO WD 2014 – 2020 „Pomoc techniczna” jest spójna z Osią priorytetową 10 RPO WD 2007 – 2013 „Pomoc techniczna”, a działania z obecnej perspektywy finansowej pozwalają kontynuować przemiany rozpoczęte w latach 2007 – 2013.

POZOSTAŁE PROGRAMY OPERACYJNE W OKRESIE 2014-2020

RPO WD 2014 – 2020 jest spójne z projektami poszczególnymi programami operacyjnymi w zakresie:

1. Infrastruktura i Środowisko – działania zaproponowane w ramach osi priorytetowych 3 „Gospodarka niskoemisyjna”, 4 „Środowisko i zasoby”, 5 „Transport” oraz 6 „Infrastruktura spójności społecznej” (w zakresie wsparcia służby zdrowia) są spójne z interwencjami przewidzianymi w PO IiŚ.
2. Inteligentny Rozwój – działania zaproponowane w ramach osi priorytetowej 1 „Przedsiębiorstwa i innowacje” są spójne z interwencjami przewidzianymi w PO IR.
3. Wiedza, Edukacja, Rozwój – działania zaproponowane w ramach osi priorytetowych 8 „Rynek pracy”, 9 „Włączenie społeczne”, 10 „Edukacja”, a pośrednio 6 „Infrastruktura spójności społecznej” I 7 „Infrastruktura edukacyjna” są spójne z interwencjami przewidzianymi w PO WER.
4. Polska Cyfrowa – działania zaproponowane w ramach osi priorytetowej 2 „Technologie informacyjno – komunikacyjne”, a pośrednio 9 „Włączenie społeczne” I 10 „Edukacja”, są spójne z interwencjami przewidzianymi w PO PC.
5. Pomoc Techniczna – działania zaproponowane w ramach osi priorytetowej 11 „Pomoc Techniczna” są spójne z interwencjami przewidzianymi w PO PT.
6. Polska Wschodnia – działania zaproponowane w ramach RPO WD 2014 – 2020 nie są bezpośrednio spójne z interwencjami przewidzianymi w PO PW (poza, w ograniczonym zakresie, kwestią promocji regionów), jednak można przewidywać, iż realizacja interwencji z obu programów operacyjnych jest niesprzeczna, a dodatkowo może prowadzić do efektów synergicznych na poziomie ponadregionalnym (krajowym, np. wzrost gospodarczy, poprawa komunikacji międzyregionalnej itp.).

Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia RPO WD 2014-2020 i sposób ich uwzględnienia w projektowanym dokumencie.

Analiza zbieżności celów przedstawionych w RPO WD 2014-2020 z celami ochrony środowiska zawartymi w dokumentach międzynarodowych, wspólnotowych i krajowych wykazała w znacznym stopniu spójność zapisów z dokumentami wyższych szczebli oraz dokumentami

regionalnymi. Pomimo pewnych niezgodności dotyczących celów związanych z klimatem i ochroną przyrody, można uznać, że Program, jako całość, będzie realizować większość celów środowiskowych analizowanych dokumentów.

PYTANIE EWALUACYJNE D: CZY I W JAKIM ZAKRESIE ZAPISY PROGRAMU OPERACYJNEGO UWZGLĘDNIĄJĄ I PRZYCZYNIĄ SIĘ DO REALIZACJI CELÓW POLITYK HORYZONTALNYCH (REALIZACJA ZASAD RÓWNOŚCI KOBIEC I MĘŻCZYCZYN, NIEDYSKRYMINACJI ORAZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU)?

W odpowiedzi na wskazane pytanie zostaną uwzględnione takie kwestie jak:

- a) stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania:
 - czy w ramach przygotowywania diagnozy oraz całego programu brane były pod uwagę zasady równości szans płci, niedyskryminacji oraz zrównoważonego rozwoju;
 - czy w procesie programowania uczestniczyły podmioty zaangażowane w promocję zasad horyzontalnych;
- b) przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych:
 - czy w ramach programu operacyjnego przewidziane zostały konkretne działania lub instrumenty służące realizacji zasad horyzontalnych;
 - jaka będzie ich spodziewana skuteczność i efektywność;
- c) sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu;
- d) stopień, w jakim zapisy *regionalnego programu operacyjnego* przyczyniają się do realizacji zrównoważonego rozwoju na płaszczyźnie społecznej, a w jakim na płaszczyźnie środowiska naturalnego?

Stopień spełnienia danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium a 1 brak spełnienia

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium, a 1 brak spełnienia.
1.	<i>Przewidywana skuteczność</i>	☐ ☒ ☒ ☒ ☐
2.	<i>efektywność</i>	☐ ☒ ☒ ☒ ☐
3.	<i>użyteczność</i>	☐ ☒ ☒ ☒ ☐

a) Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania.

W ramach przygotowywania diagnozy oraz całego programu wzięto pod uwagę zasady równości szans płci, niedyskryminacji oraz zrównoważonego rozwoju w znacznym stopniu.

Opis realizacji zasady zrównoważonego rozwoju należy uznać za wystarczający. Przedstawiono wyczerpujący opis statystyczny stanu środowiska w województwie dolnośląskim oraz określono

potrzeby regionu wynikające z diagnozy. Wskazano osie priorytetowe dedykowane realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Uwzględniono także sposób horyzontalnego wdrażania zasady w pozostałych osiach w ramach oceny i kontroli realizowanych projektów. Monitorowanie realizacji zasady odbywać się będzie poprzez wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu strategicznego.

Enumerację obszarów dedykowanych zasadzie zrównoważonego rozwoju należy uznać za wyczerpującą, choć zbyt ogólną. Zaleca się uzupełnienie opisu sposobu wdrażania zasady poprzez wskazanie konkretnych Priorytetów Inwestycyjnych w ramach, których zasada będzie realizowana łącznie ze wskazaniem tych PI (infrastrukturalnych), w których kryterium przynajmniej neutralnego wpływu będzie miało charakter kryterium dostępu. Zaleca się również zestawienie informacji finansowych dotyczących udziału alokacji przeznaczonej na realizację enumerowanych PI, realizujących w sposób pozytywny bądź neutralny cele zasady zrównoważonego rozwoju w ogóle alokacji Programu.

Realizacja celów zasady równości szans i niedyskryminacji została wzięta pod uwagę w ramach przygotowania diagnozy oraz całego programu w znaczącej części.

Przedstawiono opis statystyczny sytuacji grup dyskryminowanych w ramach diagnozy obszarów tematycznych, w których realizowane będą cele zasady równości szans płci i niedyskryminacji. Określono potrzeby grup docelowych enumerowanych kategorii. Wskazano sposób monitorowania, ewaluacji i kontroli wdrażania celów zasady oraz określono, w jaki sposób wnioski z monitoringu i ewaluacji wpłyną na korektę założeń systemu realizacji programu. W związku z powyższym zaleca się, zestawienie Priorytetów Inwestycyjnych realizujących zasadę równości szans płci i niedyskryminacji zarówno w ujęciu pozytywnym jak i neutralnym.

Zgodnie z zapisami programu w ramach przygotowywania programu wzięto pod uwagę opinię i zalecenia podmiotów zarówno z sektora instytucjonalnego jak i sektora non-profit, zaangażowanych w ramach statutowej działalności w promocje i realizowanie zadań przedmiotowych zasad horyzontalnych.

W trakcie konsultacji społecznych zgłoszono kilkanaście uwag odnoszących się do potrzeby realizacji polityk horyzontalnych. Większość z nich jest słuszna, jeśli chodzi o swą treść, jednak będzie wdrażana dopiero na etapie uszczegóławiania RPO WD 2014-2020 poprzez uwzględnianie odpowiednich zapisów w dokumentacjach konkursowych.

b) Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych.

W ramach programu operacyjnego przewidziano konkretne działania lub instrumenty służące realizacji zasad horyzontalnych. Wskazano konkretne typy działań, wynikające z linii demarkacyjnej w ramach poszczególnych Priorytetów Inwestycyjnych realizujące przedmiotowe zasady.

W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju wskazano na kryteria dostępu oraz wskaźniki monitorowania programu jako podstawowe instrumenty realizujące cele przedmiotowych polityk.

W przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji założono, iż instrumentem wdrażania celów polityki horyzontalnej będą kryteria dostępu (w tym, ocena wniosku o dofinansowanie i wybór projektu ze względu na spełnialność standardu minimum), wskaźniki monitorowania

oraz specjalnie dedykowane grupom dyskryminowanym konkursy tematyczne w ramach poszczególnych PI.

Skuteczność i efektywność tych instrumentów należy ocenić jako wystarczającą. Zapewniona zostanie obecność, dystrybucja zasobów oraz uwzględnianie potrzeb grup docelowych zarówno na poziomie wnioskowania jak i wdrażania projektu – według obecnych zapisów Programowych sposób wdrażania projektów został objęty instrumentami (ewaluacja) mającymi, w założeniach, zapewnić lepszy wgląd w sytuację kobiet i mężczyzn w różnych obszarach funkcjonowania i dzięki temu bardziej precyzyjnie projektować wsparcie, dotyczy to nie tylko projektów, w których wystąpi konieczność realizacji wskaźników właściwych dla przedmiotowej zasady.

c) Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu.

Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie monitorowania i ewaluacji programu należy uznać za nie w pełni wystarczający. Mimo, iż wskaźniki monitorowania świadczą o realizacji zasady w projekcie to jednak jakościowa ocena skuteczności i efektywności nie będzie możliwa. Trudności monitorowania horyzontalnego wdrażania polityk horyzontalnych dotyczyć będą zwłaszcza przedsięwzięć, w których zasady horyzontalne realizowane będą w stopniu co najmniej neutralnym, bez tzw. akcji pozytywnych (zerojedynkowe kryterium dostępu) a udział grup enumerowanych w zasadzie równości szans płci i niedyskryminacji oraz udział kwestii zrównoważonego rozwoju nie będzie monitorowany na poziomie wskaźników. W tym wypadku zaleca się wprowadzenie do systemu kontroli projektu odpowiednich procedur sprawdzających zgodność realizacji projektu z zasadami horyzontalnymi. W przypadku realizacji projektów objętych wskaźnikami monitorowania realizacji celów przedmiotowych polityk horyzontalnych zaleca się wpisanie do planu ewaluacji badania oceniającego jakościowy aspekt wpływu na cele horyzontalne.

d) Stopień, w jakim zapisy regionalnego programu operacyjnego przyczyniają się do realizacji zrównoważonego rozwoju na płaszczyźnie społecznej, a w jakim na płaszczyźnie środowiska naturalnego

Zgodnie z zapisami Programu zasada zrównoważonego rozwoju będzie realizowana głównie na płaszczyźnie środowiska naturalnego, na obszarach:

środowiska - m.in. poprzez zapewnienie wysokiej jakości systemu gospodarki odpadami ściśle powiązanego z hierarchią postępowania z odpadami (postrzeganie odpadów jako źródła zasobów a także ograniczanie ich powstawania), jak również racjonalną gospodarkę wodno-ściekową;

energetyki poprzez racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych i ograniczanie zanieczyszczeń emitowanych do środowiska, wspieranie projektów pro-środowiskowych ze szczególnym uwzględnieniem efektywności energetycznej i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych;

transportu - niskoemisyjnego i zrównoważonego, w tym również intermodalnego;

Zasadzie zrównoważonego środowiska sprzyjać będą również projekty dotyczące prewencji oraz przedsięwzięcia z zakresu edukacji ekologicznej a także działania służące minimalizacji zagrożeń wynikających z ekstremalnych zjawisk atmosferycznych, w szczególności powodzi i suszy, ukierunkowane na projekty dotyczące małej retencji oraz umożliwiające doposażenie jednostek ratowniczych (również z tworzeniem Lokalnych Programów Zarządzania Ryzykiem).

Niemniej jednak w zapisach Programu wskazano na społeczny aspekt realizacji zasady zrównoważonego rozwoju poprzez zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, generującego wysoką jakość życia mieszkańców, rozwój lokalnej przedsiębiorczości w oparciu o ruch turystyczny, generowanie miejsc pracy w sektorze OZE.

PYTANIE EWALUACYJNE E: CZY I W JAKIM ZAKRESIE ISTNIEJĄCY UKŁAD INSTYTUCJONALNY, W TYM ZASOBY LUDZKIE, JEST WYSTARCZAJĄCY DO REALIZACJI ZAŁOŻEŃ I CELÓW PROGRAMU OPERACYJNEGO?

Część ta stanowi w koncepcji metodologicznej pytanie ewaluacyjne E, które w głównej mierze odnosi się do oceny systemu realizacji programu.

W odpowiedzi na wskazane pytanie zostaną uwzględnione takie kwestie jak:

- a) potencjał administracyjny, w tym zasoby ludzkie instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie systemu operacyjnego;
- b) obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu operacyjnego oraz procesów monitorowania i ewaluacji;
- c) struktury i rozwiązania organizacyjne w ramach oraz pomiędzy instytucjami systemu realizacji (m.in. podział kompetencji/zadań, koordynacja działań, mechanizmy koordynacji i monitorowania komplementarności i synergii efektów podejmowanych działań, komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna, systemy elektronicznej wymiany danych).
- d) zasoby kadrowe (w tym potencjał instytucjonalny systemu monitorowania i ewaluacji), wiedza i doświadczenie pracowników (w tym system szkoleń), system rekrutacji i selekcji, system motywacyjny, fluktuacja kadr, warunki pracy, zasoby materialne.
- e) stopnia i możliwości dekoncentracji systemu realizacji *programu operacyjnego*;
- f) stopnia i możliwości decentralizacji systemu realizacji *programu operacyjnego*;
- g) powiązań organizacyjnych i proceduralnych instytucji funkcjonujących w systemie realizacji *programu operacyjnego* z instytucjami odpowiedzialnymi za realizację strategii województwa dolnośląskiego.

Podstawowe zasady realizacji programu określone są na poziomie rozporządzeń UE, w szczególności CPR. Kwestie nieregulowane w rozporządzeniach lub regulowane w sposób niewystarczający, a mające podstawowe znaczenie dla realizacji programu zostaną określone w ustawie krajowej lub wydawanych na jej podstawie rozporządzeniach. Do tej kategorii zagadnień należą m.in. zasady koordynacji polityki spójności, system instytucjonalny, desygnacja, przepływy finansowe, kontrole, korekty, procedura odwoławcza.

RPO WD 2014-2020 jest jednym z elementów systemu realizacji Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Rybackiej, określonego w Umowie Partnerstwa. Implikuje to konieczność zastosowania w programie odpowiednich instrumentów koordynacji. Kluczowe znaczenie ma odpowiednie wkomponowanie pola interwencji programu w logikę interwencji na poziomach wspólnotowym i krajowym, a także, nie bez znaczenia, jest koordynacja z przedsięwzięciami wynikającymi z polityk ponadregionalnych.

Zgodnie z koncepcją i metodologią badania, zaakceptowaną przez Zamawiającego, ocena proponowanego systemu realizacji dokonana została przy uwzględnieniu dwóch kryteriów ewaluacji - kryterium skuteczność i efektywność.

Stopień spełniania danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium a 1 brak spełnienia

L.p.	Kryterium	Stopień spełniania danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium, a 1 brak spełnienia.
1.	przewidywana skuteczność	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
2.	efektywność	☐ ☐ ☐ ☐ ☐

a) Potencjał administracyjny, w tym zasoby ludzkie instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie systemu operacyjnego.

Na podstawie art. 114 rozporządzenia ogólnego za zarządzanie programem odpowiada Instytucja Zarządzająca (IZ). Zgodnie z przepisami krajowymi rolę Instytucji Zarządzającej RPO WD 2014-2020, która w latach 2014-2020 będzie jednocześnie instytucją odpowiedzialną za certyfikację środków do KE, pełnić będzie Zarząd Województwa Dolnośląskiego. IZ RPO WD 2014-2020 może zlecić wykonywanie części swoich zadań o charakterze zarządczym lub operacyjnym innym podmiotom. Dokonując delegacji, IZ zachowuje całkowitą odpowiedzialność za całość realizacji RPO.

Zgodnie z art. 113 rozporządzenia ogólnego oraz z przepisami krajowymi planuje się powierzenie części zadań Instytucjom Pośredniczącym, którymi będą:

- Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy,
- Dolnośląska Instytucja Pośrednicząca

z którymi zawarte zostanie porozumienie określające zakres zadań i obowiązków.

Brakuje zapisów odnośnie kontroli wewnętrznych Urzędu Marszałkowskiego dla wszystkich jednostek realizujących zadania z zakresu zarządzania i wdrażania RPO WD 2014-2020.

Zapewniłoby to stosowanie zasady rozdzielania funkcji: w przypadku, gdy dana jednostka będzie równocześnie beneficjentem. Zgodnie z zasadą rozdzielności kontrole na poszczególnych poziomach wykonywane powinny być przez odrębne jednostki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego, względem jednostki kontrolowanej.

Zdecydowanie większa niż poprzednio rola regionów w realizacji celów perspektywy 2014-2020 oraz okoliczność, że do Programu zostały włączone obok środków EFRR także środki EFS spowodowały, że wzrosła (w stosunku do perspektywy 2007-2013) także wielkość środków pochodzących z funduszy europejskich możliwych do wykorzystania dla rozwoju Dolnego Śląska. Powoduje to konieczność zwiększenia nakładów finansowych na działania zapewniające efektywną realizację Programu. Niezbędne jest zapewnienie odpowiedniego potencjału organizacyjnego, instytucjonalnego i kadrowego w celu utrzymania oraz zwiększenia zdolności administracyjnych jednostek organizacyjnych zaangażowanych we wdrażanie Programu. Zadaniem informacji i promocji w nadchodzącej perspektywie będzie dotarcie do jak największej liczby beneficjentów i potencjalnych beneficjentów. W związku z tym, że Program będzie dwufunduszowy tzn. obejmie EFRR i EFS, szczególne istotne w pierwszym etapie realizacji Programu będzie informowanie o możliwościach pozyskania funduszy (konferencje, spotkania, akcje medialne i o szerokim zasięgu, PIFE). Położony zostanie nacisk na jak największą dostępność szkoleń, w związku z tym łączone będą tradycyjne narzędzia szkoleniowe z nowoczesnymi jak np. streaming lub e-learning. W wyniku dotychczasowych działań informacyjno-promocyjno-szkoleniowych wzrosła ogólna świadomość społeczna dotycząca możliwości uzyskania wsparcia z funduszy unijnych. W związku z tym w kolejnej perspektywie w szerszym zakresie będzie wspierana działalność szkoleniowo-informacyjna na poziomie profesjonalnym (fachowym). Wspierany będzie równy dostęp do informacji o funduszach.

Bez zapisów w programie odnośnie liczby planowanych jednostek mających uczestniczyć w systemie wdrażania i kontrolowania programu, nie można w pełni ocenić zasobów ludzkich, a co za tym idzie braków kadrowych w istniejących już instytucjach odpowiedzialnych za wdrażanie RPO WD 2014-2020. Należy zwrócić szczególną uwagę, aby czytelnie rozdzielić funkcję zarządzania programem i jego wdrażania (beneficjenta). Wzrastać będzie oczekiwanie zarówno w zakresie uzyskania deklarowanych efektów realizacji polityk UE, jak i efektywności wydatkowania środków, prawidłowości procedur itp. Nie powinno to oznaczać mnożenia ogniw wdrażania.

b) Obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu operacyjnego oraz procesów monitorowania i ewaluacji.

Analiza oraz przeprowadzone wywiady z przedstawicielami Instytucji odpowiedzialnych za prawidłowe wdrażanie środków z funduszy europejskich w perspektywie finansowej 2007-2013 wskazały na następujące ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu, które należałoby wykluczyć w nowej perspektywie.

- aspekt "terytorialności" wsparcia w ramach RPO – ZIT- y, umowy wewnątrz regionalne oraz przygotowanie dokumentów na poziomie subregionalnym i lokalnym (strategia ZIT, strategia niskoemisyjności) mogą mieć istotny wpływ na sprawne wydatkowanie środków i realizację zasady n+3;

- duża liczba instytucji (w tym ZIT-y) i zakres priorytetów inwestycyjnych, które są wdrażane poza IZ RPO – ryzyko utrzymania „jednolitości” wdrażania programu; możliwość błędów systemowych; różnice w interpretacji przepisów mogą powodować odmienne postępowanie w tych samych sytuacjach, w ramach jednego programu;
- zapowiedź KE regulowania wielu kwestii za pomocą aktów delegowanych z art. 142. Oznacza to dużą niepewność prawną i brak precyzyjnych regulacji w Rozporządzeniu ogólnym;
- brak szczegółowych i bardzo oczekiwanych regulacji w przypadku Instrumentów inżynierii finansowej, które będą stanowić znaczny udział środków w alokacji środków na lata 2014-2020;

W zakresie podziału kompetencji między instytucjami odpowiedzialnymi za wdrażanie całości funduszy strukturalnych:

- powielanie zadań Instytucji Pośredniczącej w Certyfikacji (IPOC) wobec Instytucji Certyfikującej;
- kompetencje Instytucji Audytowej (IA) polegające na wskazywaniu naruszeń w projektach, bez ostatecznej odpowiedzialności w tym zakresie wobec beneficjenta – w rezultacie IZ odpowiada za wyegzekwowanie zakwestionowanych przez IA środków, niezależnie od jej ostatecznego stanowiska. Brak współodpowiedzialności IA za egzekwowanie wyników przeprowadzonych przez nią audytów.
- znacząca rola sądów administracyjnych i cywilnych w procesie wdrażania Programu jako instytucji rozstrzygających ostateczne kwestie programowe przy jednoczesnym braku dostatecznej wiedzy merytorycznej i braku znajomości specyfiki zasad wdrażania programów współfinansowanych ze środków unijnych.
- realizacja projektów własnych województwa w ramach RPO, gdzie beneficjentem jest Zarząd Województwa pełniący równocześnie rolę IZ (np. kwestia wydawania decyzji o zwrocie środków w trybie kpa i odwołań od nich – w systemie wdrażania programu (już na poziomie krajowym) nie uwzględniono specyfiki projektów własnych, przyjmując jednolite zasady dla ich realizacji dla wszystkich beneficjentów, co sprowadza się w tym przypadku często do „bycia sędzią” we własnej sprawie – zarząd jako organ kolegialny nie może wyłączyć się od rozpatrywania spraw, zwłaszcza w trybie kpa.

Podział kompetencji wewnątrz IZ RPO:

- umiejscowienie kontroli projektów RPO poza departamentem, w zakresie którego jest większość zadań związanych z wdrażaniem RPO 2007-2013, co wpływa niekorzystnie na sprawność rozliczania projektów (utrudniona komunikacja wewnętrzna, zbyt długi obieg informacji, od strony beneficjenta - różne komórki niezależne funkcjonalnie w jednej instytucji rozliczające projekt),
- problem prawno-systemowy - Instytucja Zarządzająca RPO jako kolegialny organ Zarząd Województwa zgodnie z przepisami nie może upoważnić do wykonywania czynności IZ jednej osobie;
- w obecnym systemie wsparcie w zakresie prawnym jest przekazane do kancelarii zewnętrznej, natomiast utrudnia to sprawne bieżące wdrażanie programu - obsługa prawna powinna jednak być w strukturach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.

Obecny system instytucjonalny umożliwia realizację zadań związanych z ewaluacją i monitorowaniem RPO 2007-2013 w sposób zadawalający wynikający z ogólnych (podstawowych) wymagań. W celu ulepszenia realizacji tych ogólnych zadań w nowej perspektywie finansowej, obecnie trwają jedynie prace na lepszą funkcjonalność Lokalnego Systemu Informatycznego (LSI) na lata 2014-2020. Natomiast dla prac nad ciekawymi, ale dodatkowymi, specyficznymi badaniami (nie wynikającymi z podstawowych zasad ewaluacji i monitorowania funduszy strukturalnych) niezbędne byłoby wzmocnienie kadrowe komórek zajmujących się tą problematyką.

c) Struktury i rozwiązania organizacyjne w ramach oraz pomiędzy instytucjami systemu realizacji.

Analizy obecnego systemu wskazują na następujące problemy w ramach podmiotów zaangażowanych w system realizacji:

- niekompletna rola Instytucji Koordynującej RPO - brak koordynacji w kluczowych/systemowych kwestiach na poziomie ogólnokrajowym dla 16 RPO (np. VAT, wsparcie w publicznym systemie zdrowia, wyboru operatorów, interpretacji niektórych przepisów PZP i opłat komorniczych) - brak jednoznacznych wspólnych założeń do kwestii problemowych powoduje nawet w na terenie jednego województwa różne i podejście do tego samego problemu;
- brak koordynacji działań pomiędzy MIR, MF w kontekście kwestii problemowych związanych z rozliczaniem projektów (szczególnie kwestia korekt finansowych).
- brak w obecnym systemie jednoznacznego przyporządkowania nadzoru nad instytucją pośredniczącą – DIP; powoduje to, że w niektórych sprawach na bieżąco ustala się komórkę, która wskaże lub skontroluje prawidłowość postępowania instytucji pośredniczącej; potrzebne jest lepsze skorelowanie stosowania tych samych zasad przy wdrażaniu RPO (biorąc pod uwagę specyfikę poszczególnych typów projektów);

Komunikacja z innymi instytucjami wdrażającymi fundusze strukturalne:

- przygotowywane przez niektóre instytucje wytyczne/interpretacje w sprawach indywidualnych, ale mających wpływ na rozwiązania systemowe często kierowane są jedynie do bezpośrednio zainteresowanego, a mogą być istotne dla innych instytucji w systemie zarządzania i wdrażania programów;
- zmieniające się wymagania dotyczące np. monitoringu- ze strony KE lub MIR; pojawiają się kwestie, które na etapie przygotowania programów w ogóle nie były brane pod uwagę.
- długi okres oczekiwania na odpowiedź od instytucji centralnych (np. KE, MIR MF, UZP, UOKiK,) często w kwestiach wymagających szybkich decyzji;

Komunikacja wewnątrz IZ RPO:

- problemy z przepływem informacji pomiędzy komórkami zajmującymi się kontrolą, wdrażaniem i bieżącym zarządzaniem programem, co utrudnia bieżącą realizację programu.

d) Zasoby kadrowe (w tym potencjał instytucjonalny systemu monitorowania i ewaluacji), wiedza i doświadczenie pracowników (w tym system szkoleń), system rekrutacji i selekcji, system motywacyjny, fluktuacja kadr, warunki pracy, zasoby materialne.

W trakcie realizacji Programu, wraz z postępowaniem wdrażania, elastycznie następowały przesunięcia kadr na najbardziej wymagające w danym momencie odcinki (w pewnym okresie nastąpiło zmniejszenie zatrudnienia w Wydziale Zarządzania RPO na rzecz Wydziału Wdrażania RPO). Kadra zajmująca się funduszami jest młodą kadrą stąd oprócz rotacji stanowisk występuje problem urlopów macierzyńskich.

W kolejnej perspektywie należałoby wziąć pod uwagę zagrożenie jakie mogą stwarzać firmy oferujące pomoc w zakresie uzyskania środków unijnych, poprzez podkupywanie pracowników z doświadczeniem w tym zakresie. Jednym z proponowanych środków zaradczych może być ustalenie satysfakcjonującej siatki wynagrodzeń, co w efekcie przełoży się na oszczędności w ramach całej PT, ponieważ zapobiegzenie odpływowi wykwalifikowanych pracowników zmniejszy koszty szkoleń, a przede wszystkim błędów popełnianych przez niedoświadczonych pracowników.

e) Dekoncentracja i decentralizacja systemu realizacji programu operacyjnego.

Czytelne jest rozdzielenie kompetencji poszczególnych instytucji, tak aby zapewnić obiektywność podejmowanych decyzji, odpowiedzialność jak również prawidłową kontrolę. Dalszym analizom poddana powinna być spójność tworzonych struktur organizacyjnych z systemem administracji publicznej funkcjonującej w Polsce. Wskazane jest zatem budowanie systemu, w którym poszczególne komórki i instytucje byłyby organizacyjnie niezależne, gdyż tylko wówczas zachowana zostanie klarowność i niezależności podejmowanych decyzji.

W celu wypełnienia zasady decentralizacji i dekoncentracji systemu wdrażania, należałoby w uszczegółowieniu zapisów RPO WD 2014-2020 zapisać możliwość przeniesienia funkcji bezpośredniego wdrażania do jednostek zewnętrznych w stosunku do Urzędu Marszałkowskiego, w celu zwiększenia transparentności oraz oddzieleniu funkcji strategiczno – ewaluacyjnych od samych działań realizacyjnych – wdrożeniowych.

f) Powiązania organizacyjne i proceduralne instytucji funkcjonujących w systemie realizacji programu operacyjnego z instytucjami odpowiedzialnymi za realizację strategii województwa dolnośląskiego.

Poniżej przedstawiono zestawienie zapisów RPO WD 2014-2020 z wytycznymi odnośnie systemów wdrażania zawartych w dokumentach KE i MIR.

Uwzględnienie w projekcie RPO WD 2014-2020 wytycznych z dokumentu Komisji Europejskiej „Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w POLSCE na lata 2014–2020” oraz z dokumentu MIR „Podręcznik systemu programowania i wdrażania programów operacyjnych 2014-2020

Wytyczna KE/MIR	Odniesienie w projekcie RPO WD 2014-2020
Należy zamieścić podstawowe informacje na temat najważniejszych podmiotów zaangażowanych w realizację programu, tj. IZ, która w latach 2014-2020 będzie jednocześnie instytucją odpowiedzialną za certyfikację środków do KE, IA oraz instytucji odpowiedzialnej za otrzymywanie płatności z KE. Wskazać należy także na MIR jako instytucję dokonującą	Uwzględnione w całości

Wytyczna KE/MIR	Odniesienie w projekcie RPO WD 2014-2020
desygnacji w imieniu PCz.	
Kryteria desygnacji	Uwzględnione w całości
Zwiększenie potencjału administracyjnego odpowiedzialnych instytucji, aby zapewnić skuteczne stosowanie przepisów z zakresu oceny oddziaływania na środowisko, pomocy państwa i zamówień publicznych oraz promować innowacyjne i zielone zamówienia publiczne	Nie uwzględnione, brak takich zapisów w RPO WD 2014-2020
Usprawnienie zdolności organów wykonawczych do elastycznego i szybkiego reagowania na zwiększone obciążenie pracą wynikające z cyklu programowania przy jednoczesnym zapewnieniu dobrej jakości pracy.	Uwzględnione w całości
Usunąć niedoskonałości systemu wdrażania i dopilnować, aby system wyboru projektów był wystarczająco selektywny i promował najbardziej odpowiednie i innowacyjne rozwiązania.	Należy pamiętać o tej wytycznej podczas opracowywania systemu wyboru projektów, należy jednak zaznaczyć, że zapisy RPO WD 2014-2020 przewidują promowanie najbardziej efektywnych projektów.
Usprawnić zarządzanie finansami dzięki dalszym uproszczeniom, poprawie elastyczności oraz cięciom kosztów administracyjnych i zmniejszeniu obciążeń dla beneficjentów.	Uwzględnione w całości
Opracowanie rocznych planów działania, aby lepiej koordynować działania Pomocy Technicznej.	Nie uwzględnione, brak takich zapisów w RPO WD 2014-2020
Ocena działań (regularny przegląd wyników przeprowadzany przez zewnętrzne podmioty oceniające; opracowanie kryteriów weryfikacji odpowiedniej zdolności do realizacji projektów) w celu wprowadzenia zachęt do płatności uzależnionych od wyników.	Uwzględnione w całości
Szczegółowe, dostosowane szkolenia w dziedzinach, w których wystąpiły poważne problemy w obecnym okresie programowania (zamówienia publiczne, pomoc państwa, ocena oddziaływania na środowisko);	Uwzględnione w zakresie opisu Pomocy Technicznej.
Wspieranie inicjatyw w zakresie rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność pod względem budowania potencjału, tworzenia sieci kontaktów i rozpowszechniania dobrej praktyki.	Uwzględnione w całości

Ocena redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów

Zgodnie z szablonem Programu operacyjnego powinny się w nim znaleźć informacje na temat głównych źródeł obciążeń administracyjnych w latach 2007-2013, najważniejsze działania podjęte w celu zmniejszenia obciążeń w latach 2014-2020 oraz potencjalny zakres dalszych redukcji.

Co prawda w projekcie Programu nie odniesiono się do głównych źródeł obciążeń w latach 2007-2013, jednak ich identyfikacja została dokonana.

Ze względu na to, że większość zmian mających na celu uproszczenie procedur i ułatwienia dla beneficjentów na wszystkich etapach: od przystąpienia do składania wniosku po rozliczenie i zamknięcie projektu, zostanie odzwierciedlona w dokumentach niższego rzędu, nie ma konieczności wprowadzania szczegółowych opisów w projekcie RPO WD 2014-2020.

Zakres dalszych redukcji ogranicza się do bardzo syntetycznych stwierdzeń. Pomimo zastosowania skrótowej formy, odniesiono się do zagadnień kluczowych w kontekście zidentyfikowanych źródeł obciążeń administracyjnych. Systemowo obciążenia te są adekwatne, pewien poziom obciążeń administracyjnych jest konieczny, ze względu na potrzebę kontroli wydawania środków unijnych. Można popracować na formę i procesem, ale nie uda się zmniejszyć znacząco ilości dokumentów. Na poziomie czasu oceny wniosków i procedury przyjmowane są starania, aby maksymalnie te kwestie usprawnić.

Reasumując zagadnienie badawcze E, należy pamiętać, że efektywny i przyjazny dla użytkownika system wdrażania jest jednym z kluczowych czynników sukcesu w zakresie realizacji celów RPO WD 2014-2020. Należy położyć nacisk na osiąganie celów i jakość spodziewanych wyników zamiast na spełnianie kryteriów formalnych. Wymaga to sprawnego systemu oceny umożliwiającego odpowiednią analizę kosztów i korzyści oraz porównanie projektów. Zakładałoby to również większą elastyczność w zarządzaniu projektami.

PYTANIE EWALUACYJNE F: CZY ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPERACYJNEGO UMOŻLIWIAJĄ SKUTECZNĄ I EFEKTYWNA REALIZACJĘ PROCESÓW MONITOROWANIA I EWALUACJI?

W odpowiedzi na wskazane pytanie zostaną uwzględnione takie kwestie jak:

- a) trafność (w kontekście spójności z celami), spójność, przejrzystość, wiarygodność statystyczna, agregowalność, dostępność, solidność (ang. *robustness*) przyjętych wskaźników realizacji: produktu i rezultatu;
- b) ocena doboru wskaźników (oraz ich wartości docelowych i pośrednich) dla oceny realizacji celów pośrednich tzw. „kamieni milowych” (ang. *milestones*):
 - trafność doboru - czy wskaźniki dostarczają odpowiedniej informacji na temat postępów we wdrażaniu;
 - adekwatność;
 - realność ich osiągnięcia w wyznaczonych terminach,
 - dostępność niezbędnych danych;

- czynniki zewnętrzne mogące mieć wpływ na realizację wskaźników rezultatu;
 - czy wskaźniki wybrane jako podstawa do dokonywania ewentualnych korekt finansowych są reprezentatywne dla działań podejmowanych w ramach poszczególnych priorytetów;
- c) sposoby umożliwiające terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych m.in. na użytek sprawozdań rocznych;
- d) ocena źródeł oraz metod generowania danych oraz sposobów służących zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych;
- e) potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji, w tym w szczególności dla zaawansowanych metodologicznie badań ewaluacyjnych przeprowadzanych m.in. za pomocą metod kontryfakcyjnych (identyfikacja luk informacyjnych w tym zakresie oraz zaproponowanie sposobów pozyskiwania niezbędnych danych);
- f) ocena założeń programu pod kątem realizacji zasady *evidence based policy*;
- g) zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny system monitorowania i ewaluacji (obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji procesów monitorowania i ewaluacji);
- h) ocenę zasięgu, równowagi, selektywności i odpowiedniość systemu wskaźników jako całości,
- i) ocenę konkretności, mierzalności, trafność, określoności w czasie i efektywności kosztowej poszczególnych wskaźników w systemie,
- j) ocenę powiązań między wskaźnikami produktu i wskaźnikami rezultatu,
- k) ocenę poprawności i aktualności wartości bazowych wskaźników określonych w systemie,
- l) oszacowanie wpływu realizacji programu na kształtowanie się wybranych wskaźników makroekonomicznych charakteryzujących gospodarkę województwa dolnośląskiego.

Ze względu na przejrzystość oceny powyższe zagadnienia zostały zablokowane w 7 podrozdziałów (a-g) zaprezentowanych poniżej.

Stopień spełniania danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium a 1 brak spełnienia

L.p.	Kryterium	Stopień spełniania danego kryterium oznaczony w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza spełnienie danego kryterium, a 1 brak spełnienia.
1.	efektywność	☐ ☐ ☐ ☐

a) Ocena wskaźników

W trakcie analizy generalnie stwierdzono trafność, spójność, przejrzystość, wiarygodność statystyczną, agregowalność, dostępność oraz solidność przyjętych wskaźników produktu.

Zaproponowane w projekcie Programu **wskaźniki produktu są spójne z założonymi celami**, mierzą efekty planowanych interwencji. Odpowiadają działaniom oraz celom poszczególnych osi priorytetowych oraz trafnie opisują długo i krótkoterminowe zmiany, które mają zaistnieć w wyniku realizacji programu. Wskaźniki produktu przyjęte do monitorowania efektów poszczególnych Priorytetów Inwestycyjnych pozostają ze sobą w spójności wewnętrznej. Należy uznać je także za przejrzyste w kategoriach jasnej i zrozumiałej nazwy oraz definicji pozwalającej na jednoznaczną interpretację normatywną.

Przystępując do oceny podsumowania wskaźników należy zaznaczyć, że dobór wskaźników został w znacznej mierze uproszczony dzięki wprowadzeniu Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK). Jej stosowanie eliminuje część potencjalnych słabych stron systemów monitoringowych, takich jak na przykład problem niemierzalności wskaźników, jednak wiąże się też z istotnymi ograniczeniami, na przykład związanymi z doбором wskaźników adekwatnych do realizowanych działań.

Odkąd wskaźniki produktu proponowane dla poszczególnych priorytetów inwestycyjnych mają bazować na wskaźnikach zawartych na WLWK, przeprowadzanie oceny pod kątem przejrzystości, wiarygodności statystycznej, konkretności, efektywności kosztowej, agregowalności, dostępności i solidności (ang. robustness) ma drugorzędne znaczenie. Podstawą oceny systemu wskaźników staje się trafność zaproponowanych wskaźników wobec zaproponowanej logiki interwencji, ich kompletność i selektywność.

Dobrane spośród WLWK oraz specyficzne dla Programu wskaźniki produktu są **wiarygodne statystycznie** – ich wartość będzie znacząca w wyniku realizacji interwencji, będą **agregowalne** zarówno do wskaźników monitorowania dokumentów strategicznych na poziomie regionu i kraju jak i do potencjalnych wskaźników rezultatu bezpośredniego, długoterminowego i strategicznego. **Dostępność** przyjętych wskaźników produktu należy uznać za prawidłową, mierzone będą na poziomie projektu i wynikać będą bezpośrednio z działań projektowych. Zaproponowane w projekcie Programu wskaźniki produktu są również **solidne, rozpoznane i ugruntowane zarówno w statystykach projektowych jak i publicznych**.

Należy nadmienić, iż zgodnie z Wytycznymi odnoszącymi się do treści Programu Operacyjnego wskaźniki rezultatu bezpośredniego mają zostać uzupełnione na etapie konstrukcji Uszczegółowienia do programu. Niemniej jednak na potrzeby ewaluacji ex-ante systemu monitorowania RPO WD 2014 wskazano w ramach Pytania B propozycje wskaźników rezultatu bezpośredniego, które w powiązaniu z przyjętymi w Programie oraz zaproponowanymi dodatkowo wskaźnikami produktu stanowiąc będą kompletny, solidny i selektywny system monitorowania efektów i rezultatów Programu. Pełne uzasadnienie przyporządkowania proponowanych wskaźników rezultatu bezpośredniego do poszczególnych wskaźników produktu zostało przedstawione w ramach opisu logiki interwencji Programu. W pozostałych Osiach Priorytetowych programu stwierdzono obecność wskaźników rezultatu strategicznego oraz wskaźników rezultatu długoterminowego, opartych o solidne źródła danych (GUS, inna statystyka publiczna), agregowanych łatwo w oparciu o dane projektowe oraz selektywnych w stosunku do zidentyfikowanych w projekcie Programu celów szczegółowych. Warto jednak podkreślić, iż przyjęte w projekcie RPO WD 2014 - 2020 propozycje wskaźników rezultatu strategicznego oraz długoterminowego nie zawsze przekładają się logicznie na wskaźniki przyjęte na poziomie **Umowy Partnerstwa**. Nie posiadają także bezpośredniego przełożenia na wskaźniki monitorowania dokumentów strategicznych (RSI WD, SRWD 2020 2030, SRK 2030). Rekomenduje się zatem rozważenie przeformułowania wskaźników rezultatu strategicznego przedstawionych w projekcie RPO WD 2014 w stronę ich agregowalności do wskaźników UP bądź wskaźników SRWD 2020 w celu umożliwienia pomiaru efektu brutto i netto realizacji Programu w zakresie celów strategicznych na poziomie regionalnym, krajowym lub europejskim.

b) Ocena wartości docelowych wskaźników

Podstawą weryfikacji realności osiągnięcia wartości docelowych wskaźników zaproponowanych w RPO WD 2014-2020 była ocena metodologii wyznaczania tych wartości przekazana Ewaluatorowi przez Zamawiającego. Na bazie przeprowadzonej analizy metodologii Ewaluator sformułował kilka uwag i sugestii dotyczących sposobu wyznaczania wartości dla wskaźników rezultatu strategicznego, rezultatu bezpośredniego/długoterminowego oraz wskaźników produktu.

Część uwag dotycząca wartości docelowych dla wskaźników strategicznych - sformułowana przez Ewaluatora na wcześniejszym etapie oceny - została uwzględniona w projekcie RPO WD 2014-2020, będącym przedmiotem niniejszej oceny. W przypadku pozostałych wskaźników strategicznych zespół ewaluacyjny nie ma zastrzeżeń.

W związku z tym, że zmieniała się metodologia wyliczania rachunków narodowych (przejście z ESA 95 na ESA 2010), w przyszłości może pojawić się problem porównywalności danych dotyczących wskaźników rezultatu strategicznego (m.in. Nakłady na działalność B+R jako % PKB wg cen bieżących), jeśli GUS nie będzie kontynuował wyznaczania wartości tego wskaźnika przy użyciu ESA 95. Mając to na uwadze, Ewaluator proponuje dodać do wskaźników: Nakłady na działalność B+R jako % PKB wg cen bieżących, Stopa inwestycji w sektorze prywatnym przypis (na poziomie rozszerzonej wersji Programu lub w podręczniku dot. szacowania wartości

wskaźników) mówiący o możliwych problemach w określaniu stopnia realizacji wartości docelowej w przyszłości w związku ze zmianą metodologii liczenia rachunków narodowych.

c) Ocena ram wykonania

Dokonując oceny wskaźników należy na wstępie wyraźnie zaznaczyć, że dobór powyższych został w znacznej mierze uproszczony dzięki wprowadzeniu Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK), której to zastosowanie pozwala na eliminację potencjalnie słabych stron systemów monitoringowych (np. kwantyfikowalność wskaźników, czy ich dobór do realizowanych działań). Analizę wskaźników przeprowadzone pod kątem ich przejrzystości, wiarygodności statystycznej, agregowalności, dostępności i solidności.

Wskaźniki produktu wybrane do ram wykonania osi priorytetowych powinny mieć określone wartości pośrednie (milestones) dla 2018 r. Stosowanie do zapisów Szablону, rolę IZ będzie taki dobór wskaźników lub KEW dla danej osi priorytetowej i takie skonstruowanie ram wykonania, aby były one reprezentatywne dla danego priorytetu, czyli odzwierciedlać typy projektów przewidziane na danym priorytecie i ich rolę w kontekście wypełniania celów szczegółowych danego priorytetu i programu.

Generalnie można uznać, że dla poszczególnych Osi Priorytetowych wskaźniki zostały dobrane poprawnie, w ramach poszczególnych OP są dla siebie komplementarne, a ich realizacja daje możliwość osiągnięcia celu nadrzędnego, który został zdefiniowany jako wzrost konkurencyjności regionu zapewniający poprawę poziomu życia mieszkańców, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Szczegółowe uwagi dla wskaźników w odpowiedniej OP zawarto poniżej.

Dla oceny rezultatów działań zapisanych w ramach Osi Priorytetowej 1 „Przedsiębiorstwa i Innowacje”, został wybrany wskaźnik: Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1). Dobry wskaźnik jest adekwatny dla większości działań realizowanych w ramach OP1, a wartość wskaźnika dla roku 2018 jest możliwa do określenia przy założonej alokacji (79,1%) z dużym prawdopodobieństwem. Wartość danego wskaźnika została oszacowana przy przyjęciu realistycznych założeń dotyczących uwarunkowań instytucjonalnych, oraz społeczno-ekonomicznych, które mogą stanowić zasadniczą stymulantę bądź destymulantę dla ostatecznego wyniku. Przyjęta dla oszacowania wskaźnika metodologia jest poprawna. Wartość wskaźnika Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1), powoli w sposób pośredni ocenić stopień i efektywność wsparcia dla realizacji poszczególnych celów szczegółowych w ramach OP1, takich jak między innymi internacjonalizacja sektora MSP, wspieranie innowacji i innowacyjności, czy też promowanie współpracy między sektorem przedsiębiorstw a jednostkami naukowymi.

Dla oceny efektów działań podejmowanych w ramach Osi Priorytetowej 2 „Technologie informacyjne i komunikacyjne”, wybrano następujące wskaźniki: Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 dwustronna integracja; Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego. Wartość wskaźnika można określić w roku 2018 stosunkowo precyzyjnie, choć jest ona uzależniona od czynników otoczenia zewnętrznego. Można natomiast uznać, że wartości wskaźników zostały określone prawidłowo, w oparciu o

prawidłowe zasady prognozowania, na podstawie właściwie dobranych danych historycznych. Założone wskaźniki można uznać za prawidłową aproksymantę poziomu digitalizacji w obszarze życia publicznego, społecznego oraz ekonomicznego. Ich analiza pozwoli na wnioskowanie dotyczące efektywności wdrożenia nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych dla poprawy dostępu zasobów wiedzy i informacji przez obywateli, przy wykorzystaniu aplikacji e-zdrowie, e-edukacja, czy e-administracja.

W Osi Priorytetowej 3, „Gospodarka Niskoemisyjna”, wybrano następujące wskaźniki: Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji, Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej; oraz Długość ścieżek rowerowych. Liczba wybranych wskaźników jest uzasadniona wielotematycznością Osi Priorytetowej 3, a w konsekwencji koniecznością pokrycia różnych typów operacji. Wartości docelowe wskaźników są możliwe do oszacowania przy założonej alokacji środków finansowych – w sumie 51,07% środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań w ramach osi. Wartości wybranych wskaźników określone zostały na podstawie prawidłowej metodologii, która dodatkowo uwzględnia potencjalny wpływ czynników zewnętrznych, mogących warunkować ich osiągnięcie. Do takich czynników można zaliczyć np. warunki specyficzne dla regionu, popyt na oferowane wsparcie, oczekiwania społeczne czy też wyjściowy poziom nasycenia rynku.

Również dobór wskaźników na potrzeby ram wykonania Osi Priorytetowej 4 „Środowisko i Zasoby”, nie budzi zastrzeżeń. Wskaźniki te są następujące: Długość sieci kanalizacji sanitarnej, Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem, Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadami, oraz Liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przeciwpowodziowej. Co ważne, wskaźniki pokrywają większość działań, które są planowane do realizacji w ramach osi 4, są w pełni kwantyfikowalne, a przyjęte wartości docelowe mogą zostać osiągnięte z dużym prawdopodobieństwem. Do oszacowania wartości odpowiednich wskaźników przyjęto prawidłową metodologię, której założenia bazują na danych historycznych. Wzięto pod uwagę czynniki takie jak na przykład: wartość przeszłych projektów, tempo osiągania wskaźników oraz koszty jednostkowe. Można również uznać, że przyjęte do monitorowania wskaźniki pozwalają na ocenę efektywności prowadzonych działań mających na celu zwiększenie wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych, jak również ich kompleksowej ochrony. Prawidłowy jest również wybór wskaźnika KEW Liczba podpisanych umów dotyczących projektów z zakresu ochrony przeciwpowodziowej.

W ramach Osi Priorytetowej 5 „Transport”, włączono 2 wskaźniki mające stanowić odniesienie do efektywności realizacji założonych celów. Wskaźniki te są następujące: Całkowita długość przebudowanych, zmodernizowanych dróg (CI 13,14), oraz Całkowita długość przebudowanych, zmodernizowanych, zrewitalizowanych linii kolejowych (CI 12). Założone wartości docelowe są możliwe do osiągnięcia, oszacowane zostały na podstawie poprawnej metodologii, która uwzględniła czynniki otoczenia zewnętrznego mogące mieć potencjalny wpływ na ich osiągnięcie. Do szacowania wartości docelowych wskaźników, zostały przyjęte dane historyczne, długookresowe trendy w rozwoju społeczno-ekonomicznego, jak również zmieniający się popyt.

Dobór wskaźników Osi Priorytetowych 6 i 7; „Infrastruktura Spójności Społecznej” oraz „Infrastruktura Edukacyjna”, nie budzie zastrzeżeń. Odnośnie do Osi Priorytetowej 6 wybrano 2 wskaźniki: Liczba wspartych podmiotów leczniczych oraz Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach; zaś odnośnie do Osi Priorytetowej 7 wybrano 1 wskaźnik: Liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie (CI 35). Założone wskaźniki są możliwe do osiągnięcia, oszacowane zostały na podstawie poprawnej metodologii, która uwzględniła czynniki otoczenia zewnętrznego mogące mieć potencjalny wpływ na osiągnięcie wartości docelowych. Ponadto do szacowania wartości docelowych wskaźników, zostały przyjęte dane historyczne, długookresowe trendy w rozwoju społeczno-ekonomicznym, jak również zmieniający się popyt potencjalny na dobra i usługi oferowane w ramach realizacji celów Osi Priorytetowych 6 i 7. Należy tu również nadmienić, że wskaźniki w ramach Osi Priorytetowych 6 i 7 cechuje wewnętrzna spójność. Działania w ramach tych osi są w stosunku do siebie komplementarne oraz nawzajem się warunkują.

W obszarze Osi Priorytetowej 8 „Rynek Pracy” przyjęto 2 wskaźniki - Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie oraz Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej; dla Osi Priorytetowej 9 „Włączenie Społeczne” 2 wskaźniki - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie oraz Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem; a dla Osi Priorytetowej 10 „Edukacja” 5 wskaźników - Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie, Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie, Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie, Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie oraz Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy. Założone wartości docelowe są możliwe do osiągnięcia, oszacowane zostały na podstawie poprawnej metodologii, która uwzględniła czynniki otoczenia zewnętrznego mogące mieć potencjalny wpływ na osiągnięcie wartości docelowych. Ponadto do szacowania wartości docelowych wskaźników, zostały przyjęte dane historyczne, długookresowe trendy w rozwoju społeczno-ekonomicznym, jak również zmieniający się popyt potencjalny na dobra i usługi oferowane w ramach realizacji celów Osi Priorytetowych 8, 9 oraz 10. Wskaźniki w ramach Osi Priorytetowych 8, 9 oraz 10 cechuje wewnętrzna spójność, a działania są w stosunku do siebie komplementarne. Poprawa dostępu do systemu edukacji, warunkuje wprost pozytywne efekty na rynku pracy, zaś jedno i drugie ma wpływa na ograniczenie wszelkich form wykluczenia o charakterze społecznym oraz ekonomicznym.

Również wskaźniki Osi Priorytetowej 11 „Pomoc Techniczna” nie budzą wątpliwości.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż wskaźniki dobrane do ram wykonania dostarczają odpowiedniej informacji na temat postępów we wdrażaniu i są reprezentatywne dla działań podejmowanych w ramach poszczególnych priorytetów. Dobór wskaźników jest adekwatny, gdyż pozwalają one na dokonanie obiektywnej oceny czy wdrażane działania oraz realizowane inwestycje są spójne z założeniami opisanymi w dokumentach jak np. Europa 2020; oraz pozwalają na rzeczywistą ocenę stopnia ich realizacji. Tym samym dostarczają niezbędnych

informacji odnośnie postępów w obszarach zdefiniowanych, jako kluczowe dla uzyskania zrównoważonego wzrostu oraz rozwoju społeczno-gospodarczego.

Podsumowując, można uznać, że wskaźniki są adekwatne, przejrzyste, nie budzą wątpliwości interpretacyjnych i stanowią wewnętrznę spójną całość. Jednocześnie, przyjęte wartości docelowe są realistyczne, zostały **oparte na wiarygodnych danych i odpowiadają długookresowemu celom rozwojowym**.

d) Ocena źródeł oraz metod generowania danych oraz sposobów służących zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych

W RPO WD 2014-2020 brak jest opisu metod generowania danych, sposobów służących zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych i spójność zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych. Zawarte są natomiast ogólne informacje: „*Monitorowanie i sprawozdawczość przebiegać będzie w sposób systematyczny i terminowo przez cały okres programowania*”.

W ramach analizy ustalono, że część wskaźników produktu będzie liczona przez beneficjentów, natomiast niektóre ze wskaźników będą wyliczane na podstawie danych GUS lub badania ewaluacyjnego zlecanego przez IZ.

W badaniach ewaluacyjnych perspektywy finansowej 2007-2013 podnosi się, że część wskaźników ujętych w Liście wskaźników monitoringowych, nie ma bezpośredniego przełożenia na wskaźniki KSI, przez co zaistniała konieczność tworzenia kluczy przejścia (asocjacji). Wynikała ona przede wszystkim z faktu późniejszego zakończenia prac nad listą wskaźników KSI w stosunku do zakończenia prac nad przyjęciem i zatwierdzeniem RPO WD przez KE. Dodatkowo wskazuje się na następujące okoliczności, które stanowiły utrudnienia w procesie monitorowania:

- brak definicji wskaźników MIR;
- wielość i różnorodność dokumentów zawierających różne listy wskaźników;
- brak w pełni funkcjonalnego narzędzia informatycznego służącego m.in. monitorowaniu i agregacji wartości docelowych wskaźników (LSI);
- mało rozbudowana skala oceny wskaźników ujętych w projektach przez beneficjentów;
- możliwość wprowadzania przez beneficjentów własnych wskaźników w projektach.

Źródła oraz metody gromadzenia danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych zostały wstępnie zaproponowane przez Ewaluatora w ramach wstępnej koncepcji procesu ewaluacji.

REKOMENDACJA: Należy wprowadzić opis systemu informatycznego na potrzeby monitoringu RPO WD 2014-2020, który będzie kompatybilny z systemem krajowym⁴⁰ i będzie zapewniał

⁴⁰ Zgodnie z art. 112 ust. 3, system centralny zapewnia pełną komunikację drogą elektroniczną pomiędzy beneficjentem a właściwą instytucją. Dodatkowo, obsługuje on całościowo procesy od momentu podpisania umowy o dofinansowanie pomiędzy beneficjentem

zasilanie go informacjami w zakresie określonym w odpowiednich wytycznych. System ten powinien gromadzić dane komplementarne do danych zbieranych w ramach centralnego systemu informatycznego SL 2014 oraz zachować kompatybilność z SL 2014. Zakres danych SL 2014 jest w fazie standaryzacji⁴¹. Opracowanie opisu systemu monitorowania i ewaluacji powinno zostać poprzedzone analizą koncepcji teoretycznych dotyczących zarządzania przez cele oraz narzędzi i modeli monitorowania polityk publicznych (analiza polityk publicznych, *balance scorecard*, *Performance Prism*, *Tableau de Bord*, *Developmental Evaluation*).

Na etapie Uszczegółowienia programu rekomenduje się opracowanie materiału pomocniczego skierowanego do beneficjentów RPO - metodologii szacowania wartości wskaźników wybranych do projektów⁴². Przygotowanie systemu wskaźników na poziomie IZ powinno się zakończyć przed ogłoszeniem pierwszego konkursu. Należy umożliwić beneficjentom wybór tylko takich wskaźników, które dotyczą ich typu projektu, a także należy powiązać ze sobą wybór wskaźnika produktu z wyborem wskaźnika rezultatu. Nastąpić powinno zawężenie możliwości wyboru wskaźników w systemie informatycznym tylko do tych, które dotyczą danego działania, czy wręcz typu projektu. W ramach organizacji systemu informatycznego zasadne będzie ujednoczenie sposobu nadawania numeracji wskaźników – również w odniesieniu do kategorii interwencji (w sposób analogiczny jak w przypadku KSI).

e) Potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji

Sprawny system monitorowania i ewaluacji jest podstawowym warunkiem realizacji zasady zorientowania polityki spójności na rezultaty i jako taki powinien być przedmiotem szczególnego zainteresowania w ramach procesu ewaluacji *ex-ante* programów operacyjnych. W ramach przyszłej perspektywy finansowej nastąpiły zmiany dotyczące podejścia do programowania polityki rozwoju. Najważniejsze z nich, mające jednocześnie wpływ na system monitorowania i ewaluacji, w tym w szczególności na formułowanie celów dokumentów strategicznych, to silniejsza orientacja na osiągnięcie rezultatów i podejście zintegrowane, zmiana logiki interwencji publicznej oraz wprowadzenie rozliczania z osiągnięcia zamierzonych efektów (ang. *performance framework*)⁴³.

Na wskaźniki rezultatu mają wpływ zarówno podjęta interwencja publiczna, jak i czynniki zewnętrzne. W takim przypadku bardzo trudne staje się oddzielenie (wyłącznie na podstawie systemu monitorowania) efektów interwencji od czynników zewnętrznych. Oszacowanie efektów netto interwencji w takim przypadku należy do ewaluacji, stąd w dokumencie KE podkreśla się również znaczenie tzw. ewaluacji opartych na sytuacji kontrfaktycznej tj.

a właściwą instytucją udzielającą wsparcia (w zakresie wniosków o dofinansowanie i procesu oceny projektów gromadzi jedynie minimalny zakres informacji, tak jak to ma miejsce w systemie dla perspektywy 2007-2013).

⁴¹ Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

⁴² Przykładem takiego materiału jest Przewodnik po wskaźnikach Załącznik nr 2 do Wytycznych dla Wnioskodawców poddziałania 2.1.2. Szczecin, sierpień 2009 opracowany na potrzeby RPO WZ 2007-2013.

⁴³ Por. Outcome Indicators And Targets. Towards a New System of Monitoring and Evaluation in EU Cohesion Policy. Revised version. High Level Group Reflecting on Future Cohesion Policy, June 2011.

porównania osiągniętych rezultatów z szacowanymi rezultatami, które mogłyby się pojawić pomimo braku interwencji⁴⁴.

Zgodnie z Szablonem programu operacyjnego, w programie powinien zostać opisany ogólny system umożliwiający rejestrowanie, przechowywanie i zgłaszanie informacji statystycznych na temat realizacji programu niezbędnych do celów monitorowania (**system monitorowania i ewaluacji programu**). W rozdziale *System instytucji zaangażowanych w realizację Programu* znajduje się opis Systemu monitorowania i sprawozdawczości RPO WD 2014-2020. Opisany został również system ewaluacji programu. Podstawę dla tego procesu stanowią będą w szczególności wskaźniki produktu i wskaźniki finansowe. W Sekcji zawarta została ogólna informacja nt. komitetu monitorującego. W RPO wskazuje się, że ewaluacje będą finansowane z budżetu Pomocy Technicznej RPO i budżetu Województwa Dolnośląskiego. W zakresie sprawozdawczości brak opisu sposobu realizacji przez IZ określonych w art. 40, 44, 46, 101 i 102 rozporządzenia ogólnego.

Opracowanie ram dla monitorowania i ewaluacji regionalnego programu operacyjnego obarczone jest w chwili obecnej niepewnością wynikającą z braku przesądzeń, co do rozwiązań systemowych na wyższych poziomach realizacji polityki spójności (trwające konsultacje projektu Umowy Partnerstwa). W opisie Systemu monitoringu należy dodać, zgodnie z *Szablonem projektu programu...*, że system monitorowania postępu rzeczowego projektów oparty będzie przede wszystkim o wskaźniki z listy WLWK opracowanej przez MIR, które uwzględniają wskaźniki KE, tj. *Common Indicators*. System monitorowania i ewaluacji powinien składać się z następujących podsystemów: celów, wskaźników, podsystemu sprawozdawczego, informatycznego, analizy danych, ewaluacji⁴⁵. Należy wprowadzić zapisy stanowiący, że monitorowanie będzie przebiegało na wszystkich poziomach instytucjonalnych wdrażania Programu. Wyróżnia się trzy poziomy monitorowania w ramach Programu: beneficjent, instytucja zarządzająca lub instytucja, do której IZ delegowała zadania oraz Komitet Monitorujący. Za monitorowanie RPO WD 2014-2020 odpowiedzialna będzie Instytucja Zarządzająca RPO WD 2014-2020 oraz Komitet Monitorujący. Należy wskazać, że sposób realizacji obowiązki Instytucji Zarządzającej w zakresie sprawozdawczości określonych w art. 40, 44, 46, 101 i 102 rozporządzenia ogólnego zostanie określony na etapie Uszczegółowienia programu.

W RPO WD 2014-2020 w obszarze systemu monitorowania i ewaluacji brak jest opisu realizacji badań zaawansowanych metodologicznie badań ewaluacyjnych przeprowadzanych m.in. za pomocą metod kontrfaktycznych. Zgodnie z wytycznymi do procesu monitorowania i ewaluacji programu, w okresie wdrożenia programu należy zapewnić, aby zostało zrealizowane przynajmniej jedno badanie ewaluacyjne z wykorzystaniem metody kontrfaktycznej⁴⁶.

⁴⁴ Por. Projektowanie i zlecenie ewaluacji wpływu opartych na sytuacji kontrfaktycznej Praktyczne wytyczne dla Instytucji Zarządzających EFS, Wytyczne DG EMPL, 2012

⁴⁵ Por. Ocena funkcjonowania systemu monitorowania RPO WŁ Raport końcowy, EGO s.c., 2012 na zlecenie UM WŁ

⁴⁶ „At least once during the programming period, an evaluation shall assess how support from the CSF Funds has contributed to the objectives of each priority. Impact evaluations evaluations using theory based approaches approaches or counterfactual methods are appropriate tools”. Źródło: The Programming Period 2014-2020. Guidance Document On Monitoring And Evaluation – European Regional Development Fund And Cohesion Fund – Concepts and Recommendations, kwiecień 2013

W projekcie Planu Ewaluacji RPO WD 2014-2020 ujęte zostało przedmiotowe wymaganie. Poniżej zidentyfikowano ryzyka skutecznej realizacji procesu ewaluacji, w tym z wykorzystaniem metod kontrfaktycznych⁴⁷:

		PRAWDOPODOBIENSTWO RYZYKA			
		1	2	3	4
Waga ryzyka	4				Ograniczone kompetencje osób zlecających i realizujących badania kontrfaktyczne (możliwe pole do szerokiej interpretacji)
	3		Brak strategicznego planowania w zakresie dostępu do danych na potrzeby badań kontrfaktycznych (w tym danych ze statystyk publicznych)	Luka informacyjna (brak pełnej diagnozy – ograniczona użyteczność wyników)	
	2		Potraktowanie metod kontrfaktycznych jako przejściowej metody		
	1				

Źródło: Opracowanie własne

Waga ryzyka została oznaczona w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza bardzo duże zagrożenie dla realizacji badania.

Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka zostało określone w skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza bardzo duże prawdopodobieństwo wystąpienia.

⁴⁷ Por. Trzeciński R. Wykorzystanie metod kontrfaktycznych w badaniach ewaluacyjnych Międzyregionalna konferencja ewaluacyjna: „Ewaluacja programów operacyjnych – wyzwania, inspiracje, przyszłość”, Toruń 2013 oraz Trzeciński R. Wykorzystanie techniki propensity score matching w badaniach ewaluacyjnych, PARP, Warszawa 2012.

Etap ewaluacji*	Przewidywane ryzyko	Środki zaradcze	Waga Ryzyka	Prawdopodobieństwo wystąpienia
1. Zaplanowanie ewaluacji	Luka informacyjna (brak pełnej diagnozy – ograniczona użyteczność wyników) Braki w danych w systemie SIMIK, Niewłaściwy dobór woj. referencyjnego	Wykorzystanie metodologii uzupełniania braków danych Weryfikacja woj. referencyjnego pod względem kluczowych czynników		
1. Zaplanowanie ewaluacji i 5. Rekomendacje i wykorzystanie wyników ewaluacji	Ograniczone kompetencje osób zlecających i realizujących badania kontrfaktyczne (możliwe pole do szerokiej interpretacji)	Właściwe kryteria oceny i wyboru podmiotów świadczących usługi ewaluacyjne promujących podmioty posiadające potencjał kadrowy i doświadczenie w realizacji dużych projektów ewaluacyjnych Okresowe szkolenia JE wyodrębnionej w strukturze UM		
1. Zaplanowanie ewaluacji	Brak strategicznego planowania w zakresie dostępu do danych na potrzeby badań kontrfaktycznych (w tym danych ze statystyk publicznych)	Zbieranie dodatkowych danych od wnioskodawców i beneficjentów na potrzeby stworzenia grupy kontrolnej Okresowe monitorowanie dostępności statystyk publicznych		
1. Zaplanowanie ewaluacji, 2. Zbieranie danych, 3. Analiza wyników	Potraktowanie metod kontrfaktycznych jako przejściowej metody	Ujęcie w zaawansowanych metodologicznie badań ewaluacyjnych przeprowadzanych m.in. za pomocą metod kontrfaktycznych w Planie ewaluacji Zapewnienie odpowiedniego terminu i okresu realizacji badania co organicznie wysokie koszty finansowe oraz długi czas realizacji Okresowe szkolenia JE wyodrębnionej w strukturze UM		

*Etapy ewaluacji: 1. Zaplanowanie ewaluacji, 2. Zbieranie danych, 3. Analiza wyników, 4. Raportowanie, 5. Rekomendacje i wykorzystanie wyników ewaluacji

Źródło: Opracowanie własne

f) Ocena założeń programu pod kątem realizacji zasady *evidence based policy*

Praktycznym sposobem na urzeczywistnienie zasady *evidence based policy* jest wprowadzenie analizy polityk publicznych jako stałego systemu programowania i realizacji interwencji władz samorządowych. Celem realizacji analizy polityk jest określenie, które z różnych rozwiązań/alternatywnych modeli wdrażania polityki ma największe szanse na osiągnięcie zakładanych celów⁴⁸. Jak zauważa Jarosław Górniak i Stanisław Mazur (2011) istniejący w Polsce system ewaluacji stanowi dobrą podstawę do tworzenia takich właśnie rozwiązań⁴⁹.

Za przejaw integracji monitoringu i ewaluacji można uznać również fakt umieszczenia w RPO wskaźników oddziaływania (wskaźników rezultatu strategicznego i rezultatu długoterminowego). Ich zmierzenie w wielu przypadkach będzie wymagało prowadzenia dedykowanych badań. Zatem weryfikacja założonej teorii zmiany będzie wymagała danych monitoringowych na poziomie produktów i rezultatów oraz ewaluacji na poziomie oddziaływań. Zakłada się, że wskaźniki na poziomie oddziaływania będą badane poprzez system monitorowania lub badania IZ, zatem cele osi będą mierzone poprzez dane z badań i analiz i zasada *evidence based policy* będzie realizowana.

g) Zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny system monitorowania i ewaluacji

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 rozporządzenia ogólne, IZ zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania. Realizacja przez poszczególne jednostki funkcji IP powoduje zwiększenie ilości zadań związanych z procesami programowania, zarządzania i wdrażania RPO, ale również monitorowania i ewaluacji. W związku z tym należy zwrócić szczególną uwagę na jakość wykonywanych funkcji. Konieczne staje się wsparcie instytucjonalne instytucji i jednostek zaangażowanych w te procesy w zakresie zatrudnienia odpowiednio wykwalifikowanego personelu, szkoleń pracowników, wyposażenia w niezbędny sprzęt (szczególnie komputerowy), organizacji i obsługi Komitetów Monitorujących. W RPO WD 2014-2020 przewidziane zostało wsparcie procesu ewaluacji w ramach środków PT (OP11).

W projekcie RPO WD 2014-2020 brak opisu potencjału kadrowego i organizacyjnego Jednostki Ewaluacyjnej (JE) wyodrębnionej na poziomie regionu. Potencjał instytucjonalny nie został potwierdzony danymi liczbowymi. W ramach badania ustalono, że za ewaluację komponentu regionalnego PO KL oraz RPO WD 2007-2013 odpowiada Departament Funduszy Europejskich w UM WD, pełniący funkcję JE⁵⁰.

REKOMENDACJA: Rekomenduje się uszczegółowienie zadań JE na poziomie realizacji konkretnych funkcji, jakie pracownicy JE będą pełnić w różnych etapach realizacji procesu

⁴⁸ Nagel, Stuart S., ed. (1999). *Policy Analysis Methods*. New Science Publishers

⁴⁹ Górniak, J. Mazur, S. (2011) *Analiza polityk publicznych i programowanie w obszarze strategii rozwoju w* Górniak, J. Mazur, S/ red./ *System zarządzania rozwojem Polski*, MIR.

⁵⁰ Por. Zarządzenie Nr 19/2013 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań Departamentu Funduszy Europejskich, zmienione zarządzeniem nr 61/2013 z dnia 2 września 2013 r.

ewaluacji, m.in. uczestnictwo w wyborze tematów na badania ewaluacyjne, organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych dla ewaluacji, upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji itp. Należałoby również uzupełnić opis o ew. plany w zakresie przeprowadzania szkoleń i innych inicjatyw mających na celu rozwój kompetencji pracowników JE, w zakresie m.in. metodologii badań ewaluacyjnych. Biorąc pod uwagę rozszerzenie wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu zapewne konieczne będzie rozszerzenie zespołu zajmującego się ewaluacją wobec zasobów pełniących podobne funkcje w poprzednim okresie programowania.

W okresie przejściowym pomiędzy zamykaniem RPO WD 2007-2013 i wdrożeniem RPO WD 2014-2020 można spodziewać się zwiększenia zadań związanych z sprawozdawczością RPO WD 2007-2013. Z punktu widzenia efektywności przygotowania przyszłego okresu programowania, wydaje się, iż najefektywniejszym rozwiązaniem będzie dostosowanie już istniejących struktur do wdrażania funduszy z perspektywy 2014-2020.

REKOMENDACJA: W okresie przejściowym przed wdrożeniem nowego programu regionalnego należy zapewnić utrzymanie niezbędnych zasobów ludzkich oraz stworzenie warunków sprzyjających skutecznemu wykonywaniu obowiązków związanych z monitorowaniem i ewaluacją RPO.

V. WNIOSKI I REKOMENDACJE

LP	WNIOSKI	REKOMENDACJE ODNOŚĄCE SIĘ DO WERSJI RPO WD 2014-2020 Z LISTOPADA 2014R.
PYTANIE EWALUACYJNE B		
1	Struktura tematyczna celów i priorytetów jest poprawna. Ujęte w niej obszary rzeczywiście wymagają podjęcia odpowiednio sprofilowanych działań finansowanych ze źródeł publicznych. Każdy z obszarów interwencji odzwierciedlony poprzez osie priorytetowe charakteryzuje się jednakże odmienną specyfiką w zakresie kosztochłonności i zdolności absorpcyjnej, a co za tym idzie – wymaga różnej skali interwencji finansowej potrzebnej do osiągnięcia rezultatów, które byłyby zauważalne i rzeczywiście wpływały na rozwój regionu. Poziom generalizacji regionalnych programów operacyjnych, determinowany kształtem szablonu opracowanego przez Komisję Europejską, znacznie utrudnia wiarygodne określenie kosztochłonności i chłonności poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, a tym samym adekwatne uwzględnienie tych kategorii w szacowaniu wartości wskaźników monitoringu. To z kolei utrudnia pełną ocenę alokacji środków finansowych i określenie w pełni wiarygodnych rezultatów interwencji finansowej.	Sugeruje się: 1) przeprowadzenie – na etapie opracowywania programu lub uszczegółowienia RPO WD 2014-2020 – analizy kosztochłonności typów przedsięwzięć planowanych w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, także w kontekście realności osiągnięcia założonych wartości docelowych wskaźników (uwzględnienie kosztów jednostkowych wskaźników); 2) określenie stopnia nasycenia inwestycjami w stosunku do potrzeb w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych ujętych w RPO WD 2014-2020. Pozwoli to na stwierdzenie, w jakim wymiarze możliwe jest osiągnięcie zakładanych celów oraz czy nie istnieje ryzyko przeinwestowania w danym obszarze i związane z nim ryzyko ponoszenia kosztów utrzymania niepotrzebnych inwestycji. Alokacje nie mogą przekraczać barier absorpcyjnych. Wspomniana analiza umożliwiłaby dostosowanie uszczegółowienia

LP	WNIOSKI	REKOMENDACJE ODNOŚĄCE SIĘ DO WERSJI RPO WD 2014-2020 Z LISTOPADA 2014R.
		Programu do skonstruowanego na poziomie RPO WD 2014-2020 tematycznego podziału środków determinującego wartości wskaźników monitoringu.
2	W zakresie powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi obszarami regionu mamy do czynienia z relacjami jakie charakteryzują gospodarkę opartą na wiedzy, gdzie metropolia w większym stopniu połączona jest zależnościami z gospodarką ponadregionalną czy nawet globalną, koncentrując się na niematerialnych przepływach informacji, technologii. Otoczenie metropolii jest dostarczycielem zasobów rekreacyjno-środowiskowych, siły roboczej, z kolei miasto oferuje usługi wyższego rzędu, a przede wszystkim dochody z pracy. W tej sytuacji należy postawić pytanie, czy są szanse na zaistnienie silniejszych komplementarnych relacji pomiędzy ośrodkiem wrocławskim a peryferiami – relacji, które mogłyby zdynamizować rozwój obszarów peryferyjnych. Silniejsze zależności, wydają się być na dzień dzisiejszy wysoce dyskusyjne ze względu na duże różnice funkcjonalne. Przykładowo monokulturowy i stosunkowo zamknięty charakter Legnicko-Głogowskiego Okręgu Przemysłowego, obszar transgraniczny zorientowany na kontakty gospodarcze ze stroną niemiecką nie stwarzają dużych szans na intensyfikację wspomnianych relacji, co stanowi barierę dla oddziaływania Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego na rozwój peryferii.	W związku z tym warto zastanowić się nad wprowadzeniem zapisów dotyczących inicjowania zmian o charakterze strukturalnym i transportowym pomiędzy subregionalnymi ośrodkami miejskimi a metropolią wrocławską, które stwarzałyby szansę głębszych interakcji z ośrodkiem wrocławskim. Przez zmiany strukturalne należy rozumieć stymulowanie lokowania inwestycji w zakresie obsługi firm i informatyki w subregionalnych ośrodkach miejskich województwa. Tego typu usługi mogą być świadczone na odległość przy jednoczesnym dyskontowaniu niższego kosztu siły roboczej. Powyższe zapisy mogłyby zostać ujęte w części poświęconej terytorializacji Programu lub w jego uszczegółowieniu.
3	Biorąc pod uwagę niekorzystne uwarunkowania dla rozwoju energetyki wiatrowej (jedynie 25% powierzchni województwa) oraz negatywne oddziaływania na wiele komponentów środowiska, w tym na zdrowie człowieka, krajobraz, zwierzęta, proponuje się rezygnację ze wsparcia dla energetyki wiatrowej w ramach RPO WD 2014-2020. W ramach PI 3.1 Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych należy zrezygnować ze wsparcia dla energetyki	Kierunek wsparcia PI 3.1: Istniejący zapis: „Wsparciem objęte będą przedsięwzięcia polegające na budowie oraz modernizacji (w tym zakup niezbędnych

LP	WNIOSKI	REKOMENDACJE ODNOŚZĄCE SIĘ DO WERSJI RPO WD 2014-2020 Z LISTOPADA 2014R.
	wiatrowej.	urządzeń) infrastruktury służącej wytwarzaniu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, np.: energii spadku wody, energii słonecznej, energii wiatru, energii geotermalnej i biopaliw (biogaz, biomasa, bioolej), mające na celu produkcję energii elektrycznej i/lub ciepłej wraz z podłączeniem tych źródeł do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej. W ramach priorytetu finansowana będzie również infrastruktura służąca do odbioru wytworzonej energii.” Propozycja zapisu: „Wsparciem objęte będą przedsięwzięcia polegające na budowie oraz modernizacji (w tym zakup niezbędnych urządzeń) infrastruktury służącej wytwarzaniu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, np.: energii spadku wody, energii słonecznej, energii geotermalnej i biopaliw (biogaz, biomasa, bioolej), mające na celu produkcję energii elektrycznej i/lub ciepłej wraz z podłączeniem tych źródeł do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej. W ramach priorytetu finansowana będzie również infrastruktura służąca do odbioru wytworzonej energii.”

LP	WNIOSKI	REKOMENDACJE ODNOŚĄCE SIĘ DO WERSJI RPO WD 2014-2020 Z LISTOPADA 2014R.
4	Spalanie biomasy powoduje większą emisję pyłu zawieszonego niż w przypadku stosowania innych, tradycyjnych paliw stałych. Zatem zastosowanie biomasy przyczyniać się będzie do wzrostu zanieczyszczeń powietrza. Biomasa może być stosowana w dużych obiektach energetycznego spalania paliw, gdyż można tam zastosować wysokosprawne odpylanie gazów odlotowych. Natomiast w małych obiektach (np. kotłownie osiedlowe, czy indywidualne instalacje grzewcze) wysokosprawne odpylanie spalin jest nieefektywne ekonomicznie lub niemożliwe technicznie.	Ograniczenie wsparcia dla energii z biomasy tylko do dużych obiektów energetycznego spalania paliw. Propozycja zmian: Preferowanie w kryteriach wyboru projektów spalania biomasy wyłącznie w dużych obiektach energetycznego spalania paliw.
PYTANIE EWALUACYJNE D		
1	Enumerację obszarów dedykowanych zasadzie zrównoważonego rozwoju należy uznać za wyczerpującą choć zbyt ogólną.	Zaleca się uzupełnienie opisu sposobu wdrażania zasady poprzez wskazanie konkretnych Priorytetów Inwestycyjnych, w ramach, których zasada będzie realizowana łącznie ze wskazaniem tych PI (infrastrukturalnych), w których kryterium przynajmniej neutralnego wpływu będzie miało charakter kryterium dostępu. Zaleca się również zestawienie informacji finansowych dotyczących udziału alokacji przeznaczonej na realizację enumerowanych PI, realizujących w sposób pozytywny bądź neutralny cele zasady zrównoważonego rozwoju w ogóle alokacji Programu.

LP	WNIOSKI	REKOMENDACJE ODNOŚĄCE SIĘ DO WERSJI RPO WD 2014-2020 Z LISTOPADA 2014R.
2	Nie wskazano sposobów monitorowania, ewaluacji i kontroli wdrażania celów zasady równości szans i niedyskryminacji oraz nie określono, w jaki sposób wnioski z monitoringu i ewaluacji wpłyną na korektę założeń.	Zaleca się zestawienie Priorytetów Inwestycyjnych realizujących zasadę równości szans i niedyskryminacji zarówno w ujęciu pozytywnym jak i neutralnym.
PYTANIE EWALUACYJNE E		
1	Niepełny opis systemu realizacji, przede wszystkim w zakresie jednostek mających uczestniczyć w systemie wdrażania i kontrolowania programu, a przede wszystkim brak wskazania zadań i procedur w zakresie funkcjonowania Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczącej, Instytucji Audytowej i Instytucji Certyfikującej uniemożliwia pełną ocenę systemu.	Rekomenduje się uszczegółowienie systemu wdrażania przy uwzględnieniu zasady dekoncentracji (polegającej na rozdzieleniu funkcji bezpośredniego wdrażania RPO WD w ramach Urzędu Marszałkowskiego), i zasady decentralizacji (polegającej na przeniesieniu funkcji bezpośredniego wdrażania RPO WD do jednostek zewnętrznych w stosunku do Urzędu Marszałkowskiego)
PYTANIE EWALUACYJNE F		
1	W projekcie RPO WD 2014-2020 brak jest opisu potencjału kadrowego i organizacyjnego Jednostki Ewaluacyjnej wyodrębnionej na poziomie regionu. Potencjał instytucjonalny nie został potwierdzony danymi liczbowymi.	Rekomenduje się uszczegółowienie zadań JE na poziomie realizacji konkretnych funkcji, jakie pracownicy JE będą pełnić w różnych etapach realizacji procesu ewaluacji, m.in. uczestnictwo w wyborze tematów na badania ewaluacyjne, organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych dla ewaluacji, upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji itp. Należałoby również uzupełnić opis o ew. plany w

LP	WNIOSKI	REKOMENDACJE ODNOŚĄCE SIĘ DO WERSJI RPO WD 2014-2020 Z LISTOPADA 2014R.
		zakresie przeprowadzania szkoleń i innych inicjatyw mających na celu rozwój kompetencji pracowników JE, w zakresie m.in. metodologii badań ewaluacyjnych. Biorąc pod uwagę rozszerzenie wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu zapewne konieczne będzie rozszerzenie zespołu zajmującego się ewaluacją wobec zasobów pełniących podobne funkcje w poprzednim okresie programowania.
2	W okresie przejściowym pomiędzy zamykaniem RPO WD 2007-2013 i wdrożeniem RPO WD 2014-2020 można spodziewać się zwiększenia zadań związanych ze sprawozdawczością RPO WD 2007-2013.	W okresie przejściowym przed wdrożeniem programu na lata 2014+ należy zapewnić utrzymanie niezbędnych zasobów ludzkich oraz stworzenie warunków sprzyjających skutecznemu wykonywaniu obowiązków związanych z monitorowaniem i ewaluacją RPO. Należy dokonać przeglądu procedur pod kątem podziału zadań w ramach istniejących zasobów kadry i wprowadzić odpowiednie zapisy do zakresów obowiązków.

VI. ANEKSY

ANEKS 1. OPIS ZAKRESU I SPOSOBU UWZGLĘDNIANIA W PROGRAMIE OPERACYJNYM WNIOSKÓW I REKOMENDACJI

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
1	Pewne wątpliwości budzi objętość diagnozy (około 60 na 243 stron), w szczególności w sytuacji, gdy relatywnie szczegółowa diagnoza sytuacji w województwie dolnośląskim została przedstawiona już w SRWD 2020. Warto zatem rozważyć pozostawienie w tekście Programu możliwie syntetycznej prezentacji potencjałów i wyzwań w poszczególnych blokach tematycznych i przesunięcie pozostałej treści części diagnostycznej do aneksu RPO WD 2014-2020. Takie działanie znacząco zwiększyłyby czytelność Programu.	Rekomendacja Ewaluatora została uwzględniona w całości poprzez umieszczenie odniesień w tabeli „Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych”
2	Część danych statystycznych można zaktualizować do roku 2012 (uwaga odnosi się do danych głównego urzędu statystycznego). Są to następujące dane: • Liczba zarejestrowanych samochodów osobowych (str. 234), • Liczba wypadków drogowych (str. 234), • Długość eksploatowanych linii kolejowych (str. 235), • Gęstość sieci linii kolejowych (str. 235), • Długość linii zelektryfikowanych (str. 236), • Wskaźnik przyrostu naturalnego (str. 240), • Przeciętne trwanie życia (str. 238), • Liczba przedszkoli (str. 238). Ponadto zgodnie z uwagą na etapie konsultacji społecznych zaktualizować należy dane dotyczące oceny jakości powietrza (str. 226) oraz PKB w regionie (str.204).	Nie uwzględniono

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
3	Dane procentowe w obszarze Rynku pracy, które dotyczą współczynnika aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia i stopy bezrobocia, powinny być podawane wg metodologii BAEL, co pozwoliłoby na uchwycenie tzw. „szarej strefy”. Dane te są uważane za bardziej wiarygodne w porównaniu z danymi ewidencyjnymi z Urzędów Pracy.	Nie uwzględniono
4	W dalszych etapach prac należy zaprezentować w Programie listę OSI, która łącznie z zapisami dotyczącymi terytorializacji celów i działań w ramach RPO WD 2014-2020 stworzy czytelny obraz zorientowanej przestrzennie interwencji finansowej.	Nie uwzględniono
5	Część z wylistowanych potencjałów i wyzwań w poszczególnych obszarach części diagnostycznej nie wynika bezpośrednio z tekstu diagnozy. Należą do nich: 1. Potencjały takie, jak kosztowo-efektywne łańcuchy dostaw w silnych branżach: motoryzacyjnej, RTV i AGD (dyfuzja wiedzy), stosunkowo duża koncentracja inwestycji zagranicznych, czy znaczny udział firm w branży średnio-wysokich i wysokich technologii w strukturze gospodarczej w porównaniu do sytuacji na poziomie kraju (Obszar Przedsiębiorstwa i innowacje) nie mają bezpośredniego odniesienia do tekstu diagnozy w tym obszarze; 2. Potencjał Zróżnicowane warunki przyrodnicze sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki, w tym turystyki aktywnej i uzdrowiskowej (Obszar Przedsiębiorstwa i innowacje) pasuje bardziej do obszaru Środowisko i zasoby; 3. Ostatni z przytoczonych potencjałów w obszarze Transportu dotyczy rzeki Odry i realizacji Programu dla Odry – 2006, który przewiduje szereg działań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, transportu rzecznoego, czy poprawy jakości wody. Nigdzie w diagnozie nie odniesiono się do transportu wodnego, podobnie jak do transportu intermodalnego, lotniczego i zbiorowego, które wydają się być obszarami istotnymi dla Dolnego Śląska w perspektywie do 2020 roku. Problemy z tego obszaru realizowane będą z poziomu krajowego, co powinno nadmienione w dokumencie; 4. Dwa wyzwania związane ze stworzeniem większej ilości żłobków oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3 oraz dostosowaniem wolnych lokali do opieki nad małymi dziećmi, remont, przebudowa i dofinansowanie żłobków (obszar Infrastruktura społeczna) nie wynikają bezpośrednio z zapisów w obszarze infrastruktury społecznej (zagadnienie pojawia się w infrastrukturze edukacyjnej); 5. W wyzwaniach podsumowujących część diagnozy poświęconą infrastrukturze spójności społecznej słusznie wpisano „zwiększenie zasobów kadrowych (m.in. lekarzy oraz pomocniczego	Uwzględniono potencjały 3 i 5

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	personelu medycznego)..”. Wyzwanie to jednak nie wynika z treści diagnozy. Nie ma też swojego bezpośredniego nawiązania w części programowej. Jeśli wyzwanie będzie realizowane z poziomu krajowego, należy taką informację zawrzeć w tekście diagnozy. Wymienione potencjały i wyzwania według Ewaluatora są aktualne i istotne dla regionu, dlatego proponuje się uzupełnienie tekstu diagnozy w tym zakresie.	
6	W treści diagnozy autorzy słusznie wskazali, iż południową część województwa wyróżnia wysoki stopień wyposażenia w infrastrukturę uzdrowiskową. Wypunktowano, iż na Dolnym Śląsku znajduje się najwięcej w Polsce szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów. Zagadnienie to jednak nie zostało dostatecznie rozwinięte ani zaznaczone w obszarze potencjałów i wyzwań rozwojowych.	Uwzględniono w załączniku „ Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów/sektorów objętych programem
7	Przeprowadzenie symulacji wzrostu koncentracji finansowej poprzez przesunięcia funduszy z osi priorytetowej Rynek pracy do osi Edukacja. Rynek pracy to podaż chętnych do podjęcia pracy oraz popyt na nią. Kwestia popytu na pracę adresowana jest horyzontalnie na poziomie całego Programu poprzez dążenie do dynamizacji rozwoju regionu i związany z tym wzrost zapotrzebowania na siłę roboczą. Z kolei podaż pracy i jej strukturalne do-stosowanie do popytu zdecydowanie bardziej efektywnie mogą być adresowane na poziomie osi priorytetowej Edukacja. Działania podejmowane w obszarze tej osi – przede wszystkim poprzez kształtowanie szkolnictwa zawodowego oraz ustawiczną edukację- mogą mieć wpływ na dostosowanie strukturalne pomiędzy zapotrzebowaniem na pracę a kwalifikacjami osób zainteresowanych jej podjęciem. Tego typu interwencja ma kluczowe znaczenie dla poprawy sytuacji na rynku pracy, gdzie często wymagania pracodawców mijają się z umiejętnościami potencjalnych pracowników. Zaniedbanie systemu szkolnictwa zawodowego w ciągu ostatnich kilkunastu lat wymaga wyraźnego skoncentrowania działania w tym zakresie. Jest to jeden z najważniejszych warunków poprawy sytuacji na rynku pracy związany z jego podażową stroną. Ponadto, mając m.in. na uwadze sugestie zaprezentowane w opracowaniu Komisji Europejskiej pn. Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020, wskazujące na ciągle znaczące deficyty w zakresie infrastruktury transportowej w polskich regionach, należy dążyć do maksymalizacji wydatków w zakresie usprawnienia połączeń transportowych – drogowych i kolejowych. Sugeruje się, aby dążyć do renegotiacji ring fencing’ów tak, aby nadmierne (w kontekście poziomu rozwoju polskich regionów) alokacje na gospodarkę niskoemisyjną zostały przesunięte na wydatki w ramach	Nie uwzględniono

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	osi priorytetowej Transport. Minimalna wysokość środków asygnowanych na infrastrukturę transportową winna wynosić 1,7% PKB (tyle ile w obecnej perspektywie finansowej). Powyższa rekomendacja podyktowana jest wysoką kosztownością tego typu infrastruktury, ale przede wszystkim jej kluczowym znaczeniem dla spójności terytorialnej województwa. W nawiązaniu do powyższego warto rozważyć - na etapie opracowywania Programu lub uszczegółowienia RPO WD 2014-2020 – analizy kosztowności typów przedsięwzięć planowanych w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, także w kontekście realności osiągnięcia założonych wartości docelowych wskaźników (uwzględnienie kosztów jednostkowych wskaźników).	
8	Na dalszym etapie prac nad RPO WD po wytyczeniu OSI zgodnych z wymogami centralnymi oraz uzgodnieniu z nimi głównych obszarów wsparcia sugeruje się określenie w formie tabelarycznej głównych kierunków wsparcia poszczególnych OSI w podziale na osie priorytetowe lub priorytety inwestycyjne. Wydaje się, że dobrym punktem wyjścia może być tu zdyskontowanie tabeli 1 Realizacja celów rozwoju w obszarach interwencji wypracowana na podstawie ankiet rozesłanych do powiatów województwa zawartej w SRWD 2020. Brak właściwego uprzedzenia Programu nie wpisuje się w postulaty formułowane na szczelnie UE, gdzie silnie podnoszona jest kwestia spójności terytorialnej rozumianej nie tylko jako wspieranie obszarów problemowych, ale przede wszystkim jako stymulowanie potencjałów terytoriów i powiązań funkcjonalnych między nimi.	Uwzględniona częściowo
9	W zakresie powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi obszarami regionu mamy do czynienia z relacjami jakie charakteryzują gospodarkę opartą na wiedzy, gdzie metropolia w większym stopniu połączona jest zależnościami z gospodarką ponadregionalną czy nawet globalną, koncentrując się na niematerialnych przepływach informacji, technologii. Otoczenie metropolii jest dostarczycielem zasobów rekreacyjno-środowiskowych, siły roboczej, z kolei miasto oferuje usługi wyższego rzędu, a przede wszystkim dochody z pracy. W tej sytuacji należy postawić pytanie, czy są szanse na zaistnienie silniejszych komplementarnych relacji pomiędzy ośrodkiem wrocławskim a peryferiami – relacji, które mogłyby zdynamizować rozwój obszarów peryferyjnych. Silniejsze zależności, wydają się być na dzień dzisiejszy wysoce dyskusyjne ze względu na duże różnice funkcjonalne. Przykładowo monokulturowy i stosunkowo zamknięty charakter Legnicko-Głogowskiego Okręgu Przemysłowego, obszar transgraniczny zorientowany na kontakty gospodarcze ze stroną niemiecką nie stwarzają dużych szans na intensyfikację wspomnianych relacji, co stanowi barierę dla oddziaływania Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego na rozwój	Nie uwzględniono

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	peryferii. W związku z tym warto zastanowić się nad wprowadzeniem zapisów dotyczących inicjowania zmian o charakterze strukturalnym i transportowym pomiędzy subregionalnymi ośrodkami miejskimi a metropolią wrocławską, które stwarzałyby szansę głębszych interakcji z ośrodkiem wrocławskim. Przez zmiany strukturalne należy rozumieć stymulowanie lokowania inwestycji w zakresie obsługi firm i informatyki w subregionalnych ośrodkach miejskich województwa. Tego typu usługi mogą być świadczone na odległość przy jednoczesnym dyskontowaniu niższego kosztu siły roboczej. Powyższe zapisy mogłyby zostać ujęte w części poświęconej terytorializacji Programu lub w jego uszczegółowieniu.	
10	Sugeruje się negocjacje przez Zamawiającego zapisów linii demarkacyjnej w celu możliwości wspierania w RPO WD rozwoju międzynarodowych regionalnych portów lotniczych jako wsparcia uzupełniającego finansowanie z poziomu krajowego.	Nie uwzględniono
11	W ramach Priorytetu inwestycyjnego 2.1 (E-usługi publiczne) sugeruje się uwzględnienie w grupie potencjalnych beneficjentów instytucji wchodzących w skład wymiaru sprawiedliwości zlokalizowanych i funkcjonujących na rzecz regionu.	Uzupełniono o zapis "jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej – dla projektów o zasięgu regionalnym"
12	Sugeruje się modyfikację zapisu: „Wsparcie ukierunkowane jest na tworzenie i wspomaganie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości (w tym akademickich)” do postaci „Poprawa konkurencyjności, jakości i warunków funkcjonowania MŚP poprzez budowę, rozbudowę oraz remont zaplecza technicznego, handlowego i ekspozycyjnego w miejscach zbiorowego funkcjonowania MŚP takich jak parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości, zespoły targowo wystawiennicze, centra obsługi inwestora i inne”. Ponadto sugeruje się uzupełnienie rubryki „Preferencje” o następujący zapis: "ukierunkowanie na projekty poszerzające prowadzoną działalność w miejscach zbiorowego funkcjonowania MŚP takich jak parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości, zespoły targowo wystawiennicze, centra obsługi inwestora i inne" oraz dopisanie do „Potencjalnych beneficjentów i grup docelowych” agencji rozwoju regionalnego.	Nie uwzględniono

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
13	Sugeruje się wprowadzenie zapisu w rubryce Preferencje w ramach priorytetu 2.1: „ukierunkowanie na poprawę i wspomaganie funkcjonowania MŚP w ramach parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości, zespołów targowo wystawienniczych i innych”. Sugeruje się również uwzględnienie w grupie „Potencjalnych beneficjentów i grup docelowych” agencji rozwoju regionalnego i instytucji wchodzących w skład wymiaru sprawiedliwości zlokalizowanych i funkcjonujących na rzecz regionu.	Uzupełniono o zapis „jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej – dla projektów o zasięgu regionalnym”
14	Biorąc pod uwagę niekorzystne uwarunkowania dla rozwoju energetyki wiatrowej (jedynie 25% powierzchni województwa) oraz negatywne oddziaływania na wiele komponentów środowiska, w tym na zdrowie człowieka, krajobraz, zwierzęta, proponuje się rezygnację ze wsparcia dla energetyki wiatrowej w ramach RPO WD 2014-2020. W ramach PI 4.1 Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych należy zrezygnować ze wsparcia dla energetyki wiatrowej. Istniejący zapis: „Wsparciem objęte będą przedsięwzięcia polegające na budowie oraz modernizacji (w tym zakup niezbędnych urządzeń) infrastruktury służącej wytwarzaniu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, np.: energii spadku wody, energii słonecznej, energii wiatru, energii geotermalnej i biopaliw (biogaz, biomasa, bioolej), mające na celu produkcję energii elektrycznej i/lub ciepłej wraz z podłączeniem tych źródeł do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej. W ramach priorytetu finansowana będzie również infrastruktura służąca do odbioru wytworzonej energii.” Propozycja zapisu: „Wsparciem objęte będą przedsięwzięcia polegające na budowie oraz modernizacji (w tym zakup niezbędnych urządzeń) infrastruktury służącej wytwarzaniu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, np.: energii spadku wody, energii słonecznej, energii geotermalnej i biopaliw (biogaz, biomasa, bioolej), mające na celu produkcję energii elektrycznej i/lub ciepłej wraz z podłączeniem tych źródeł do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej. W ramach priorytetu finansowana będzie również infrastruktura służąca do odbioru wytworzonej energii.”	Nie uwzględniono
15	Numerację obszarów dedykowanych zasadzie zrównoważonego rozwoju należy uznać za wyczerpującą choć zbyt ogólną. Zaleca się uzupełnienie opisu sposobu wdrażania zasady poprzez wskazanie konkretnych Priorytetów Inwestycyjnych, w ramach, których zasada będzie realizowana łącznie ze wskazaniem	Nie uwzględniono

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	tych PI (infrastrukturalnych), w których kryterium przynajmniej neutralnego wpływu będzie miało charakter kryterium dostępu. Zaleca się również zestawienie informacji finansowych dotyczących udziału alokacji przeznaczonej na realizację enumerowanych PI, realizujących w sposób pozytywny bądź neutralny cele zasady zrównoważonego rozwoju w ogóle alokacji Programu.	
16	Nie wskazano sposobów monitorowania, ewaluacji i kontroli wdrażania celów zasady oraz nie określono, w jaki sposób wnioski z monitoringu i ewaluacji wpłyną na korektę założeń. Zaleca się zestawienie Priorytetów Inwestycyjnych realizujących zasadę równości szans i niedyskryminacji zarówno w ujęciu pozytywnym jak i neutralnym.	Nie uwzględniono
17	W przypadku PI, w których realizacja zasad horyzontalnych prowadzona będzie w oparciu o kryteria dostępu bez uwzględnienia ich we wskaźnikach monitorowania, zaleca się wprowadzenie do systemu kontroli projektu odpowiednich procedur sprawdzających zgodność z zasadami horyzontalnymi. W przypadku realizacji projektów objętych wskaźnikami monitorowania realizacji celów przedmiotowych polityk horyzontalnych zaleca się wpisanie do planu ewaluacji badania oceniającego jakościowy aspekt wpływu na cele horyzontalne.	Nie uwzględniono
18	Rekomenduje się uszczegółowienie systemu wdrażania przy uwzględnieniu zasady dekoncentracji (polegającej na rozdzieleniu funkcji bezpośredniego wdrażania RPO WD w ramach Urzędu Marszałkowskiego), i zasady decentralizacji (polegającej na przeniesieniu funkcji bezpośredniego wdrażania RPO WD do jednostek zewnętrznych w stosunku do Urzędu Marszałkowskiego)	Nie uwzględniono
19	Przedstawiony w projekcie system wskaźników monitorowania, biorąc pod uwagę wskazane kierunki wsparcia, należałoby uzupełnić o zaproponowane przez Ewaluatora wskaźniki produktu. W trakcie oceny szacunkowej zidentyfikowano potrzebę uzupełnienia systemu wskaźników produktu w następujących obszarach: oś 1, oś 2, oś 6, oś 7 i oś 8. Uzupełnienie wskaźników produktu o proponowane pozycje spowoduje kompletność i pełną odpowiedniość systemu wskaźników produktu do pomiaru zmiany społeczno-gospodarczej w kluczowych obszarach efektów realizowanych interwencji.	Rekomendacja uwzględniona w związku z ogólnymi zmianami w projekcie RPO. W nowej wersji projektu RPO zmodyfikowano system wskaźników, częściowo uwzględniając rekomendacje ewalatora, częściowo biorąc pod uwagę nowe wytyczne MiR. Przeprowadzone modyfikacje wskaźników ocenia się pozytywnie.

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
20	Przedstawiony system wskaźników uniemożliwia pełną ocenę wskaźników produktu pod względem spójności wskaźników produktu ze wskaźnikami rezultatu (czy i w jakim zakresie „produkty stanowią wkład w osiągnięcie rezultatów”). Należy nadmienić, iż zgodnie Wytycznymi odnoszącymi się do treści programu operacyjnego, wskaźniki rezultatu bezpośredniego będą uzupełnione na etapie konstrukcji Uszczegółowienia do PO. Niemniej jednak, na podstawie przeprowadzonych z Zamawiającym dyskusji, wskazano propozycję wskaźników rezultatu bezpośredniego.	Rekomendacja uwzględniona w zakresie możliwym do uwzględnienia na poziomie projektu RPO. Dalsze prace będą prowadzone na etapie Uszczegółowienia.
21	W projekcie programu nie przedstawiono kompletnej propozycji wskaźników odroczonej, pozwalających zmierzyć strategiczny i długoterminowy wpływ realizowanych interwencji na zmianę społeczno-gospodarczą. W głównej treści Raportu przedstawiono propozycje wskaźników rezultatu strategicznego dla Osi 1, 2, 5, 6 oraz propozycje uzupełnienia listy wskaźników rezultatu długoterminowego.	Rekomendacja uwzględniona w związku z ogólnymi zmianami w projekcie RPO. W nowej wersji projektu RPO zmodyfikowano system wskaźników, częściowo uwzględniając rekomendacje ewaluatora, częściowo biorąc pod uwagę nowe wytyczne MiR. Przeprowadzone modyfikacje wskaźników ocenia się pozytywnie.
22	Przyjęte w projekcie Programu propozycje wskaźników rezultatu strategicznego oraz długoterminowego nie zawsze przekładają się logicznie na wskaźniki przyjęte na poziomie Umowy Partnerstwa. Nie posiadają także bezpośredniego przełożenia na wskaźniki monitorowania dokumentów strategicznych (RSI WD, SRWD 2020 2030, SRK 2030). Rekomenduje się rozważenie przeformułowania wskaźników rezultatu strategicznego przedstawionych w projekcie RPO WD 2014 w stronę ich agregowalności do wskaźników UP bądź wskaźników SRWD 2020 w celu umożliwienia pomiaru efektu brutto i netto realizacji Programu w zakresie celów strategicznych na poziomie regionalnym, krajowym lub europejskim.	Rekomendacja uwzględniona w związku z ogólnymi zmianami w projekcie RPO. W nowej wersji projektu RPO zmodyfikowano system wskaźników, częściowo uwzględniając rekomendacje ewaluatora, częściowo biorąc pod uwagę nowe wytyczne MiR. Przeprowadzone modyfikacje wskaźników ocenia się pozytywnie.
23	W RPO WD 2014-2020 brak jest opisu metod generowania danych, sposobów służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych czy spójność zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych. Należy wprowadzić opis systemu informatycznego na potrzeby monitoringu RPO WD 2014-2020, który będzie kompatybilny z systemem krajowym i będzie zapewniał zasilanie go informacjami w zakresie określonym w odpowiednich wytycznych. Przy tworzeniu lokalnego systemu informatycznego na potrzeby RPO WD 2014 – 2020 powinny zostać	Nie uwzględniono

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	uwzględnione zapisy art. 112 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, a także doświadczenia i wnioski płynące z okresu programowania 2007–2013.	
24	W projekcie RPO WD 2014-2020 brak jest opisu potencjału kadrowego i organizacyjnego Jednostki Ewaluacyjnej wyodrębnionej na poziomie regionu. Potencjał instytucjonalny nie został potwierdzony danymi liczbowymi. Rekomenduje się uszczegółowienie zadań JE na poziomie realizacji konkretnych funkcji, jakie pracownicy JE będą pełnić w różnych etapach realizacji procesu ewaluacji, m.in. uczestnictwo w wyborze tematów na badania ewaluacyjne, organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych dla ewaluacji, upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji itp. Należałoby również uzupełnić opis o ew. plany w zakresie przeprowadzania szkoleń i innych inicjatyw mających na celu rozwój kompetencji pracowników JE, w zakresie m.in. metodologii badań ewaluacyjnych. Biorąc pod uwagę rozszerzenie wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu zapewne konieczne będzie rozszerzenie zespołu zajmującego się ewaluacją wobec zasobów pełniących podobne funkcje w poprzednim okresie programowania.	Nie uwzględniono
25	W okresie przejściowym pomiędzy zamykaniem RPO WD 2007-2013 i wdrożeniem RPO WD 2014-2020 można spodziewać się zwiększenia zadań związanych ze sprawozdawczością RPO WD 2007-2013. W okresie przejściowym przed wdrożeniem programu na lata 2014+ należy zapewnić utrzymanie niezbędnych zasobów ludzkich oraz stworzenie warunków sprzyjających skutecznemu wykonywaniu obowiązków związanych z monitorowaniem i ewaluacją RPO. Należy dokonać przeglądu procedur pod kątem podziału zadań w ramach istniejących zasobów kadry i wprowadzić odpowiednie zapisy do zakresów obowiązków.	Rekomendacja nie dotyczy projektu RPO
26	Na str. 19 (RPO WD wersja z 25.10.2013) budzi wątpliwości stwierdzenie: „MŚP umożliwiają najbardziej racjonalne wykorzystanie lokalnych i regionalnych zasobów naturalnych, ludzkich i kapitałowych”. Sugeruje ono, że przedsiębiorstwa duże, powyżej 250 osób, które odgrywają istotną rolę w rozwoju regionu nie potrafią wykorzystywać zasobów lokalnych i regionalnych tak racjonalnie jak MŚP, co jest co najmniej kontrowersyjna tezą. Proponuje się przeformułować powyższe stwierdzenie na „MŚP umożliwiają racjonalne wykorzystanie lokalnych i regionalnych zasobów naturalnych, ludzkich i kapitałowych”.	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 25.02.2014)

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
27	Na str. 20 (RPO WD wersja z 25.10.2013) napisano: „Zgodnie z przeprowadzonym przez PARP badaniem innowacyjności regionów pt.: „Regionalne Systemy Innowacji w Polsce” województwo dolnośląskie należy do regionów o wysokim poziomie innowacyjności”. Warto doprecyzować ten wniosek. Sugeruje się przeformułowanie powyższego zdania w następujący sposób: „Zgodnie z przeprowadzonym przez PARP badaniem innowacyjności regionów pt.: „Regionalne Systemy Innowacji w Polsce” województwo dolnośląskie należy do regionów o relatywnie wysokim poziomie innowacyjności”.	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 25.02.2014)
28	Na str. 23 (RPO WD wersja z 25.10.2013) w podsumowaniu (ramka) jako potencjał wymieniona została: „Relatywnie znaczna aktywność innowacyjna wśród dolnośląskich przedsiębiorstw.” Nie ma tu kontekstu, którego słowo relatywnie miałyby dotyczyć. Sugeruje się przeformułowanie powyższego zdania w następujący sposób: „Znacząca aktywność innowacyjna dolnośląskich przedsiębiorstw na tle kraju.”	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 25.02.2014)
29	Na str. 23 (RPO WD wersja z 25.10.2013) w podsumowaniu (ramka) jako wyzwanie zapisano: „Zwiększenie liczby jednostek naukowych oferujących przedsiębiorcom możliwość pozyskania licencji lub know-how.” Sugeruje się większe zorientowanie na efektywność transferu wartości niematerialnych i prawnych o charakterze proinnowacyjnym, niż na sam wzrost liczby jednostek naukowych. Warto rozważyć modyfikację powyższego zdania do postaci: „Wzrost efektywności transferu licencji i know-how z jednostek naukowo-badawczych do sektora przedsiębiorstw.”	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 25.02.2014)
30	W wyzwaniach podsumowujących część diagnozy poświęconą infrastrukturze spójności społecznej na str. 54 (RPO WD wersja z 25.10.2013), słusznie wpisano „zwiększenie zasobów kadrowych (m.in. lekarzy oraz pomocniczego personelu medycznego)”. Wyzwanie to jednak nie wynika z treści diagnozy. Nie ma też swojego bezpośredniego nawiązania w części programowej. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej stworzyło polskim lekarzom nowe perspektywy rozwoju zawodowego. Działania, które mogą zostać podjęte w ramach RPO na rzecz zwiększania zasobów kadrowych są w gruncie rzeczy ograniczone. Niewątpliwie jednak podnoszenie stanu infrastruktury zdrowotnej, podnoszenie jakości sprzętu medycznego i standardu usług medycznych, mogą sprzyjać zmniejszeniu fali wyjazdowej polskich lekarzy i pielęgniarek.	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 25.02.2014)

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	Warto rozważyć wzbogacenie kierunków interwencji o działania podejmujące przytoczone wyzwanie lub precyzyjniejsze uzasadnienie zapisanych kierunków interwencji, opierając je na zdiagnozowanych deficytach kadry służby zdrowia.	
31	Diagnoza, której wnioski stanowią fundament części programowej winna zawierać elementy analizy statycznej, jak i dynamicznej odwołującej się do tendencji zachodzących na różnych płaszczyznach rozwoju (m.in. gospodarczej, społecznej i przestrzennej). W treści diagnozy dominuje odwoływanie się do wartości wskaźników z ostatnich lat (nie zawsze najaktualniejszych z punktu widzenia obecnej dostępności danych). Można wyobrazić sobie sytuację, kiedy korzystna wartość danego miernika wpisuje się w negatywny trend, co może zmieniać charakter formułowanych postulatów na potrzeby części programowej.	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)
32	Należy pozytywnie ocenić wymiar uprzedzenia analizy diagnostycznej w ujęciu grup tematycznych zaprezentowanej w RPO WD 2014-2020 (w tym zastosowanie metod kartograficznych prezentacji danych podnoszących znacząco czytelność tekstu).	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)
33	Część z wylistowanych potencjałów i wyzwań w poszczególnych obszarach części diagnostycznej nie wynika bezpośrednio z tekstu diagnozy. Należą do nich: 1. Potencjały takie, rosnące znaczenie w strukturze PKB i eksportu sektorów i branż, takich jak: branża chemiczna, branża farmaceutyczna, branża informatyczna, branża motoryzacyjna, sektor RTV i AGD, branża usługowa typu BPO, stosunkowo duża koncentracja inwestycji zagranicznych, stosunkowo duża koncentracja inwestycji zagranicznych, czy znaczny udział firm w branży średnio-wysokich i wysokich technologii w strukturze gospodarczej w porównaniu do sytuacji na poziomie kraju (Obszar Przedsiębiorstwa i innowacje) nie mają bezpośredniego odniesienia do tekstu diagnozy w tym obszarze; 2. Potencjał Zróżnicowane warunki przyrodnicze sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki, w tym turystyki aktywnej i uzdrowiskowej (Obszar Przedsiębiorstwa i innowacje) pasuje bardziej do obszaru Środowisko i zasoby; 3. Dwa wyzwania związane ze stworzeniem większej ilości żłobków oraz innych form opieki	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	nad dziećmi do lat 3 oraz dostosowaniem wolnych lokali do opieki nad małymi dziećmi, remont, przebudowa i dofinansowanie żłobków (obszar Infrastruktura społeczna) nie wynikają bezpośrednio z zapisów w obszarze infrastruktury społecznej (zagadnienie pojawia się w infrastrukturze edukacyjnej).	
34	W obecnym kształcie projektu RPO WD nastąpił - w porównaniu do okresu 2007-2013- spadek realnej (tzn. uwzględniającej procesy inflacyjne, siłę nabywczą i wzrost gospodarki) koncentracji środków finansowych na poziomie wszystkich osi priorytetowych (z wyjątkiem Gospodarki niskoemisyjnej). Postulat o koncentracji interwencji finansowych jest jedną z kluczowych rekomendacji przywołanego już wcześniej raportu F. Barki, gdzie za wysoce wskazane uznaje się: „Skoncentrowanie 55-65% środków na 3-4 priorytetach kluczowych, przy czym udział uzależniony byłby od państwa członkowskiego i Regionu”. Przy założeniu skutecznej realizacji RPO realny wzrost alokacji w określonych obszarach wsparcia gwarantuje większe i bardziej zauważalne efekty społeczno-gospodarcze. Od wizji polityki rozwoju Zamawiającego zależy, czy- przy uwzględnieniu tzw. ring fencingów- dokona wzrostu koncentracji funduszy na określonych priorytetach inwestycyjnych, czy też utrzyma obecną architekturę finansową generującą szereg pozytywnych efektów natury pozaekonomicznej kosztem niższego tempa wzrostu gospodarczego.	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)
35	W ramach polityki spójności regionalne programy operacyjne stanowią główne, o ile nie jedyne, narzędzie pozwalające na zastosowanie zintegrowanego podejścia terytorialnego będącego w dużej mierze implikacją wniosków zawartych w raporcie F. Barki (2009) silnie akcentujących znaczenie terytorializacji celów i działań zorientowanych na rozwój społeczno-gospodarczy. Mając na uwadze powyższe, należy zauważyć, iż wymiar terytorialny architektury programowej RPO WD 2014-2020 (wersja z 25.02.2014r.) został zdaniem Ewaluatora zaprezentowany w sposób zbyt generalny. Brakuje tu określenia zróżnicowania akcentów realizacji poszczególnych priorytetów inwestycyjnych pomiędzy obszarami strategicznej interwencji (OSI) – które region zamierza wspierać - a przecież jest to istota podejścia „place-based”. W Programie zostały przedstawione instrumenty: Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT); oraz Kontrakt Dolnośląski (KD), poprzez,	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	które terytorialne ukierunkowanie RPO WD 2014-2020 ma być realizowane, nie przedstawiono natomiast samego wymiaru terytorializacji Programu w odniesieniu do poszczególnych OSI.	
36	Alokacje finansowe zaprezentowane w projekcie RPO WD nie spełniają wytycznych MIR dotyczących minimalnej kwoty (38,3%) przeznaczonej na realizację celów tematycznych 1-4. Obecnie jest to 35,5%. Należy pozytywnie ocenić dążenie Zamawiającego do wynegocjowania alokacji finansowej, która w Jego opinii jest korzystniejsza dla regionu i w większym stopniu uwzględnia jego specyfikę.	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)
37	Linia demarkacyjna w perspektywie finansowej 2007-2013 stwarza możliwość wsparcia centralnych programów operacyjnych poprzez zapisy RPO dotyczące kwestii lotnisk regionalnych. Na dzień dzisiejszy taka opcja została wykluczona w propozycji tzw. linii demarkacyjnej na lata 2014-2020.	Sugeruje się negocjacje przez Zamawiającego zapisów linii demarkacyjnej w celu możliwości wspierania w RPO WD rozwoju międzynarodowych regionalnych portów lotniczych jako wsparcia uzupełniającego finansowanie z poziomu krajowego.
38	W części dotyczącej priorytetu inwestycyjnego 1.3 (Rozwój przedsiębiorczości) zapis: „Wsparcie ukierunkowane jest na tworzenie i wspomaganie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości (w tym akademickich)” wskazuje na interwencję w bardzo ważnym obszarze wsparcia MŚP jakim są inkubatory przedsiębiorczości, pomija natomiast inne istotne formy zbiorowego funkcjonowania MŚP, które wydatnie mogą wspomagać funkcjonowanie tego sektora nie tylko w fazie jego „inkubacji”. Następnie w rubryce „Preferencje” nie uwzględniono projektów poszerzających prowadzoną działalność w ramach inkubatorów przedsiębiorczości i zespołów targowo wystawienniczych. Wykorzystanie dotychczasowych zasobów przez te podmioty do wspierania przedsiębiorczości i związane z tym zgłoszenie popytu na dalszą ekspansję samo w sobie będzie stanowić argument uzasadniający tego typu wsparcie. Ponadto, powyższy zapis korespondowałby z funkcjonującym już w programie kierunkiem wsparcia: „(...) tworzenie i wspomaganie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości (w tym akademickich).” Należy zwrócić również uwagę na fakt, że do grupy „Potencjalni beneficjenci i grupy docelowe” nie zostały zakwalifikowane agencje rozwoju regionalnego – podmioty, które poprzez szerokie	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)

LP	WNIOSKI/ REKOMENDACJE	SPOSÓB UWZGLĘDNIANIA W RPO WD WERSJA Z 25.02.2014R. ORAZ WERSJA Z LISTOPADA 2014R.
	spektrum działalności (konsultingowej, opracowywanie i implementacja strategii branżowych, programów aktywizacji przedsiębiorczości, przygotowywanie i wdrażanie partnerstwa publiczno – prywatnego, przygotowanie i prowadzenie projektów inwestycyjnych (m.in. inwestorstwo zastępcze), studia opłacalności oraz wykonalności projektów, pomoc w poszukiwaniu uzupełniających źródeł finansowania inwestycji, poszukiwanie bezpośrednich inwestorów zagranicznych) wspierają intensywnie rozwój przedsiębiorczości.	
39	W ramach Priorytetu inwestycyjnego 2.1 (E-usługi publiczne) sugeruje się uwzględnienie w grupie potencjalnych beneficjentów instytucji wchodzących w skład wymiaru sprawiedliwości zlokalizowanych i funkcjonujących na rzecz regionu. Skuteczna informatyzacja i digitalizacja działań wspomnianych podmiotów oraz przede wszystkim stworzenie informatycznego systemu wzajemnych powiązań między nimi wydatnie podniosłaby sprawność wymiaru sprawiedliwości, co miałyby wyraźne pozytywne implikacje dla jakości życia mieszkańców województwa dolnośląskiego oraz dla sektora przedsiębiorstw dolnośląskich, co z kolei przyczyniłoby się do wzrostu konkurencyjności regionu przekładając się na nowe inwestycje i stymulując rozwój przedsiębiorczości w województwie.	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)
40	W przypadku priorytetu inwestycyjnego 1.5 w rubryce „Preferencje” nie uwzględniono projektów wspomagających funkcjonowanie i rozwój MŚP w ramach inkubatorów przedsiębiorczości i zespołów targowo wystawienniczych. Uwzględnienie tego typu projektów korespondowałoby z funkcjonującym już w programie kierunkiem wsparcia: „(...) tworzenie i wspomaganie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości (w tym akademickich).” Ponadto do grupy „Potencjalni beneficjenci i grupy docelowe” nie zostały zakwalifikowane agencje rozwoju regionalnego, których uwzględnienie wpłynęłoby na wzrost dostępności posiadanych przez nie informacji i zasobów eksperckich dla obywateli zainteresowanych podjęciem lub reorganizacją działalności społeczno-gospodarczej.	Uwzględniono w RPO WD (RPO WD wersja z 20.11.2014)

ANEKS 2. KONCEPCJA PROCESU EWALUACJI PROGRAMU OPERACYJNEGO

WPROWADZENIE

W niniejszym dokumencie przedstawiamy wstępną koncepcję procesu ewaluacji, która będzie podstawą do przygotowania przez Zamawiającego *Planu ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020*. Według Art. 49 CPR⁵¹, Instytucja Zarządzająca RPO WD 2014-2020 ma obowiązek sporządzenia planu oceny Programu i przedłożenie do Komisji Europejskiej (KE) zgodnie z przepisami dotyczącymi poszczególnych funduszy.

Krajowa Jednostka Ewaluacyjna (KJE) jest obecnie na etapie opracowywania zaleceń dla tworzenia planów ewaluacyjnych, m.in. zawierających konkretne tematy strategicznych badań ewaluacyjnych, które muszą zostać ujęte w planach ewaluacyjnych programów operacyjnych⁵². Przyjęcie wytycznych przez Ministra Rozwoju Regionalnego (MRR) jest planowane na I kwartał 2014 roku.

W odniesieniu do poprzedniego okresu programowania, w latach 2014-2020 KE nakłada jeszcze większy nacisk na zwiększanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w procesie programowania i wdrażania programów operacyjnych.

W nowym okresie programowania realizacja procesu ewaluacji ma podlegać stałej kontroli ze strony KE. Instytucja Zarządzająca (IZ) jest zobowiązana do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji oraz postępów z realizacji planów ewaluacji w tym wdrożonych rekomendacji⁵³. Ponadto, w ramach każdego z programów musi zostać przygotowany raport ewaluacyjny stanowiący syntezę/podsumowanie wyników wszystkich zrealizowanych ewaluacji zawierający osiągnięte rezultaty programu wraz z komentarzem.

Nowa zasada zostanie zastosowana również w aspekcie zachowania niezależności Ewaluatorów. Zgodnie z art. 47 CPR, ewaluacje powinny być realizowane przez zewnętrznych lub wewnętrznych ekspertów funkcjonalnie niezależnych od instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie programu operacyjnego. Wcześniej niezależność wymagana była jedynie od instytucji audytowej i certyfikującej.

LISTA TEMATÓW BADAŃ EWALUACYJNYCH

Badania ewaluacyjne zaproponowane w ramach niniejszej listy mają na celu zbadanie jakości, efektywności i skuteczności programu na osiągnięcie celów założonych do realizacji w ramach każdej z osi priorytetowej RPO WD 2014-2020.

Według ministerialnej bazy ewaluacji, w perspektywie 2007-2013 przeprowadzono 10 badań ewaluacyjnych dotyczących RPO WD, przy czym Urząd Marszałkowski zlecił zewnętrznym Ewaluatorom realizację ośmiu spośród nich. Ponadto jedną ewaluację zlecił KJO, zaś jedno zostało przeprowadzone wewnętrznie⁵⁴.

⁵¹ Komisja Europejska, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, s.69.

⁵² Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, październik 2013r, s. 171.

⁵³ Monitoring dotyczący stopnia wdrażania rekomendacji będzie realizowany w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Wnioskami i Rekomendacjami z Badań Ewaluacyjnych (ZSZWiR).

⁵⁴ Baza badań ewaluacyjnych ustosępniana przez MRR, stan na 04/10/2013r.

Definiowaniem tematów badań ewaluacyjnych zajmowała się Jednostka Ewaluacyjna. Plany ewaluacji przygotowane przez JE były następnie konsultowane z przedstawicielami Grupy Sterującej Ewaluacją. Z doświadczeń innych regionów wynika, iż głównymi utrudnieniami w zakresie definiowania tematów badań ewaluacyjnych było m.in. zgłaszanie zbyt dużej ilości tematów, które często obejmowały analizy o zbyt wąskich zakresach i/lub których realizacja często nie była poparta wyczerpującymi uzasadnieniami. Uwidocznił się również problem związany z ograniczonymi możliwościami kadrowymi i czasowymi podczas ustalania liczby badań w takim roku⁵⁵.

Analiza doświadczeń regionu w zakresie realizacji procesu ewaluacji RPO 2007-2013 wskazuje, że tematyka dotychczasowych badań koncentrowała się na ocenie procesu wdrażania programu, rzadko kiedy dotyczyła konkretnych obszarów wsparcia objętych RPO WD 2007-2013⁵⁶. W okresie programowania 2014-2020 KE rekomenduje szersze zastosowanie badań ewaluacyjnych ukierunkowanych na analizę wpływu interwencji publicznej na sytuację społeczno-gospodarczą regionu.

Przedstawiona w niniejszym rozdziale lista tematów może zostać rozszerzona lub zmodyfikowana w razie potrzeby m.in. na wniosek Komitetu Monitorującego. Komisja Europejska rekomenduje systematyczny przegląd i aktualizację planu ewaluacji przynajmniej raz do roku. Wprowadzenie niniejszego planu nie wyklucza możliwości realizacji dodatkowych ewaluacji, zgodnie z nowymi, pojawiającymi się potrzebami⁵⁷. Instytucja Zarządzająca powinna zapewnić odpowiednią rezerwę finansową na potrzeby ewentualnych dodatkowych ewaluacji ad hoc, które „z definicji” nie mogą być powyższym planem objęte.

W związku z koniecznością stosowania w przypadku części badań metod kontrfaktycznych, które wiążą się ze znacznie wyższymi kosztami niż badania nie opierające się na metodach kontrfaktycznych, przewidujemy, że średnia wartość badania istotnie przekroczy średnią z obecnego okresu programowania.

Poniżej zaprezentowano listę proponowanych badań ewaluacyjnych.

⁵⁵ Rudnicka J., *Problemy w ewaluacji na przykładzie badań prowadzonych przez Jednostkę Ewaluacyjną RPO w województwie kujawsko-pomorskim*, Międzyregionalna Konferencja Ewaluacyjna Toruń, 25-26.06.2013 r.

⁵⁶ Z analizy zleconych ewaluacji wynika, że tylko dwa badania dotyczyły analizy wpływu RPO na poszczególne obszary: jedna dotyczyła Priorytetu 7 Edukacja i Priorytetu 8 Zdrowie, zaś druga Priorytetu 3 Transport.

⁵⁷ Komisja Europejska, *The Programming Period 2104-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations*, October 2013, s. 16.

Plan ewaluacji RPO WD 2014-2020

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	Obszary problemowe, w tym priorytety inwestycyjne RPO WD 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
1. Przedsiębiorstwa i innowacje	Ocena wpływu interwencji z RPO WD na wzrost konkurencyjności oraz innowacyjności beneficjentów z sektora MŚP	ZEW	B	F	IV kw. 2017- I kw. 2018	5 miesięcy	170.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna	IZ RPO WD, instytucje uczestniczące w procesie wdrażania, MSP, instytucje sfery B+R Eksperti dziedzinowi	Powinna zostać zachowana ciągłość metodologiczna. Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia. Ze względu na znaczenie obszaru wsparcia dla realizacji celów strategii Europa 2020 (innowacyjność i konkurencyjność) zalecane jest badanie w połowie okresu wdrażania RPO WD, aby możliwe były zmiany w przypadku zidentyfikowania niewystarczających efektów.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw (...)
	Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WD na podniesienie potencjału rozwojowego i wzrost nakładów na B+R	ZEW	B	F	IV kw. 2017- I kw. 2018	4 miesiące	120.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych. Metody ilościowe (kwestionariusze) i jakościowe, w szczególności IDI.	Dane pierwotne pozyskiwane od beneficjentów oraz instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WD 2014-2020 Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę efektów wsparcia. Powinno też pozwolić na ocenę efektywności działań ukierunkowanych na sferę badawczo-rozwojową, która może ulegać zmianom spowodowanym szeregiem czynników.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 1.1. Wzmacnianie infrastruktury B+R
	Ocena wpływu działalności instytucji otoczenia biznesu na rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim	ZEW	B	F	II kw. 2019	5 miesięcy	105.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe. W badaniu należy uwzględnić metody kontrfaktyczne, na przykład badanie z grupą porównawczą składającą się z MSP, które w zostały wyłączone z interwencji (czyli próbą MSP kwalifikujących się do skorzystania z pomocy IOB ale niekorzystających z oferty IOB).	MSP korzystające z usług IOB z próba kontrolną, IOB, IZ RPO WD 2014-2020 Eksperti dziedzinowi	Jedną z grup beneficjentów objętych wsparciem w ramach RPO WD 2014-2020 są instytucje otoczenia biznesu realizujące zadania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Identyfikacja i rozwój najefektywniejszych usług IOB stwarza szansę na wzmocnienie gospodarki regionu, a w szczególności sektora MSP. Wykonanie badania pod koniec okresu programowania będzie mogło służyć do oceny, czy wsparcie tych instytucji powinno mieć miejsce w kolejnych latach, a jeżeli tak, to na jakie działania powinno być ukierunkowane.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 3.4 Wspieranie zdolności MSP do udziału w procesach wzrostu i innowacji
	Ocena wsparcia RPO WD 2007-2013 na wzrost umiędzynarodowienia regionalnych MŚP	ZEW	B	F	II kw. 2019	3 miesiące	70.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe. W badaniu należy uwzględnić metody kontrfaktyczne, na przykład badanie z grupą porównawczą składającą się z MSP, które w zostały wyłączone z interwencji	MSP korzystające ze wsparcia z próba kontrolną, IOB, IZ RPO WD 2014-2020, Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na przeanalizowanie, na ile interwencja publiczna podjęta w ramach RPO WD 2014-2020 wpłynęła na internacjonalizację działalności dolnośląskich przedsiębiorstw, m.in. działalność ekspertową, nawiązywanie zagranicznych kontaktów, realizacja projektów we współpracy z zagranicznymi partnerami.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 3.2 Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MSP (...)
2. Technologie informacyjno-komunikacyjne	Ocena wpływu realizacji RPO WD na zwiększenie podaży e-usług, w tym świadczonych drogą elektroniczną przez administrację publiczną	ZEW	EP	K	III kw 2020	4 miesiące	95.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (IDI, FGI), Analiza danych zastanych	Beneficjenci potencjalni beneficjenci (przedsiębiorcy) Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej 2. Biorąc pod uwagę, że system wdrażania będzie w tym działaniu inny niż dotychczas (zwiększenie zastosowania instrumentów finansowych) konieczne będzie zidentyfikowanie potrzeb potencjalnych beneficjentów oraz ich możliwości finansowania inwestycji, a także barier w realizacji projektów w celu ich wyeliminowania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 2.2. Rozwój produktów i usług opartych na TIK PI 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii ICT w administracji
3. Gospodarka niskoemisyjna	Ocena realizacji celu 3 OP RPO WD (zmniejszenie emisyjności gospodarki oraz wzrost udziału energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych i zwiększenie efektywności energetycznej) w połowie okresu programowania	ZEW	EP	K	III kw. 2017	3 miesiące	45.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody jakościowe: IDI, FGI, studia przypadku, analiza wniosków	Beneficjenci, użytkownicy powstałej infrastruktury Eksperti dziedzinowi	Badanie może służyć do oceny wkładu w realizację Strategii Europa 2020.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych

	Wpływ RPO WD 2014-2020 na zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii	ZEW	EP	K	I kw. 2016	4 miesiące	60.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe i jakościowe.	Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, partnerzy społeczno-gospodarczy, przedsiębiorcy	Analiza wpływu projektów realizowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego 4.1 na zwiększenie zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 4.1 Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii
	Wpływ RPO WD 2014-2020 na zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach	ZEW	EP	K	III kw. 2020	4 miesiące	75.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (kwestionariuszem) i jakościowe (FGI, analiza danych zastanych)	Beneficjenci, instytucje zaangażowane w proces wdrażania RPO WD Eksperti dziedzinowi	Region posiada niewykorzystane zasoby odnawialnych źródeł energii w takich dziedzinach jak energia słoneczna, wodna, geotermalna, bioenergetyka. Badanie powinno pozwolić na ocenę, czy dzięki funduszom unijnym ten potencjał zaczął być wykorzystywany.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE PI 4.2 Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach
4. Środowisko i zasoby	Ocena wdrażania działań RPO WD 2014-2020 ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa ludności i eliminację skutków zagrożeń naturalnych	ZEW	B	F	III kw. 2018	3 miesiące	30.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych, metody jakościowe (IDI)	Beneficjenci i potencjalni beneficjenci Eksperti dziedzinowi	Ze względu na stosunkowo ograniczoną liczbę projektów planowanych w Osi 4 oraz stosunkowo wysoką alokację (w odniesieniu do liczby projektów), ich wdrażanie powinno podlegać ewaluacji pod kątem możliwości osiągnięcia planowanych celów, użyteczności oraz możliwości zapewnienia trwałości efektów.	PI 5.2. Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniające odporność na klęski żywiołowe
	Wypełnienie zobowiązań wynikających z prawa UE jako skutek realizacji priorytetów 6.1 i 6.2 RPO WD 2014-2020 – realizacja wskaźników	ZEW	EP	K	III kw. 2020	4 miesiące	50.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych. Metody jakościowe (IDI)	instytucje zaangażowane we wdrażanie 4 osi RPO WD	Ocena osiągnięcia celów szczegółowych osi 4 RPO WD w zakresie odpadów i gospodarki wodnościekowej	PI 6.1 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami (...) i PI 6.2 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej
5. Transport	Ocena wpływu realizacji RPO WD 2014-2020 na wzrost powiązań sieci drogowej (wewnętrznej i zewnętrznej) oraz spójności terytorialnej regionu	ZEW	EP	K	IV kw. 2020	3 miesiące	60.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych (metoda podstawowa), pomiary napełnienia taboru, pomiary natężenia ruchu	-	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej 5 –transport. Badanie powinno wykazać, czy fundusze RPO WD 2014-2020 przyczyniły się do eliminacji problemów zidentyfikowanych w diagnozie	PI 7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów ... PI 7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego
6. Infrastruktura spójności społecznej	Wpływ wsparcia RPO WD na poprawę jakości i zwiększenie dostępności usług świadczonych w obszarze aktywizacji społeczno-zawodowej	ZEW	B	F	I kw. 2019	5 miesięcy	90.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania, grupy docelowe (mieszkańcy regionu) Eksperti dziedzinowi	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperti dziedzinowi	Badanie będzie miało na celu zbadanie, w jaki sposób inwestycje zdrowotne i społeczne wspierane w ramach programu przyczynią się do poprawy jakości i dostępności usług społecznych i zdrowotnych w regionie.	Priorytet inwestycyjny 9.1: inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych
7. Infrastruktura edukacyjna	Ocena wpływu realizacji 7 Osi Priorytetowej RPO WD 2014-2020 na rozwój infrastruktury edukacyjnej wraz z rekomendacjami na II połowę okresu programowania	ZEW	B	F	IV kw. 2017	3 miesiące	60.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska, Kuratorium Oświaty we Wrocławiu	Metody ilościowe (CATI), jakościowe (IDI, FGI), studia przypadku, analiza danych zastanych	Beneficjenci, dyrektorzy szkół nauczyciele, przedstawiciele regionalnych instytucji edukacyjnych	Badanie zostanie przeprowadzone pod koniec I połowy programowania. Jego celem będzie ocena dotychczas podejmowanych działań w obszarze infrastruktury edukacyjnej wraz ze wskazaniem rekomendacji na II połowę okresu programowania.	Priorytet Inwestycyjny 10.4 związany z rozwojem infrastruktury edukacyjnej
8. Rynek pracy	Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WD 2014-2020 na wzrost zatrudnienia w regionie	ZEW	B	K	II kw. 2020	3 miesiące	90.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody kontrfaktyczne, metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci, MSP, instytucje zaangażowane we wdrażanie osi 8, Eksperti dziedzinowi	Badanie przeprowadzone pod koniec okresu programowania powinno odpowiedzieć na pytanie jakie rodzaje działań są najbardziej efektywne, a jakie najmniej i dlaczego, co będzie pomocne przy projektowaniu działań na kolejny okres finansowania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 8.5 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy PI 8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy

9. Włączenie społeczne	Analiza wpływu RPO WD 2014-2020 na integrację społeczną w regionie	ZEW	B	F	II kw. 2018	4 miesiące	90.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody kontrfaktyczne, ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperti dziedzinowi	Badanie efektów, jak osiągnięto dzięki realizacji programu w sferze integracji osób wykluczonych (integracja społeczna i zawodowa)	PI 9.4 Aktywa integracja, w szczególności w celu poprawienia zatrudnialności
	Ocena wsparcia udzielanego w ramach RPO WD w obszarze ekonomii społecznej	ZEW	B	F	II kw. 2017	5 miesięcy	60.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody kontrfaktyczne, ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Eksperti dziedzinowi	Ekonomia społeczna to stosunkowo nowy obszar wsparcia, więc istnieje potrzeba całościowej oceny sposobu realizacji działań w tym zakresie, ich rezultatów w obszarze instytucjonalnym i jednostkowym, a także wypracowanych dotąd systemowych rozwiązań służących dalszemu rozwojowi tego sektora w regionie. Ocenie powinien podlegać m.in. rodzaj i zakres potrzeb, związanych z rozwojem oraz poprawą jakości funkcjonowania sektora ekonomii społecznej	PI 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych
10. Edukacja	Ewaluacja działań podejmowanych w ramach RPO WD 2014-2020 na rzecz kształcenia	ZEW	B	F	IV kw. 2017	5 miesięcy	150.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna	Metody kontrfaktyczne, ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od przedstawicieli grup docelowych wspieranych przedsięwzięć, urzędy pracy Eksperti dziedzinowi	Badanie skoncentruje się na analizie wpływu programu na proces upowszechniania chęci kształcenia u dorosłych mieszkańców regionu, poprzez m.in. kursy, szkolenia, inne inicjatywy mające na celu rozwój kompetencji	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 10.3 Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy
11. Pomoc techniczna	Ocena trafności przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania Pomocy technicznej, w tym identyfikacja trudności i problemów we wdrażaniu RPO WD 2014-2020 mogących stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji	ZEW	B	F	III kw. 2016	3 miesiące	60.000	IZ RPO WD 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WD 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych, IDI, metody ilościowe (CAWI), metody heurystyczne	IZ RPO i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie systemu, beneficjenci, eksperci	Ewaluacja powinna służyć usprawnieniu wdrażania RPO WD, a więc powinna dostarczyć wiedzy na temat trafności przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania RPO WD, oraz wpływu wsparcia udzielanego w ramach Priorytetu 13 na osiągnięcie celów dotyczących wdrażania RPO WD 2014-2020. Badanie powinno też pomóc zidentyfikować trudności i problemy we wdrażaniu, mogące stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji oraz dostarczyć rekomendacji służących usprawnieniu systemu wdrażania.	n.d.

(1) – sposób organizacji procesu ewaluacji

(2) – podział ze względu na moment przeprowadzenia ewaluacji

(3) – kryterium funkcji ewaluacji

Legenda:

(1) ewaluacja zewnętrzna (ZEW)

(1) ewaluacja wewnętrzna (WEW)

(2) ewaluacja ex ante (EX)

(2) ewaluacja bieżąca (B)

2) ewaluacja ex post (EP)

(3) ewaluacja konkluzyjna (EK)

(3) ewaluacja formatywna (EF)

METODY BADAWCZE W PROCESIE EWALUACJI PROGRAMU

W okresie programowania 2014-2020 KE rekomenduje szersze zastosowanie badań ewaluacyjnych ukierunkowanych na analizę wpływu interwencji publicznej na dobrobyt obywateli UE w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym (ang. *impact evaluation*). Jest to istotna zmiana w stosunku do dotychczasowego modelu opartego głównie na ocenie aspektów związanych z procesem wdrażania programów wsparcia (ang. *implementation evaluation*)⁵⁸.

KE kładzie przy tym nacisk na stosowanie ewaluacji oddziaływania opartych na teorii. Podejście to zakłada, że ewaluacja obejmuje zarówno pytania dotyczące procesu, jak i wielkości uzyskanych efektów. Trafność danej polityki jest uwydatniona, jeśli badanie nie ograniczy się tylko do wskazania, czy oceniana interwencja wywarła zamierzony wpływ, ale odpowie również na pytanie, dlaczego miało – albo dlaczego nie miało – to miejsce⁵⁹. Typowymi metodami stosowanymi w ewaluacji oddziaływania opartych na teorii są: *desk research*, analiza danych gromadzonych przez organy *ADMINISTRACJI* rządowej, studia przypadku, wywiady, badania kwestionariuszowe, a także inne badania jakościowe i ilościowe, które dostarczą kompleksowych informacji pozwalających zbadać logikę interwencji programu i odtworzyć jego „teorię”.

Nowym wyzwaniem dla Ewaluatorów będzie ocena oddziaływania zintegrowanych programów, tj. ewaluacja tego jak poszczególne komponenty programu na siebie oddziałują, w tym wzajemnie wzmacniają osiągnane w danym obszarze efekty.

Poniżej zaprezentowano główne metody badawcze rekomendowane do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych planowanych w ramach ewaluacji RPO WD 2014-2020. Przy zaprezentowanych technikach wskazano, w których typach badań ewaluacyjnych mogą znaleźć zastosowanie, a także, wykorzystania jakich danych wymagają.

Analiza danych zastanych

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	(brak)

Desk research polega na wykorzystaniu w ewaluacji dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach internetowych itp. Przed wykorzystaniem danych w badaniu są one analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności. Analiza danych zastanych jest użyteczna ze względu na wysoki stopień obiektywizmu oraz możliwość wykorzystania zebranych informacji na potrzeby procedur badawczych realizowanych w kolejnych etapach badania.

W ramach zaplanowanych ewaluacji szczególne duże znaczenie będzie miała metaewaluacja, czyli analiza wyników wszystkich dotychczas przeprowadzanych ewaluacji (*ex-ante*, *mid-term*, *ex-post*) z wybranego obszaru odnoszących się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania. Wskazuje się, że wyniki metaewaluacji powinny być prezentowane w układzie zgodnym ze strukturą/logiką strategii Europa 2020 (w szczególności na użytek KE).

W ramach analizy danych zastanych wykorzystywane będą w szczególności typy źródeł zaprezentowane w poniższej tabeli.

⁵⁸Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation – European Regional Development Fund and Cohesion Fund – Concepts and Recommendations*, October 2013.

⁵⁹White H., *Ocena oddziaływania oparta na teorii: zasady i praktyka* [w:] Haber A, Trzciński R., *Ocena wpływu i prognozowanie efektów w badaniach ewaluacyjnych*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011, s. 65.

TABELA 2. GŁÓWNE ŹRÓDŁA DANYCH ZASTANYCH DLA REALIZACJI PROCESU EWALUACJI W LATACH 2014-2020

Nazwa źródła	Opis
Krajowy system informatyczny monitoringu i kontroli finansowej funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w okresie 2014-2020 (SL 2014)	Centralny system informatyczny będzie wspierał realizację programów operacyjnych, stając się głównym kanałem komunikacji pomiędzy beneficjentami a instytucjami związanymi z realizacją programu, jak również platformą gromadzenia i przetwarzania danych dotyczących realizacji programów operacyjnych ⁶⁰ . Zakres danych jest w fazie standaryzacji ⁶¹ . W porównaniu do KSI SIMIK 07-13, system będzie gromadził więcej zasobów danych i będzie pozwalał na raportowanie danych w układach przydatnych dla procesów ewaluacji (dzięki systemowi raportującemu opartemu na hurtowni danych).
Lokalny system Informatyczny	System mający na celu wsparcie bieżącego procesu zarządzania i monitorowania RPO WD 2014-2020. W ramach systemu gromadzone będą dane uzupełniające dla danych zbieranych na poziomie centralnym w ramach SL 2014 (np. wskaźniki specyficzne dla regionu).
Statystyka publiczna, instytucjonalne bazy danych	Statystyki krajowe udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny, a także inne instytucjonalne bazy danych dotyczących dziedzin związanych z obszarami wsparcia w ramach programu, m.in. ministerstw, urzędów marszałkowskich, agencji rządowych, urzędów pracy. Źródła te będą przydatne dla większości zaplanowanych badań ewaluacyjnych, w tym w szczególności przy realizacji badań kontryfakcyjnych ⁶² .
Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym	Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym, które wspomogą ewaluację przeprowadzaną na poziomie regionalnym m.in. oceny oddziaływania opracowywane przy wykorzystaniu modeli makroekonomicznych, które bazują na rezultatach badań ekonomicznych i ekonometrycznych oraz uwzględniają oddziaływanie i wzajemne powiązania w całej gospodarce; modele te pozwalają na ocenę wpływu funduszy unijnych wraz ze środkami finansowymi z krajowego sektora publicznego na gospodarkę kraju i gospodarki regionalne ⁶³ .
Bazy danych dotyczące okresu programowania 2007-2013	Dane historyczne dotyczące wdrażania programu w poprzednim okresie programowania 2007-2013, w tym m.in. KSI SIMIK 07-13 i PEFS 2007 (Podsystem monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego); do wykorzystania głównie w ewaluacjach ex-ante.
Dotychczas zrealizowane badania w regionie	Dotychczas zrealizowane badania w regionie, w tym w szczególności badania ewaluacyjne odnoszących się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania (metaewaluacja); szczególnie istotne z punktu widzenia okresu programowania 2014-2020 będą wyniki badań ewaluacyjnych ex-post pozwalające ocenić skuteczność interwencji publicznej w ramach programów operacyjnych wdrażanych w latach 2007-2013.
Dokumenty strategiczne	Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym istotne z punktu widzenia obszarów wsparcia w ramach programu.
Literatura naukowa i fachowa	Ogólnodostępne opracowania poświęcone tematyce dotyczącej obszarów wsparcia w ramach programu oraz inne źródła literaturowe wspomagające proces wnioskowania ewaluatorów oraz formułowania rekomendacji.

Źródła: opracowanie własne.

⁶⁰ Uwzględniając wymagania dla państw członkowskich zawarte w art. 112 CPR, do 31 grudnia 2014 roku cała komunikacja pomiędzy beneficjentami a instytucjami zarządzającymi, certyfikującymi, audytowymi oraz pośredniczącymi będzie się odbywać za pomocą systemu informatycznego (Komisja Europejska, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju, op. cit., s.117.

⁶¹ Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

⁶² W ramach ekspertyzy wykonanej na zlecenie MRR, zidentyfikowano 366 źródeł danych instytucjonalnych i indywidualnych możliwych do wykorzystania w ramach ewaluacji EFS [ICF GHK Polska Sp. z o.o., Raport z wykonania ekspertyzy na temat źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontryfakcyjnych w ramach ewaluacji EFS, Warszawa 2013r.]

⁶³ W niektórych badaniach, ze względu na potrzebę zapewnienia porównywalności z pozostałymi regionami, do określenia efektu, jaki wywierają fundusze unijne na podstawowe wskaźniki makroekonomiczne, powinny zostać zastosowane takie same narzędzia badawcze i powinny zostać przyjęte podobne założenia.

Badania ilościowe

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (głównie dla opracowania adekwatnych narzędzi badawczych)

Badania ilościowe (CATI, CAWI, CAPI, PAPI) powinny objąć w szczególności beneficjentów programu. Pozwolą ocenić czy program właściwie odpowiedział na potrzeby grupy, do której adresowano wsparcie. Analizie podlegać będzie wpływ interwencji na sytuację beneficjentów, w tym osiągnięte dzięki wsparciu korzyści. Szerokie zastosowanie w ramach tych badań znajdują metody kontrfaktyczne – aby lepiej ocenić wpływ interwencji na beneficjentów analizie zostanie objęta również sytuacja podmiotów z grupy kontrolnej czyli zbiorowości, której nie objęto wsparciem.

Wywiady indywidualne i fokusowe

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (głównie dla opracowania adekwatnych narzędzi badawczych)

Wywiady indywidualne (IDI) przyjmują formę pogłębionych rozmów przeprowadzanych z pojedynczymi osobami reprezentującymi różne środowiska interesariuszy programu (przedstawiciele administracji, beneficjenci, ostateczni odbiorcy wspartych projektów). Wywiady fokusowe (FGI) to metoda badań jakościowych polegająca na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji wśród grupy fokusowej na podstawie wcześniej opracowanego scenariusza. Jako metoda interaktywna pozwoli na ujawnienie tych aspektów eksplorowanego zagadnienia, które mają mniejszą szansę pojawić się podczas IDI. Na badania fokusowe będą zapraszani różni interesariusze programu po to, by zgromadzić informacje pozwalające „naświetlić” wybrane problemy z różnych punktów widzenia. Wywiady fokusowe zwiększają charakter partycypacyjny ewaluacji – zaangażowanie partnerów z różnych środowisk zwiększy wiarygodność i obiektywność wniosków z badania.

Obserwacja uczestnicząca

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), mid-term (M), ex post (EP)
Wymagane dane	(brak)

Obserwacja uczestnicząca stosowana jest w celu lepszego zrozumienia badanego zagadnienia, poprzez przebywanie ewaluatora w rzeczywistych sytuacjach, np. obserwację procesu programowania, podejmowania decyzji, aplikowania o wsparcie (w takim zakresie, jak to będzie uzasadnione i możliwe).

Metoda delficka

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Metoda delficka polega na przeprowadzeniu serii badań kwestionariuszowych przesyłanych do grupy

ekspertów. Eksperci wybierani do badania będą się specjalizować w dziedzinach obejmujących obszary wsparcia w ramach programu. Zwykle wyniki pierwszej rundy badania stanowią źródło i podstawy do kolejnej rundy. Na odpowiedzi ekspertów udzielone w etapie drugim i każdym następnym mają wpływ opinie ekspertów udzielone we poprzedzających je rundach badania. Kwestionariusze do badania delfickiego są budowane tak, by zachęcić respondentów do wyrażania własnej opinii na przedstawione zagadnienia oraz by umożliwić im późniejszą weryfikację swojego stanowiska w oparciu o zapoznanie się z opiniami innych uczestników badania.

Panel ekspertów

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Panel ekspertów to specjalnie powołana na rzecz ewaluacji grupa robocza, w skład której najczęściej wchodzi niezależni eksperci specjalizujący się w dziedzinach objętych wsparciem w ramach programu. Paneliści mają za zadanie syntezować informacje pozyskane w ramach różnych etapów badania ewaluacyjnego, analizować ich z różnych punktów widzenia oraz wspomagać proces formułowania końcowych wniosków.

Analiza kosztów i korzyści (CBA)

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania informacji niezbędnych przy szacowaniu kosztów i wyników planowanego przedsięwzięcia)

Analiza kosztów i korzyści (CBA) to metoda oceny efektywności interwencji publicznej w obszarze objętym wsparciem. Celem analizy CBA jest wskazanie, czy wsparte projekty są pożądane z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu biorąc pod uwagę całość przewidywanych korzyści i kosztów z nim związanych, z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych (np. środowiskowych, społecznych). Wszystkie korzyści i koszty są wyrażane w jednostkach finansowych, z uwzględnieniem zmiany w czasie (wartość bieżąca netto).

Analiza kosztów-efektywności (CEA)

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania informacji niezbędnych przy szacowaniu kosztów i wyników planowanego przedsięwzięcia)

Analiza kosztów-efektywności (CEA) to metoda, która pozwala ocenić efektywność projektu wobec realizacji założonych przed nim celów. Jej zastosowanie polega na identyfikacji alternatywnych projektów ukierunkowanych na realizację tych samych celów a następnie ocenie, która z alternatyw maksymalizuje osiągnięte korzyści w stosunku do poniesionych kosztów. Cele projektów wyrażane są w jednostkach niepieniężnych (np. spadek zachorowalności po interwencji w sektorze zdrowotnym).

Modele makroekonomiczne

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania danych statystycznych za pomocą, których można generować prognozy gospodarcze, np. GUS)

Model makroekonomiczny jest uproszczonym zapisem funkcjonowania gospodarki opisanym za pomocą równań matematycznych. Pozwala uzyskać prognozy gospodarcze i szacować wpływ określonych działań na sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Modele makroekonomiczne dają możliwość symulowania sytuacji kontrfaktycznych, dzięki czemu można wyliczyć efekt netto analizowanej interwencji publicznej.

Benchmarking

Typ ewaluacji	ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Benchmarking to ocena efektów projektu w odniesieniu do innych działań uznanych za udane lub wzorcowe. Dzięki porównaniu możliwa jest identyfikacja silnych i słabych stron projektu, czynników wpływających na przebieg procesów oraz wypracowanie nowych, lepszych rozwiązań na rozpoznane problemy.

Studium przypadku

Typ ewaluacji	ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Studium przypadku (ang. *case study*) to pogłębiony opis działania interwencji publicznej w praktyce. W zależności od przedmiotu badania, może dotyczyć pojedynczej osoby, organizacji, przedsięwzięcia, sposobu podejmowania decyzji itp. Opracowanie jest syntezą jakościowych i ilościowych danych zebranych w ramach różnych etapów prac badawczych. Do opracowania studium przypadku selekcjonuje się zjawiska, które mają zaprezentować tzw. „dobre praktyki”, czyli szczególnie efektywne działania lub „złe praktyki”, czyli takie działania, których ze względu na negatywne skutki nie powinno się w przyszłości stosować.

SPOSOBY ZAPEWNIENIA ODPOWIEDNIEGO ZAKRESU DANYCH NA UŻYTEK PLANOWANYCH EWALUACJI

W celu zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji zostaną wprowadzone poniższe działania/praktyki:

1) Działania w zakresie planowania i realizacji badania ewaluacyjnego

- **zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji w fazie planowania poszczególnych badań ewaluacyjnych** – precyzyjne zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych w każdym planowanym badaniu

ewaluacyjnym pozwoli na podjęcie z odpowiednim wyprzedzeniem działań na rzecz ich pozyskania, w tym: i) identyfikację istniejących źródeł danych, z których można pozyskać wskazane dane; ii) zdefiniowanie zakresu danych, które muszą być na bieżąco gromadzone od podmiotów uczestniczących w programie; iii) określenie danych, które będą musiały zostać pozyskane w ramach badań pierwotnych);

- **ściśła współpraca z Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym (ROT) i Regionalnym Forum Terytorialnym (RFT)** – współpraca z ROT i RTF pozwoli wzmocnić merytorycznie metodologię planowanych badań ewaluacyjnych, wesprze proces definiowania potrzeb w zakresie dostępu do danych, a także identyfikację dostępnych źródeł danych;
- **aktywna współpraca z ewaluatorem** – aktywna współpraca z ewaluatorem oparta na przeprowadzaniu bieżących konsultacji w zakresie metodologii i przebiegu procesu badawczego, a także możliwie największym wsparciu w zakresie dostarczania danych niezbędnych do realizacji wysokiej jakości badania ewaluacyjnego;

2) Działania na etapie gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji

- **Lokalny System Informatyczny** – lokalny system informatyczny kompatybilny z centralnym systemem SL 2014 dostarczy cennych informacji uzupełniających dla danych gromadzonych na poziomie centralnym (w szczególności na potrzeby badań kontryfakcyjnych)⁶⁴;
- **bieżące gromadzenie danych dotyczących instytucji aplikujących o wsparcie** – zbieranie informacji dotyczących zarówno beneficjentów programu, jak i instytucji, którym nie udało się uzyskać wsparcia ułatwi dobór grupy kontrolnej do badań kontryfakcyjnych;
- **bieżący monitoring procesów ewaluacji realizowanych na poziomie krajowym** – gromadzenie informacji na temat badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie krajowym, po pierwsze pozwoli uniknąć sytuacji, w których na poziomie regionalnym i centralnym realizowane są badania o zbliżonych zakresach tematycznych, po drugie dostarczy wiedzy na temat nowych źródeł danych możliwych do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie regionu;
- **współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym** - współpraca z GUS wesprze proces pozyskiwania danych dla procesu ewaluacji, w tym w zakresie realizacji badań kontryfakcyjnych (w szczególności w zakresie doboru jednostek spełniających określone kryteria);
- **wsparcie podmiotów raportujących dane z zakresu realizacji programu** – wsparcie techniczne (m.in. przystępne instrukcje wypełniania) i merytoryczne (w ramach m.in. punktów konsultacyjnych) podmiotów raportujących dane do lokalnego i centralnego systemu informatycznego zwiększy szanse na dostarczenie odpowiedniej jakości danych;

3) Działania na rzecz zwiększenia popularyzacji praktyk ewaluacyjnych

- **promowanie praktyk ewaluacyjnych w instytucjach publicznych** - działania na rzecz zwiększenia zainteresowania przeprowadzaniem własnych badań ewaluacyjnych na poziomie pojedynczych instytucji czy przedsięwzięć zapewni dostęp do wyników zindywidualizowanych analiz, które ze względu na poziom szczegółowości nie mogłyby być przeprowadzane w ramach oceny RPO WD 2014-2020.

⁶⁴ System informatyczny powinien być ponadto zintegrowany z systemem ewidencji danych stosowanym przez GUS (uwzględnienie kodów jednostek terytorialnych odpowiadających nomenklaturze przyjętej w GUS).

BUDOWA POTENCJAŁU EWALUACYJNEGO

Zgodnie z Art 49. CRP państwa członkowskie mają obowiązek zapewnienia właściwego potencjału przeprowadzenia oceny.

Według komisyjnego podręcznika metodologicznego EVALSED, budowa potencjału ewaluacyjnego zachodzi na wielu poziomach, a w tym: indywidualnym (rozwój odpowiednich kompetencji i umiejętności), organizacyjnym (projektowanie odpowiednich struktur organizacyjnych i zarządzanie nimi), inter-organizacyjnym (wzmacnianie relacji między instytucjami publicznymi i prywatnymi, sieci współpracy, procedury, partnerstwa) a także ogólnym społecznym (budowa świadomości społeczeństwa w zakresie ewaluacji)⁶⁵. Wieloaspektowość potencjału ewaluacyjnego sprawia, że katalog możliwych do podjęcia działań w kierunku jego rozwoju jest bardzo szeroki. Co więcej, są to najczęściej działania długoterminowe, a czasem i nieokreślone w czasie. Czyni to proces budowania potencjału ewaluacyjnego długotrwałym, a wręcz nieskończonym⁶⁶ - jest stałym procesem „uczenia się” i doskonalenia.

W latach 2007-2013 podjęto szereg działań związanych z budowaniem potencjału ewaluacyjnego w regionie. Utrzymywano współpracę z kluczowymi krajowymi i regionalnymi instytucjami uczestniczącymi w procesie ewaluacji (IK, KJO), realizowano działania na rzecz skutecznego planowania i monitorowania realizacji procesu ewaluacji oraz wdrażania rekomendacji w regionie. W celu zwiększania kompetencji w zakresie metodologii badań ewaluacyjnych, pracownicy JE brali czynny udział w pracach prowadzonych przez KJO, aktywnie współpracowali z ekspertami zewnętrznymi i przedstawicielami jednostek ewaluacyjnych z innych regionów.

Okres programowania 2014-2020 przynosi nowe wyzwania w zakresie dalszego rozwoju potencjału ewaluacyjnego regionu. Wytyczne komisyjne⁶⁷ wskazują na konieczność m.in. podjęcia działań na rzecz pobudzenia popytu na badania ewaluacyjne, jak i podaży instytucji, które mogłyby je realizować. Wskazuje się również na potrzebę działań w zakresie rozszerzenia praktyk ewaluacyjnych w regionie (np. na poziomie innych instytucji w regionie), jak i lepszej integracji ewaluacji z procesami programowania i zarządzania programami wsparcia.

Biorąc pod uwagę powyższe zalecenia, jak i dotychczasowe doświadczenia regionu w zakresie budowania potencjału ewaluacyjnego, działania podejmowane w latach 2014-2020 będą ukierunkowane na realizację pięciu głównych celów:

1) Zapewnienie odpowiednich zasobów kadrowych i rozwiązań organizacyjnych dla skutecznej realizacji procesu ewaluacji

- **inicjatywy mające na celu zwiększenie wiedzy i kompetencji pracowników JE i innych pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji** – szkolenia, warsztaty, konferencje oraz inne przedsięwzięcia zwiększające zdolność zespołu do skutecznej i efektywnej realizacji swoich zadań, w szczególności w kontekście zwiększania wiedzy na temat metodologii badań ewaluacyjnych;
- **zachowanie niezależności jednostki ewaluacyjnej** - całkowicie niezależna funkcjonalnie JE realizująca badania wewnętrzne i zlecająca ewaluację na zewnątrz;
- **współpraca w ramach Grupy Sterującej Monitoringiem i Ewaluacją** – platforma współpracy pomiędzy kluczowymi interesariuszami programu zapewniająca stały przepływ informacji i wiedzy w zakresie działań realizowanych w ramach ewaluowanych programów operacyjnych oraz priorytetowych działań publicznych podejmowanych w regionie⁶⁸;

⁶⁵ EVALSED: *The resource for the evaluation of Socio-Economic Development*, September 2013, s. 62.

⁶⁶ ESTEP: *Developing Evaluation Capacity – final report; on the framework to analyse the development of evaluation capacity in the EU Member States – A study for the Commission*, 2nd edition, September 2007, s. 23.

⁶⁷ EVALSED: *The resource for the evaluation of Socio-Economic Development*, September 2013, s. 63-70.

⁶⁸W odniesieniu do doświadczeń regionu z lat 2007-2013 warto poszerzyć grono osób wchodzących w skład GS o m.in. partnerów społeczno-gospodarczych, zewnętrznych ekspertów, decydentów (IZ), przedstawicieli ROT i RFT. Zróżnicowanie grona uczestników pozwoli na poszerzenie „punktu widzenia” w trakcie programowania badań ewaluacyjnych o opinie i potrzeby zgłaszane przez innych interesariuszy programu, w tym również potencjalnych beneficjentów.

- **współpraca z jednostkami ewaluacyjnymi innych programów operacyjnych** – utrzymywanie współpracy z przedstawicielami regionalnych i krajowych jednostek ewaluacyjnych umożliwiające stałą wymianę pomysłów i doświadczeń z zakresu realizacji badań ewaluacyjnych pod kątem ich późniejszego wdrożenia w województwie;

2) Lepsza organizacja i koordynacja procesu ewaluacji

- **wsparcie ze strony Komitetu Monitorującego RPO WD 2014-2020** – współpraca z Komitetem Monitorującym zwiększy jakość i terminowość realizacji badań ewaluacyjnych, dzięki m.in. bieżącej analizie postępów w realizacji planów i wyników badań ewaluacyjnych, jak również monitoringowi realizacji zasad partnerstwa w procesie ewaluacji;
- **współpraca z Krajową Jednostką Ewaluacji** – współpraca dotyczyć będzie zarówno aspektów organizacyjnych i technicznych związanych z realizacją procesu ewaluacji w regionie, jak i kwestiach merytorycznych (m.in. konsultacje planów ewaluacji, przedmiotów zamówień na badania);
- **współpraca z najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w realizacji polityk rozwoju** – system współpracy i przepływu informacji między instytucjami zaangażowanymi w procesy monitorowania i ewaluacji działań prorozwojowych na poziomie kraju i w regionach, w tym: Głównym Urzędem Statystycznym, Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii, Krajowym i Regionalnym Obserwatorium Rozwoju Terytorialnego, Ośrodkiem Badań Regionalnych oraz Regionalnym Forum Terytorialnym⁶⁹.

3) Pobudzanie popytu na badania ewaluacyjne w regionie

- **zwiększenie zaangażowania pracowników IZ i IP w proces planowania badań ewaluacyjnych** – bieżące angażowanie w proces programowania procesu ewaluacji pracowników IZ i IP w celu lepszego dostosowania zakresu projektów badawczych do rzeczywistych potrzeb decydentów i innych osób zaangażowanych w realizację programu;
- **uspołeczniony proces planowania procesu ewaluacji** – przygotowanie i aktualizowanie planu ewaluacji w drodze konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi, które pozwoli na lepsze dostosowanie planów badań ewaluacyjnych do istniejącego zapotrzebowania w regionie (zasada partnerstwa);

4) Pobudzanie podaży i zapewnienie wysokiej jakości badań ewaluacyjnych

- **współpraca z ośrodkami akademickimi oraz eksperckimi** – zwiększanie zainteresowania zagadnieniami ewaluacji oraz współpraca ze środowiskiem naukowym przy planowaniu projektów badawczych zwiększy szansę na uzyskanie kompletnych i poprawnych wyników badań ewaluacyjnych; opinie ekspertów będą pomocne m.in. przy opracowywaniu metodologii planowanych badań ewaluacyjnych;
- **dbałość o wysoką jakość merytoryczną treści zamówień na badania ewaluacyjne** - precyzyjne i zrozumiałe zdefiniowanie swoich oczekiwań wobec badania ewaluacyjnego w zamówieniu, zarówno jego zakresu, jak i proponowanych narzędzi metodologicznych zwiększy szansę na zrealizowanie wysokiej jakości badania przez zewnętrznego ewaluatora;
- **zmniejszenie formalnych wymogów wobec wykonawców badań ewaluacyjnych** - zmniejszenie obciążeń związanych ze spełnieniem formalnych wymogów oferty i skupienie się na merytorycznych i technicznych kryteriach oceny otworzy dostęp do przetargu nowym, wykwalifikowanym ewaluatorom, przyczyni się do wzmocnienia wartości merytorycznych składanych ofert i zwiększenia możliwości wyboru wykonawcy.
- **aktywna współpraca w realizacji ewaluacji zewnętrznych** – wsparcie merytoryczne realizowanych badań ewaluacyjnych przez pracowników jednostki ewaluacyjnej (poprzez konsultowanie m.in. zakresu badania, narzędzi badawczych, metod analizy danych) pomoże lepiej ukierunkować proces badawczy na osiągnięcie celów stawianych przed ewaluacją;

⁶⁹ Szczegółowy zakres zadań dla poszczególnych instytucji są jeszcze na etapie definiowania (stan na 11/10/2013).

5) Lepsze wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych w procesie zarządzania i wdrażania programem

- **kontrola stanu wdrażania rekomendacji** - monitoring procesu wprowadzania nowych rozwiązań w instytucjach publicznych zmobilizuje ich przedstawicieli do systematycznej pracy i pozwoli na bieżące rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- **spotkania robocze ewaluatorów oraz przedstawicieli instytucji, których dotyczą rekomendacje** - spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji; koszt realizacji usług doradczych ewaluatora będzie uwzględniony wcześniej w ramach budżetów na realizację poszczególnych badań;

Poniżej zaprezentowano plan szkoleń dla pracowników odpowiedzialnych za planowanie i realizację procesu ewaluacji Programu. Plan szkoleń powinien być skonsultowany z grupą odbiorców i modyfikowany zgodnie ze zgłaszanym przez nich zapotrzebowaniem.

Plan szkoleń dla pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji

L.p.	Tytuł/Temat szkolenia	Opis/Cel główny	Harmonogram										Budżet	
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022			
1	Ewaluacja oddziaływania oparta na teorii	– zwiększenie kompetencji w zakresie metodologii ewaluacji pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	x											7.000
2	Zastosowanie metod kontrfaktycznych w badaniach ewaluacyjnych	– zwiększenie kompetencji w zakresie metodologii ewaluacji pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	x											7.000
3	Projektowanie badań ewaluacyjnych w trybie przetargów publicznych	– wypracowanie wspólnych standardów w zakresie projektowania badań ewaluacyjnych, opracowywania SIWZ i SOPZ m.in. dobór kryteriów wyboru ewaluatora (z uwzględnieniem zastosowania nowych narzędzi metodologicznych w ewaluacjach);	x											5.000
4	Źródła danych w ewaluacji i ich wykorzystanie	– zwiększenie wiedzy na temat możliwości wykorzystania zdywersyfikowanych źródeł do ewaluacji programu; – identyfikacja źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontrfaktycznych;		x										5.000
5	Metaanalizy i metaewaluacje	– Zwiększenie wiedzy z zakresu efektywnego wykorzystania wyników wcześniej realizowanych badań (w tym: ewaluacyjnych); techniki opracowywania metaanaliz i metaewaluacji			x									7.000
6	Komplementarność badań ewaluacyjnych PO z badaniami w zakresie polityki rozwoju	– Wspólne dostosowywanie planu badań ewaluacyjnych do równoległego procesu ewaluacji w odniesieniu do równolegle realizowanych badań w zakresie polityki rozwoju na poziomie kraju ⁷⁰			x									7.000
7	Skuteczna komunikacja z beneficjentem	– pozyskanie kompetencji z zakresu współpracy, utrzymywania bieżącego kontaktu z beneficjentami oraz skutecznego świadczenia usług informacyjnych					x							3.000
8	Współpraca z wykonawcą badania ewaluacyjnego interwencji publicznej – Współdziałanie i partycypacja w procesie ewaluacji; Monitoring i	– rozwijanie zdolności ewaluacyjnych w sektorze publicznym, w szczególności zdolności do przeprowadzenia procesu ewaluacji z uwzględnieniem aspektu współpracy z						x						3.000

⁷⁰ Zakres badań ewaluacyjnych realizowanych w ramach polityki rozwoju nie został jeszcze doprecyzowany.

L.p.	Tytuł/Temat szkolenia	Opis/Cel główny	Harmonogram									Budżet	
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
	ocena przebiegu badania ewaluacyjnego	wykonawcą badania ewaluacyjnego – poziom zaawansowany											
9	Wykorzystanie wyników i wniosków z badania ewaluacyjnego	– projektowanie strategii komunikowania wyników ewaluacji odbiorcom – wykorzystanie wniosków i rekomendacji z badań ewaluacyjnych	x			x							5.000

SPOSOBY UPOWSZECHNIANIA WYNIKÓW EWALUACJI

W ramach realizacji RPO WD 2014-2020 planuje się podjęcie działań mających na celu komunikację wyników badań ewaluacyjnych. Według Art. 47 CPR wszystkie raporty z badań ewaluacyjnych muszą zostać upublicznione, jednak należy podjąć również odpowiednie działania na rzecz ich upowszechnienia.

W latach 2007-2013 rozpowszechnienie wiedzy i informacji na temat ewaluacji RPO WD i PO KL w województwie dolnośląskim było realizowane poprzez takie działania jak: organizacja konferencji tematycznych po realizacji kluczowych badań ewaluacyjnych, moderowanie strony poświęconej ewaluacji, publikacja danych, organizacja oraz udział w różnych inicjatywach powiązanych z realizacją procesu ewaluacji w regionie i kraju (m.in. konferencje, spotkania, szkolenia). W związku z rekomendowanym przez KE zwiększeniem wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w procesie programowania i wdrażania programów operacyjnych, w nowym okresie programowania planuje się zwiększenie skali działań upowszechniających wyniki ewaluacji.

W wytycznych komisyjnych wskazuje się, że proces ewaluacji powinien już od samego początku ukierunkowany na odbiorcę⁷¹. Konieczne jest podjęcie działań ukierunkowanych nie tylko na dostosowanie zakresu realizowanych badań do potrzeb odbiorców, ale również przekazanie zdobytej wiedzy we właściwej formie. Działania na rzecz komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji będą kierowane do grup odbiorców zaprezentowanych w poniższej tabeli.

Odbiorcy działań na rzecz upowszechnienia wyników ewaluacji

Symbol	Grupa	Opis
P	Osoby zaangażowane w programowanie RPO WD 2014-2020	Osoby podejmujące strategiczne decyzje w zakresie programowania interwencji publicznej w ramach programu
R	Przedstawiciele instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Przedstawiciele instytucji publicznych, do których odnoszą się rekomendacje sformułowane w ramach badań ewaluacyjnych
B	Beneficjenci i potencjalni beneficjenci	Przedstawiciele instytucji realizujących przedsięwzięcia wsparte w ramach programu
O	Ostateczni odbiorcy projektów	Osoby niekorzystające bezpośrednio ze wsparcia w ramach programu, ale korzystające z efektów realizacji wspieranych przedsięwzięć
E	Ewaluatorzy zewnętrzni, konsultanci	Pracownicy instytucji profesjonalnie zajmujących się przeprowadzaniem ewaluacji
A	Analitycy, badacze, środowisko naukowe	Przedstawiciele sektora naukowego specjalizujący się w szczególności w zagadnieniach związanych z polityką regionalną, a także w dziedzinach będących obszarami wsparcia w ramach programu
S	Społeczeństwo	Społeczność regionalna, w tym w szczególności osoby, którym brak lub posiadające ograniczoną wiedzę na temat zagadnień ewaluacji.

⁷¹ Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations*, October 2013, s. 16.

Sposoby komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram										Budżet
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Organizacja spotkań prezentujących wyniki badań ewaluacyjnych	Spotkania informacyjne, podczas których będą przedstawiane kluczowe wyniki badań ewaluacyjnych	P, R, B, O, E, A, S					x					x	100.000
Organizacja konferencji tematycznych dotyczących ewaluacji	Konferencje tematyczne, na których poruszane będą wybrane aspekty ewaluacji polityk publicznych i programów wsparcia w innych regionach, Polsce i Europie; następnie opracowywanie i udostępnianie materiałów konferencyjnych i pokonferencyjnych upowszechniających proces ewaluacji i wyniki badań	P, R, B, O, E, A, S		x		x		x				x	200.000
Spotkania robocze dla pracowników instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji w gronie przedstawicieli instytucji wdrażających program, instytucji publicznych i ewaluatorów	P, R, E	Na bieżąco										0 (usługi doradcze kosztów realizacji badań ewaluacyjnych)
Szkolenia dla przedstawicieli środowiska naukowego	Organizacja szkoleń z zakresu ewaluacji dla przedstawicieli środowiska naukowego z regionu, w celu zwiększenia ich świadomości, wiedzy i poziomu zainteresowania udziałem w ewaluacjach polityk prorozwojowych realizowanych w regionie	A	x		x					x			25.000
Spotkania robocze z osobami mającymi wpływ na programowanie RPO WD 2014-2020	Bieżące przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych decydom usprawni proces wdrażania rekomendacji odnoszących się do kształtu interwencji publicznej w ramach programu (wyniki ewaluacji - zidentyfikowane problemy - działanie).	P		x		x		x			x		30.000
Publikacja raportów końcowych z badań	Wydawanie w formie papierowej i elektronicznej publikacji prezentujących wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych	P, R, B, O, E, A, S	na bieżąco										0 (w ramach

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram										Budżet			
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023				
ewaluacyjnych															kosztów realizacji badań ewaluacyjnych)	
Publikacja newsletterów, broszur i innych materiałów informacyjnych prezentujących kluczowe dane z badań ewaluacyjnych	Prezentacja kluczowych danych pochodzących z badań ewaluacyjnych w przystępnych dla odbiorców, atrakcyjnych wizualnie formach np. infografik udostępnianych na stronie programu, dokumenty typu „factsheet”, newslettery, ulotki itp.; materiały ukierunkowane na prezentowanie efektów zrealizowanej pomocy publicznej	P, R, B, O, E, A, S													na bieżąco	400.000
Współpraca z lokalnymi mediami w zakresie upowszechnienia wyników ewaluacji	Przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych za pośrednictwem różnych kanałów medialnych, lokalnych gazet, radia czy telewizji	P, R, B, O, E, A, S													na bieżąco	900.000
Rozwój podstrony poświęconej ewaluacji na stronie internetowej RPO WD 2014-2020	Podstrona zawierająca aktualne informacje na temat procesu ewaluacji programu, w tym bieżących działań Jednostki Ewaluacyjnej, plan ewaluacji, publikacja raportów końcowych z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych, jak i publikacji o charakterze edukacyjnym itp.	P, R, B, O, E, A, S													na bieżąco	15.000 (usługi informatyczne związane z rozwojem strony)

Źródło: opracowanie własne.

ZASOBY LUDZKIE DLA PROCESU EWALUACJI

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 CPR Instytucja zarządzająca zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania.

Biorąc pod uwagę rozszerzenie wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu zapewne konieczne będzie rozszerzenie zespołu zajmującego się ewaluacją w odniesieniu do liczby osób realizujących podobne funkcje w poprzednim okresie programowania.

Poniżej przedstawiono listę i zadania głównych podmiotów zaangażowanych w proces ewaluacji RPO WD na lata 2014-2020 na poziomie regionalnym.

Instytucja Zarządzająca RPO WD 2014-2020 - Zarząd Województwa Dolnośląskiego

Za prowadzenie ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 odpowiada Instytucja Zarządzająca RPO WD 2014-2020, a w jej ramach utworzona w tym celu Jednostka Ewaluacyjna, która jest odpowiedzialna za ewaluację działań realizowanych zarówno z EFS, jak i EFRR.

Główne zadania **Jednostki Ewaluacyjnej**:

- planowanie i koordynacja procesu ewaluacji RPO WD 2014-2020 (w tym m.in. Grupy Sterującej Ewaluacją);
- przygotowanie i aktualizacja *Planu ewaluacji RPO WD 2014-2020*;
- organizacja, prowadzenie procesu ewaluacji i współpraca z wykonawcami zewnętrznych badań ewaluacyjnych;
- współpraca z KJE;
- organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji;
- realizacja ewaluacji przy zastosowaniu trafnych i zaawansowanych metod badawczych (CIE, TBE i inne);
- czynny udział w pracach mających na celu wypracowanie metodologii i realizację badań przekrojowych w obszarach tematycznych;
- animowanie i monitorowanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych dot. RPO WD 2014-2020, raportowanie KE, KM i KJE wyników ewaluacji;
- dostosowywanie systemu ewaluacji programu do wytycznych KJE, KE oraz przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;
- rozpowszechnianie wiedzy nt. stosowanych w Unii Europejskiej i Polsce ogólnie przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;
- upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji;
- rozpowszechnianie wiedzy i informacji na temat ewaluacji;
- budowa potencjału ewaluacyjnego wśród instytucji związanych z procesem ewaluacji programu;
- zapewnienie danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji;

Grupa Sterująca Ewaluacją

W procesie ewaluacji programu proponuje się utworzyć ponadto Grupę Sterującą Ewaluacją (GSE). Stałymi członkami GSE mogą być: i) pracownicy JE, ii) przedstawiciele departamentów merytorycznych UMWD, iii) przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu; iv) partnerzy społeczni, v) przedstawiciele Komitetu Monitorującego, vi) przedstawiciele środowiska naukowego, w tym

specjaliści w zakresie projektowania metodologii badań ewaluacyjnych, a także vii) przedstawiciele ROT; viii) przedstawiciele RKT⁷².

Rolą Grupy Sterującej Ewaluacją byłoby w szczególności wsparcie Jednostki Ewaluacyjnej w zakresie:

- identyfikacji tematów badań ewaluacyjnych;
- formułowania zakresu badań ewaluacyjnych (w tym m.in. przedmiotu badań, celu głównego i celów szczegółowych, obszarów badawczych, pytań ewaluacyjnych);
- formułowania kryteriów wyboru Wykonawcy badania ewaluacyjnego oraz kryteriów oceny ofert składanych przez oferentów;
- monitorowania postępu prac Wykonawcy w ramach zleconego badania ewaluacyjnego;
- oceny produktów badań ewaluacyjnych, w tym raportów metodologicznych, raportów końcowych lub raportów cząstkowych;
- operacjonalizacji wniosków i rekomendacji sformułowanych przez Ewaluatora;
- monitorowania procesu wdrażania rekomendacji sformułowanych w wyniku przeprowadzonych ewaluacji;
- opiniowanie planów ewaluacji sporządzonych przez JE;
- pomocy w budowaniu potencjału ewaluacyjnego.

Komitet Monitorujący RPO WD 2014-2020

W procesie ewaluacji uczestniczy także Komitet Monitorujący RPO WD 2014-2020, który:

- zatwierdza *Plan ewaluacji RPO WD 2014-2020* (na jego pierwszym posiedzeniu) oraz akceptuje proponowane zmiany w *Planie ewaluacji*,
- monitoruje proces ewaluacji Programu,
- rekomenduje obszary, które powinny zostać poddane ewaluacji w ramach Programu,
- analizuje postęp w realizacji planów i wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych;
- monitoruje realizację zasady partnerstwa w procesie ewaluacji.

Dodatkowo, w realizację procesu ewaluacji mogą zostać włączone dodatkowe instytucje, realizujące określone zadania w ramach ewaluacji.

⁷² Przedstawiamy rekomendowane rozwiązanie, zakładające włączenie w proces programowania badań ewaluacyjnych szerszego grona interesariuszy programu.

ANEKS 3. SYNTEZA WYNIKÓW STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Prognoza oddziaływania na środowisko jest elementem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, przeprowadzanej zgodnie z prawem dla projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020. Celem Prognozy oddziaływania na środowisko jest kompleksowa analiza możliwego oddziaływania na poszczególne elementy środowiska, działań objętych wsparciem w ramach RPO WD 2014-2020. Analiza ta obejmuje również ocenę występowania oddziaływań skumulowanych, analizę możliwości zastosowania rozwiązań alternatywnych oraz potrzeby działań kompensacyjnych.

Podkreślić należy, że celem ocenianego Programu jest wspieranie realizacji strategii rozwojowej UE „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”. Zgodnie z definicją zawartą w tej strategii, zrównoważony rozwój oznacza budowanie zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, tj. jednocześnie uwzględniającej wymiar środowiskowy i gospodarczy prowadzonych działań. Stosownie do tego, cel główny RPO WD 2014-2020 został sformułowany następująco: „Wzrost konkurencyjności Dolnego Śląska zapewniający poprawę poziomu życia jego mieszkańców przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju”.

Analiza projektu RPO WD 2014-2020 w kontekście uwzględnienia celów ochrony środowiska zawartych w dokumentach międzynarodowych, wspólnotowych i krajowych wykazuje dużą zbieżność zapisów z dokumentami wyższych szczebli. Wizja województwa, kładąca nacisk na rozwój gospodarczy zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju wraz z zachowaniem walorów środowiskowych, pozwala uznać, że RPO WD 2014-2020 wpisuje się w cele i priorytety obowiązujących polityk prośrodowiskowych. Zasada zrównoważonego rozwoju została uwzględniona w celu głównym programu, a następnie w proponowanych kierunkach wsparcia. RPO WD 2014-2020 przyczyni się, zatem do osiągnięcia równowagi w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym.

Dokonana ocena stanu bieżącego środowiska w województwie dolnośląskim, wskazuje na konieczność podjęcia działań szczególnie w zakresie tych komponentów środowiska, czy obszarów gospodarki, w których problemy mają najwyższy priorytet tj. w zakresie jakości powietrza, gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej, ochrony przyrody oraz sytuacji społeczno-ekonomicznej mieszkańców województwa. Ogólny stan środowiska jest dobry, za wyjątkiem złego stanu jakości powietrza, wód i niewłaściwej gospodarki odpadami. Potrzebne są także działania mające na celu ochronę cennych przyrodniczo obszarów, zwłaszcza ze względu na znaczny rozwój sieci drogowej w ostatnich latach oraz wzrost presji turystycznej na te tereny, co przyczynia się do fragmentacji siedlisk oraz rozprzestrzeniania gatunków obcych.

W ramach RPO WD 2014-2020 wsparciem mają zostać objęte m.in. działania zmierzające do poprawy stanu środowiska w obszarach, które wymagają działań naprawczych lub inwestycji w związku z koniecznością wywiązania się ze zobowiązań prawnych osiągnięcia odpowiednich norm jakości i stanu środowiska. Brak realizacji RPO WD 2014-2020, czyli brak finansowania działań w tym zakresie, może przyczynić się do negatywnego wpływu na środowisko w związku z m.in. z brakiem poprawy stanu jakości powietrza, nieosiągnięciem wymaganych poziomów odzysku i recyklingu wybranych rodzajów odpadów i odpadów komunalnych, zanieczyszczeniem środowiska gruntowo-wodnego z powodu dalszego

deponowania nieprzetworzonych odpadów komunalnych na składowiskach, czy też dalszym zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i podziemnych nieoczyszczonymi ściekami komunalnymi. Ponadto znaczące skutki negatywne mogłyby wystąpić w wymiarze społecznym, ekonomicznym i gospodarczym. Ponieważ integralnym elementem środowiska jest człowiek, a wiele osi priorytetowych skierowanych jest właśnie na poprawę jakości życia ludzi lub poprawę stanu zdrowia mieszkańców regionu, czy ich statusu ekonomicznego, pożądanym jest doprowadzenie do realizacji celów zapisanych w RPO WD 2014-2020.

Najistotniejszym elementem przeprowadzonych badań w zakresie prognozy oddziaływania RPO WD 2014-2020 na środowisko było wskazanie potencjalnych oddziaływań na poszczególne komponenty środowiska. Przewidywane oddziaływania (pozytywne i negatywne) zostały przedstawione w podziale na poszczególne komponenty środowiska. Negatywne oddziaływania w większości przypadków będą miały charakter przejściowy, krótkoterminowy, związany z realizacją inwestycji.

Podsumowanie oddziaływań na przyrodę

Oddziaływania pozytywne:

- Działania z zakresu ochrony i udostępniania zasobów przyrodniczych (oś IV Środowisko i zasoby) polegające m.in. na tworzeniu centrów ochrony bioróżnorodności w oparciu o gatunki rodzime oraz zapewnieniu niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną siedlisk przyrodniczych i gatunków, będą bezpośrednio przyczyniać się do poprawy stanu ekosystemów oraz populacji roślin i zwierząt.
- Realizacja zadań obejmująca gospodarkę odpadami oraz gospodarkę wodno-ściekową, wpłynie na zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń wód i gleb, dzięki czemu nastąpi poprawa warunków bytowania roślin i zwierząt. Podobne oddziaływanie będą mieć działania z zakresu gospodarki niskoemisyjnej z osi III, poprzez poprawę jakości powietrza atmosferycznego.
- Pośredni wpływ na przyrodę będzie mieć wiele działań z Programu, przy czym istotną rolę odgrywać będą działania z zakresu edukacji ekologicznej realizowane w ramach osi III promujące właściwe postępowanie z odpadami (PI 6.1) oraz kampanie informacyjno-edukacyjne z PI 6.4.
- Wdrożenie osi I (Przedsiębiorstwa i innowacje) - o ile działania obejmą kwestie technologii proekologicznych oraz nowoczesnych metod ochrony środowiska i przyrody oraz osi II (Technologie informacyjno-komunikacyjne), które mogą przyczynić się do ułatwienia dostępu do informacji o środowisku, wzroście świadomości ekologicznej, jak i ograniczenia wykorzystania zasobów naturalnych.

Oddziaływania negatywne:

- Największe zagrożenie wiąże się z działaniami z osi V (Transport) dotyczącymi zwłaszcza rozwoju sieci drogowej. Inwestycje tego typu mają charakter liniowy i powodują przecinanie struktur przyrodniczych, w tym objętych ochroną (np. w ramach sieci Natura 2000). Prowadzi to do fragmentacji terenów pełniących funkcję korytarzy ekologicznych. Podobne oddziaływania, choć dużo mniej prawdopodobne, mogą wystąpić także przy wdrażaniu strategii niskoemisyjnych (oś III) w przypadku niewłaściwego wytyczenia tras, np. przecinając miejskie obszary chronione i obszary zieleni.
- Realizacja działań z osi III dotycząca produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych, zwłaszcza w przypadku energii wiatru, wody oraz biopaliw. Energetyka wiatrowa powoduje zaburzenia w funkcjonowaniu ptaków i nietoperzy, co prowadzi do ubożenia ich populacji w wyniku kolizji z turbinami wiatrowymi. W przypadku biopaliw oddziaływanie negatywne

odnosi się do stosowania dużych monokulturowych upraw energetycznych i wprowadzania obcych gatunków roślin i/lub roślin genetycznie modyfikowanych. Prowadzi to do upraszczania sąsiadujących ekosystemów. Z kolei energetyka wodna, poprzez budowę sztucznych zbiorników wodnych, wpływa m.in. na powstawanie barier na trasach migracji niektórych gatunków ryb oraz innych zwierząt.

- Działania z osi I w zakresie promowania turystyki, wprowadzania nowych produktów turystycznych oraz IV (w wyniku działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz naturalnego) przyczyniające się do zwiększenia presji turystycznej i fragmentacji siedlisk na obszarach cennych przyrodniczo, ze względu na rozbudowę infrastruktury turystycznej.
- Prace budowlane i modernizacyjne, które związane będą np. z modernizacją energetyczną budynków, budową nowych obiektów (np. elektrowni, ciepłowni, instalacji gospodarki odpadami) oraz prac związanych z rewitalizacją obszarów zdegradowanych. Wpływ na przyrodę związany jest z płoszeniem zwierząt na etapie prac i ewentualną utratą siedlisk gatunków, zwłaszcza ptaków. Jest to przeważnie oddziaływanie krótkotrwałe lub chwilowe.

Podsumowanie oddziaływań na ludzi

Oddziaływania pozytywne:

- Poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców powinna zostać osiągnięta wskutek poprawy jakości powietrza, poprawy jakości wody używanej do picia oraz uregulowanie gospodarki odpadami i wodno-ściekowej. Poprawa taka powinna zostać osiągnięta w wyniku realizacji zadań objętych wsparciem w ramach osi III (Gospodarka niskoemisyjna) i osi IV (Środowisko i zasoby).
- Podniesienie poziomu bezpieczeństwa w wyniku działań związanych z ochroną przeciwpowodziową (oś IV).
- Pozytywne oddziaływanie na ludzi związane z poprawą sytuacji społeczno-gospodarczej, wzrostem ilości miejsc pracy powinno zostać osiągnięte w wyniku realizacji działań objętych wsparciem w ramach osi VIII (Rynek pracy).
- Bezpośrednim oddziaływaniem wpływającym na poprawę jakości życia mieszkańców będzie poprawa dostępności do edukacji oraz opieki zdrowotnej. W ramach osi VII (Infrastruktura edukacyjna) i osi X (Edukacja) wspierane będą działania prowadzące do poprawy infrastruktury edukacyjnej, poprawy dostępności do przedszkoli itp. Z kolei w ramach osi IX (Włączenie społeczne) wspierane mają być zadania podnoszące jakość usług w zakresie opieki zdrowotnej i usług społecznych. Istotną rolę pełnić będą także działania z osi VI (Infrastruktura spójności społecznej) dotyczące inwestycji w infrastrukturę zdrowotną. W ramach osi VIII (Rynek pracy) przewidziano ponadto realizację programów w zakresie profilaktyki zdrowotnej służących wspieraniu aktywności zawodowej.
- Kierunki wsparcia w ramach osi priorytetowej VI (Infrastruktura spójności społecznej) zapewnić powinny pozytywne oddziaływanie na ludzi, spowodowane głównie rozwojem infrastruktury społecznej (dienne domy opieki społecznej, domy pomocy społecznej, hospicja, żłobki) i zdrowotnej oraz rewitalizacją obszarów zdegradowanych, co przyczyni się do poprawy relacji międzyludzkich, zwiększenia aktywności mieszkańców i poprawy jakości życia.
- Rozwój sieci drogowej (oś V Transport) przyczyni się do poprawy komfortu jazdy, poprawy mobilności mieszkańców oraz umożliwi rozwój turystyki i aktywności gospodarczej miejscowości usytuowanych wzdłuż dróg.

- Rezultatem poprawy organizacji ruchu winno być skrócenie czas podróży i eliminacja stresu związanego z kierowaniem samochodem w zatorach drogowych (korkach).

Oddziaływania negatywne:

- Zdecydowana większość oddziaływań negatywnych dotyczy fazy realizacji poszczególnych inwestycji, a związana jest z prowadzeniem robót budowlanych. Oddziaływanie to ma charakter krótkotrwały i przejściowy. Negatywny wpływ na ludzi w tym przypadku powodują głównie: zmiany w organizacji ruchu na drogach w pobliżu budów oraz emisja spalin z maszyn budowlanych i często intensywne pylenie, którego źródłem jest głównie unoszenie z niezabezpieczonych przym materiałów sypkich oraz z zanieczyszczonych powierzchni placów budów i dróg w pobliżu. Wystąpić może również przejściowy spadek atrakcyjności terenów rekreacyjnych.
- Faza eksploatacji generuje negatywne oddziaływanie związane głównie z uciążliwością wywołaną emisją hałasu i wibracji (jak w przypadku linii tramwajowych) oraz uciążliwością wywołaną presją na inne komponenty środowiska, np. powietrze. Również budowa nowych dróg czy linii kolejowych powoduje negatywne oddziaływania, gdyż poruszające się po drogach pojazdy odpowiedzialne są za emisję hałasu oraz powodują powstawanie zanieczyszczeń, które są szczególnie uciążliwe dla mieszkańców blisko położonych budynków. Oddziaływania te potęgowane są przez kanionową zabudowę miejską.
- Bezpośrednie oddziaływanie negatywne wykazywać mogą farmy wiatrowe z powodu emisji hałasu, wibracji oraz niesłyszalnych dla ludzkiego ucha infradźwięków. Uciążliwość zależna jest od wielkości (rozpiętości) śmigieł oraz od ilości wiatraków. Farmy wiatrowe dają efekt skumulowany - uciążliwość rośnie wraz z ilością wiatraków.

Podsumowanie oddziaływań na jakość powietrza i klimat

Oddziaływania pozytywne:

- Największy pozytywny wpływ na jakość powietrza będą mieć działania podejmowane w ramach osi III (Gospodarka niskoemisyjna) i osi V (Transport).
- Działania związane z poprawą infrastruktury drogowej czy kolejowej wpłyną w sposób pośredni na poprawę jakości powietrza w regionie. Rozwój transportu kolejowego skutkować powinien zmniejszeniem ładunku emisji substancji wprowadzanych do powietrza za sprawą zmniejszonego natężenia ruchu samochodowego na drogach.
- Poprawa stanu technicznego infrastruktury drogowej wpłynie na ograniczenie wtórnej emisji substancji pyłowych emitowanych do powietrza w wyniku unosu z nawierzchni dróg.
- Bezpośrednio pozytywnie wpłynie na jakość powietrza realizacja zadań wspieranych w ramach osi III, gdyż przewiduje ona działania bezpośrednio skierowane na ochronę powietrza poprzez sukcesywną redukcję emisji zanieczyszczeń z indywidualnych systemów grzewczych oraz źródeł przemysłowych. Ponadto na zmniejszenie emisji powinien wpłynąć wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii realizowany w ramach tej samej osi.
- Dofinansowanie badań w zakresie proekologicznych innowacji oraz wspieranie ich wdrażania przez przedsiębiorstwa (w ramach osi I - Przedsiębiorstwa i innowacje) może w dłuższym okresie czasu pozytywnie wpłynąć na stan wszystkich komponentów środowiska, w tym powietrza. Aby, w wyniku planowanych działań i innowacji, osiągnąć pozytywny wpływ na jakość powietrza, przedsięwzięcia powinny obejmować działania umożliwiające redukcję emisji

zanieczyszczeń w gazach odlotowych oraz działania wynikające ze sposobu prowadzenia procesu technologicznego, czy z modernizacji powodujących zmniejszenie zużycia energii.

- Priorytet inwestycyjny 6.1 - Gospodarka odpadami (w ramach osi IV - Środowisko i zasoby) może przyczynić się w sposób pośredni, w długim horyzoncie czasowym, do poprawy stanu środowiska poprzez zmniejszenie ilości spalanych odpadów w kotłach do tego celu nieprzeznaczonych, bądź spalania pozostałości roślinnych z ogrodów na powierzchni ziemi.
- Dla ochrony klimatu znaczenie mają obszary wsparcia dotyczące projektów, których rezultaty wpływają, na ogół pośrednio, na redukcję emisji gazów cieplarnianych. Zaliczyć do nich można projekty związane z:
 - wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii,
 - podniesieniem sprawności obiektów energetycznych,
 - zamianą paliw na mniej emisyjne, podniesieniem sprawności źródeł energii (np. poprzez kogenerację),
 - promocją i transformacją w kierunku niskoemisyjnego transportu miejskiego,
 - modernizacją i rozbudową sieci transportu kolejowego,
 - edukacją w zakresie ochrony środowiska i efektywności energetycznej, jak również w zakresie podniesienia poziomu edukacji.

Oddziaływania negatywne:

- W każdym przypadku mają charakter przejściowy, krótkotrwały, najczęściej związany z fazą realizacji inwestycji. Negatywny krótkotrwały wpływ na jakość powietrza mają wszystkie przedsięwzięcia związane z budową, przebudową, modernizacją obiektów infrastruktury drogowej, kolejowej oraz rewitalizacją różnego rodzaju obiektów czy budynków. W czasie prowadzenia przedsięwzięć możliwa jest zwiększona emisja pyłów.

Podsumowanie oddziaływań na wody

Oddziaływania pozytywne:

- Szczególnie duży pozytywny wpływ na jakość wód będą mieć inwestycje finansowane w ramach priorytetu Gospodarka wodno-ściekowa realizowana w ramach IV osi poprzez wsparcie budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych, remont i rozbudowę oczyszczalni, finansowanie oczyszczalni przydomowych oraz budowę i modernizację systemów zaopatrzenia w wodę (z zapewnieniem systemu odbioru ścieków). Działania te zmniejszą presję na środowisko wodne przez oczyszczenie ścieków komunalnych. Poprawie ulegnie również efektywność wykorzystania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych poprzez budowę i remonty sieci wodociągowych wraz z zapewnieniem odbioru ścieków, a przez to zmniejszanie strat przy przesyłaniu i poborze wody.
- Inwestycje w sektorze energetycznym, wspierane w ramach osi III (Gospodarka niskoemisyjna), poprawiające wydajność cieplną oraz promujące oszczędzanie energii i zwiększenie udziału energii odnawialnej będą pozytywnie wpływać na wody poprzez zmniejszenie ich poboru do celów chłodniczych czy depozycji w nich zanieczyszczeń.
- Pozytywny i długotrwały wpływ działań ujętych w ramach osi IV (Środowisko i zasoby) związany jest z rozwojem infrastruktury do selektywnej zbiórki odpadów, która przyczyni się do zminimalizowania ilości odpadów nielegalnie składowanych, z których zanieczyszczenia przenikają do gruntu i wód.

- Priorytety inwestycyjne ujęte w ramach osi I Przedsiębiorstwa i innowacje polegające na wspieraniu prac badawczych i wdrażaniu ich wyników do procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach, powinny przyczyniać się w długiej perspektywie czasowej do ograniczenia emisyjności w zakresie gospodarki wodno-ściekowej poprzez zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów wód i zminimalizowanie ich zużycia.
- Zwiększenie udziału transportu kolejowego (w ramach osi V - Transport) wpłynie pośrednio na jakość wód, ponieważ transport ten emituje mniejszą ilość zanieczyszczeń do środowiska i przyczynia się do ograniczenia liczby pojazdów na drogach.
- Działania z zakresu rozbudowy i przebudowy kluczowej infrastruktury drogowej regionu mogą mieć pośrednio pozytywny wpływ tylko w przypadku poprawy jej parametrów w zakresie odwodnienia i kontroli odbieranych z dróg zanieczyszczonych wód opadowych połączonego z instalowaniem odpowiednich urządzeń oczyszczających.

Oddziaływania negatywne:

- Znaczące negatywne oddziaływanie na środowisko przewidywane jest w przypadku realizacji wszystkich inwestycji związanych z budową infrastruktury przedsiębiorstw, budynków mieszkalnych czy infrastruktury drogowej. Stałe utwardzenie terenu może powodować odwodnienie terenu, co skutkować będzie obniżeniem zwierciadła wód i zmianą stosunków wodnych. Zagrożenie istnieje zarówno na etapie budowy, jak i na etapie eksploatacji.
- Oddziaływanie pośrednie i długotrwałe związane będzie z eksploatacją dróg, które będą źródłem zanieczyszczeń (np. substancjami ropopochodnymi i związkami soli) przedostających się do wód.

Podsumowanie oddziaływań na krajobraz

Oddziaływania pozytywne:

- Bezpośrednim oddziaływaniem wpływającym na ochronę i zachowanie regionalnego krajobrazu kulturowego charakteryzują się działania w ramach osi VI (Infrastruktura spójności społecznej) oraz osi V (Transport). W ramach osi VI pozyskać można finansowanie rewitalizacji budowli, czy całych fragmentów miejscowości, co prowadzić będzie do poprawy estetyki przestrzeni. W ramach osi V można pozyskać środki na rewitalizację obiektów dworcowych oraz inżynierskich na trasach kolejowych.
- Działanie przewidziane do wsparcia w osi priorytetowej III (Gospodarka niskoemisyjna) często lokalizowane będą na terenach silnie zmienionych antropogenicznie (np. budowa linii tramwajowych, czy centrów przesiadkowych). W przypadku umiejętnego wkomponowania ich w przestrzeń miejską mogą prowadzić do jej uporządkowania na wybranych obszarach.
- Oddziaływanie dróg (os V Transport) na krajobraz może mieć charakter pozytywny, gdyż droga tworzy nową strukturę krajobrazu. Powstanie drogi prowadzi również do zmian w zagospodarowaniu terenów przylegających. Poprzez tworzenie sieci połączeń sprzyjających rozwojowi i przestrzennemu rozmieszczeniu różnych funkcji na danym obszarze. Droga stwarza szansę dobrego eksponowania walorów zabytkowych lub przyrodniczych obszaru.

Oddziaływania negatywne:

- Charakter oddziaływania dróg (os V Transport) na krajobraz można uznać również za negatywny, gdyż budowa drogi powoduje zaburzenie krajobrazu powodując jego defragmentację. Przyczynia się do trwałego przekształcenia krajobrazu np. poprzez zmianę form

ukształtowania terenu, niezbędną wycinkę drzew. Obiekty liniowe, jakimi są drogi, nasypy i inne obiekty inżynieryjne trwale zmieniają krajobraz przyczyniając się do jego fragmentacji.

- Oddziaływanie negatywne na krajobraz silniej obserwowane jest w przypadku prowadzenia inwestycji związanych z budową różnego rodzaju obiektów na terenach pozamiejskich, gdyż w wyniku ich realizacji na stałe zmieniony zostaje krajobraz. Szczególnie dotkliwe jest to w sytuacji, gdy wcześniej krajobraz ten pozostawał w niewielkim stopniu zmieniony antropogenicznie.
- Bezpośrednie negatywne oddziaływanie na krajobraz mogą powodować niektóre inwestycje objęte wsparciem w ramach osi III (Gospodarka niskoemisyjna). Dotyczy to tylko wybranych kierunków wsparcia, jak Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych. Szczególną ostrożność należy zachować w przypadku lokalizowania farm wiatrowych czy fotowoltaicznych. W celu ograniczenia potencjalnego negatywnego wpływu na otaczający krajobraz oraz negatywny odbiór ze strony społeczeństwa konieczne jest podjęcie stosownych (opisanych w Prognozie) działań już na etapie projektowania.

Podsumowanie oddziaływań na zabytki i dobra materialne

Oddziaływania pozytywne:

- Zdecydowanie pozytywne oddziaływania wiązać się będą z realizacją działań z osi IV - ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz osi VI - dotyczących rewitalizacji zdegradowanych obszarów. W wyniku podjętych prac nastąpi poprawa stanu zabytków i dóbr materialnych, co razem przyczyni się do korzystnych zmian w krajobrazie kulturowym województwa.
- Działania z zakresu gospodarki niskoemisyjnej (oś III) ograniczają emisję zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego, a przez to ograniczają degradację obiektów zabytkowych związaną z zanieczyszczeniami pyłowymi. Realizacja strategii niskoemisyjnych przyczyni się do ograniczenia niekorzystnych drgań na terenach miejskich, ze względu na zwiększenie udziału nowoczesnego taboru komunikacji miejskiej oraz udziału komunikacji rowerowej. Podobnie – rozwój systemu transportu kolejowego w ramach osi V - powinien wpłynąć na zmniejszenie drgań w związku z modernizacją torów kolejowych i taboru. Dzięki rozwojowi systemu dróg część ruchu samochodowego zostanie wyprowadzona z miast, co ograniczy emisję hałasu i drgań wpływających na zabytki w miastach.
- Pośrednio pozytywne oddziaływania dotyczą działań osi I, w zakresie innowacyjnych przedsiębiorstw oraz rozwoju przedsiębiorczości, o ile obejmą kwestie technologii ograniczających emisję zanieczyszczeń i rewitalizację obiektów. W związku z planowanym rozwojem e-usług i e-administracji (oś II) powinien zwiększyć się dostęp do informacji o zabytkach i dobrach materialnych, co wpłynie na sprawniejsze zarządzanie nimi.

Oddziaływania negatywne:

- Większość negatywnych oddziaływań związana będzie z pracami modernizacyjnymi, podczas których może dojść do bezpośrednich mechanicznych uszkodzeń obiektów. Prace takie przewidziane są m.in. w osi III i dotyczą efektywności energetycznej oraz osiach VI i VII, w zakresie dostosowania obiektów do pełnienia nowych funkcji edukacyjnych i społecznych.
- Rozwój energetyki wiatrowej (oś III) może negatywnie oddziaływać poprzez emisję wibracji i infradźwięków generowanych przez turbiny wiatrowe – w przypadku niewłaściwej ich lokalizacji.

- Działania związane z budową lub remontem obiektów zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie zabytków i innych dóbr materialnych, będą wpływać negatywnie ze względu na emisję pyłów, hałasu oraz drgań podczas prowadzenia prac budowlanych.
- Narażenie na hałas, drgania oraz osadzanie się pyłów może być związane także z rozwojem sieci drogowej w ramach realizacji działań z osi V – w zależności od odległości inwestycji od obiektów zabytkowych i dóbr materialnych.

Rekomendacje działań minimalizujących i kompensujących negatywne oddziaływanie

Ze względu na ogólne zapisy ocenianego dokumentu, proponowane działania minimalizujące i kompensujące negatywne oddziaływanie również mają charakter ogólny i wskazują raczej na kierunki tych działań, które podlegać będą uszczegółowieniu podczas realizacji konkretnych przedsięwzięć.

Podstawą nowych inwestycji mogących negatywnie oddziaływać na środowisko powinny być rzetelnie przeprowadzone oceny oddziaływania na środowisko, które wykażą lub wykluczą faktyczny negatywny wpływ oraz wskażą wariant najmniej obciążający środowisko. W przypadku wszystkich przedsięwzięć istotne jest, aby na etapie realizacji i funkcjonowania inwestycji, preferować technologie niskoemisyjne i energooszczędne. Powinny być one także przedmiotem znacznego wsparcia w zakresie działań na rzecz B+R⁷³.

Działania związane z budową, przebudową czy modernizacją dróg powinny być realizowane przy zastosowaniu odpowiednich środków minimalizujących. W zależności od potrzeb, lokalizacji inwestycji, istniejących konfliktów środowiskowych zastosowanie będą miały następujące działania:

- ograniczenie prac budowlanych i przekształceń powierzchni ziemi do niezbędnego minimum,
- ograniczanie do minimum wycinki drzew i krzewów oraz zapewnienie ochrony drzew przed ewentualnym uszkodzeniem podczas prowadzenia robót budowlanych,
- prowadzenie prac związanych z wycinką drzew i krzewów poza okresem lęgowym ptaków (jeżeli tam gniazdują) i rozrodem płazów,
- prowadzenie nowych instalacji w sposób zapobiegający (lub minimalizujący) przecinaniu i defragmentacji cennych struktur przyrodniczych, w tym obszarów objętych ochroną oraz obszarów o wysokich walorach przyrodniczych nie objętych ochroną,
- budowa odpowiedniej ilości i jakości przejść dla zwierząt,
- wprowadzenie nasadzeń zieleni wzdłuż dróg,
- odtwarzanie siedlisk w miejscach zastępczych,
- materiał ziemny wykorzystywany przy pracach wykończeniowych powinien być pochodzenia lokalnego, tak aby nie zawierał bazy nasion gatunków obcych dla regionu,
- zastosowanie odpowiedniego oświetlenia drogi, w celu ograniczenia niekorzystnego efektu przyciągania nietoperzy.

W celu ograniczenia negatywnego oddziaływania na krajobraz, konieczne jest właściwe lokalizowanie inwestycji, tak aby nie wpłynąć istotnie na zastane walory krajobrazowe, z dostosowywaniem wyglądu i otoczenia inwestycji do lokalnego charakteru krajobrazu. W przypadku inwestycji z zakresu wykorzystania OZE (np. wiatraki) rekomenduje się dążenie do poprawy praktyk wykonywania OOS w tym zakresie (np. poprzez promowanie inwestycji, które już na etapie projektu mają wykonywane studia krajobrazowe, polegające na jak najlepszym wpasowaniu inwestycji w otoczenie). Inwestycje infrastruktury ściekowej, wodociągowej i związanej z gospodarką odpadami powinny uwzględniać działania zapobiegające

⁷³ B+R – prace badawczo-rozwojowe

rozprzestrzenianiu się odorów i hałasu oraz stosować pasy zieleni różnej wysokości wokół tych inwestycji.

Pomimo stosunkowo niewielkiego oddziaływania negatywnego na ludzi, w przypadku działań mogących mieć niekorzystny wpływ, zalecane jest stosowanie odpowiednich środków związanych m.in. ze sprawnym przeprowadzeniem prac remontowych i budowlanych oraz stosowanie sprzętu, który nie będzie powodował znacznej emisji hałasu i spalin do środowiska. W przypadku inwestycji drogowych, opisane wcześniej długoterminowe oddziaływania na ludzi, będzie można ograniczyć poprzez wybór lokalizacji, która nie będzie przebiegać w bezpośrednim sąsiedztwie budynków mieszkalnych, stosowanie nawierzchni dróg ograniczającej hałas, stosowanie nasadzeń zieleni izolacyjnej lub, w ostateczności, stosowanie właściwie dobranych i usytuowanych ekranów akustycznych.

Warianty alternatywne

Ogólny poziom definiowania działań w projekcie RPO WD 2014-2020 pozwala na przyjęcie założeń jedynie odnośnie charakteru planowanych działań, bez wskazywania konkretnych rozwiązań dla priorytetów, które mogą przynieść negatywne oddziaływania. Uznano, że działania, które oceniono, jako mogące negatywnie oddziaływać na środowisko, a które są jednak ważne dla rozwoju województwa, mogą być realizowane pod warunkiem zastosowania odpowiednich działań minimalizujących, w tym tych wskazanych dla poszczególnych komponentów oraz w rozdziale 5.6 niniejszej Prognozy.

Przedstawiono wariant alternatywny polegający głównie na rozszerzeniu zapisów projektu RPO WD 2014-2020 o działania, dzięki którym Program będzie w większym stopniu realizował zasadę zrównoważonego rozwoju. Wariant ten obejmuje:

- bezpośrednie wskazanie na ekoinnowacje,
- uwzględnienie zielonych miejsc pracy,
- wycofanie wsparcia dla farm wiatrowych,
- uzupełnienie priorytetów o działania w zakresie budownictwa pasywnego w przedsiębiorstwach,
- uwzględnienie inwentaryzacji przyrodniczych,
- uzupełnienie priorytetu o wsparcie dla realizacji zadań przewidzianych w planach zadań ochronnych opracowanych dla obszarów natura 2000 na Dolnym Śląsku,
- uwzględnienie edukacji ekologicznej oraz edukacji związanej ze zmianami klimatycznymi,
- dodanie działań w zakresie współdecydowania i partycypacji społecznej.

Oddziaływania skumulowane

W Prognozie oceniono także ewentualne negatywne oddziaływania skumulowane. Ich wystąpienie związane będzie głównie z lokalizacją przestrzenną poszczególnych przedsięwzięć wspieranych z RPO WD 2014-2020. Kumulacja może wystąpić przede wszystkim w przypadku prowadzenia podobnych przedsięwzięć, np. związanych z budową lub modernizacją obiektów na tym samym terenie. Część z nich można wyeliminować lub ograniczyć stosując odpowiedni dobór terminów prac oraz nowoczesne, prośrodowiskowe technologie prowadzenia tych prac. W celu ograniczenia niekorzystnego wpływu na ludzi poprzez kumulację w pobliżu różnych inwestycji w fazie budowy należy prowadzić odpowiednią politykę planowania inwestycji i oszczędnie gospodarować przestrzenią.

Monitoring skutków realizacji RPO WD 2014-2020, w tym skutki środowiskowe i przestrzenne w systemie programowania rozwoju

RPO WD 2014-2020 powinno podlegać odpowiedniemu systemowi monitoringu, w zakresie osiągnięcia wyznaczonych celów i priorytetów. System monitoringu opracowany w ocenianym dokumencie opiera się na założeniach systemu wskaźników, zawartych w Umowie partnerstwa i programach operacyjnych dla perspektywy lat 2014-2020. W projekcie dokumentu przedstawiono dwa rodzaje wskaźników rezultatu oraz produktu.

Obowiązek monitorowania i sprawozdawczości dotyczyć będzie wszystkich poziomów instytucjonalnych wdrażania Programu oraz wszystkich beneficjentów programu operacyjnego. Monitorowanie przebiegu i realizacji wytyczonych w RPO WD 2014-2020 będzie realizowane przez trzy instytucje: Zarządzającą, Pośredniczącą i Komitet Monitorujący. Przyjęty system monitorowania jest spójny z zapisami strategicznych opracowań na szczeblu krajowym, m.in.: Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego. Częstotliwość przeprowadzania badań powinna wynosić, co najmniej, jeden raz w roku.

Skutki środowiskowe powinny być monitorowane w oparciu o efekty ekologiczne uzyskane dla poszczególnych projektów, czy priorytetów inwestycyjnych oraz w oparciu o oceny jakości poszczególnych komponentów środowiska przygotowywanymi corocznie przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu.

ANEKS 4. POWIĄZANIE RAPORTU Z EWALUACJI EX-ANTE Z ODNIESIENIAMI DO ART. 55 CPR.

Lp.	Punkty z art. 55 CPR	Rozdziały w raporcie
1	Analiza wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych i potencjału dla rozwoju oraz doświadczeń zdobytych podczas wcześniejszych okresów programowania	C,D
2	Analiza spójności wewnętrznej proponowanego programu lub przedsięwzięcia i jego związku z innymi istotnymi instrumentami	Bf
3	Analiza spójności alokacji środków budżetowych z celami programu	Be
4	Analiza spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze WRS, umową partnerstwa oraz stosownymi zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 TFUE jak też w stosownych przypadkach dla poziomu krajowego, z krajowym programem	C
5	Analiza adekwatności i przejrzystości proponowanych wskaźników specyficznych dla programu	F
6	Analiza sposobu, w jaki oczekiwane produkty przyczynią się do osiągnięcia rezultatów	Ba
7	Analiza czy wartości docelowe wskaźników ujęte ilościowo są realistyczne biorąc pod uwagę wartość przewidywanego wsparcia z EFSI	Fc
8	Analiza uzasadnienia proponowanej formy wsparcia	Bh
9	Analiza adekwatności zasobów ludzkich oraz zdolności administracyjnych do zarządzania programem	Ea, Ed
10	Analiza odpowiedniości procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ewaluacji	E, F
11	Analiza odpowiedniości celów pośrednich wybranych na potrzeby ram wykonania	F
12	Analiza adekwatności planowanych działań mających na celu promowanie równości szans kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie wszelkim formom dyskryminacji; w szczególności w odniesieniu do dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	D
13	Analiza adekwatności planowanych działań mających na celu promowanie zrównoważonego rozwoju	D
14	Ocena działań planowanych w celu zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów	Eg